

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

En Mundskænk.

Mindet om det forgangne hylles i glemsels mørke, når det, som er sket, ej åbenbares i et tydeligt vidnesbyrds lys; og således gør uvidenhed om, hvad der har tildraget sig, ofte sandheden afbræk, når forgængerne skødesløst ej har efterladt noget, der står fast og kan godtgøre sandheden. (indledning til gavebrev anno 1295)

F O R O R D :

Denne generation skulle rumme to tusinde og fireogtyve personer, men jeg har kun et hundrede og atten at præsentere. Alle de manglende er sikkert bønder og borgere. Det må vi ikke glemme. Vi ser kun toppen af isbjerget.

Grevens Fejde bliver beskrevet fra alle sider. Den nordiske syvårskrig bliver strejft, og vi bliver præsenteret for nogle af krigens ofre.

Vi hører om flere fejder både herhjemme og i Tyskland, og begyndelsen til kapitalismen viser sig i dette bind.

Igen møder vi nogle af vore aner som bygherrer, og det er slet ikke så få herregårde, der står efter vore forfædre. De har ikke levet helt forgæves.

Mange kilder er sluppet op, men det varer, forhåbentlig noget, inden det kun bliver oprensning af usikre årstal og så personernes navne.

Gravstenene er næppe portrætter, i hvert fald ikke allesammen, men de giver alligevel noget tidskolorit.

De katolske helgener begynder at præge billedet, og pesten hører stadig med ligesom krigene.

Jeg har indtryk af, at de unge mænd så at sige bliver præsenteret på tinge, når de bliver myndige, dvs 25 år gamle. Så besejler de et eller andet dokument til vitterlighed, og er dermed optaget i de voksnes rækker.

Derfor kan de godt optræde i krigen, mens de endnu er store drenge som deres herres væbner og nærmeste beskytter.

En af Middelalderens svøber, spedalskheden er ved at ebbe ud, men afløses nu af syfilis, der også smittede gennem det fælles spisefad. Det var en af de første velsignelser, vi fik fra den nye verden.

I N D H O L D :

Henrik (Mund) død o.1489	6.
Peder Nielsen Skeel Dyre (-1479-1499-)... ..	7.
Lage(III)Lagesen Rutze..	8.
Niels Pedersen Glambek i Pjedsted (-1462-1467-).	10.
Jens Lauridsen Baden til Øddenstrup (-1492-1518-)... ..	11.
Karen Jørgensdatter Graa af Søllestedgård... ..	15.
Oluf Svendsen Galde til Thom (1502-1529)	16.
Ulvilde Henriksdatter Friis af Haraldskjær (1477)... ..	22.
Jørgen Lagesen Urne til Brolykke m.fl., død 1480	25
Margrethe Eriksdatter Bille af Solbjerg, død o.1450	28.
Jep Clausen Lang (-1429-1453-)... ..	30.
Karine Pedersdatter Giedde af Røgle (1457)..	32.
Arvid Birgerssom Trolle til Bergqvara etc.(1440)-1505..	33.
Beate Ivarsdatter Thott til Lille i Skåne(1450)-1487... ..	50.
Herluf Nielsen Skave til Eskildstrup(1463)-1505.	53.
Øllegård Henningsdatter Walkendorff(1455-1500)..	58.
Hans Henriksen van Mehlen fra Thüringen (1477-1500). ..	60.
Margrethe Bertramsdatter von Loben.	61.
Palle Andersen Ulfeldt til Mullerup etc.(1469-1513)	63.
Regitze Olufsdatter til Lystrup og Hverringe(-1470-)... ..	66.
Laurids Follertsen Knob til Gyllebo(1450)-1510	68.
Tale Arvidsdatter Baad af Halland(Tjurhuvud)død 1500... ..	70.
Henning Axelsen Walkendorff til Glorup, død 1535... ..	72.
Anne Johansdatter Oxe af Torsø og Vixø(14xx)-(15xx)	75.
Jøhan Henriksen Rantzau, feltherre 1492-1565... ..	78.
Anna Gertsdatter Walstorp, død 29.december 1582	119.
Frantz von Halle til Drakenburg, Rahden etc. død 1553.	121.
Christine von Rommel(Ramel) død 1533	134.
Otte Holgersen(Rosenkrantz)til Boller, død 1525... ..	135.
Margrethe Gans edle Frau zu Putlizz, død 26.sept.1525.	140.
Jakob(Joachim)Hardenberg til Hvedholm og Arreskov.	141.
Sophie Pedersdatter Lykke til Kærbygård, død o.1570.	146.
Hans Pedersen Munk Lange til Krogsgård i Tjæreborg	151.
Maren Christensdatter Spend af Mindstrup, død 1544	154.
Mogens Henriksen Gyldenstjerne til Restrup etc.	155.
Anna Mouridsdatter Sparre af Skåne, død 1.aug.1564	176.
Knud Jørgensen Urne til Søgård og Årsmarke, død 1543..	183.
Ænger Axelsdatter Walkendorff, død 23.februar 1555	185.
Knud Jørgensen Rud til Vedby og Møgelkær, død 1554	186.
Dorthe Madsdatter Belle til Fuglsang, død 12.nov.1545.	194.

Sivert Nielsen Grubbe til Lystrup, død 12.febr.1559.	197.
Mette Pallesdatter Ulfeld til Lystrup, død 1562. ...	201.
Bjørn Steensen Laxmand til Hofdal i Skåne(-1511-1542)	203.
Margrethe Knudsdatter Giedde til Røgle og Spannerup.	203.
Peder Jørgensen Marsvin til Lindved etc.	205.
Helle Tagesdatter Hollunger til Dybæk, død 1556. ...	207.
Otte Henriksen Gyldenstjerne til Iversnæs, død 1551.	208.
Helvig Mogensdatter Gøye til Krenkerup, død 1597 ...	210.
Jens Axelsen Brahe til Vidskøfle, død 1560	212.
Anne Eskesdatter Bille til Svanholm, død 1566	215.
Albrecht Mogensen Gøye til Krenkerup, død 1558.. ...	218.
Anne Ottesdatter Rosenkrantz af Boller, (1522-1580).	223.
Lüder(III)Lützow til Dutzow(1481)-(1492)	231.
Magdalebe von Oppershaussen	231.
Arents van der Hude	231.
Matthias von Büdow, nævnes 1478, 1480 og 1491	232.
Margaretha von Plessen af huset Jahmeln	232.
Hartwig von Berkentin, var død 1550	232.
Anna von Ahnefeldt	232.
Heinrich Smeker til Wüstenfelde, nævnes 1491-1513 ..	233.
Adelheid von Hahn aus Basedow, nævnes 1491-1516	233.
Gunde Hansen Lange til Breininge, død 1564 på Kalø..	234.
Karen Hansdatter Breide til Kjeldet(1533)-1550	236.
Otte Tygesen Brahe til Knudstrup, 1518-1571	238.
Beate Clausdatter Bille, 1526 - 1605	244.
Falk Mogensen Gøye til Skærseø, død 1554.	250.
Ide Truidsdatter Ulfstand til Trudsholm	252.
Niels Ehevoldsen Juel til Åbjerg(1526) - (1567). ...	254.
Christence Ovesdatter Lunge til Tirsbæk, enke 1573..	255.
Jens Juel til Alsted, død 20.september 1563 til søs.	258.
Anne Pedersdatter Skram til Alsted, død 1581	261.
Peder Christiensen Skram, admiral og søhelt	263.
Elsebe Tygesdatter Krabbe til Skedal 1514-1578.. ...	287.
Hans Hermannson von Harstall auf Diensdorff.	299.
Anna von Schmalsteig	299.
Melchior von Langenstein genant Güntzerodt..	299.
Margaretha von Wangenheim aus Winterstein... ..	299.
Heinrich von und auf Lehrbach... ..	299.
Anna Margaretha von Ende	299.

Heinrich Georgson Metsch til Plohna	301.
Margaretha von Breitenbach auf Böhlen..	301.
Balthasar Friedrich Edler von der Planitz..	301.
Magdalena von Bach ,,, ,,, ,,, ,,, ,,, ,,, ,,, ,,,	301.
Carl Hildebrand von Rauchhaupt til Hohenthurm.. ...	301.
Anna von Rosenau auf Osslau	301.
Heinrich von Söhlabberndorff til Benthen... ..	301.
Elisabeth von Treschkau auf Meuermarck.	303.
Friedrich Bertramsohn von Pfuel til Ranfft.	304.
Barbara von Wallenfels af huset Plawe.	314.
Ludewig von Hake, røde linje, af huset Bergevvv ...	315.
Anne von Krummensee af Alt Landsbergv..	316.
Konrad von Burgsdorff til Mellentin	318.
Anne Friedrichsdatter von Pfuel til Gielsdorf.. ...	319.
Georg von Wedel til Kremzow, Keplien etc.	320.
Anna von Steinwehr af husene Selchow og Fiddichow..	322.
Oluf Clausen Daa til Ravnstrup, død 1532... ..	324.
Gundel Joachimsdatter Griis af Nordrup.	327.
Laurids Mortensen Skinkel til Egeskov og Julskov... ..	329.
Hilleborg Pedersdatter Bille af Svanholm, død 1536.	332.
Jesper Henriksen Friis til Lundby og Hesselager ...	337.
Anne Johansdatter Brockenhuus til Vollerslev... ..	338.
Niels Evertsen Bild til Ravnholt, død 1540.	340.
Berete Eggertsdatter Ulfeldt af Kragerup... ..	343.
Tønne Vernersen Parsberg til Harrested, død 1522... ..	344.
Ingeborg Predbjærnsdatter Podebusk, død 1542... ..	345.
Manderup Christensen Holck til Barritskov..	348.
Anne Christoffersdatter Lykke til Stadsgård	350.
Peder Hansen Lykke til Fannerup, død 1535.	351.
Kirsten Pedersdatter Høegh(Banner)af Eskjær	357.
Åge Axelsen Brahe til Tostrup, død 1525	360.
Beate Jensdatter Ulfstand til Glimmingehus.	361.
Christoffer Enevoldsem Kruse til Balle, død 1541... ..	363.
Anne Tygesdatter Seefeld til Dalsgård..	365.
Laurids Nielsen Munk til Hungstrup.	367.
Anne Jespersdatter Lanov Laurids Munks.	372.

2816: Henrik Jensen fra Hads herred, levede 1481.

Vi er nu nået til begyndelsen af slægten Mund, og den ser lige så beskeden ud, som slutningen i Ulkegade i København. Det er en besynderlig historie, der viser os noget om kvindens stilling i middelalderen.

Den 20.maj 1542 blev der holdt herredag i Viborg, og her gik lensmand på Åker slot, Christen Steen i rette med mester og confessor i Mariager kloster Mads Nielsen om en gård i Fillerup, Odder sogn, som Henrik Jensens søn, Peder Henriksen i 1456 skulle have givet til klostret.

Denne retssag er vores eneste kilde til den fantastiske historie om Henrik Jensen og hans hustru, Mette Esbendsdatter.

Når Peder nævnes som giver i 1456, må det være forældrene, eller den ene af dem, der har givet gården i glæde over hans fødsel, eller måske som aflad, for de var ikke gift, i hvert fald ikke med hinanden. Ja, det lyder indviklet, men vent nu bare.

I 1481 blev Henrik Jensen og Mette Esbendsdatter gift foran Randlev kirkedør, som det dengang var skik, for at så mange som muligt kunne være vidner, og det må være i forbindelse med, at Peder er blevet lyst i kuld og køn, da han det år fyldte 25 og blev myndig.

I hvert fald Mette Esbendsdatter var lavadelig, mens vi ikke kan være sikre på, at Henrik var det. Peder var, som vi har set ikke væbner, da vi først mødte ham i kilderne.

Imidlertid døde Henrik Jensen få år efter og fulgtes siden af sin hustru. Peder udåndede også, og tiden gik, og så kom reformationen, og adelen begyndte at forske i slægtens gaver til kirke og kloster.

I 1542 kom det så frem ved troværdige vidner, at Peder var et horebarn, idet hans mor havde to levende ægtemænd, da hun avlede ham med Henrik Jensen i synd.

Christen Steen til Hovedstrup, nu Rodstenseje ved Odder fik ved dette udsagn, som hans hustru Ingeborg Jespersdatter Lunov havde fremskaffet, gården i Fillerup fra klostret.

2817: Mette Esbendsdatter af Randlev, levede 1481.

Nu er I nok spændte på Mettes historie, men vi ved ikke så forfærdelig meget, kun noget meget forfærdeligt.

Vi ved ikke, hvilken mand, hun først ægtede, men vidner har bekræftet, at hun var gift med Per Kortt på Samsø, før hun fik Henrik Jensen, og at han levede endnu i 1481.

Også Jep Persen havde hun ægtet og haft ham, før hun tog Henrik til ægte foran Randlev kirkedør, og Jep levede ligeledes ifølge sikre vidneudsagn i 1481.

Fra Mariaviserne og Mariafortællingerne ved vi, at den, der bad til Maria, fik syndsforladelse for alle synder, og sådan må vi tro, Mette har klaret sit tredobbelte bigami. Hun synes ikke at have været retsforfulgt, skønt hun havde to ægtemænd og en elsker, der skænkede hende mindst to sønner, Peder og Hans, hvis søn Laurids nævnes i forbindelse med retssagen i 1542.

Efter reformationen kunne Mettes tredje ægteskab ikke kendes gyldigt, og hendes sønner var altså horeunger, der ikke havde ret til arv, og altså ikke kunne bortgive gården i Fillestrup.

Det må have været godt at være kvinde i katolsk tid, men efter reformationen blev skruen strammet.

2818: Peder Nielsen Skeel Dyre (-1479-1499-)

Faderen Niels Pedersen af Starup havde giftet sig med en adelig jomfru af slægten Skeel, og det var måske sønnens eneste adkomst til adelskab.

Peder var to gange gift, først med Bege Tornekrans og derpå med Karen Jernskieg.

Nu ser det ud til, at kun Karen er blevet opkaldt, så måske er der blevet byttet om på hustruerne i adelsårbogen, og så er datteren Bodils mor Bege Tornekrans af slægten fra limfjordssøen Kyø, der førte en sort stormstige i sølvfelt og på hjælmen to jernklædte arme, der holder en tornekarns. Desværre kan jeg ikke finde Bege i denne slægts stamtavle.

Peders datter bar tilnavnet "hustru" Bodil, og hun var gift med Pæder Henriksen Mund til Handerup.

Selv skrev Peder Nielsen Skeel Dyre sig til Hesselballe. Værst af alt er det dog, at "hustru" Bodil slet ikke er anført i rækken af Peder Nielsens børn, så at hun måske er født udenfor ægteskab og derfor har måttet nøjes med bonden Henrik Flabs søn Per, der kaldte sig Mund.

I denne gren af slægten Dyre, der har fået betegnelsen Hesselballe-linjen efter Peders gård, var Peders far ældste led, men slægten er meget ældre, og vi har andre grene af denne gamle æt, der fører de to horn i skjoldet, og dem vil vi senere komme tilbage til.

Desværre findes der ingen kendt forbindelse mellem disse grene af Dyre-slægten, så Peders æt går kun til hans far.

2820: Lage(III)Lagesen Rutze

Han var gift med adelsdamen Holck eller Bing og havde med hende sønnerne Erik, Follert og Claus.

Vi kender ingen søskende til ham, men hans far havde broderen Nicolaus.

Hans farfar Lage(I) var slægtens stamfar, og det er alt, hvad vi ved om dem.

Sønnen Claus (1410) var gift med Sidsel Benner Glambek (1411) fra Starup, og deres børn, Niels og Kirsten (705) antog deres mors slægtsnavn Glambek.

Kirsten giftede sig med Søren Mund (704), der blev kendt for sit hævmord på Niels Vinter.

Resten af historien kender vi.

Hermed tager vi så afsked med slægten Rutze/Glambek.

*

Fornemme ryttere i optog. Forrest rider to kvinder i sidevendte dame-

2822: Niels Pedersen Glambek i Pjedsted (-1463-1467-)

Vi befinder os stadig i Vejle amt, men nu på Christian den Førstes tid, og det er ikke umuligt, at Niels har levet i Christoffer af Bayerns regeringsperiode. Det var i hvert fald middelalder og katolicismens tid, og hillemand betød helgener, som man bad til.

Faderen Peder Nielsen nævnes til Pjedsted allerede i 1417, men moderen kendes ikke.

Niels havde to brødre, Knud og Christiern, der begge havde efterkommere. Selv fik Niels med sin hustru, som var af en slægt Dyre til Starup, tre sønner, Mads, Peder og Tord udover den datter, Sidsel Benner, som vi stammer fra.

Til billedet hører også, at Niels' bror Christian i 1455 var foged på Koldinghus

Slægten stammer fra Femern, hvor borgen Glambek i sin tid blev stormet af Erik af Pommern.

Niels' hustru var en søster til Peder Nielsen Skeel Dyre af Starup.

2828: Jens Lauridsen Baden til Oddenstrup, (-1492 - 1518-)

I dette bind har vi hidtil bevæget os i og omkring Vejle amt. Nu flytter vi over til Sjælland, hvor Oddenstrup eller Ottestrup, som den nu hedder, ligger i Sorø amt, Ringsted herred, og her omtales Jens' far Laurids Pedersen Baden i årene 1451 til 1475.

Slægten Baden var en beskeden halvt borgerlig byadelsslægt, der havde bredt sig i Roskilde, Næstved, Helsingør og København, men det var en fætter til Jens' far, ved navn Oluf Mortensen Baden, der fik slægten frem i lyset, da han blev biskop i Roskilde.

Han skaffede således Jens Ellinge len i Ods herred, der da hørte under Roskilde bispestol, og her sad han i årene 1492 til 1518 i det mængdste, da han det sidste år nævnes som en af giverne af en kirkeklokke til Højby Kirke.

Men lad mig nu først præsentere familien. Jens' forældre var væbner Laurids Pedersen Baden til Oddenstrup (Ottestrup) og Maren Juel til Gjorslev.

Desuden havde han en bror Peder, der optræder noget senere, så han er nok betydeligt yngre.

Jens er efter al sandsynlighed blevet opdraget hos sin onkel, Roskildebispen Oluf, der også i 1479 blev Københavns universitets første kansler. Jens har i hvert fald fået en god uddannelse efter sin tids fordringer.

Intet tyder på, at Jens har været i hoffets tjeneste, og han har næppe været med Christian den Første i krig mod Karl Knutsson Bonde.

Christian døde i 1481, og Roskildebispen Oluf døde fire år senere. Men det er først i 1492, Jens dukker op i arkiverne som biskoppens lensmand på Ellinge, der ligger i Odsherred på den barske forblæste side ud mod Sejrbugten.

Det må være ved den tid, Jens beætemmer sig for at stifte eget hjem. Hans hustru blev Karen Jørgensdatter Graa, der stammede fra Lolland.

Kong Christian var blevet efterfulgt af sin søn Hans i 1481, og det var så den anden konge Jens kom til at leve under.

Fru Karen skænkede ham børnene Laurids, Sille og Iver, og de det ikke blev til flere, er hun sikkert død ret tidligt. Alle tre børn må være født omkring århundredeskiftet. De to sønner døde 1570 og 1571.

Kong Hans døde 1513 og blev fulgt af sønnen Christiern den Anden, som Jens' sønner kom i tjeneste hos.

Jens nævnes sidste gang i 1518, da han var med til at skænke en kirkeklokke til Højby kirke.

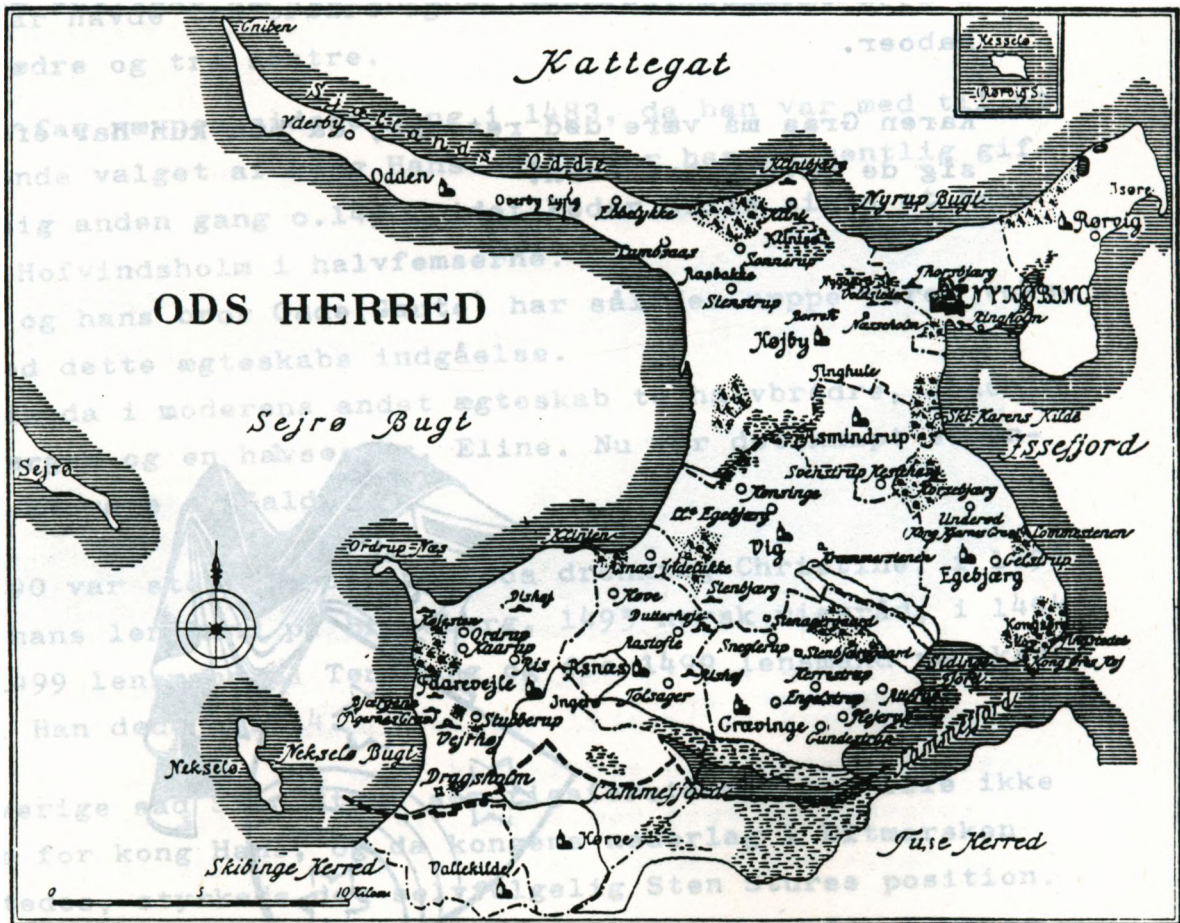
Det er dog nok sandsynligt, at han levede til omkring 1536, eller kort før, da hans datter nævnes som ugift i 1536.

Også Jens' bror Peder trådte i kong Christierns tjeneste og blev lensmand på Kalundborg i årene 1516-17.

Det ser dog ud til, at han kom til at afløse Jens på Ellinge, som han nævnes til i 1541.

Sine sidste år var Jens lensmand på Ramløse og Hørsholm. Da hans søn Laurids var lensmand på Ramløse fra 1532, er det vel sandsynligt, at Jens netop er død det år, og at skiftet først er afsluttet i 1536.

Iver drog, som vi ved, til Norge, hvor han samlede sig så meget gods, at det siden blev til et grevskab.

2829: Karen Jørgensdatter Graa af Søllestedgård

I den vestlige ende af Lolland levede for fem hundrede år siden en landadelsslægt Graa, der førte en regnbue, blå, gul, rød i hvidt mellem tre røde stjerner. I 1511 arvedes gården af Jørgen Grå, der senere blev landsdommer på Lolland.

Med sin hustru fru Anne, der overlevede ham, havde han en datter Karen, der i slutningen af 1400'erne blev gift med Jens Lauridsen Baden til Oddenstrup, lensmand på Ellinge i Odsherred.

Ham skænkede hun sønnen Laurids, datteren Sille og endelig sønnen Iver, som vi stammer fra.

Jørgen solgte Søllestedgård i 1530 og flyttede derpå til Langeland, hvor vi taber hans spor.

I 1532 omtales fru Anne, som da har en konflikt med sine naboer.

Karen Graa må være død ret ung, da hun kun har efterladt sig de nævnte tre børn.

2830: Oluf Galde til Thom (1502 - 1529)

Hans far, Svend Galde var ridder og norsk rigsråd og slægten var fra Borgesyssel øst og syd for Oslo.

Moderen Kirsten Gautesdatter Kane var i andet ægteskab g. med danskeren Peder Griis, der skrev sig til Hovindsholm og som en tid havde Akershus i forleming.

Det var ikke en talrig slægt Galde'rne. Olufs far var enebarn, hans farfar var også enebarn, og hans morfar havde nok en søster, men ingen brødre, så Olufs slægt var ikke nogen trussel i en vanskelig tid.

Det var også Norges bølgedal, tiden da Norge mistede sin selvstændighed og sin betydning i den nordiske union. Der var et svensk og et dansk parti i norsk politik, men intet norsk parti.

Der var lidt mere liv i slægten Griis, Olufs stedfars æt. Stedfar havde tre brødre og en søster, og hans far havde to brødre og tre søstre.

Olufs far nævnes sidste gang i 1483, da han var med til at godkende valget af kong Hans. Hans mor har formentlig giftet sig anden gang o.1490, idet Peder Griis siges at have ejet Hofvindsholm i halvfemserne.

Oluf og hans bror Gude(Gaute) har således næppe været voksne ved dette ægteskabs indgåelse.

De fik da i moderens andet ægteskab to halvbrødre, Joachim og Jørgen og en halvsøster, Eline. Nu var det knapt så ensomt at være en Galde.

I 1490 var stedfar hofsinde hos dronning Christine, i 1492 var hans lensmand på Bratsberg, 1495 norsk rigsråd, i 1494 og 1499 lensmand på Tønsberg og fra 1499 lensmand på Akershus. Han døde o.1514.

I Sverige sad Sten Sture som rigsforstander og ville ikke vige for kong Hans, og da kongens nederlag i Ditmarsken rygtedes, styrkede det selvfølgelig Sten Stures position. I 1502 invaderer svenskerne Norge og erobrer Tønsberg og Akershus, og det er ved denne lejlighed Oluf først omtales.

Næste gang svenskerne gik til angreb var i foråret 1504, hvor de indtog og plyndrede Oluf Galdes gård Thom(Tomb) i BORGESYSSSEL. Han har i hvert fald på det tidspunkt været regnet for dansksindet af svenskerne.

Men da kong Hans i 1506 sendte sin søn, junker Christiern til Norge med kongelige beføjelser, følte det norske rigsråd sig groft tilsidesat, og rygterne svirrede om oprør i landet. Blandt de utilfredse nævntes i Sverige også Oluf Galde.

Junker Christian slog imidlertid modstanden ned og fængslede biskop Karl af Hamar. Oluf Galde synes at have fået Jemtland i forlening.

Kong Hans døde i 1513, og Christiern den Anden blev konge. Indtil videre gik det nogenlunde, men efter Stockholms blodbad og Christiern den Andens flugt indledte Oluf Galde forhandlinger med Gustav Vasa. Svenskerne rykkede ind i Viken og det nordlige Bohuslen og besatte Oslo.

Da lensmanden på Akershus, Hans Mule stak Oslo i brand, måtte svenskerne trække sig tilbage.

Oluf Galde havde tænkt sig at få Akershus, men Hans Mule smuttede ned til kong Frederik og fik forleningen af ham, og da Gustav Vasa og Frederik den Første måtte stå sammen mod farene fra Christiern den Anden og kejseren, forsøgte det norske rigsråd en norsk national politik, hvor rigshovmesteren Nils Henriksson skulle have nordlandene med Bergenhus, mens Oluf Galde skulle have sydlandene med Akershus. Men hvem kunne sætte magt bag kravene. De norske adelsslægter var fåtallige og små i antal mænd.

Først da rigsrådet enedes om at opsigte Christiern den Anden og vælge Frederik den Første til norsk konge, kom der gang i sagerne. Hans Mule blev indviet til biskop af Oslo, og så fik Oluf Galde endelig Akershus, der jo for en tid havde været hans barndomshjem. Det var lidt af et kup, og kongen var ikke tilfreds med det. Han sendte den gamle, snedige Mogens Gyldenstjerne op til Norge med brev på Akershus og ordre til at skaffe Oluf Galde til Danmark død eller levende.

Christen II ved bodepulten. For Lemart Larsen 1965.

Imidlertid blev slottet i 1527 hærget af brand, og Oluf Galde magtede ikke at genopbygge den store ruin. Han overlod derfor frivilligt Akershus til rigsrådet, der overlod det til Mogens Gyldenstjerne. De norske rigsråder måtte afgive mere eller mindre af deres tidligere forleneringer, og Oluf måtte se sig afspist med smålenene Sparbu, Gausdal og Valdres.

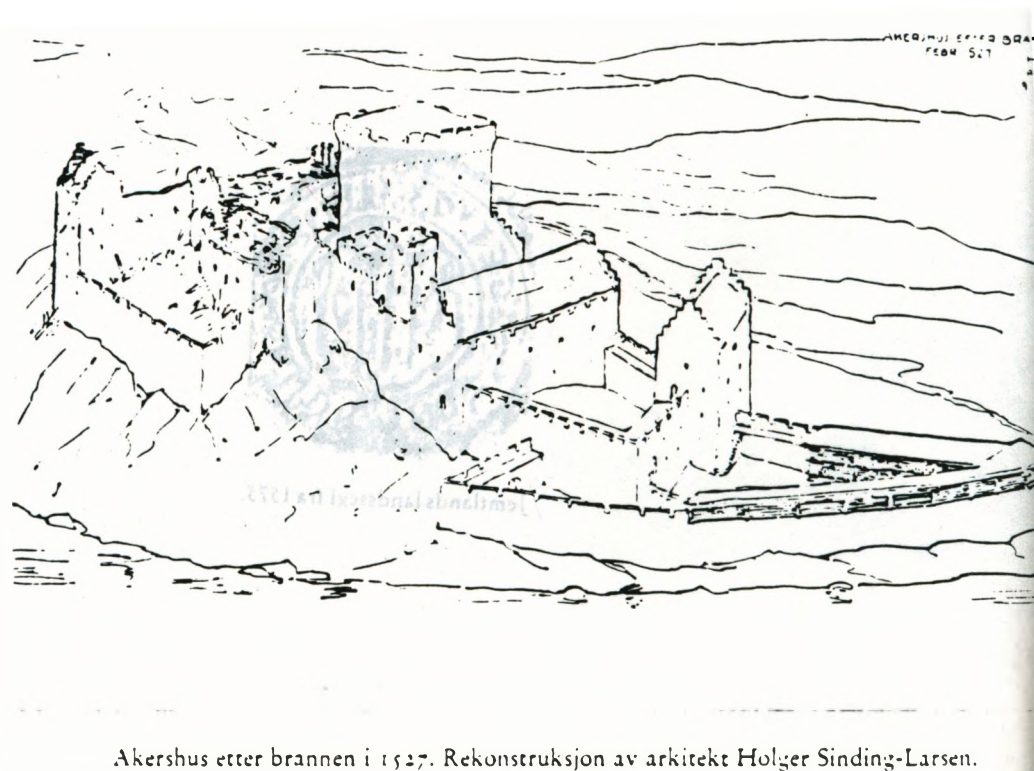
Han var gift to gange. I sit første ægteskab med Ulvilde Henriksdatter Friis af Haraldskjær havde han børnene Karen og Svend, og flere blev det ikke til, da hans andet ægteskab med Anne Pedersdatter Halvegge/Væbner var barnløst.

Oluf Galde, der også ofte kaldes Olav Galle, døde i 1530. Hans anden hustru levede endnu i 1543.

Han synes at være blevet slået til ridder på et tidspunkt, muligvis ved Christiern den Andens kroning.

Jemtlands landssegl fra 1575.

2831: Ulvilde Henriksdatter Friis af Haraldkjær (1477).

Der findes ikke noget bevis for, at Ulvilde nogensinde har eksisteret. Hun er derfor også blevet sløttet af stamtavlen i den nyeste forskning. Men, hvis hun er konstrueret, så er konstruktionen gennemført med omhu.

Hvis Henrik Henriksen Friis af Haraldkjær til Holmegård i Elfsyssel i det sydlige Bohuslen havde en datter, skulle hun efter reglen være opkaldt efter sin mormor, og hun hed Ulvilde, og da Oluf Galdes datter hed Karen, så passer det med at sådan hed Henrik Friis' hustru, altså Ulvildes mor.

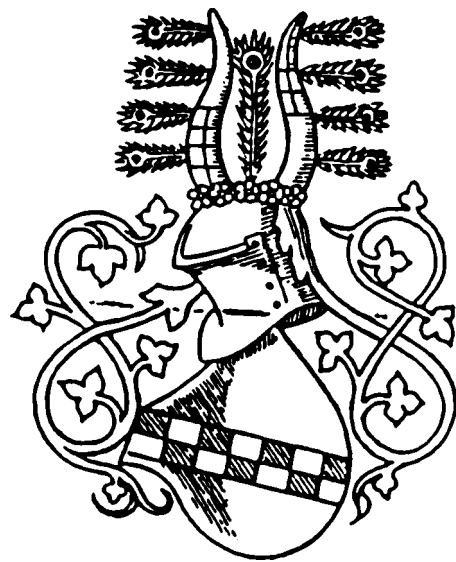
Det gør ikke påstanden mindre sandsynlig, at Henrik Friis' gods Holme eller Holmegård kun lå seks kilometer fra Oluf Galdes fædrenegård Åby eller Åbygaard i det sydlige Bohuslen. Jeg vil derfor følge den gamle tradition, som har omtalt Oluf Galdes første hustru som Ulvilde Henriksdatter Friis af Haraldskjær

Vi kender ikke hendes fødsel, så lidt som hendes bryllup, hendes børns fødsel eller hendes egen død. Der kendes kun traditionen.

Hun skal være født på Holme et par mil nord for Bohus, hvor Henrik Krummedige sad som lensmand. Hendes far Henrik Friis var ejer af den største gård i lenet, men var ellers født i Jylland. Hendes mor, Karen (Katrine) Engelbrechtsdatter af en slægt, der har fået tillagt forskellige slægtsnavne, som Kraus, Skade, Månestjerne, der aldrig har været brugt af de levende medlemmer, hun var datter af Engelbrecht Staffensen (Månestjerne) til Holleby, der også var lensmand i Frøland.

Oluf Galdes far havde gården Åby, der som nævnt kun lå tre fjerdingvej fra Holme, og der er ingen tvivl om, at der må have været jævnlig forbindelse mellem de to gårde.

Der må være et særligt lys over det sydlige Bohuslen, der ligger mellem Kattegat og den vældige sø Vänern. Der var tilmed en masse dybe fjorde ind imellem, så vandet var altid lige i nærheden.

... skjær
 blev ... skaktavlfrisern
 ... samme våben som Rosen-
 krantzene.

Da Svend Galde til Åby døde o.1490, flyttede hans hustru med sønnerne til Norge, hvor hun giftede sig med en dansk adelsmand, der fik Akershus i forlening. Man har muligvis allerede da aftalt ægteskab mellem Ulvilde og den ældste af sønnerne, Oluf Galde.

I 1501-02 brød svenskerne ind i Bohuslen og Østfold og belejrede Bohus fæstning med Henrik Krummedige. Den holdt stand, men Akershus og Tønsberg faldt. Måske har Ulvilde da været gift med Oluf og været på flugt.

Han havde imidlertid arvet gården Thom/Tomb/Tom i Østfold lige ud til Oslofjorden. I 1504 brændte svenskerne den.

Havde Oluf før været svenskvenlig, han havde jo aldrig kunnet med Henrik Krummedige, og hans stedfar var da også af dansk herkomst, så blev den nu betydeligt kølnet, da han så ruinerne af sin gård.

I 1506 blev Oluf Galde regnet for kongetro, men da junker Christiern i 1507 kom til Norge og tæde sag som enevældig i landet fik piben igen en anden lyd.

Da Christiern den Anden i 1523 rendte fra det hele, tog Oluf magten i hele Østlandet. Han var den eneste nordmand på den tid, der havde evne og initiativ til handling. Han sad på Østlandet, mens Vincent Lunge sad på Vestlandet med Bergenhus. Det var dog først i 1525, Oluf kunne anskure Akershus, hvor han kom til at sidde til den store ildsvåde efter lynnedslaget i Nordfløjen.

Det var vel ved den tid, ved den lejlighed, Ulvilde døde og efterlod ham datteren Karen og sønnen Svend.

Han giftede sig nok igen, men det fik ingen følger, og han døde i 1530, i liv og død en god katolik.

2832: Jørgen Lagesen Urne til Brolykke m.fl. død 1480.

Det var ham de kaldte Store Hr.Jørgen Urne til Brolykke, Rygaard, Søbysegaard, Hindema og Bondemosegaard, og det var ikke kun fordi han havde så mange gårde, men i tre ægteskaber skal han have haft en snes børn. Vi kender dog kun navn på sytten af dem.

Vi stammer fra tre af hans børn, et fra hvert af hans ægteskaber, men lad os begynde ved begyndelsen.

Hans far var Lave Nielsen Urne til Hørby i Tudse herred, Holbæk amt. Han havde været gift med en datter af Ture Knudsen Dyre, som havde født ham børnene Johannes og Cecilie. I andet ægteskab, med Alhed Breide(Serlin) havde han foruden Jørgen to døtre, Alhed og Margrethe.

I 1397 var han blevet slået til ridder ved Erik af Pommerns kroning i Kalmar. Han nævnes sidste gang i 1412 og var død før 1416, hvor hans hustru omtales som enke. Og så er hun i øvrigt ukendt.

Jørgens ældste bror, Johannes nævnes bare to steder, 1390 og 1392, og forsvinder så. Halvsøsteren Cecélie blev gift før 1392 med Hr.Zabel Kerkendorp, der skrev sig til Hørby og Borreby.

Hans helsestre, Alhed var gift med Markvard Barsebek, og Margrethe med Oluf Nielsen Sort.

Jørgen må være født omkring århundredeskiftet. Han nævnes i 1433, hvor han trøttede med bisp Jens af Roskilde om Hørby. På det tidspunkt må han have indgået sit første ægteskab m. Sidsel Folmersdatter Knob fra Veilegaard, der ved ham blev mor til syv børn. Hende vil vi vende tilbage til, når vi på et senere tidspunkt har behandlet hendes datter, Margrethe til Brolykke.

Igen i 1434 optræder Jørgen sammen med sin svoger Markvard Barsebek i forbindelse med faderens skifte. I 1438 nævnes Jørgen som væbner. Sidsel Knob må være død omkring 1450, og Jørgen gifter sig da med Margrethe Eriksdatter Bille, der føder ham sønnen Lage(1), der efter moderens død blev skåret ud af hendes side, hvorved han mistede det ene øje.

Erik af Pommern

Jørgen havde nok hjemført sin tredje hustru, Kirsten Clausdatter Krumstrup til Bondemosegaard, da han i 1458 omtales som ridder. Det er han sandsynligvis blevet i forbindelse med Christian den Førstes kroning i 1449, og han kan således have været ridder, da Lage blev sat i verden.

I 1462 omtales Jørgen som landstingshører i Fyh, og det ser ud til, at han har måttet tage Kerteminde by i pant. Endnu i 1479, det år, da Københavns Universitet åbnes, var Jørgen nærværende på Fyns landsting. Han har da været et stykke op i halvfjerdserne, og han døde da også den 21. maj 1480 i Odense. Han blev begravet i Sortebrødre Kloster samme sted, men senere førtes hans kiste til Søby kirke, hvor hans gravsten findes.

Jørgen Urne siges at have været en meget lærd mand.

Kirsten Krumstrup, der skænkede ham en halv snes børn, bl. hvilke vores ane, Knud Urne, vil blive omtalt på rette sted i anetavlen, når Knud selv er blevet biograferet.

Jørgen levede under Erik af Pommern, Christoffer af Bayern og Christian den Første. Han har kendt den danske adelige tronprætendent, Knud Gyldenstjerne, som også havde sit tilhørsforhold til Fyn, og det kunne have været interessant, at kende hans stilling til situationen i 1448.

~

2833: Margrethe Eriksdatter Bille af Solbjerg død o.1450.

Der lå dengang i Løve herred, Holbæk amt en ældgammel gård med en ældgammel historie, vel nok den ældste gårdhistorie i landet, omend den ikke går tilbage til hedenold, som jo navnet antyder.

Den ældste ejer, vi kender hed Trugils Arnketilsen, der i 1269 skænkede jord til Sorø kloster, så han har været kristen trods sit navn.

Senere, på Valdemar Attertags tid nævnes de første af den slægt, som skulle knyttes til gården i mere end 100 år, Jon og Esbern Bille.

Idag ligger der et nydeligt stuehus på stedet, men vi har ingen anelse om, hvordan Solbjerggård så ud i 1400årene, da Margrethe voksede op her. Det var i anden fjerdedel af dette århundrede.

Faderen Erik Bentsen Bille nød livet ved hoffet for en beskeden betaling, da han var økonomisk velstillet. Moderen Else Jensdatter Glob af Svendstrup var fra Skåne. Meget tyder på, at Margrethes rigtige mor var en Lunge, som vi ikke kender, mens Else Glob var hendes stedmor, der efterhånden fødte fire sønner (brødre) og fem døtre (søstre), ialt ni små halvsøskende til Margrethe.

I virkeligheden ved vi ikke, hvor Margrethe blev opdraget, men hun har vel været omkring de atten, da hun blev gift med Jørgen Urne, og hun døde formentlig, da hun var tyve. Hendes far og stedmor overlevede hende, og måske også hendes farmor Inger Torbernsdatter Galen, der stammede fra de gamle konger.

Margrethe har nok levet en skyggetilværelse med den frugtbare stedmor og de mange halvsøskende. Fred være med hende.

Margrethe døde i sin første barselseng, og hendes søn Lage blev skåret ud af siden på hende. Han mistede det ene øje i fødslen.

2834: Jep Clausen Lang (-1429 - 1453-)

Jeps far nævnes 1392 som høvedsmand på Turestorpse og foged i Vemmenhøg herred, og det var i dronning Margrethe den Førstes tid. Jep er altså vokset op i det sydvestlige Skåne på en lille ø i Havgårdssøen.

Han må have været barn endnu, da Margrethe i 1397 overlod rigerne til Erik af Pommern.

Jep havde en storebror Jes, der nævnes første gang i 1425, da han fik tilskødet en gård på Bornholm. Han var død 1448.

Der var også en søster Elsebe, som var gift med Tue Galen. Hun omtales som enke i 1448.

Vi kender ikke Claus Langs hustru, der har født ham de tre børn, vi har oplysning om.

Jep nævnes første gang i 1429, samme år som Erik af Pommern indfører Øresundstolden. Næste gang Jep omtales, er i 1441, da han får kvittering for al gæld, krav og tiltale af Knud Nielsen i Bossø. Da havde Erik af Pommern forladt de nordiske riger for stedse, og Christoffer af Bayern blev samme år hyldet på Mora ting som konge af Sverige.

Jep har sikkert haft en snæver dragt med snabelsko og lange nedhængende armer og med påsydede bjælder i kæder, der hang og daskede, så det var en ørelyst.

I 1448 holdt han skifte med sin søster Elsebe om gods i Skåne og på Bornholm, som var tilfaldet dem efter deres forældre og deres afdøde bror.

Det var det år, da Christoffer af Bayern døde barnløs.

Da Jep i 1451 skiftede på sin hustrus vegne med Aage Nielsen Sparre i Øster Marie sogn på Bornholm, betegner samme Aage Nielsen Jep Langs hustru som sin fosterdatter, og Jep selv som sine børns svoger. Danmark var da i åben krig med Sverige.

Jep Lang nævnes endnu i 1553, da han vistnok endnu levede. Det var det år, tyrkerne erobrede Byzans.

På en korbølle i Vasteras Domkirke i Sverige findes dette træsnit fra o. 1330 forestillende en fornemt klædt mand, efter al sandsynlighed Jøse Eriksson. Kæder og bjælder i her måske fremstillet i overnaturlig størrelse, var jomres og jomstaldende bestandsdele i elegant herres påsætning. Bemærk også de vandbårne, som det var den slags, man kaldte "brændende bånd".

2835: Karine Pedersdatter Giedde af Røgle.(1457)

Røgle ligger nord for Helsingborg på det flåde land bag ved Kullen, og her må Karine være blevet født.

Hendes far, Peder Lauridsen Gjedde af en gammel skånsk adelsslægt nævnes til Røgle i 1433.

Moderen, Kirsten Jensdatter Drefeld stammede fra en anden skånsk slægt, der skrev sig til Gersnæs i det sydøstlige Skåne nær Simrishamn.

Karine havde en bror Knud, der arvede Røgle, men selv blev hun gift med Jøp Clausen Lang, der forekommer lidt diffus, uden tilknytningssted.

Hendes far var død tidligt, og moderen, Kirsten Drefeld ægtede fogden, Aage Nielsen Sparre på Bornholm, der var høvedsmand på Hammershus.

Han synes at have været en god stedfar. Karine fik i 1457 Røgelunggård på Bornholm i mageskifte af sin stedfar, og så hører vi ikke mere til hende, idet hun da synes at have været enke.

Karines mød, Kirsten Drefeld overlevede hende og nævnes endnu som enke den 8. juli 1460.

Giedde. En hvid gedde i blå. På hjelmen et blå og et hvidt vesselhorn, ofte med en gedde derimellem. • Uradel. Skåne. Peder Lauridsen til Røgle 1433; slægten uddød med major Ove Unger Rosenkrantz Giedde 1848. Se også Baron Giedde af Wintersborg (side 556). Se NDA side 95-96 og DAA 1894 side 122 samt senere tilføjelser.

2836: Arvid Birgersson Trolle til Bergqvara etc.(1440)-1505

Han blev født det år, da Christoffer af Bayern blev hyldet på Viborg landsting som konge af Danmark. Samme år tårde Karl Knutsson Bonde tilbage som svensk rigsforstnader mod at få hele Finland som len. Erik af Pommern sad på Gotland som sørøver.

I 1441 blev Christoffer hyldet på Mora som konge af Sverige og kronet i Uppsala domkirke. Ved den lejlighed blev Arvids far, Birger Birgersson den Unge Trolle til Bergqvara slået til ridder.

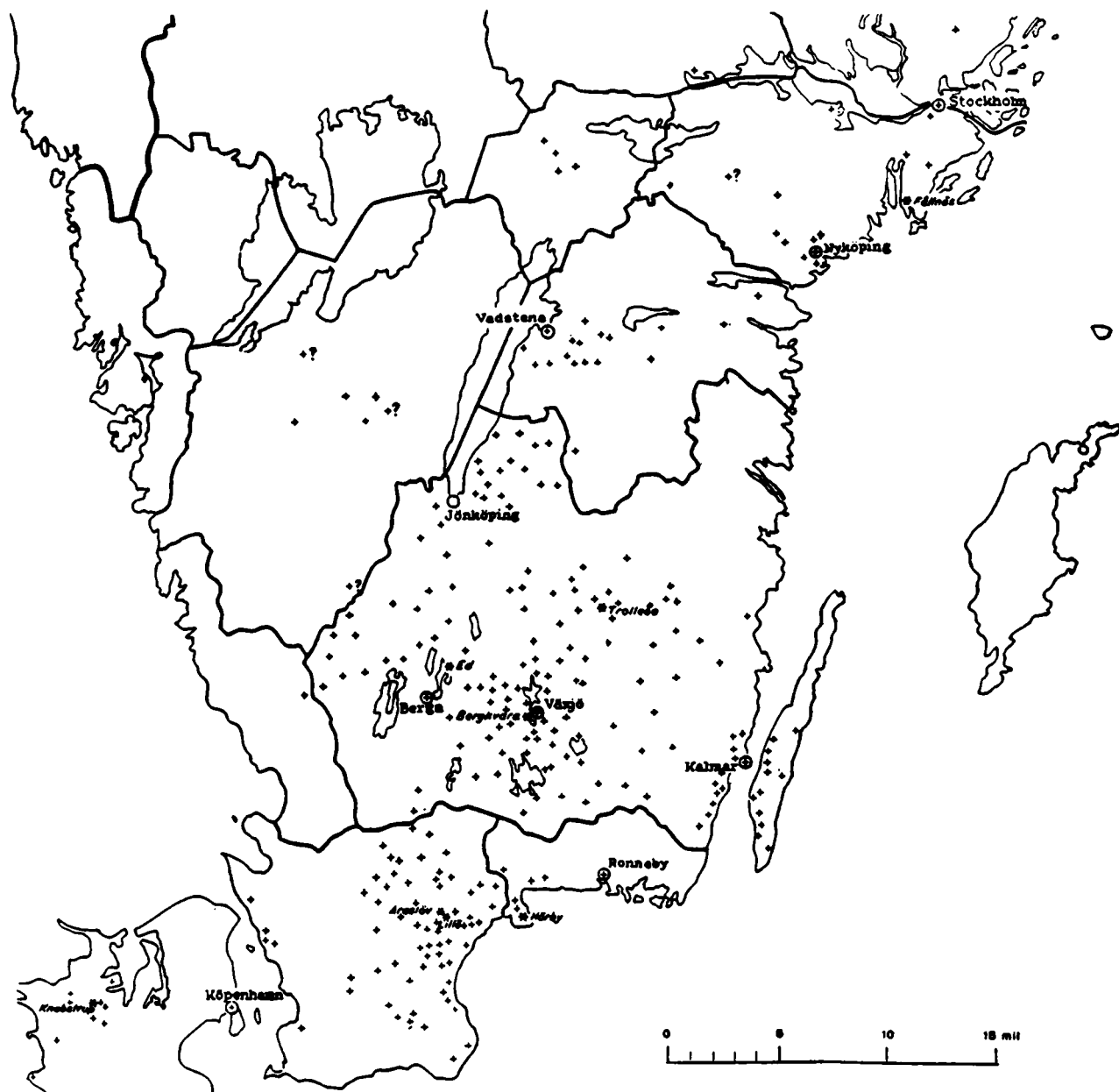
Birger Trolle var året før blevet høvedsmand på Kalmar, så Arvids fødested er usikkert. Men det må være Bergqvara, som var moderens fødested, eller Kalmar.

I 1442 slutter Norge sig igen til unionen og vælger Christoffer til konge. Unionen var genoprettet efter Eriks abdikation, og der fulgte nu nogle fredelige år under Christoffers styre, men i 1448 døde kongen pludseligt uden arving, og nu begyndte problemerne igen.

Der var enighed om unionen, men man havde ikke aftalt, hvem der skulle udpege den nye unionskonge, og her kom svenskerne først, eller rettere, Karl Knutsson Bonde kom fra Finland og kuppede sig til kronen ved bestikkelser og trusler, og så antog også Norge ham til konge.

Danskerne havde imidlertid andre planer, hvori indgik forsørgelsen af enkedronningen, og det endte med at de tog Christian den Første, der havde indvilliget i at gifte sig med den unge Dorothea af Brandenburg, der sad enke efter Christoffer. I Norge kom et nyt parti til magten og antog sig kong Christian, og efter forhandling indvilligede Karl Knutsson i at frasige sig Norge mod at han stadig kunne føre titel af norsk konge. Hidtil var det gået uden blodsudgydelse, men i 1451, da Arvid var en halv snes år gammel åbnede Christian den første krig mod Sverige. Unionen skulle genoprettes med magt.

Arvids far var en af Karl Knutssons mest trofaste tilhængere, og vi skal lige høre om hans meriter.

Städer och socknar, där Arvid Trolle och Benta Ivarsdotter haft egendomar enligt jordeböckerna från omkring 1600 resp. omkring 1530. Sättegårdar (Även Ed och Trollebo) utmärkta med *, övriga med +. Antalet egendomar i de olika socknarna varierar från 1 till 40–50.

Allerede straks efter sin tronbestigelse sendte Karl Knutsson Bonde Birger Trolle og Magnus Gren med en flåde til Gotland, hvor Erik af Pommern sad for egen regning, for at de skulle erobre den fra ham og tage den tilbage til Sverige, som Christoffer af Bayern havde lovet.

Det lykkedes imidlertid for Erik at sende bud til Danmark efter undsætning, og så overbav han Gotland til danskerne.

Da nu Christian angreb Sverige, gik Karl Knutsson til modangreb og hærgede Skånelandene, og Birger Trolle blev indsat som høvedsmand på Lyckå slot. Der blev våbenstilstand, og Birger sad på Lyckå til ind i 1455, da krigen brød ud igen. Det endtemmed, at alle faldt fra Karl undtagen Birger, og kong Karl Knutsson måtte flygte til Danzig. Birger måtte affinde sig med kong Christian, og han overværede da også dennes kroning i Stockholm i 1457.

Arvid var ikke enebarn. Hans mor, Christine Knutsdøtter af Aspenæsatten havde i forvejen født en dreng, Erik, og en datter, Christine. Arvid var den yngste.

Erik omtales i 1459 som domprovst i Linköping. Han blev immatrikuleret 1444 på Leipzig Universitet. Efterendtd uddannelse blev han optaget i præsteskabet i Linköping, hvor han første gang omtales som domprovst den 25. august 1456. 1458 er han med til at anerkende valget af Hans til tronfølger i Sverige, men i 1459 får vi at vide, at han er død sandsynligvis af gift.

Christine blev gift ganske ung i 1444/45 med Laurens Haraldson (Snedbjälke). De døde begge i 1481 uden arvinger, så Arvid kom til at overtage hele den fædrene og mødrene arv.

Ved midsommer 1477 udtalte Arvid Birgersson Trolle, at han var 37 år, og han må således være født o. 1440. Første gang han nævnes er som vidne på tinge i Kinnevalds herred sammen med sin far hr. Birger. Arvid var da ca. seksten år gammel.

Næste glimt af Arvid er ved hans første ægteskabs indgåelse i 1460 med Kristine Johansdatter Gädde til Fällnäs i Sorunda sogn i Södertörn.

Ridder og rigsråd Johan Nilsson Gädde var vistnok død, men han havde også været en tilhænger af kong Karl, så det var ikke tegn på et politisk skifte, skønt det nu var Christian den Første, der sad på tronen i Sverige. Trollerne var trofaste. Kristina skænkede Arvid to sønner, Erik og Johan, før hun døde ca. 1465. Arvid inkasserede arv og medgift.

Arvids andet ægteskab var ikke noget almindeligt fornuftsægteskab. Det var en politisk alliance, der skulle vende op og ned på forholdene i Sverige.

Samtidig med at Arvid ægtede Beate Ivarsdatter Thott, blev hendes far gift med Magdalena Karlsdotter Bonde, og Sten Sture, der var kong Karls søstersøn, blev gift med en datter af Åge Axelssøn Thott. Det var en mægtig konstellation af magt og rigdom, der nu samlede imod kong Christian.

Arvid Trolle var ikke hvemsomhelst. I løbet af tre generationer var hans slægt steget fra en beskeden lokal landadel til rig og betydelig rigsrådsslægt.

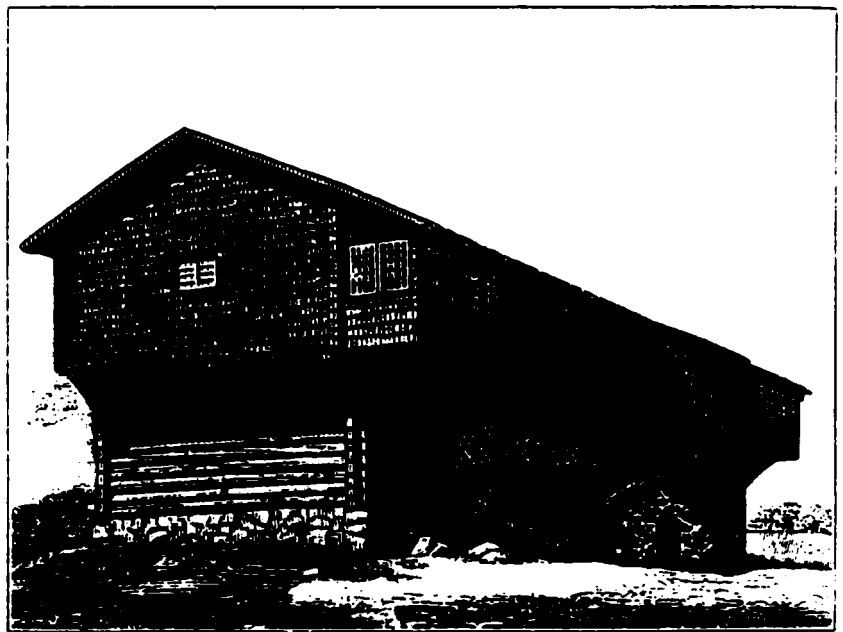
Alligevel var han kun et redskab i den foreliggende intrige, og jeg vil derfor gemme den politiske del af historien til Ivar Axelssøn Thotts historie.

Det stort anlagte tredobbelte bryllup fandt sted på Nyköping slot den 21. september 1466 i nærværelse af et stort antal af landets rigsråder, og man vedtog, at kong Karl skulle have de ejendomme tilbage, som han uretmæssigt var blevet frataget.

Arvid var blevet rigsråd, før han var 25, og han skulle nu lære, hvad det vil sige at spise kirsebær med de store. Christian handlede hurtigt. Han sendte en flåde under Claus Rønnow til Stockholm og gik selv med en hær mod Ivar Thotts Lille i Skåne og mod Arvids hovedsæde, Bergqvara i Småland. Begge blev plyndret og brændt.

Imidlertid kom Ivar til Sverige fra Gotland med en hær, som Ivar og Arvid førte mod Stockholm, og Claus Rønnow måtte fortrække med flåden. Situationen var imidlertid sådan, at flertallet af rigsråderne ville tilkalde kong Karl, og således blev det.

Det standsede ikke de interne stridigheder i Sverige.

En middelalderlig Gaard i Sverige
Ornåshuset i Dalarna

Avid Trolles segl.

Vasa-partiet følte deres magt truet, og den 13.oktober 1469 rettede de et overraskende angreb på Vadstena, hvor en del af kong Karls tilhængere var samlet. Her blev Arvid og hans fra Birger taget tilfange sammen med Magdalena Bonde og en del andre og ført til Stggeholm slot, hvor de blev holdt i fængsel i nogle måneder.

Imens så Ture Turesson Bielke sit snit til endnu en gang at brænde Bergqvara. Det var i hvert fald sket før den 10.marts 1470, hvor Arvid vides at være på fri fod i Nyköping.

I mellemtiden havde Sten Sture slået Vasa-hæren og tvunget den danske hær tilbage til Halland, mens Karl sad i Stockholm og så sine tilhængere smuldre bort.

Karl Knutsson døde den 5.maj 1470 - pludseligt - og Sten Sture overtog dødsboet. Han var en anden type, der forstod at tage almuen på rette måde. Han tog magten og holdt den.

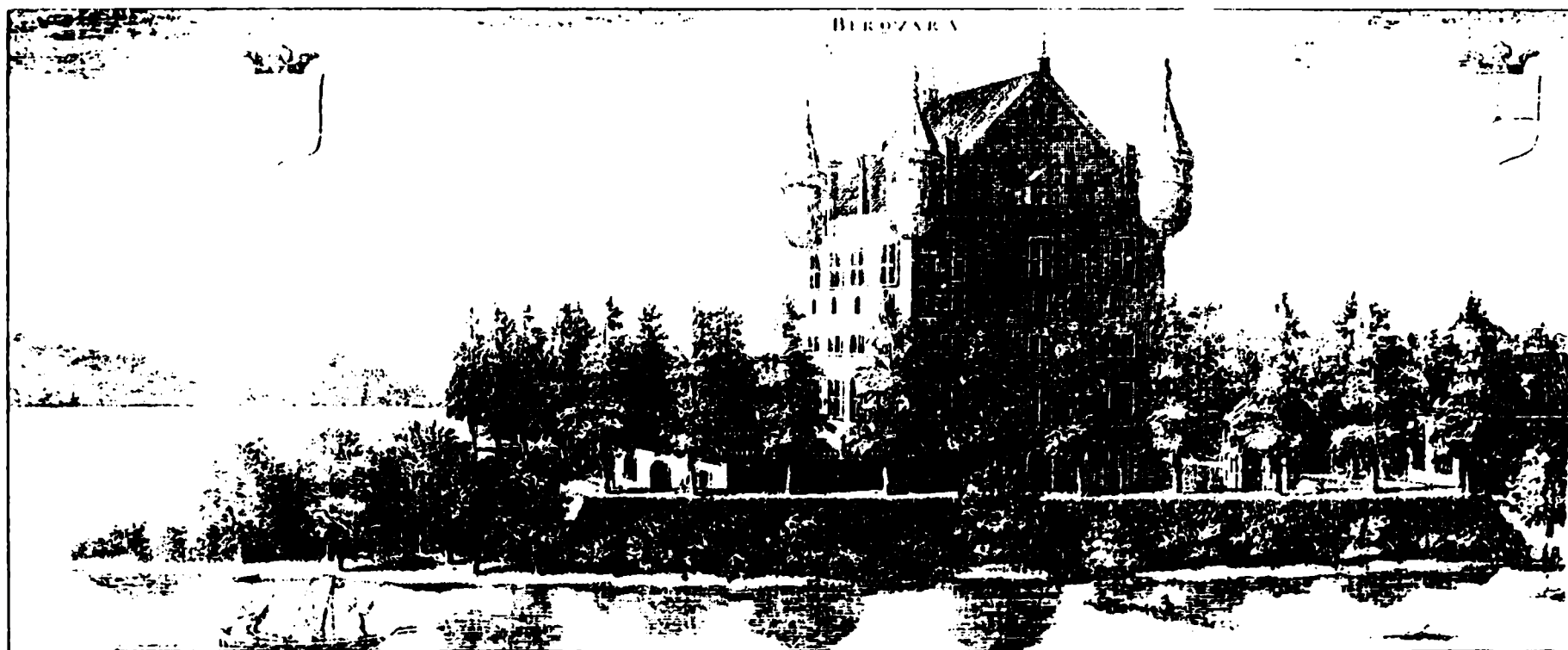
Trollerne var nu kørt ud på et sidespor. Ivar Axelssøns intrige var gået i fisk, og han erklærede Christian fejde fra Gotland.

Arvid gik i gang med at genopbygge Bergqvara. Det havde før været et træhus, men nu blev det bygget i sten i fem stovværk med hængetårn på alle hjørner og forsvarskarnap over indgangen. Der var også taltige skydeskår til forsvar af det nye slot.

Den 4.april 1471 døde Arvids far, Birger Birgersson Trolle, muligvis som følge af fængselsopholdet.

Christian lå ikke på den lade side. Han udbød leding til den 21.april og drog med en flåde op til Stockholm. Arvid var med Sten Sture rundt for at opbyde bønderne til modstand, og han deltog også i slaget på Brunkebjerg som mange af vores aner, dog var de andre på den danske side.

Den 10.oktober rykkede Sten Sture frem mod Brunkebjerg fra nord, mens han sendte sin bror øst om bjerget. Kampen blev hård, og Sten blev slået tilbage to gange. Så kom der undsætning fra det indesluttede Stockholm, og inden den var slået tilbage angreb Sten for tredje gang og, da Niels Sture dukkede op fra øst, kom der uødden i den danske hær, der måtte flygte over hals og hoved, så mange druknede.

Bergkvara i Dahlbergs Suecia antiqua.

Det store udfald fra Stockholm blev ledet af Knut Posse, der kom i nærkamp med kong Christian. Begge blev hårdt såret, og hertil knytter der sig en interessant historie.

Da Knut Posses omgivelser troede, at han skulle dø, knælede de ned og bad til den hellige Katharina, som var datter af den hellige Birgitta, og inden otte dage var Knut Posse rask.

Sådan et mirakel måtte rygtes, og snart var det kendt over hele Sverige, at Katharina var en hjælpehelgen. Det var jo ikke officielt, så der blev indledt en såkaldt helgenproces for at bevise Katharina hellighed.

Der blev afholdt forhør. Hendes afstamning skulle klarlægges, og alle mirakler skulle forelægges for kommissionen, der stod for helgenkåringen.

Også Arvid blev afhørt. Hans mormors mormors mor var søster til den hellige Birgitta, hvis datter, der her var tale om, så han kunne bevise hendes herkomst. Han havde desuden flere tilfælde af hendes forben, som han fremførte under ed.

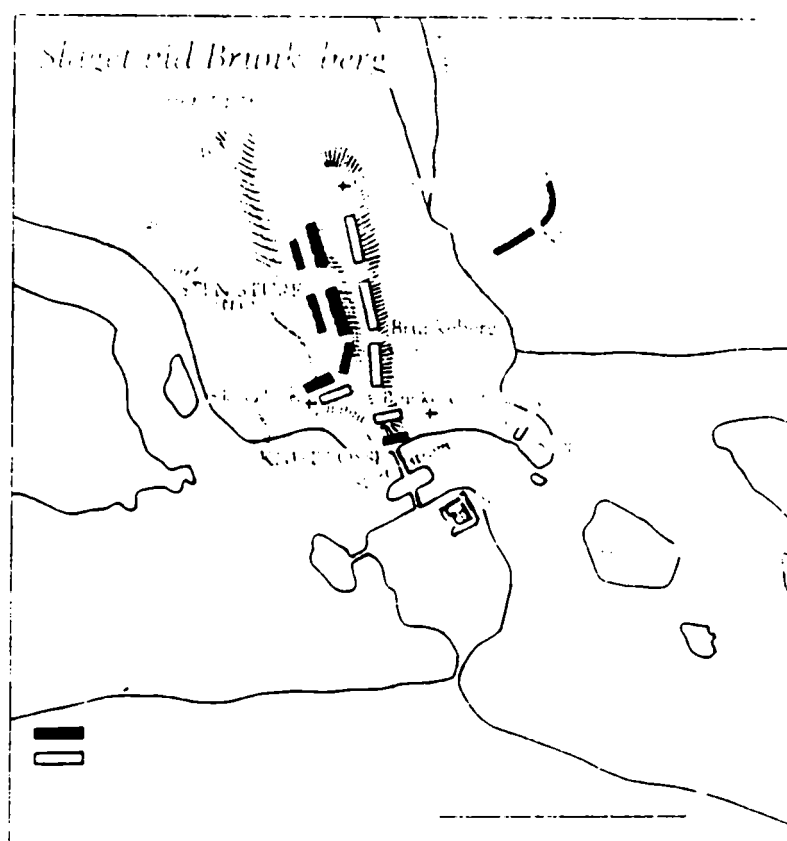
Han kunne fortælle, at anden påskedag 1477 havde ridder Lave Broks femtenårs datter Margareta fået en byld i det ene øje og led stærke smerter, til Arvid med sin familie og deres kapellan herr Andreas knælede ned og lovede at skænke et selveje til Katharinas grav. Og straks ophørte smerterne i øjet og inden otte dage var bylden væk.

Fjerde pinsedag samme år var Arvids tømrer Sven under sit arbejde ramt af en svær ulykke, så alle mente, at han skulle dø, men da Arvid på Svens vegne havde lovet en lignende gave til Katharina, kunne Sven rejse sig og inden otte dage igen rask.

De otte dage, som stadig går igen, var selvfølgelig, ligesom på dansk i gamle dage, bare en ubestemt kortere tid, en ottedages tid. Arvids skriver, Petrus Jacobi, der var 25 år gammel kunne bekræfte dette sidste tilfælde.

Det var også ved denne proces, Arvid måtte opgive sin alder til 37 år.

Sagen blev ført som en virkelig juridisk proces, og Arvid var jo en kendt lovkyndig mand, hvis ord stod til troende,

Slaget vid Brunkeberg

Arvid var i sin bedste alder og har givetvis deltaget i slaget. Vi har dog ingen oplysninger om hans position, og det er vanskeligt at sige, hvordan den store bondehær har været ledet og organiseret. Arvid kom i hvert fald levende fra det blodige slag.

Arvid var i midlertid blevet lagmand i Østergötland og høvedsmand på Nyköping slot, og disse poster fik han lov til at beholde.

Kong Christian ville gerne have fortsat krigen, men rigsråderne i Danmark sagde nej til nye bevillinger.

Efter nogle møder i 1472 blev det til fred med Danmark, og Axelsønnerne fik fred med Christian.

Sten Sture fik ro til at nedkæmpe sine indenrigs modstandere, Vasaerne og Oxenstiernerne.

Arvid og Axelsønnerne fik deres danske besiddelser tilbage.

Det var Arvid, der havde forhandlet dette sidste resultat, idet han havde fået fuldmagt af Ivar Axelssøn. De var jo begge tilhængere af unionen, og den store alliance i Nyköping var jo oprindelig beregnet på at tilbyde Christian den svenske krone ud fra en styrkeposition, men så havde Sten Sture væltet spillet ved at rejse almuen og hjemkalde kong Karl. Sten Sture sad stadig urørlig på magten, men både Ivar og Arvid havde reddet, hvad de først havde måttet, og kunne nu bare vente.

Kong Christian drog nu på den berømte færd til Rom med den bundløse pung og vendte afblanket hjem med en stærkt foreget gæld, og med fluer i hovedet.

Mens Christian den Første er borte, er der ro i Sverige, og vi kan passende følge Arvid Trolles familieliv.

I sit andet ægteskab fik han nemlig en stor børneflokk. Fru Beate, hun havde nemlig i sit første ægteskab haft en ridder, fødte ham ialt ni børn: Anna, der døde 1473, Elisabeth, der formodes at være død ung, endnu en datter, der døde ung, så fulgte den 22.maj 1475 tvillingefødslen på Ed, Joachim, som også kaldes Jacob, og Margrethe, og dem er vi især interesserede i, for de er begge vore aner. Der fulgte endnu en Anne, en Ivar og en Birger, samt en datter uden navn.

Bondekrigare i sina traditionella vida långbyxor möter professionella landsknektar.

Böndernas järnbattar varierar efter bysmedens uppfattning. Deras armborst och stångvapen är av egen tillverkning, vid sidan hänger ett laggat ölkarl, de har bröstbar-

nesk och svärd. Landsknektarna har långa pikar, ty "salader" (hjälm), bättre bärnesk, större disciplin och större stridsvana. De slåss dessutom i öppen terräng och inte i skogen, där pikarna trasslar in sig mellan träden där en armborstskytt binner ladda om i skydd av ett tr

Det var pesten, der den 14. december 1487 bortrev fru Beate fra sin sørgende familie, og sikkert var det også pesten, der tog de børn, hvis død vi ikke kan datere. Det var den epidemi, der døde halvdelen af den danske befolkning i de nærmest foregående år, og som bagefter gik lige så hårdt frem i Sverige.

I mellem tiden var kong Christian død i 1481 og junker Hans fulgte ham på tronen i Danmark. Først havde man dog udfærdiget en såkaldt fællesnordisk håndfæstning for unionskonger, som Sverige dog ikke ønskede at være med til, men i 1483 blev Hans kronet i Danmark og Norge.

Det første nordiske universitet blev startet 1477 i Uppsala, og Arvids ældste søn, Erik Trolle er sikkert blevet immatrikuleret her, for heroppe havde han sin største arveandel, og han blev da også helt svensk.

I Beates dødsår var det, at Sten Sture kom i konflikt med de sidste af Axelsønnerne. Han angreb slægtens gårde på fastlandet og indtog Borgholm, som blev forsvaret af Ivar Thotts hustru. Da han forsøgte at erobre Gotland, overgav Ivar søn til danskerne. Han døde den 1. oktober 1487.

Arvid giftede sig igen den 21. september 1488 med Brita Turesdatter Bielke, en datter af hans tidligere modstander Ture Turesen Bielke, der havde brændt Bergqvara mindst en gang. Samme år blev Arvid forsonet med Sten Sture, og hans ældste søn Erik blev rigsråd.

Arvid havde forsøgt at være neutral i striden mellem Sten Sture og Ivar Thott, og det tog Sten Sture meget ilde op, og i Sturekroniken siges det:

"Arffuidh trulle wille fara mz flättia (løgn)
thy motte han borghen säätia (afgive)
han wille fara mz liista
thy motte han nyköpungh mustha
han kunde wäll läsa i book
oc war mykit i laghen klook..."

Det var en skam, at Sten Sture fratog Arvid Trolle Nyköping slot, men økonomisk var det ikke afgørende, for Arvid var en meget rig mand.

Sankt Rochus havde haft pest.

Det var ham, man anr bte, n r
en pestepidemi rasede.

I sit tredje ægteskab fik Arvid Trolle endnu fire børn, Ture, Beate, Anna og i 1503 Siegfried efter den hellige Siegfried. Arvid var da over tres, og den sidstfødte var da også dværg. Han kaldte sig efter faderens død for Arvid.

Det varede fem år, før Arvid igen fik en slotsforlening, og den blev Stegeborg i Østergötland. Dette slot havde han dog kun et år, så fik han sin afdøde svigerfars tidligere län, Øland med Borgholm, som han beholdt i en årrække, til han måtte flygte til Danmark i 1501.

Kong Hans i Danmark sluttede forbund med den russiske storfyrst Ivan, som senere fik navnet den grusomme, og denne angreb Finland og tog Novgorod fra Hanseaterne.

I 1496 samledes det svenske rigsråd i Kalmar slot og udarbejdede en håndfæstning til kong Hans, den såkaldte Kalmarreces, som han skulle sværge at overholde, hvis han ville være svensk konge, og i 1497 blev Hans så hyldet i Stockholm og slog en række svenskere til riddere. Blandt dem var Arvid og hans ældste søn, Erik. Der havde jo ikke i mange år været nogen konge i landet, og kvinderne hungrede efter at kunne kalde sig frue, så de pacede deres mænd til at blive riddere hos kong Hans. Det var den rene idyl.

Desværre varede det ikke. Da danskerne blev slået eftertrykkeligt i Ditmarsken, udbred der påny optøjer i Sverige, og Arvid blev belejst på Bergsjöarna, hr.Arvid skulle jeg sige. Hans yngste søn i andet ægteskab, Joachim(Jacob) ilede sin far til undsætning med o.100 danske soldater og befittede ham. Men nu var Arvid så landflygtig for en tid.

Slaget i Ditmarsken betød også, at Arvid Trolle mistede sine to sønner Birger og Ivar, der døde i dette slag, denne nedslagtning.

Ikke nok med det, hans ældste søns hustru fru Ingeborg Philipsdatter Thott druknede med deres børn, da de sejlede over Mählaren.

Hans tvillingebørn, Joachim(Jacob) og Magdalena var blevet gift i 1498, Joachim med NN Skave, Magdalena med Jens Holgersen Ulfstand.

Det var en gammel mand, 61 år, der var blevet landflygtig. Heldigvis havde han jo sine danske besiddelser, og han tog ophold på Lilleø med sin hustru, der i 1503 skænkede ham en søn, der blev opkaldt efter den hellige Siegfried. Vi ved ikke, om det nogensinde gik op for hr.Arvid, at hans yngste søn var dværg.

Året efter var hr.Arvid i København, men før vinteren var omme, var han død.

Hr.Arvid Birgersson Trolle døde den 2.februar 1505 på Lilleø og blev begravet den 25.februar i Lund dpmkirke.

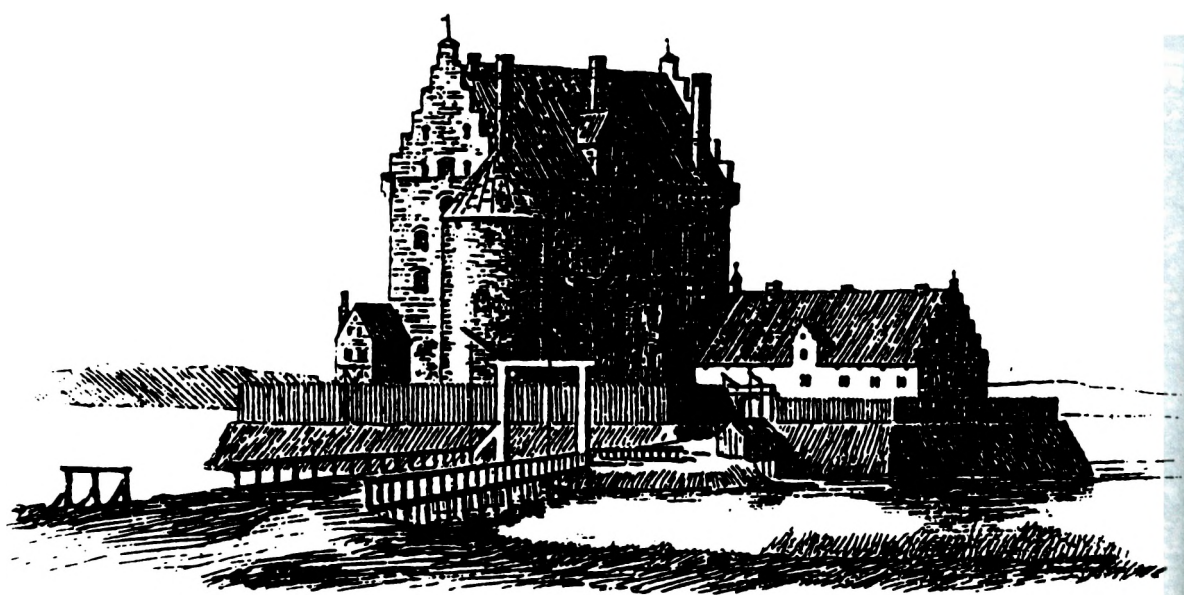
Han efterlod sig nær ved et tusind godsenheder, gårde, møller etc. foruden sine herregårde og slotte.

Han var lovkyndig og var i mange år lagmand i Østergötland, fra 1497 dog i Tio herred.

Han blev rigsråd før han var 25 og blev brugt til sendelser i diplomatiske ærinder.

Han blev matchet hårdt med den svigerfar han fik i Ivar Axelsen Thott, men han stod distancen, selv om det måske nok var en lettelse, da Ivar døde.

Hr.Arvid var unionsvenlig og måtte lide mange kvaler for det, men han fik anbragt fire af sine børn på den danske side af grænsen, så han ikke bar alle æggene i en kurv.

Herregaarden Lille i Skaane.

2837: Beate Ivarsdatter Thott til Lille i Skåne (1450)-1487.

Beates far, Ivar Axelsen Thott var den sjette af de berømte Axelsønner, der kom til at præge unionstiden så stærkt. Han menes at være blevet født o.1420, men må nok have været et par år ældre.

Men ligemeget hvordan vi regner på det, må Beate være blevet taget i brug meget tidligt, og det er et spørgsmål, om ikke hun må være af sin fars første ægteskab, selv om det er blevet påstået, at hun var af andet.

Det første årstal, vi har på hende, er den pavelige dispensation af 7.mars~~s~~ 1458, da hun var for nært beslægtet med sin første ægtemand Truid Pedersen Galen.

Beate var sin fars fjerde barn. Sætter vi hans første bryllup til 1443, året før han skriver sig til Knabdrup, så kan Beate først være født i 1446, allertidligst, og så er hun knapt 12 år, da dispensationen foreligger fra paven. Regner vi med, at hun er datter af andet ægteskab, må vi medregne mindst et sørgeår mere, og hun vil da have været elleve år gammel. Det var ganske vist så året for trolovelsen, og Beate er næppe blevet gift, før hun var fjorten år, og så er hun blevet hjemme hos sine forældre til hun var seksten, så ægteskabet er næppe blevet fuldbyrdet før hun var så gammel.

Tilbage står så, hvem hendes mor var: Margaretha Poulsdatter Laxmand eller Marine Torbernsdatter Bille. Jeg er stadig i tvivl.

Beates univers strakte sig fra Fyn over Sjælland, Skåne, Halland, Småland, Blkinge, Øland, Gotland og helt til Finland, overalt, hvor hendes far og farbrødre havde slået sig ned.

Vi er allerede blevet præsenteret for Beates første ægtefælle, som hun skænkede en søn, Peder, der blev opdraget hos sin farmor, Kirsten Stigsdatter Thott. Han døde ung, og Beate arvede Alverslev efter ham, da hans far var død først.

Den 21.september 1466 kom Beate i cirkulation igen. Hun blev da gift med den rige Arvid Birgersson Trolle til Bergqvara, etc. etc. etc., og samtidig blev hendes far gift for tredje gang.

I sit nye ægteskab overtog Beate to sønner, som hendes ægtemand havde i sit første ægteskab, Erik og Hohan Gädä. Johan døde som barn, men Erik blev sendt til udlandet for at studere.

Beate medbragte som medgift i sit andet ægteskab 475 godsenheder, (gårde og møller etc.) i de danske landskaber, foruden slottene Lille, Araslev, Hørby og Knabstrup, og dertil kom yderligere 55 gårde i svenske landskaber, så her var Arvid kommet i lag med de store. Han må have elsket hende højt.

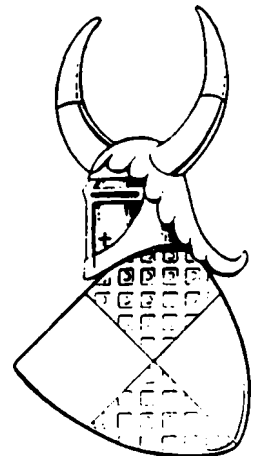
Vi kan ikke følge Beates bevægelser, sådan som vi kunne følge Arvid Trolles. Kun i to tilfælde kender vi hendes børns fødsel, og da boede hun på den gamle slægtsgård Ed, der lå i passet mellem søerne Furan og Flåran. Her fødte Beate den 21. maj 1475 tvillingerne Jacob (Joachim) og Margrethe, og året efter den 4. februar Anne, der må være født for tidligt. Alle de andre barnefødsler er uden tid sangivelse og stedsangivelse.

Det var først Anne (I), der døde 26. oktober 1473, og pigerne Kirsten og Elisabeth, der begge døde unge.

Efter Anne (II), nedkom Beate med drengene Iver og Birger, der begge faldt i Ditmarsken år 1500. Sidste barn i rækken var en datter uden navn.

Beate mistede sin far den 1. oktober 1487 og døde selv to måneder senere af pest den 4. december, og de blev begge begravet i Lund Domkirke.

Ätten Thott

Bruden går i bad.

2838: Herluf Nielsen Skave til Eskildstrup (1463)-1505

Niels Jensen Skaves første hustru, Sidsel Valdemarsdatter Wohnsfleth døde i 1435 efter at have født ham datteren Birgitte, der sikkert blev opkaldt efter den helige Birgitta.

Han kan så have giftet sig igen i 1436, og det måtte han jo så med det spæde barn, der skulle passes.

Hans anden hustru var Dorthe Herlufsdatter Snekken, der fødte ham sønnen Niels Nielsen, der blev biskop i Roskilde, og sønnen Herluf, der må være født omkring 1440. Det var i hvert fald ved den tid, da Erik af Pommern forlod Danmark for evigt, og Christoffer af Bayern blev hentet til landet og hyldet på Viborg landsting, og året efter blev han hyldet på Mora som konge af Sverige.

Faderen var landsdommer på Sjælland i 1443ff og beholdt denne post også efter Christoffers pludselige død i 1448. Ved kong Christian den Førstes kroning blev Herlufs far slået til ridder.

Fru Dorthe, som hun herefter bør kaldes, var formentlig født på Engelrup i Sigersted sogn af landsdommer Herluf Nielsen Snekken, der sidste gang nævne 1433, ~~hans~~ hans hustru, som vi ikke kender!

Sjælland for mere end 500 år siden var stort set dækket af skov, og ind imellem bredte der sig moser og søer. Vandløbene var bredere og dybere og førte langt mere vand, og der var langt flere gravhøje end nu.

Vi kender næsten miljøet fra Gøngehøvdingen, men der var endnu mere skov end 200 år senere på svenskekrigenes tid.

Herlufs far døde først i halvtredserne 1451-52, og moderen, fru Dorthe giftede sig vel 1452-53 med Claus Daa til Ravstrup.

Bredrene Niels og Herluf var vel knapt voksne på den tid, og med Claus Daa fik Dorthe nu i andet kuld sønnerne, Joachim/Jakob, Søren og Oluf. Vi skal nu forsøge at følge hele søskendeflokken, som fru Dorthe skulle opdrage, og især hæfte os ved Herluf Nielsen Skave til Eskildstrup i Ringsted herred.

Drengene har sikkert frekvænteret den gamle Ringsted latin-skole, hvor de har forberedt sig til en videre uddannelse i udlandet. Danmark havde endnu ikke fået sit universitet. Niels har i hvert fald studeret, for han var kannik i Roskilde i 1470, degn og kannik i Lund i 1474, provst i Viborg og kong Hans' kansler i 1483. 1485 blev han biskop i Roskilde, og blev på den måde en stor støtte for sin slægt i de følgende år til han døde den 15. november 1500 i Roskilde.

Om lillebror Joachim(Jacob) ved vi, at han var immatrikuleret i Rostock i 1474. Fra 1486 til sin død var han biskop Niels' lensmand på Saltsø len, Solte hed det dengang. Også lillebror Søren blev biskoppelig lensmand fra 1485 på Gjorslev.

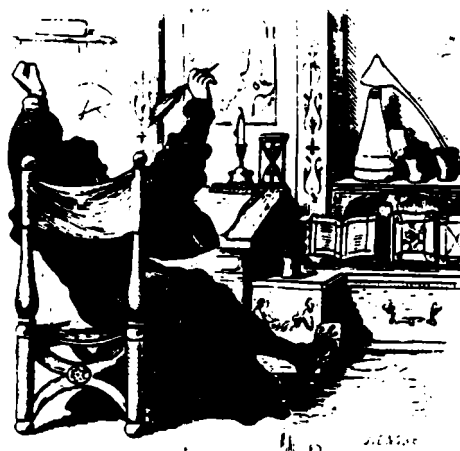
Disse to halvbredre til Herluf og Niels blev i 1489 dømt som fredløse på Sorø klostres birketing for vold mod klostrets tjenere. Alligevel fik Søren i 1498 Stervede og Råde len af sin halvbror Niels. Den yngste halvbror, Oluf Daa fik aldrig noget len af biskop Niels Skave, men blev dog i 1507 biskoppelig lensmand på Hjortholm.

Også sin svoger, halv søster Birgitte Skaves mand, Christoffer Jensen Basse synes at have været lensmand under broder Niels, men vi har intet konkret om det.

Herluf, der skrev sig til slægtens hovedsæde Eskildstrup, var 1463 nærværende på Ringsted herredsting, var 1477 og 1481 hovedsmand på Skjoldnæsholm for Christian den Første. I 1487 hængte han sig segl under Christian den Andens hyldning til tronfølger i Danmark. Det foregik i Lund. I 1488 var Herluf sin halvbrors lensmand på Dragsholm, hvor så mange af vore aner senere har siddet, og her sad han i hvert fald indtil i 1496.

Det er værd at bemærke, at Herluf som god katolik i 1495 stiftede en sjælemesse i Roskilde for sine forældre og børn, sig selv og hustru og sin bror Erik(?).

Høj giftede sig uvist hvornår med Øllegaard Henningsdatter Walkendorff, der satte tre børn i verden, før hun døde i en forholdvis ung alder. Alle børnene blev født sidst i 1470erne.

Roskilde henimod Aar 1600. Tegning i München. Man lægger Mærke til hvor stærkt Haverne gør sig gældende i Bybilledet. Domkirken har takkede Taarngeble, der i 1635 maatte vige for de slanke Spir. Til venstre i Billedet ses Taarnet af den ved Reformationen nedbrudte Sct. Laurentii Kirke.

Der har selvfølgelig været flere børn, end dem vi kender navn på. Ingen af deres bedsteforældre synes at være opkaldt, og det er jo en umulighed.

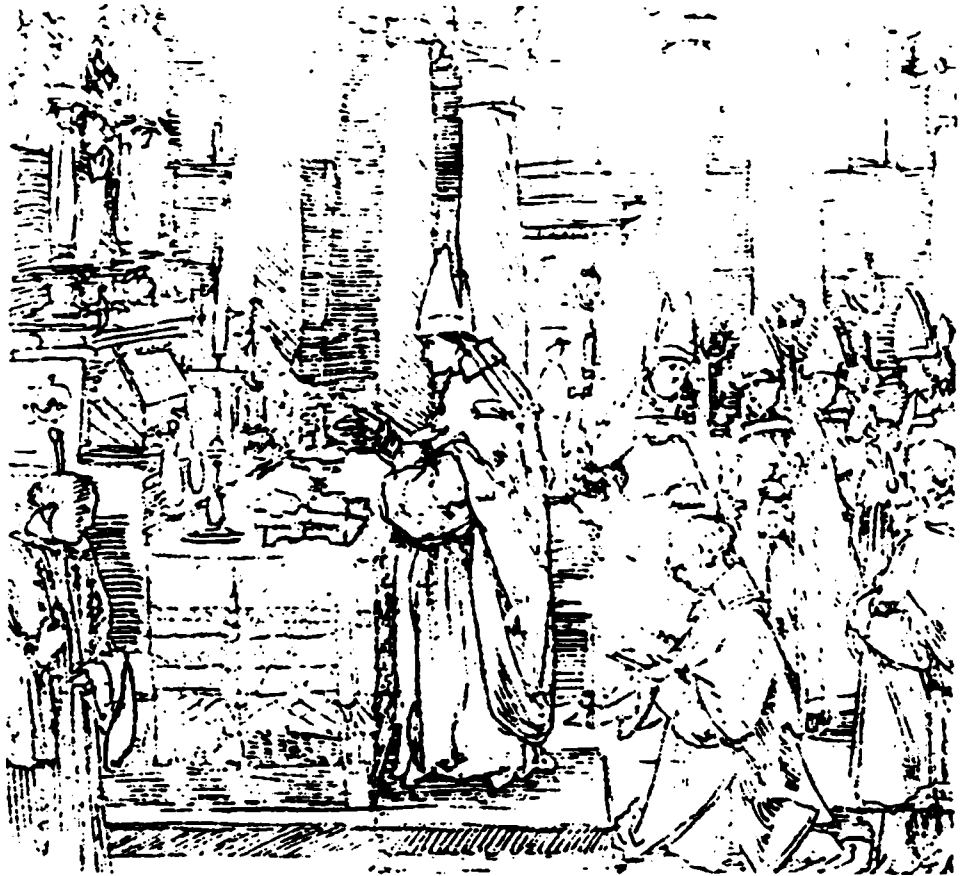
Den ældste vi kender, Peder Skave var opkaldt efter en oldefar, men der havde også været slemme epidemier. Først i 70-erne var det kopper, og først i firserne rasede pesten flere år i træk, så her kan være døde både Niels og Henning, Dorte og Inger.

Den næstældste, Mourids kom til at overtage Eskildstrup, og den yngste, Kirsten har vi lært at kende som vores ane.

Herluf voksede op i en tid, hvor en mærkelig ny, stor fugl begyndte at dukke op. Den havde den mærkelige skik, at den byggede rede på taget af menneskenes huse. Den havde lange, røde ben og et landr, rødt næb, som den fangede frøer og snoge med i enge og moser. Fædrene kendte den godt fra syden, hvor den først var indvandret. Den hed stork.

Man havde i forvejen storke i Danmark, men det var sky, sorte skovfugle, denne ny stork var hvid med sorte vingspidser. Man mente, at en stork på taget betød lykke, og man sørgede for at lægge vognhjul på tagryggen for at lokke storken til at bygge rede, og for hvert år kom der flere og flere af de store smukke fugle, der gik så morsomt ligesom en hofmand.

Endnu i 1505 var Herluf nærværende ved et retterting i København, så forsvinder han for os. Han er sandsynligvis død ved den tid. Han ligger begravet sammen med sin hustru i Ringsted kirke.

Gudstjeneste i en mellomalder-kirke.

2839: Øllegaard Henningsdatter Walkendorff (1455-1500)

Øllegaard er formentlig født på Højbygaard, Tågerup sogn, Fuglse herred, Maribo amt, som hendes far Henning Pedersen Walkendorff skrev sig til i 1450. Hendes mor var Inger Axeldatter Gøye af Krenkerup, også på Lolland. Øllegaard hørte altså hverken til de gode eller de onde, men til dem fra Lolland.

Der var i forvejen fire børn i familien, da Øllegaard blev født. Axel nævnes så tidligt som 1445, nummer to, Wendela blev abbedisse i Maribo kloster, nummer tre Dorothea ægtede Wolf Pogwisch, nummer fire, Karen blev gift med enkemanden Erik Krummedige, og så fik vi Øllegaard. Endelig var der en lillebror, Hans.

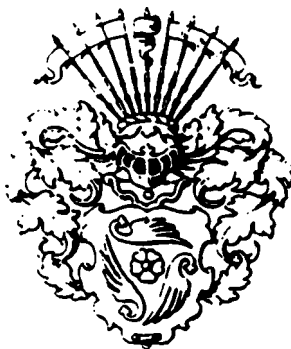
Når Axel nævnes i 1445, er det i forbindelse med en testamentarisk gave, og det kan godt have været en dåbsgave. Jeg anslår derfor Øllegaards fødsel til o.1455, og hun er måske blevet gift omkring midten af 1470erne, muligvis lidt før.

Hendes ægtemand blev Herluf Skave til Esbjergstrup ved Ringsted, som hun skænkede mindst tre børn, Peder, Mourids og en datter, Kirsten, hvis blod flyder i vore årer.

På gravstenen over Øllegaard og hendes mand er indhugget årtallet MD, som betyder 1500, så det er sandsynligt, at Øllegaard ikke blev ældre. Hendes mand nævnes endnu i 1505, og han kan have levet noget længere, men vi har ingen beviser på det.

Der må også have været storke på taget af Højbygaard.

Walkendorff, Valkendorf. I hvidt tre sorte vinger om en rød rose. På hjelmen 5, 7 eller 9 vekselvis hvide og røde faner, undertiden op fra en skansekurv, eller somme tider syv påfuglefljer.
 • Uradel, Pommern (?). Henning Walkendorff 1374; slægten uddød i Danmark med major Børge Valkendorf 1747, men lever stadig i udlandet, bl.a. Sverige. Se NDA side 303 og DAA 1928 II side 129 samt senere tilføjelser.

2840: Hans Henriksen van Mehlen fra Thüringen (1477-1500).

Hans den ældre, som jeg vil kalde ham i modsætning til den Hans, der fik nummer 1420, han var født i Sachsen, hvor han tjenste ved hoffet, og i 1477 var han blevet udtaget til at deltage i den tilkommende danske dronning Christines brude-tog til Danmark.

Han har formentlig allerede da været gift med Margrethe von Loben, der måske også havde skænket ham de seks sønner, vi allerede kender.

Han skal år 1500 have været lensmand og høvedsmand på Nyborg slot, men ellers kender vi ikke noget til hans meriter, og vi ved ikke om han overkovedet blev i Danmark til sin død.

Træsnit fra 1400-tallet. Det viser en kirkelig vielse. På dette tidspunkt – før reformationen – var vielsen et af kirkens syv sakramenter (de syv sakramenter er:

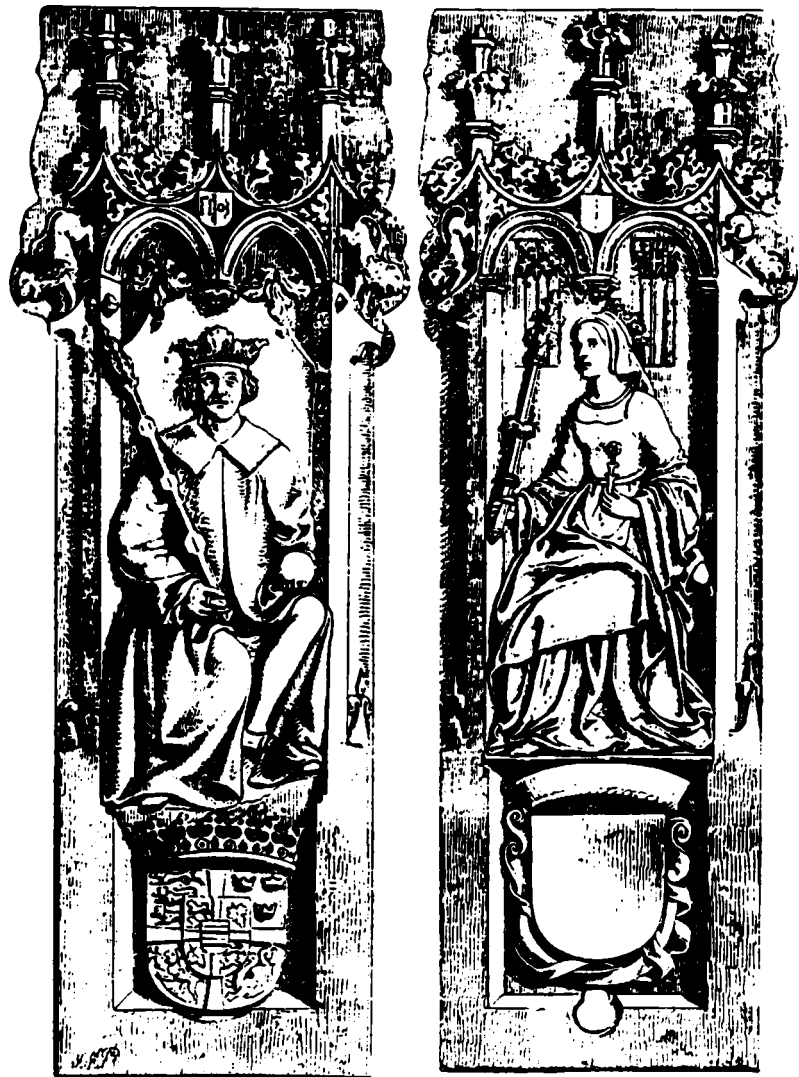
ddb, firmelse (konfirmation), nadver, bod, ordination (præstevielse), vielse og den sidste olie). I folkekirken er der kun to sakramenter: ddb og nadver.

2841: Margrethe Bøtramsdatter von Loben

Hun var gift med Hans van Mehlen fra Thüringen og skænkede ham seks sønner og måske et ukendt antal døtre, der kan have været gift i hjemlandet.

Måske fulgte hun med sin mand til Danmark i Christines brudefærd fra Sachsen.

De seks sønner var alle på et eller andet tidspunkt i Danmark. To af dem døde i Danmark, en i Sverige, men de sidste tre vendte på forskellige tidspunkter hjem til Tyskland.

De to Reliefs i Eegangen til det Kgl. Bibliothek.

Kon Hans og dronning Christine.

2842: Palle Andersen Ulfeldt til Mullerup etc. (1469-1513).

Faderen Anders Eriksen skrev sig 1414 til Kogsbølle, nuværende Holckenhavn syd for Nyborg. Da var dronning Margrethe den Første lige død den 28. oktober 1412, og Erik af Pommern var tiltrådt de tre unionsrigers troner.

I 1421 lover Anders søn og fred for sig og alle sine frænd og venner for den sag, han har haft med Steen Basse, og her har måske hersket en fejde, som er blevet forligt.

Moderen Mette Schwerin, var Anders ~~Eriksens~~ anden hustru, og der var seks børn i søskendeflokken.

Palle havde en storebror, Claus, der sikkert var opkaldt efter sin farbror, ridder Niels til Broholm. Han gik den gejstlige vej og blev rigsråd.

Palles første lillebror, Laurids blev provst i Assens og valgte også en gejstlig løbebane.

Palle havde også en lillesøster Kirsten, som blev gift med Cååus Henriksen Huitfeldt til Krumstrup.

De to yngste brødre, Eggert og Ebbe foretrak den verdslige karriere og blev begge lensmænd.

Palle Ulfeldt var myndig, da vi første gang hører om ham. I 1469 skriver han under på et dokument til vitterlighed med Johan Oxe, og samme år findes et brev fra ham til hans svigerfar Oluf Pedersen Godov, hvor han fortæller, at han nu har gjort, som de har aftalt, og at kongen og dronningen er tilfredse med løsningen. Det er ukendt, hvad det drejede sig om. Palle er altså født senest 1444 og altså i Christoffer af Bayerns regeringstid, da han næppe kan være så gammel, at han har oplevet Erik af Pommerns tid.

Som det er fremgået af det overstående, har Palle været gift på det tidspunkt. Hans hustru hed Regitze og skrev sig til Lystrup og Hverringe, og med hende havde han vistnok elleve børn, hvoraf vi kun har navn på de otte.

I 1472 nævnes Palle til Skerringe på Falster.

Munkene var en naturlig del af gadebilledet.

Mullerup købte Palle i 1477 af Claus Eriksen Bjørn. I 1480 tog Palle Ulfeldt tingsvidne på Falster herredsting, at han havde Skjørringe med rette efter sin hustrus mor, Elsebe Henningsdatter Grubendal. Året efter døde Christian den Første og hans søn Hans blev taget til konge i Danmark og Norge, men ikke i Sverige.

Palle mistede sin far tidligt. Han døde i 1456, og nu i 1485 døde også hans mor, Mette Schwerin.

I 1396 havde dronning Margrethe forbudt opførelsen af private fæstninger, og i stedet havde adelen udviklet en ny type herregård, et såkaldt fast hus, som er bedst kendt fra Skåne hvor Glimmingehus endnu står som et monument over forbudstiden. Først i 1483 blev forbuddet ophævet, og enhver kunne bygge så meget han havde råd til. Kong Hans kunne roligt give los, for skydevåbnene var nu så udviklede, at ingen borg, som en adelsmand havde råd til at bygge kunne stå sig mod en kongelig hær. Der var ingen fare for oprør i Danmark.

I 1487 blev Christiern Hanssen ~~h~~hyldet som tronfølger i Danmark, og samme år nævnes Palle som lensmand på Vordingborg. Det ser ikke ud til at have været ret længe.

I 1489 får Palle tildelt et nor, et vandområde, dvs en fiskerettighed, men det fremgår ikke klart, hvor det er.

Storebror Claus var blevet rigsråd i 1484, nu blev Palle det også i 1492. Claus Ulfeldt døde i 1497.

Palle nævnes til Hverringe i 1499 og lillebror Ebbe til Kogsbølle. Ebbe døde i 1501.

I 1504 omtales Eggert som lensmand på Elmelunde, men han døde året efter. Palle omtales endnu i 1505 og 1507, og i 1510 skriver Hans Bille til hm, at han ikke har klaget over Palle eller hans tjenere, der må forelige en misforståelse.

Palle Andersen ulfeldt døde i 1513, eller det er i hvert fald sidste gang, han nævnes.

2843: Regitze Olufsdatter til Lystrup og Hverringe (-1470-)

Regitze tilhørte den såkaldte Bramslykke-slægt, der aldrig selv førte noget slægtsnavn. Regitzes farmor var en Basse af de gamle Basser, og Steen Basse, der var den sidste mandlige efterkommer af denne slægt tilbød slægten fra Bramslykke alt sit gods, hvis de ville antage navnet Basse og føre slægtens våben. Desværre synes det sømmet der kom en kurre på tråden, så Regitzes familie alligevel ikke fik Basse-godset, der i stedet gik til slægten de nye Basser.

En af sønnerne i slægten fik virkelig navnet Steen og kaldte sig en overgang Steen Basse, og faktisk antog Bramslykke-slægten de gamle Basser slægtvåben, som de førte en tid indtil de selv forvækslede det med Godov-slægtens, der ligner det meget, især på en seglstampe. Egentlige skjolde gik af brug for landadelen, og seglstampen kan ikke undgå forveksling. Måske er det først historikerne, der har tillagt slægten navnet Godov.

Regitzes far var Oluf Pedersen, der skrev sig til Håduit, Lystrup og Bramslykke, alle på Sjælland og Lolland. Moderen, Elsebe Henningsdatter Grubendal skrev sig til Skjerringe på Falster.

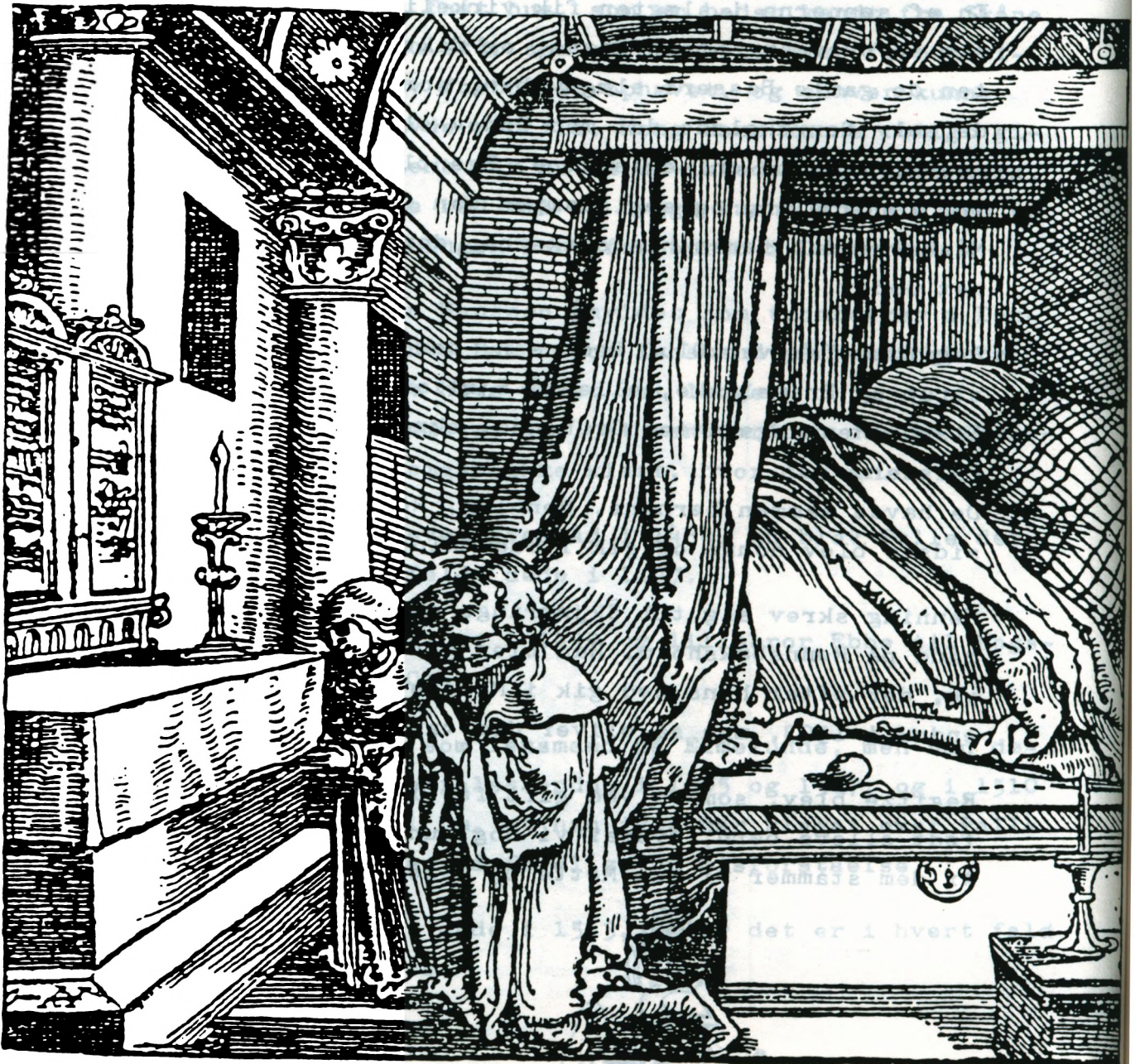
De havde sammen børnene, Henning, Regitze og Agenete. Denne sidste blev nonne og gik i Gudumkloster i Ringkøbing amt.

Henning skrev sig til Skjerringe og Svendstrup, var 1482 lensmand på Rønnebæksholm. Han blev gift med Anne Andersdatter Gøye, der efter hans død gik i Maribo kloster. Henning levede endnu i 1503, men så bliver der tavst om ham.

Regitze blev, som vi ved gift før 1470, og hun skal ialt have født elleve børn, hvoraf vi dog kun kender navn på de otte. Af dem stammer vi fra Mette og Ellen.

Basse, »de gamle Basser«. I hvidt et sort vildsvinchoved med gule tænder. På hjelmen et grønt træ mellem to røde egem. • Uradel. Sjælland. Johannes Basse 1305: Steen Basse til Tybjerg. ridder. Død 1448. Se NDA side 21 og DAÅ 1886 side 38 samt senere tilføjelser.

Brudeparrets Bøn.

2844: Laurids Follertsen Knob til Gyllebo (1450) - 1510

Selv om Laurids var enebarn, må man alligevel sige, at han var hummer otte i et sammenbragt kuld på seksten.

Hans far, Follert Ottesen Knob havde tre børn i sit første ægteskab med Anne Pedersdatter Oxe, og moderen, Berete Bondesdatter Thott havde fire børn i sit første ægteskab med Peder Axelsen Brahe.

Sammen havde de så sønnen Laurids, der må være født omkring 1450. Faderen levede endnu i 1451 men var død i 1453, og moderen giftede sig igen før 1456 med Johan Pedersen Oxe, der var storebror til den Anne Oxe, der var Follert Knobs første hustru, så det endte med at blive i familien.

Den ældste halvbror, Axel Pedersen Brahe til Krogholm og Tostrup var allerede ridder i 1452, og hos ham blev Laurids opdraget.

Det ser ud til, at Berete allerede i 1452 er flyttet "hjem" til Vitskøvlø, hvor hendes første mand havde boet, og det er formodentlig hende, som er den adelige dame på Vidskøvlø, der så tappert forsvarede gården mod Karl Knutsson Bondes hær, som hun til slut jog på flugt med et kanonskud. Da var Laurids endnu kun en lille fyr. Muligvis var også Beretes svigermor, Holgerd Holgersdatter Krognos også med til at forsvare gården mod den truende plyndring, da også hun nævnes som den adelige dame. Det er dog uvist, om hun levede endnu i 1452.

I 1462 blev der foretaget skifte mellem på den ene side Axel og Niels Brahe med deres halvbrødre Otte og Laurids Knob og på den anden side deres mor og hr. Johan Oxe. Hr. Axel var da endnu Laurids' værge. I 1474 og 1476 mødte Laurids på skifter efter moderen, der døde efter 9. august 1470 men før den 25. oktober 1474.

I 1479 blev han biskoppelig lensmand på Gjorslev, og det var måske i den forbindelse, han giftede sig med Tale Arildsdatter Baad til Vadsted. Han var i hvert fald gift før 1483, og brylluppet stod på Gjorslev.

Endnu i 1488 var han lensmand på Gjorslev, men i 1491 havde han Grimstrup slot ved Maribo i forlønning af kong Hans, og i 1495 havde han Lykå i Bløkinge.

Det var altid en vigtig udpost, men især dette år, da kong Hans' allierede, Ivan den Skrækkelige gjorde indfald i Karelens og belejrede Våborg slot.

Året efter mobiliserede Hans over hele riget til krig mod Sverige. Han hyrede junker Schlentz og hans sachsiske garde.

Tale Baad døde år 1500 efter at have sat i hvert fald seks børn til verden.

Endnu i 1501 kunne Hans kalde sig konge af Sverige, men så var det også slut. Herefter måtte han lade sig nøje med Danmark og Norge.

I 1510 erklærede Lybæk Danmark krig, og Sverige går med imod Danmark-Norge. Da Blekinge blev plyndret det år synes Laurids at have været lensmand på Gurre slot. En anden må have taget stedet på Lykå.

Kong Hans var slemt presset i sine sidste år, og det er ikke usandsynligt, at Laurids har været mobiliseret og er død i krigen for fædrelandet. Vi hører intet til ham efter 1510. I 1511 er Gurre underlagt Krogen lén, dvs Kronborg.

2845: Tale Arvidsdatter Baad af Halland(Tjurhuvud)død 1500

Fra Skåne og Sjælland vender vi os nu til Halland, hvor væbner Arvid(Arild)Svendsen Baad levede med sin hustru Gyndel Torkildsdatter Brahe på gården Mickedala nordøst for Halmstad. Otte kilometer strakte gårdens jorder sig på sletten, der nu kaldes Vapnøsletten, lige ned til den nuværende Grøt-
vikshavn.

De oplevede Engelbrektsfejden i 1434, da bl.a.Halmstad blev erobret af oprørerne. Det var i Erik af Pommerns tid, og da oprørerne blussede op alle vegne; på Sjælland i Sverige i Jylland og hertugdømmerne, trak kongen sig tilbage til Gotland i 1440, og regnede med, at rigsråderne nok skulle kalde ham tilbage, men det gjorde de som bekendt ikke.

Her i ly af Halmstads kanoner fødtes Tale i begyndelsen af halvtredserne.

Faderen døde i 1456, men havde forinden i 1455 ydet store gaver til S:t Olofs alter i S:t Nicolai kirke i Halmstad. Han har vel købt sjælemesser for sig selv og sin familie for de gaver.

I 1464 var Jørgen Eriksen Bille hofsinde hos dronning Dorothea, og i 1471 giftede han sig med Tale Båd. Han lånte sin bror Jens 100 lybske mark og fik broderens part af gården Solbjerg i pant, og dette pant skødede han til sin hustru.

Jørgen Bille levede endnu i 1481, men må være død straks efter, for Tale giftede sig igen før 1483, med Laurids Follertsen Knob til Vadsted og Gyllebo, der på den tid var biskoppelig lensmand på Gjorslev. Det var han endnu i 1488.

Tale fik ingen børn i sit første ægteskab og tog ingen arv efter sin første ægtemand. Kun sin egen morgengave, det om-tale pant i Solbjerg og sin medgift, som vi intet kender til.

Det er sandsynligt, at Tale i sit første ægteskab er kommet ved hoffet, og hun har således nok også været med til kong Christian den Første begravelse i 1481.

Dronning Dorothea levede endnu, da hun giftede sig igen, og der er nok faldet en lille bryllupsgave af.

Havde Tale følt sig ydmyget, fordi hun ingen børn fik med Jørgen Bille, så fik hun nu oprejsning og seks børn i sit ægteskab med Laurids Knob.

Danmarks adelsårbog nævner først tre sønner, som ikk selv fik efterkommere, to døtre og tilsidst sønnen Laurids jun., der også fik seks børn.

Den ældste søn, Folmer var gift med Margrethe Knudsdatter Reventlow, og andet ved vi ikke om ham.

Den næste, Knud skrev sig til Hindløf og Vadstad nær Falkenberg. Han blev gift før 1536 mød Anne Clausdatter Thott, der fødte ham en søn, som druknede i voldgraven omkring Vadstad, og så nedlagde Knud borgen og flyttede den til sognet Asige et stykke inde i landet, hvor han byggede Knobesholm. Han døde 1545/47. Hans hustrø sad enke i 1566.

Datteren Anne var gift med Hans Rud til Vognserup, der døde 1545. Hun fulgte efter den 24. september 1549.

Datteren Birgitte blev født på Gjorslev i 1490. Hun blev gift den 13. oktober 1504 i Horsens med Axel Nielsen Rosenkrantz til Langtind. Det er bemærkelsesværdigt, at det er med slægten Rosenkrantz, vi får de eksakte datoer og årstal på begivenhederne.

Axel Rosenkrantz døde den 4. februar 1551 og seksten dage efter fulgte Birgitte ham i døden.

Tale havde en søster Anne, der var gift med Joachim Griis til Holmegård. Hun levede som enke i 1486 og 1495.

Tale Arvidsgatter Båd døde i det katolske jubelår 1500. Hun blev begravet i Kundby kirke.

Båd = II. af Halland. Et rødt oksehoved i hvidt. På hjelmen et rødt oksehoved. • Uradel. Halland; jævnfør Hår. ovenfor. Abraham Brodersen 1382; Thorbern Arvidsen Båd 1496. Samme skjoldmærke, men på hjelmen to vesselhorn, førtes af adskillige skånske adelsmænd, endnu 1506 af Niels Olsen i Smørlarp. Se NDA side 13 og DAA 1884 side 38 samt senere tilføjelser.

2846: Henning Axelsen Walkendorff til Glorup død 1535.

Han må sikkert være født på Tranekær, som Christian den første havde inddraget som len fra Filip Axelsen Thott, da han var kommet i fejde med Axelsønnerne. Han havde så forlenet Axel Henningsen Walkendorff med slottet og øen, og han nævnes den 5. august 1473 som lensmand der.

Det har sikkert været netop omkring ved den tid, han er kommet til verden, og sine første år har han levet på Langeland. Hans mor var Anne Andersdatter Passow af Borreby.

Henning havde i forvejen fem halvsøskende, hvoraf kun en havde valgt en verdslig livsbane, men ingen af dem fik nogen efterkommere. Bagefter fik han tre helsøskende, hvoraf dog kun lillesøster Inger blev gift og fik børn.

Faderen Axel Walkendorff døde allerede i 1483 den 1. maj, men var da i det mindste parthaver i Glorup. Moderen giftede sig ved sørgeårets slutning med Jørgen Pedersen Marsvih til Lindved og Hollufgaard, som hun fødte yderligere tre børn, så at Henning ialt havde elleve hel- og halvsøskende.

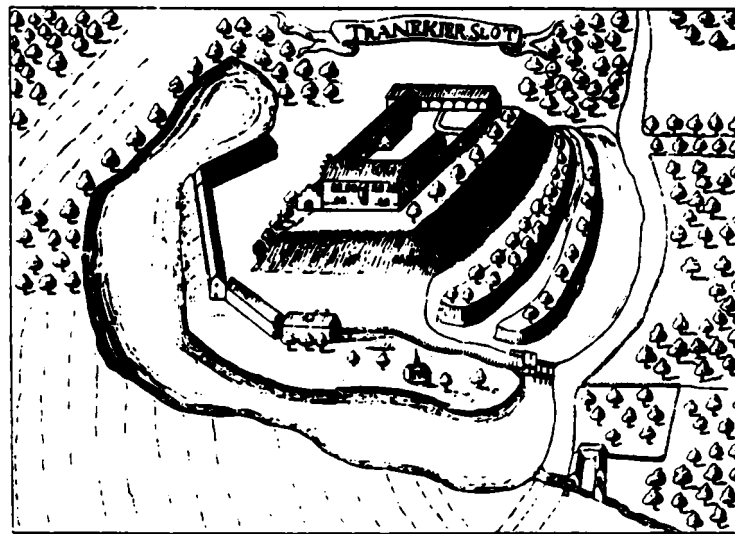
For nu at runde familieforholdene af; hans faster Øllegård var gift med Hørluf Skave til Eskildstrup, der var bror til roskildebispen Niels Skave, der var kendt for at favorisere sine slægtninge nær og fjern.

Den første af de mange søskende der nævnes i historien, er Erik, der i 1491 blev immatrikuleret i Greifswald og endte som ærkebiskop i Norge. Som den anden nævntes Niels i 1494 som hofsinde hos dronning Dorothea. Så dukkede Knud op i 1495 ved universitetet i Greifswald for at ende sin karriere ved Københavns Universitet som rektor.

I 1497 fik Niels med sine søskende kong Hans' brev på Glorup hovedgård og mølle mm, som ders far havde ejet.

Johan viser sig i 1498, da han den 31. maj blev immatrikuleret ved Københavns Universitet. Han endte som kannik i Roskilde.

Dorte blev nonne i Maribo Kloster, som Birgittasøster.

Tranekær Slot ca. 1670. Efter Resens Atlas (Nationalmuseet).

Lillebror Anders blev immatrikuleret i København umiddelbart før Johan i 1498. Han fik senere Børglum provsti gennem sin bror Erik.

Også Henning selv nævnes første gang, da han i 1498 på Gudum herredsting fik lovhævd på Glorup Hovedgård som sit rette gods og enemarker. Han må da være blevet fuldmyndig samme år, og har straks sikret sig på tinge.

Hennings tilkommende, Anne Johansdatter Oxe var endnu ugift i 1502, og da lillesøster Inger Walkendorff blev gift "før" 1503 med Knud Urne til Søgård, kan den tanke strejfe os, at der har været afholdt et dobbeltbryllup på Glorup i 1502, og at Henning og Anne var det ene brudepar. De to var i hvert fald gift før 1505.

Den yngste, Margrethe blev konventualinde i Maribo Kloster, hvor storesøster Dorthe også var.

I de følgende år har Henning travlt med at mageskifte, men i 1523 blev han rigsråd den 10. august. Det var efter Christiern den Andens flugt til Nederlandene, og det var altså hos Frederik den Første.

Skønt hans brødre og søstre var katolske, beseglede han året efter forbundet med lutheranerne.

I disse år havde Anne Oxe født ham fem børn, før hun døde. Hans hustru i 1525 hed Cecilie Jørgensdatter Friis, og hun skænkede ham endnu syv børn, så Henning ialt efterlod sig dusinet fuldt, da han døde i Odense den 28. september 1535.

I 1496 mobiliserede kong Hans i hele Danmark og Henning kan ikke have undslået sig for deltagelse i krigen i Sverige. I 1498 kom forordningen, at alle danske skulle studere en tid på Københavns Universitet, før de søgte udenlands.

Det er ikke sikkert at Henning var med i Ditmarsken i 1500.

I 1515 var det storebror Erik, der hentede dronning Elisabeth hjem til Christiern den Anden.

Er det muligt, at Henning var med i Stockholm under blodbadet? I 1533 lod Henning sig tvinge over til grev Christoffers parti, mens hans svoger, Johan Oxe til Nielstrup forsvarede sig med kraft, til han blev hårdt såret i det ene ben og døde.

2847: Anne Johansdatter Oxe af Torsø og Vixø(14xx)-(15xx).

Hendes far, Johan Pedersen Oxe til Torsø og Vixø var ridder og et halvt hundrede år gammel, da Anne blev født af hans anden hustru, Inger Torbernsdatter Bille, der nok har været en snes år gammel og nu mor til tre børn.

Vi kan måske komme det lidt nærmere. Johan Oxe, hr.Johan var gammeltroende katolik og var gavmild mod kirken. I 1480 indstiftede han et alter i Landskrone kirke. Han var på den tid lensmand på Helsingborg og foged i Landskrone, og det var jo nok i en glædelig anledning, at han indstiftede dette alter.

Det kan godt have været i anledning af hans andet ægteskab, glæde over den unge hustru, der har foranlediget denne gavmildhed, og så var han og fru Inger en tre-fire år ældre end først antaget.

Vi er her i den anden ende af den lange sammenbragte søskendeflok, hvor Laurids Knob var enebarn, og hvor Anne og hendes helsøskende var fætter/kusinebørn til Johan Oxes søsters børn med Follert Knob til Vadsted.

Annes halv søskende var Peder, der i 1495 trøttede med sin halvbror Laurids Knob om Torsø, og Oluf, der senere trøttede med Annes mor om den samme gård.

Hendes søskende var Peder, der døde ung, Torbern og Johan. Siden fik hun også to søstre, Birgitte, der gik i kloster, og Mette, der blev gift med ridder og rigsråd Johan Urne til Rygaard og Engestofte.

Vi hører intet til Anne, før hun i 1502 omtales som ugift, men vi kan se lidt på hendes familiesituation.

Hendes far var hofmester hos dronning Dorothea og måtte som sådan følge hende på hendes rejser, bl.a. i 1488, da hun var enkedronning, til Rom. Han døde i 1490. Moderen har også måttet følge trop, så Anne har måttet anbringes.

Hendes farmor var forlængst død, og mormoderen var hofmesterinde hos dronningen og lige så optaget som faderen, i virkeligheden var der kun en faster Christine, gift med hr.Iver Jensen til Tirsbæk, der kunne tage sig af hendes opdragelse.

Faster Christine var tilmed enke allerede i 1465, så hun må have været det naturlige tilflugtssted for niecen, den lille Anne Oxe.

Der var tilmed en ældre kusine, Mette Iversdatter Dyre, som blev gift i Norge og Sverige ialt tre gange, og som længe var Danmarks fjende.

Som vi har set, blev Anne gift o.1502 med Henning Walkendorf til Glorup syd for Nyborg. Og i dette ægteskab fødte hun ham fem børn, hvoraf den ældste Sidsel blev gift med hendes halvbrøders halvbror, Laurids Knob til Gyllebo.

Storebror Torben Oxe til Lungegård var den Torben Oxe, der i 1517 blev halshugget for sit påståede drab på Dyveke. Storebror Johan indstiftede sjælemesser for Torben Oxes sjæl, og i 1518 rejste han til den hellige grav.

Anne døde formentlig i 1523, og det er uvist om hun har set Christiern den Anden flygte ud af landet, hvad der ville have glædet hendes søsterhjerter.

Oxe. En rød okse i hvidt. På hjelmen en halv rød okse (se bindets forside). • Urdel, muligvis indvandret fra Franken under navnet Reyendorf. Peder Oxe 1408; slægtens mandslinje uddød med Albert Oxe til Nielstrup 1577. Omtrent samme våbenmærke fortes af Peder Jensen eller Jonsen, rådmand i København 1430-38, som visnok i 1427, havde fået adelsbrev på forbon af ovennævnte Peder Oxe. Se NDA side 207-08 og DAA 1907 side 339 samt en tilføjelse 1923 side 554.

2848z Johan Rantzau, feltherre 1492-1565.

I 1492 var vinteren i Danmark forfærdelig streng. Det var kong Hans, der regerede Danmark og Norge. På Gottorp sad hertug Frederik, i Sverige rådede Sten Sture. Russerne blev hjemsegt af Ivan den Skrækkelige den Grusomme, og i Tyskland sad kejser Maximilian den Første. Paven hed Alexander den Sjette, og i Spanien herskede Ferdinand den Katolske og Isabella. Bajazet den Anden var tyrkernes overhoved.

Sidst på året, den 12. november listede folk omkring på tærne i slottet Steinburg i det vestlige Holsten. Det eneste, man hørte indenfor de svære mure, var brølene af en barselskvinde. Det var fru Øllegaard Buchwald, der i de tidlige morgentimer nedkom med sit ottende barn. Faderen var Henrik Rantzau til Hanrau, befalingsmand på Steinburg og 55 år gammel.

Næsten alle planeter stod i de martialske tegn, en soldat er født, en kriger, en feltherre. Det kunne ikke slå fejl.

Der var altså syv børn i forvejen mellem 12 og fire år gamle. Breide var tolv, Poul elleve, Ditlev var ti, Cathrine ni år, Anne otte, Brude syv og Kai fire år gammel.

De var katolske, og fru Øllegaard købte afladsbreve, som kan ses i Breitenburgs arkiv. Det var tidens tro, og den levede de op til. Da Johan var fem år, døde deres far. Han var otte år, da storebror Breide faldt i Ditmarsken, så det har været to stærke chok for den lille Hans, så meget mere som Poul og Ditlev var rejst hjemmefra til hhv. Greifswald og Rostock for at studere.

Moderen beholdt som enke børnene hjemme, så længe de var mindreårige, og lille Hans havde nu tre kvinder og en fire år ældre storebror over sig, til han i 1505 blev sendt til et tysk akademi.

Det var ikke noget for ham. Han bad sin mor og sine formyndere om at slippe for bøgerne, og at få lov til at drage hen, hvor han kunne lære krigshåndværket, men det måtte han ikke. Så måtte han jo selv udruste en hest og drage på eventyr, og det var akkurat, hvad han gjorde, tretten år gammel.

Uden nogen anbefalinger, bare med sit smukke udseende og sin frejdige fremtræden, henvendte han sig til en af kejser Maximilian den Førstes høvedsmænd. Vi kender desværre ikke navn på mere end en enkelt, Felix Hungersperg, men det kan selvfølgelig godt være ham. Han blev antaget, og det varede ikke længe, før han var et kendt navn, skønt kejserens foretagener ikke var særlig vellykkede.

Især var den venezianske krig en fadæse, idet Venezianerne kastede kejsernes tropper ud og forfulgte dem helt op i Tyrol. Men også under tilbagetog kan man øve heltegerninger.

I 1515 drog Johan ud på sin store rejse, la grand tour, som først gik til England, så til Spanien, hvor han besøgte Santiago de Compostela. Han var jo en god katolik, og gik til helgenen til fods. Videre travede han til Frankrig og Tyskland. En lille afstikker hjem til mor, og så igen gennem Tyskland til Venedig, hvor han med en del andre adelsmænd gik ombord i et skib, som førte dem til Grækenland og en del af de græske øer, hvor han især nævner Candia.

Han gik så til Lilleasien, Trasiien og Syrien, besøgte en hel del hellige steder og gav dem rige gaver og sluttede med at besøge den hellige grav i Jerusalem, hvor han blev slået til gylden ridder af den hellige grav..

Det var dog nær gået galt. Tyrkerne havde ved den tid slået sultanen, og der var stor bestyrtelse i Jerusalem. Heldigvis fik pilgrimmene myndighedernes hjælp til at komme til Jaffa, hvor de gik ombord. Det var den ægyptiske sultan, der hidtil havde behersket Syrien og Palæstina, der var blevet slået og selv dræbt i slaget ved Aleppo den 24. august 1516. I september kom den tyrkiske sultan Selim ned til Damaskus, hvorfra han udnævnte guvernører i Aleppo, Tripolis, Damaskus og Jerusalem og anbringer en større hærafdeling i Gaza. Det estlige Middelhav sværmede af tyrkiske skibe, og pilgrimmens skib fra Jaffa blev da også skarpt forfulgt, men det var for hurtigt for tyrkerne og slap bort. Ved ankomsten til Neapel drog Johan til Rom, hvor han blev stedet til fodkys hos pave Leo den 10. og beså alle byens og egnens mærkværdigheder. Så rejste han gennem Italien, Frankrig og Tyskland og kom i 1517 endelig hjem til sit fædreland, hvor hertug Frederik af

Kejserlig hovedsmand
Felix Hungersperg.

Gottorp straks udnævnte ham til sin søns, den senere Christian den Tredies hovmester.

I 1520 fulgte han den unge hertug på hans store udenlandsrejse, der ikke blev slet så langvarig som Johans havde været.

De besøgte først kurfyrst Joakim den Første af Brandenburg og ledsagede ham til den bekendte rigsdag i Worms, hvor den oprørske munk, Martin Luther skulle forsvare sig mod pavens beskyldninger.

Det var her, den unge junker Christian, der endnu var en noget vild og overgiven dreng lavede et nummer med en anden munk, der optrådte på en balustrade med en blanding af prædiken, dans og taskenspilleri. Rebet om livet på munkekutten svingede vildt ud til siden og kom i klemme i en grenvinkel, hvor Christian gjorde det fast, så munken ikke kunne rejse sig op igen.

Publikum lo meget af dette fordi det var en fyrstesøn, men det var måske også et forvarsel om den unge herres senere stillingstagen i religionsstriden.

Begge de unge mennesker blev betaget af Luthers veltalenhed, og det siges, at Johan her blev frigjort af papismens lænker, hvori han var modnet til mand.

I 1522 ledsagede Johan sin unge herre til mødet med kongen, Christiern den Anden af Danmark i Levensau på grænsen mellem Slesvig og Holsten, hvor kongen forlangte, at hertugen skulle slutte sig til kongen i hans krig med Lybæk. Dette blev afslået. Gottorp ville ikke i krig med Hansestæderne.

Senere samme år, den 13. august var Johan med ved det kendte forlig ved Bordesholm mellem hertug Frederik og dennes brorsøn kongen.

Det var ved den tid, Johan blev hertugelig råd og overhofmester efter sin ældre bror Povl, der var død i 1521.

Samtidig blev han amtmand i Steinburg amt, hvor han tog ophold i de følgende år, når ikke krigstummel kaldte ham fra sin fredelige gerning som amtmand. Den 29. januar modtog hertug Frederik tilskyndet af Johan den danske kongekrone, og Johan blev nu udnævnt til marskal over de tropper, han skulle rykke ind i Danmark med for at imødegå Christiern den Andens parti.

Der havde været bondeoprør både i Jylland og på Sjælland. Adelsmændene havde opsagt ham huldskab og troskab, og det var egentlig kun borgerne, der stadig holdt fast ved kong Christiern, men han havde en evne til at finde de rigtige ord, og sendte propagandasangen om den gamle ørn, som var digtet i Holland, og den virkede blandt bønderne, som hurtigt var blevet trætte af adelsstyret.

Da Johan med sine tropper drog frem overgav alle steder og slotte sig straks til kong Frederik, på nær København og Kalundborg slot. I Skåne var det kun Malmø, der gjorde modstand. I Holsten holdt derimod Segebjerg sig i flere måneder under Volf Pogwisch.

Imidlertid overgav Kalundborg sig snart, så det var kun København og Malmø, der ydede væsentlig modstand.

Københavns belejring begyndte den 10. juni 1523, og i begyndelsen ledede Frederik den Første selv belejringen, men, da Christiern den Anden havde samlet en stor hær ved Elben, så han sig nødsaget til at sikre grænserne, og belejringen tog prins Christian sig så af.

Det var selvfølgelig Johan Rantzau, der førte selve belejringen, men i prinsens navn.

Den forjagede konge måtte se sin hær smuldre bort, da han ikke havde penge til at betale dens sold med.

Efter syv måneders indeslutning overgav Henrik Gøye by og slot den 6. januar 1524, og på samme tid overgav også Jørgen Kok i Malmø sig, og straks efter kunne Johan overbringe Frederik den Første nøglerne til de to vigtige fæstninger på slottet i Nyborg.

Bagefter var Johan til et forligsmøde i Hamborg, hvor repræsentanter for paven, kejseren og flere fyrster var tilstede, men, da ideen var en genindsættelse af Christiern i et eller begge riger eller dele af dem, blev der intet resultat ud af dette møde.

Derpå var Johan i Lüneburg for at betale lejetropperne deres sold, og da det var sket, lod de trommerne lyde og meldte, at enhver, der endnu havde noget at fordre, ville få en hel gylden for hver skilling, han manglede.

Segeberg (aus Braun-Hogenberg)

Da Søren Nordby i foråret 1525 rejste oprørsfanen i Skåne, fik han hele landet undertvunget i en håndevending, undtagen Helsingborg og Malmø. Frederik den Første var på sit elskede Gottorp, da han modtog disse efterretninger, og han sendte nu Johan til Sjælland, hvor han skulle samle tropper til en invasion i Skåne.

300 ryttere og 1000 mand fodfolk fik han stablet på benene, men Københavns borgmestre ville ikke tillade ham at drage igennem byen med alle tropperne på en gang, og da han ikke kunne tåltvinge sig gennemmarchen, måtte hans folk i roder på 21 mand passere byen og sætte over til Malmø, hvor Johan snart forenede sin styrke med Tyge Krabbes i Helsingborg. Da Tyge kun rådede over byens egen besætning og de flygtede herremænd fra Skånes provinser, kunne den samlede styrke kun nå op på ca. 2000 mand, der var oprørernes 8000 mand langt underlegen.

Under ledelse af Moritz af Oldenburg havde de 8000 oprørere slået sig ned i Lund. Efter to dages rådslagning besluttede Johan og Tyge at angribe med deres 2000 mand, også fordi de manglede både penge og levnedsmidler, så den 7. april rykkede de ud af Malmø og de to mil imod Lund.

Da junker Mpuritz mærkede dette, begav han sig ud af staden og slog en vognborg op på højderne bag byen, hvor han roligt afventede fjenden, sikker på sin overmagt og sin gode placering i terrænet.

Han sendte sine ryttere imod den kongelige hær, men Johan angreb dem energisk og drev dem tilbage efter en halv times fægtning og forfulgte dem så skarpt, at han fulgte dem helt ind i vognborgen.

Denne overraskende hændelse bragte skræk og rædsel i junkerens rækker, der kom i uorden, og Johan vandt en glimrende sejr. 500 fanger blev sendt til kongen i Slesvig. Lund faldt straks efter, og soldaternes raseri var så voldsomt, at tres borgere, der havde søgt tilflugt i domkirken faldt i kampens hede, uden at Johan kunne gøre noget for at forhindre det.

Landknechte. Nach einem Kupferstich von Albrecht Dürer.

Søren Norby var i færd med at belejre Helsingborg, men ved meddelelsen om nederlaget ved Lund kastede han sig ind i Landskrone, hvis fæstningsværker han skyndte sig at få iorden. Her samlede han sin hær i optog de splittede rester af junker Moritz' arme, og her blev de indesluttet af Tyge og Johan, der ventede forstærkning fra kongen, der også dukkede op efter otte dage.

Imens havde Søren Norbys løjtnant Otto Stisen samlet en skare bønder på 12000, som han ville tvinge Johan og Tyge bort med, men Johan ville ikke lade sig fange i sine forskansninger, men angreb den 29.april ved solopgang Stisens folk i Lunden ved Brunketofte med sit rytteri og adspredte eller nedhuggede for en stor del hans skare, hvorefter levningerne overgav sig og udleverede deres anfører, der var flygtet ind i skoven.

Søren Norby, der så sit eneste håb om undsætning slukket, tilbød overgivelse på den betingelse, at han fik Sølvesborg len og afstod Gotland til kongen, og det gik kong Frederik ind på, og Søren Norby overgav Landskrone by og slot, og hermed var opstanden i Skåne slået ned, og Johan kunne vende tilbage til sit amt.

Det må have kort efter hjemkomsten til Steinburg, at Johan giftede sig med Anna Gertsdatter Walstorp, der var ca.26 år gammel.

Med fred i rigerne blev Johan Rantzau udnævnt til tysk kansler, dvs kansler for tyske kancelli, som svarer til udenrigsministeriet idag.

Endnu et hverv fik han, nemlig reformationens udbredelse i Hertugdømmerne.

Frederik I havde i sin håndfæstning skrevet under på, at han ville beskytte den katolske kirke i Danmark, men håndfæstningen gjalt ikke i hertugdømmerne, og her fik protestanterne frit slag.

Junker Christian(III)blev gift i 1525 og oprettede samme år en præsteskoie for lutherske præster i Haderslev. Han havde jo selv sammen med Johan Rantzau overværet Luthers fremstilling i Worms og var straks gået ind for hans tanker.

Johan Ranzau
Oberfeldherr im Dithmarscher Kriege 1559.

Vi har desværre ingen efterretninger om reformationens udvikling i Holsten, men der synes ikke at have været nogen konfrontationer her.

Det var jo her, den lutherske prædiken på modersmålet først blev praktiseret, og alting tyder på at tingene har udviklet sig på fredeligste vis under Johans overopsyn.

Frederik I var ganske meget optaget af Luthers ideer, og junker Christian (III) var vildt begejstret. Det stærke borgerskab dannede et godt grundlag.

Allerede i 1522 var Hermann Tast begyndt at prædike efter de nye tanker i Husum, og da kirken blev lukket for ham, havde en af byen borgere åbnet sit hus for ham, skønt det ikke var uden fare på den tid.

Men der bredte sig i kølvandet på Luthers forkyndelse en hel del såkaldt sværmeri. En tysker, Melchior Hofmann havde fået tilladelse af Frederik I til at opholde sig i Kiel, men da han begyndte at prædike "vergebliche Dichterei" i stedet for det æne evangelium, greb Johan Rantzau ind. Han tilkaldte Luthers nære medarbejder Johannes Bugenhagen til en religionsamtale i Flensborg i 1529, og efter den blev Hofmann og alle hans "sakramenter" forvist fra landet.

Samtidig blev tiggermunkene fordrevet. Der var dog en ældre Franciskaner Lytke Nommensen, der fik lov til at vende tilbage til Holsten, hvor han døde i 1574 som en tro søn af sin kirke og sin orden.

Det ser ud til, at Johan her er gået frem under hensyn til de dengang sjældent anerkendte menneskerettigheder. Det er ikke det indtryk, man har fået af den "blodbesudlede" Rantzau hos historikerne.

I 1530 træffer vi ham som kommandant på Krogen (Kronborg), da borgere i Helsingør klager til kongen og ham over, at nogle af de andre borgere har indforstået en luthersk præst til at prædike for sig.

Denne lutherske præst, der havde et slemt rygte på sig for usædelighed, måtte atter vige.

IOHANNES BUGENHAGI.
*Theol. Witteberg.*⁹

Christiern den Anden vendte tilbage i 1531. Kejser Karl V havde givet sine undersåtter i Nederlandene ordre til at hjælpe ham med at udruste en invasionsflåde, og den 5. oktober gik han i land i Sydnorge efter en overfart, der havde kostet mange forlis.

Han blev hilst med jubel af befolkningen, og Oslo gik straks over til ham. Den 5. januar 1532 opsiger det norske rigsråd Frederik den Første og hylder Christian som norsk konge. På Akershus sad Mogens Gyldenstjerne med en alt for lille besætning, og han sendte bud til Johan på Krogen om undsætning. Denne sendte ham 1000 mænd med skyts og krudt, men i den stærke frost lykkedes det kun få hvidklædte mænd at komme frem til slottet.

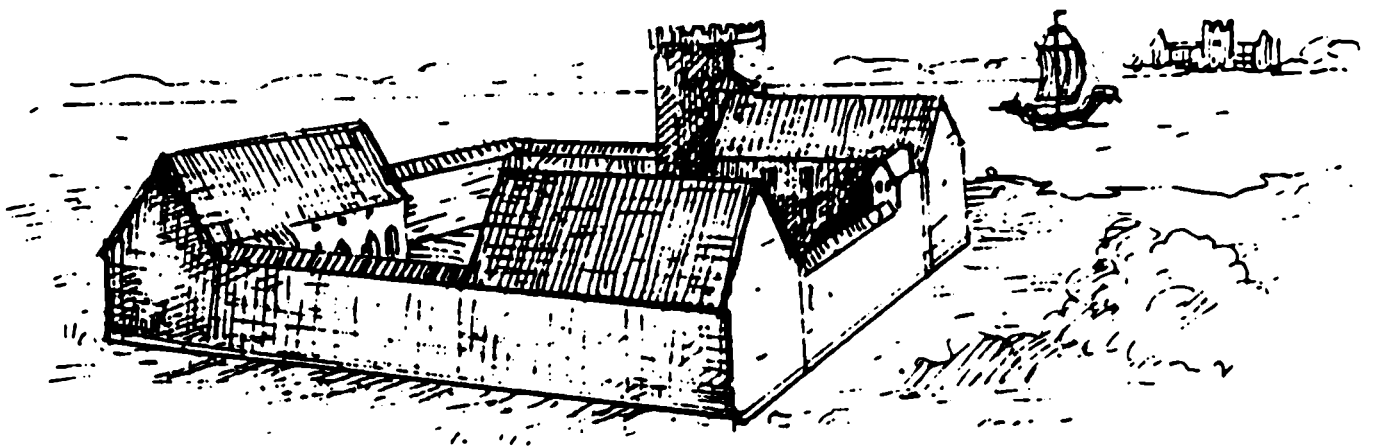
Igen viste det sig, at Christiern ikke kunne fastholde initiativet. Han gik i stå og indlod sig på endeløse forhandlinger, og den 1. juli 1532 overgav han sig mod frit lejde, skønt han vidste, at det var en metode, han selv havde brugt mod andre, og at han ikke kunne regne med, at det blev holdt.

Han blev nu anbragt på Sønderborg slot, og Johan Rantzau var en af dem, der skulle holde opsigts med slottet og fangen, og det var til ham, slottets befalingsmand skulle aflægge ed.

Johan havde fået Krogen allerede i 1524, og i 1526 blev denne forlening udvidet til livstid og kom til også at omfatte Gurre slot og de dertil hørende len og herreder.

Frederik I døde den 3. april 1533 og den 5. december overværede Johan foreningstraktaten i Rendsborg mellem Danmark og Hertugdømmerne, som Christian(III) først havde foreslået det i rigsrådet i Odense, og hvis hovedpunkt var, at der så længe, der sad afkom af Frederik I på den danske trone og i Hertugdømmerne skulle herske evig enighed mellem disse parter, og de var forpligtede til at hjælpe hinanden.

Året efter udbrød borgerkrigen påny, og Christian(III) udpegede Johan til uindskrænket overfeltherre over samtlige rigets tropper, og Johan afslog så de tilbud, han havde fået fra anden side. Kejser Karl havde således tilbudt ham hele sin italienske hær, og Frans I af Frankrig havde gjort et lignende tilbud.

»Krogen« ved Helsingør.

Det var Lübækkerne, der angreb. Skønt de havde været medvirkende til at forjage kong Christiern, ville de hellere have ham tilbage, end de ville se hertug Christian som dansk konge. Derfor angreb de nu Christian i Holsten, og overførte grev Christoffer af Oldenburg til Sjælland, efter at han da havde erobret slottet Trittau.

Johan havde i et års tid gået og haltet på den ene fod, men da han først havde sat foden i stigbøjlen og var midt i de krigerske strabadser, fik han igen sin fælde førlighed. Christoffer havde gode betingelser på Sjælland, da Danmark ifølge foreningstraktaten i Rendsborg havde sendt tropper til Holsten, hvor Lübækkerne havde indtaget også Eutin og Pløn, uden at de havde erklæret krig. Nu beljrede de Segeberg slot og brandskattede Reinfeld og Aransbæk, og hvor de ellers fik fodfæste.

Johan rykkede straks ud, ledsaget af hertug Christian, slog fjenden ved Eutin, som han indtog, erobrede også Pløn og Trittau og befriede Segeberg.

Hermed var han dog ikke tilfreds. Han drev Lübækkerne tilbage over grænsen og erobrede Travemynde den 21. juni netop to dage før grev Christoffer gik i land ved Skovshoved den 23. Kort efter tog han også Muggenborg-skanse efter flere storme og underminering. Han slog bro over Traven for at indeslutte selve Lübeck og tilbageslog et udfald fra byen.

Midt under belejringen af Lübeck og Mölln smuttede Johan til Fyn, hvor borgere og bønder havde gjort oprør mod lensmændene og plyndrede og brændte herregårde og klostre. Han slog de borgere og bønder, der havde samlet sig i Faur-skov banker og modtog straks efter troskabseden af det fynske borgerskab og Fyns bondestand. Odense, der var genstridig blev udplyndret, Nyborg blev forstærket med friske tropper, og så, uden at nærme sig Svendborg, der var arnestedet for oprøret, måtte Johan tilbage til Holsten, hvor situationen igen var forværret. Lübækkerne havde besat det forladte Muggenborg, havde igen erobret Pløn og forsøgte at ødelægge den førømtalte bro over Travefloden. Broen blev færdiggjort og sikret, et angreb den 10. oktober blev slået tilbage, og ved udhavnen Slutup blev der den 16. oktober taget otte skibe.

Nr. 1000. Konge Christian den Fjerde. 1595-1646.
1. Udgave med 1. og 2. udgave.

Begge de krigsførende parter var i knibe. Lübeck stod i fare for at falde i Johan Rantzaus hænder, og Danmarks stilling var fortvivlet, så hertug Christian måtte frigøre de tropper, der nu var bundet i og om Lübeck.

Det kam da til en forståelse. Den 18. november 1534 underskrev parterne en fredstraktat, at Holsten skulle være undtaget fra krigshandlinger, kun skulle striden nu stå om Danmark.

Den 4. juli havde den jyske adel kåret hertug Christian til Danmarks konge son Christian den Tredie, og den 9. juli havde den fynske adel tiltrådt valget, så nu gjalt det om for Christian den Tredie at fastholde sit valg og få hyldning også af det øvrige land.

Forholdene på øerne var uoverskuelige, og nylig var der kommet nye allarmende meddelelser fra Nørrejylland.

Den fangne konge havde nogle kaperkaptajner i sin tjeneste, søhaner kunne man også kalde dem. Blandt dem var Klement, en lavadelsmand fra Nørrejylland, kaldet skipper Klement. Han havde rejst de jyske bønder til oprør til fordel for den detroniserede konge og brugte, som om han var suveræn, den suveræne konges ret til at hænge den, der ikke fulgte mobiliseringsordren. Mange forsigtige bønder blev hængt på deres dørstolpe, og så fulgte resten villigt med.

De ophidsede bønder stormede de forskellige adelsgårde, og de plyndrede og brændte og skændede, som oprørere altid har gjort, og de havde god fremgang. I Vestjylland nåede de ned på højde med Varde, og i Østjylland kom de så langt som til Randers.

Et adelsopbud af rytteri blev lokket ud i et sumpet område, hvor hestene sank i og gik i panik, så rytterne faldt af og var nemme ofre for de vrede bønder, rent slagteri.

Det var den situation, Johan skulle klare for sin hertug og konge, og tiden var knap. Pengene var ikke til langvarige borgerkrige, og som øverste feltherre havde han fået ansvar for at der blev fred i landet, i hele landet.

Det var fredstid, da Johan blev gift, og i løbet af seks år fødte hans hustru ham først de to sønner Henrik og Povl, så de tre døtre Magdalene, Margrethe og Salome. og siden havde han næppe set sin hustru og sine børn. Margrethe døde året efter sin fødsel, men der var fire børn hjemme i Holsten. Alligevel måtte Johan nu afsted nordpå i sin konges ærinde.

Situationen var alvorlig, og det ser ud til, at Johan måtte drage nordpå allerede før fredstraktaten var underskrevet i Stokkelstorp.

Skipper Klement var gået i land i Aalborg midt i september, og hans underofficerer havde spredt sig ud over Vendsyssel, Thy og Himmerland, over hele det område, hvor opstanden mod Christiern den Anden havde raset. Nu var det for ham den rasede.

I virkeligheden havde Johan måttet bryde op allerede i begyndelsen af november, idet han passerede Gottorp endnu før den 9. Mønstringen foregik i Kolding, hvor Johan mødtes med Mogens Gøye og Ove Bille på Koldijghus, hvor felttoget blev planlagt.

Her lå allerede Jost von Gladebecks ryttere, som havde overværet slaget ved Svenstrup uden at komme i kamp, da de havde omgået den mose, de andre sad fast i. Der var desuden et regiment landsknægte under oberst Cort von Hansteins befaling, omkring 2000 mand.

Hertil kom nu de tropper, Johan førte. Et regiment landsknægte under Albrecht von Beltzig og 360 ryttere under befaling af Johan von Münchhausen.

Ialt havde Johan en hær på 4000 mand fodfolk og ca.500 ryttere, alle kampvante tropper og dertil noget artilleri.

Johan sendte nu en trediedel af hæren til Randers, der var under angreb af skipper Klement, måske fulgte han dem selv på vej.

Omkring den 20.november rykkede han så med resten af hæren mod Varde, hvor han foreløbig slog lejr, mens han ventede på den sidste del af hæren, som endnu ikke var ankommet fra Ribe, og først da havde han de 3000 mand, som vi her har regnet med. Selv red Johan i hast over Kolding tilbage til Haderslev for at konferere med Christian den Tredie.

Johann Rantzen, Greveförlens store Hæfoter.
 Efter Ha. Des. 2de. Billacks Billede.

De oprørere, der havde belejret eller truet Varde, havde nu ved hærens ankomst "rappet" sig, som Johan skriver. Der var her kun tale om 400 stykker, har man anslået, så det var jo nok det klogeste, de kunne gøre,

Varde havde faktisk lidt en del store tab under fejden, og borgerne var forarmede og udblottede, så Johans betalinger for opholdet har været en god hjælp for byen.

Efter alt at dømme brød hæren op søndag den 6. december for at drage nordpå. Det var i den værst tænkelige årstid ad de værst tænkelige veje, der næppe var andet end hjulspor eller spor af de stude, man drev sydpå hvert år, for vogne var der næppe mange af på den tid og her, hvor bønderne kun avlede til eget forbrug.

Hæren nåede Skjern-å den 7. december og mødte her den første modstand af bønder, der havde forsøgt af kaste broen af. Det var en formidabel spærring på den tid, men efter en kort udveksling af skud, trak bønderne sig tilbage, og broen kunne repareres. På andre steder skulle man have forceret tre vadesteder for at komme over åen. Det var her kong Hans i 1513 faldt af hesten, (der trådte forkert,) og fik lungebetændelse.

Nu rykkede hæren så ind i et område, der var stærkt præget af oprøret. Kongeborgen Lundenæs og ribebispens avlsgård Lønborggård var her blevet plyndret, og Ringkøbing var kendt for at have haft megen skyld i oprøret. Det ser ud til, at de ringkøbingborgere allerede før skipper Klement kom til Aalborg, havde været ude at plyndre en præstegård.

Fra broen over Skjern-å drog hæren nu til Ringkøbing, som var forladt, og her overnattede de, og måtte selv rette an, som Johan skriver i sin rapport. Afstanden fra broen til byen var 24 km, en passende dagsmarch for en hær med artilleri. Onsdag den 9. december drog hæren videre om morgenen og fire mil frem, og her fik man besked om, at der ved Holstebro var samlet ca. 5000 bønder, og derhen gik marchen den 10.

Men næppe en time før, smeltede modstandshæren væk, og Johan lod beboerne hylde Christian den Fjerde. Også her betalte de for hærens fortæring. Herfra sendte Johan en spejder til Randers, at hæren der skulle begive sig til Viborg for at møde ham der.

Johan Rant:au.

I Holstebro blev hæren liggende en dag og drog først videre den 12. om morgenen, tidligt, for den dag tilbagelagde hæren den længste strækning under felttoget.

Først gik turen til Skive, hvor lensmandens residens var afbrændt. Her i Skive erfarede Johan, at skipper Klement var i Viborg med mange tusinde bønder, og, da han havde tilsagt Randers-hæren der, måtte han straks bryde op og drage imod Viborg, og de nåede samme dag den halve vej.

Der var i forvejen en god dagsmarch fra Holstebro til Skive, og nu fik han den udmattede hær til endnu at trave femten km. Man ser den udasede hær halse afsted over heder og froserne moser med de tunge kanoner på det umulige terræn. De må have elsket deres feltherre højt, når han kunne opildne dem til sådan en kraftpræstation. Selv var han utrættelig.

Endnu engang var fuglen fløjet. Sammen med detachementet fra Randers rykkede Johan den 13. december ind i Viborg, som oprørerne netop havde forladt. Johan betalte pønt for sig og sine. Regnskaberne foreligger som for Holstebro og Varde. Det var søndag, og mange af soldaterne har nok trængt til et Guds ord med på vejen.

Hæren fik lov til at holde rast også om mandagen. Han kaldte borgere og bønder sammen, så de kunne aflægge ed til Christian den Tredie.

På kun en uge var hele Vestjylland fra Varde til Viborg blevet undertvunget. Tirsdag drog hæren af, denne gang med assistance fra borgerne med heste og vogne til artilleriet. På tre dage nåede tropperne frem til Aalborg, der imens var blevet forstærket på fæstningsværkerne, men svækket ved at bønderne var deserteret. Bag voldene stod 8-900 mand, landsknægte, fodknægte og borgere kun med nogle få bønder.

Johan var selv ude ved voldene for at recognosere inden stormen skulle ske om morgenen. Det var klart måneskin den aften, og man kunne tydeligt høre udenfor, at der blev arbejdet for fuld kraft på forsvarsværkerne og fremføring af det sværeste skyts, man havde.

Kampene om Ålborg raser.

ÅLBURGVN
captum

Rantzaus hær i aktion uden for Ålborg.

Rusfici trucidati in Jutlandia

Fredag den 18. december gik stormen an. Forsvarerne havde indrettet deres stillinger med dygtighed og omtanke, for den femdobbelte overmagt måtte storme i en hel time, hvis det ikke var halvanden, som Johan endnu helt forpustet meddelte. Han har jo nok ikke haft et af de helt nye Nyrnberger-æg, den tids lommeure, med ved fronten.

Johan blev selv såret og styrtede ned af skansen, men kom op igen og fortsatte kampen. Han var jo stadig en ung mand på et par og fyrrer.

Forsvarsstyrkerne blev alle dræbt i kampen, men blandt dem var hverken skipper Klement eller skipper Herman. De var i sidste øjeblik forduftet. Det var også Hans Wilckens.

Byen blev som fjendtlig by overgivet til plyndring, men der var hverken mord eller brand i byen. Vi ser, hvordan den almindelige byret fungerer kort efter.

Det er påfaldende, at vi kender navn på flere overlevende end på døde.

Johan fik som sin part af byttet halvtreds mark og to lod læddigt sølv, eller med vore dages vægt elleve et halvt kilo.

I marts 1538 skænkede kongen ham en statelig og rummelig gård i Aalborg som feltherrens løn for en erobret stad. Den havde før tilhørt Børglum bispesæde.

Oprørets tre hovedsmænd blev senere fanget og udleveret til straf. De blev alle henrettet.

Efter Aalborg erobring drog Johan rundt i Vendsyssel og lod almuen sværge troskab mod kong Christian, bagefter gjorde han det samme i resten af Jylland, så alle kunne aflægge ed til deres nye konge.

Vi skal ikke her komme ind på den dom, der kom til at overgå dem, der var blevet tvunget med. De måtte betale halsløsning med deres ejendomsgårde eller af deres fæstegårde. Det blev enden på den frie bondestand.

Nu kunne Johan tænke på at føde striden over til Fyn, der var besat af grevens tropper, og han havde ladet Lybækkerne brænde alle de skibe, de kunne komme over på Jyllands østkyst.

Dette minde blev bestilt efter Johans d
af hans søn Henrik Rantzau den lærde.

Både Middelfart og Assens var besat og befæstet, og mellem dem gik der strandvagter, så Wylleweber midt i marst skal have udtalt, at Fyn var uindtagelig.

I fjordene ved Flensborg, Haderslev og Kolding fandt Johan nogle skibe, som ikke var ødelagt af Lübecks kapere. Dem fik han ved nattetid bragt ind i Alssund, hvor han indskibede sine tropper.

Han var med til Christian den Treides hyldning i Viborg den 18.marts, men så gik turen også til Fyn, hvor han landsatte sine styrker om natten på Helnæs.

Strandvagterne flygtede og nyheden spredte sig over øen som en løbeild. Besætningen i Middelfart trak sig tilbage mod Odense og tog strandvagterne med sig. Men rygtet samlede bønderne fra hele øen i Faurskov banker.

Johan drog først nordpå for at sikre sit tilbagetog over bæltet ved en skanse, hvor bæltet var smallest, og det var måske derfor bønderne samlede sig, hvor de stod, da Johan mødte dem. De har muligvis ment, de kunne lukke ham inde i det nordvestlige hjørne af landet.

Den 26.marts stødte de sammen i Faurskov banker. Bønderne og grevens tropper mod Johan og hans styrker, der næppe i første omgang har været ret mange, men nu fik han hele tiden tilløb fra Jylland.

I det første sammenstød flygtede borgerne og grevens styrker til Assens, men bønderne stod sig godt, og Johan måtte storme flere gange, før de blev spredt.

Der skal være dræbt 3000 mand i dette slag, og Johans bytte var 22 kanoner. (Falkonetter og slanger).

De grevelige soldater blev forfulgt lige til Assens, der nu blev belejret.

Den fynske adel sluttede sig straks til Johan, og fra Jylland kom også den jyske adelsopbud.

Alle de ubefæstede byer måtte nu hylde Christian den Tredie, men Assens og Svendborg var stadig i grevens hånd.

Hen på foråret landsatte Lybækkerne friske tropper ved Nyborg under grev Klavs af Teklenborg. Grev Johan af Hoya havde også hentet forsærkninger på Sjælland. Odense blev atter indtaget og plyndret, hvorpå de gik til Brøndø Mølle mellem Middelfart og Assens.

Rytterkamp.
Efter Haemelmann: »Oldenburgisch Chronicon».

Lybækkerne var gået rundt om øen for at afskære Johan fra Jylland, og de bragte bud til Assens om den plan, at de der skulle gøre udfald fra staden, samtidig med, at de grevelige udefra angreb belejrerne i ryggen.

Imidlertid var Johan draget til Faaborg med hundrede ryttere, og de flyttede nu deres standplads, så de kunne fange ham på tilbagevejen. Måske fik han nys om bagholdet og tog en anden vej, og de grevelige drog ind i Faaborg, hvorfra de sendte bud til Assens, at de ville angribe næste morgen.

Nu optræder så præsten Hans Madsen på scenen. Han sad fængslet i et skab, der hvor krigsrådet mod Johan blev holdt, og det lykkedes ham om natten at slide sig løs af sine bånd, og han ilede halvnøgen til den kongelige lejr, hvor han røbede planen.

Johan afbrændte øjeblikkelig sin lejr for at narre begge hold fjender og drog sin fjende imøde. Han efterlod kum 100 ryttere foran Assens, der skulle holde øje med, om de skulle bryde ud og forfølge Johan.

Samme morgen den 11. juni 1535 traf han den grevelige hær på det såkaldte store Øxnebjerg i Kirkesøby sogn en halv mil ø for Assens.

De havde forskanset sig i en vognborg, mens de ventede på, at dagen skulle gry, så de kunne gå til angreb. Da de nu røgen og flammerne fra den brændende lejr, troede de, at det var besætningen i Assens, der havde operrumplet sine belejrerne, eller at disse havde taget flugten.

Da Johan rykker frem gennem dalførerne ved Øxnebjerg, har han beordret sin trop til at slutte op, så den syner af mindre og skjuler artilleriet, og i den disede morgen kommer han ganske nær sine modstandere, så de tror at se en flygtende gruppe, som de triumferende styrter ned efter, men tableau. De modtages med artilleriild, så de forreste geleder bliver slemt udtyndet, og nu opstår der et voldsomt håndgemæng, der varer hele dagen. Et baghold, Johan havde anbragt i en af sidedalene bød fæm og huggede ind på fjenden fra siden, og på et vist tidspunkt dukkede også Hohans ryttere fra Assens op på valpladsen.

Grev Christoffer af Oldenburg.
Efter Hamelmann: »Oldenburgisch Chronicon».

Da greven af Hoya overgav sig blev han dræbt af Ditlev Rantzau, som var part i fejden mellem Hoya-slægten og Halle-familien.

Blandt de hårdt sårede var Gustav Trolle, som vi kender fra Arvid Trolles historie. Han døde af sine sår på Gottorp.

Efterslaget kunne Johan samle hele det grevelige artilleri, skyts- og krigsforråd og 400 vogne med fjendens bytte fra tidligere affærer. Begge hovedfaner blev taget. Atte hundrede fodknægte og 200 ryttere overgav sig. To tusinde fjender faldt på kamppladsen. Johan Rantzaus tab skulle efter sigende kun være fyrretyve mand. Han var en fremragende fører.

Bagefter måtte han lade sine lansknægte storme Assens, Odense og Svendborg, som blev frigivet til plyndring som fjendtlige byer. Desværre gik Faaborg med i købet, selv om den var åben by, og havde svoret eden til Christian.

Hertug Albrecht af Meklenborg, som var kommet herop ved Lybækernes hjælp, smuttede til Sjælland. Han var blevet udtaget af Lybækkerne til at føre det grevelige parti. Besætningen i Assens var også stukket af på Lybækernes skibe, så det var kun borgerne, det gik ud over.

Nyborg, der havde en stærk grevelig besætning blev taget ved et kup en nat, og først, da Johan stod inde i byen og havde besat de vigtigste punkter, lod han slå allarm. Hele Fyn var nu i Christian den Tredies hånd.

Såerne, Langeland, Falster, Lolland og Møn overgav sig til Peder Skram, der allerede havde indtaget Korsør.

Johan samlede nu alle skibe, både og joller, alt, hvad der kunne flyde ved Nyborg og gennemførte på den måde sin landgang på Sjælland i juli måned.

Borgere og bønder havde tabt modet, og strandvagterne gjorde da heller ikke modstand, da Johans tropper gik i land, og i samlet trop drog igennem Sjælland til Køge, hvor han mønstrede sine styrker, ni faner ryttere og 24 fæniker knægte.

Da Peder Skram ankom og lagde sig med flåden havde lagt sig for København, rykkede han frem mod staden og lod den straks den 25. juli berende uden held, og forberedte sig så på en langvarig belejring, idet han fuldente en fuldstændig indslutning den 29. juli 1535.

Samtidigt Willede Jøf Beder Stram,
tegnet af Professor Magnus Vetterlein efter Originalmaleriet paa Rosenborg.

Vi hører jævnligt om opstand og desertationer blandt de grevelige tropper, men aldrig hos Johan Rantzau. Man kan godt få det indtryk, at han ligesom senere "brødrene" Johan og Jørgen behandlede sine soldater som en far, så han kunne få dem til at gennemgå alle strabadser uden at kny.

København var godt befæstet og vel forsynet. Der var bragt en mængde kvæg og andre levnedsmidler ind fra landet. Den havde kærnen af Lübecks magt indenfor sine mure og begge de to hovedanførere, hertug Albrecht og grev Christoffer. Der var sænket skibe i indsejlingen til havnen.

De kongelige manglede svært skyts til at beskyde fæstningen med, og det blev derfor nødvendigt at slutte ringen tæt om staden, så den kunne sultes ud.

Der var også andre modstandsreder i landet. Varberg, Malmø, Landskrone i Skåne, Nykøbing Falster, Aalholm på Lolland og Kalundborg og Helsingør holdt sig endnu, så også dem måtte man afsætte mandskab til at belejre, indtil de en efter en overgav sig til kongen.

Varberg blev taget sidst i september af Truid Ulfstand, Landskrone overgav sig den 9. oktober til Holger Ulfstand og Mogens Gyldenstjerne.

Efter at Johan havde beskudt Krogen fra landsiden, og Peder Skram havde bombarderet fra søsiden overgav den lybske kommandant Henrik Branthof slottet den 6. januar, og kort efter overgav Herman Lange Kalundborg til Mogens Gøye. og så fulgte Aalholm og Nykøbing. Aalholm til Laurids Knob, Nykøbing til Skak Rantzau. Kun København og Malmø var nu tilbage.

På et tidspunkt gjorde pfalzgreve Frederik, kejser Karl og Nederlandenes statholderinde store forberedelser til et togt mod Danmark for at hjælpe Christiern den Anden tilbage til tronen, men det gik i opløsning, da hæren blev mødt i Grønningen og opholdt der af holstenske styrker.

Men den 14. februar 1536 sluttede Lybeck fred med Christian den Tredde, og det var et alvorligt knæk for de grevelige. Den 2. april overgav også Malmø sig, og den 19. juni indtog Johan også Amager, hvor han lagde en stærk skanse.

Københavns belejring 1536 efter et træsnit. Byen var den sidste, som svigtede Christian II's sag og overgav sig sommeren til Christian III, da hungersnøden blev for stor. Ud på sommeren måtte fattigfolk spise hunde, katte, rotter, krager og frøer – hvis de ellers kunne betale de høje priser dem. Især tabet af Amager, byens spisekammer, fremskyndede overgivelsen til Christian III, som tilstod staden nådige vilkår og omgående sørgede for at få sendt levnedsmidler ind i byen. – Billedet er den ældste afbildning af København og har i øvrigt interesse ved, at der er muligt at genkende flere bygninger. Nederst ses Københavns slot, til venstre herfor ses "Vesterport", hvorfra følger "Jaromars Tårn" og "Hanetårnet", det første kronet med et stribet flag, samt "Nørreport". Midt i billedet knejser Frue kirkes tårn.

Nu nærmede tiden sig for det endelige nederlag for de Grevelige. I København blev det for hver dag mere knapt med fødevarer. Priserne steg til utrolige højder. Fattigfolk kunne ikke betale for almindelige madvarer, men måtte spise hunde og katte, og snart blev det rotter og mus.

Så blev også de for dyre. Det blev bladene på træerne, græs alle slags rødder, som man ikke kendte navne på.

Fattigfolk gik og faldt om på gaden af sult. Spæde børn døde deres døde mødre og drak deres blod.

Alligevel holdt staden ud. Man havde endnu ikke spist børn, som det stod skrevet i det gamle testamente. Og man ville ikke stå tilbage.

Hertug Albrecht og grev Christoffer holdt også ud. De led ikke egentlig nød, men det gik ud over variationen i kosten, og de var taknemmelige for det tilskud de fik fra belejrerne, som var galante nok til at sende delikatesser ind til herrerne.

De kunne derfor holde ud indtil årsdagen for belejringens begyndelse den 29. juli, før de gjorde en hæderlig kapitulation og åbnede portene for kong Christian og for Johan.

Byen fik lov til at beholde sine privilegier, evangeliets frie forkyndelse blev til sikret, idet dog kongen forbeholdt sig at vælge prædikanterne.

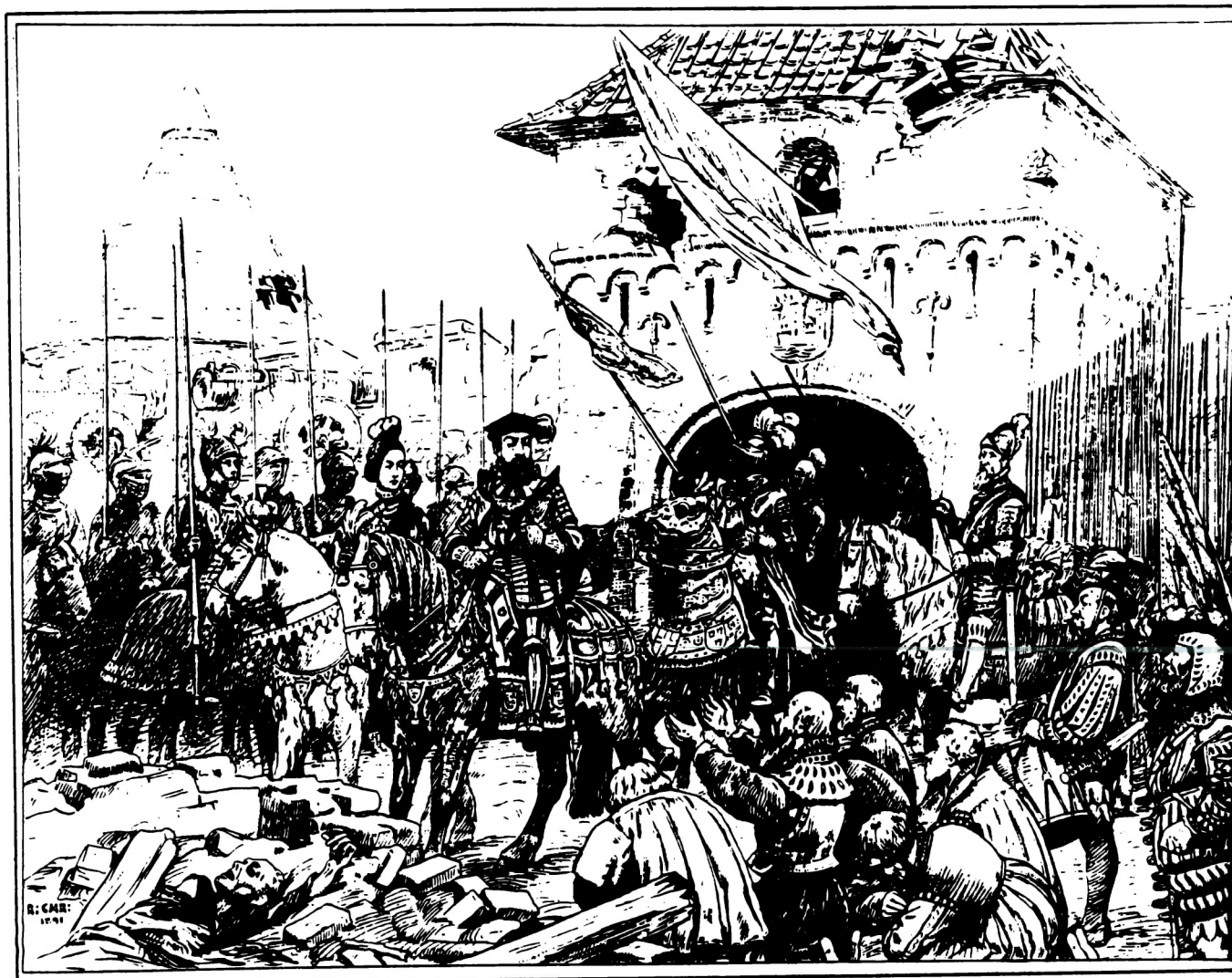
Dør blev udstedt almindelig amnesti, der dog ikke gjaldt for de borgere, der havde dræbt fru Anna Meinstorff.

Kongen sendte to fæniker krigsfolk ind i byen, og samtidig kom en kortege af vogne med fødemidler.

Det var et gruopvækkende syn, der mødte sejrherrene. Døde skeløvtagtige mænd, kvinder og børn lå allevegne. Ved voldene og graven fandtes døde børn med græs, blomster og jord i munden.

Grev Christoffer af Oldenburg måtte sværge aldrig mere at sætte sin fod i kong Christians lande eller foretage sig noget imod deres indbyggere.

Hertug Albrecht fik lov at rejse hjem, og det blev fastsat, hvornår man skulle bestemme krigsskadeserstatningens størrelse. Borgmestrene Jørgen Koch og Ambrosius Bogbinder blev taget til nåde, men blev forvist fra deres respektive byer.

Christian den 3.s triumftog. I sommeren 1536 måtte københavnerne opgive og overlod byen til Christian. Til højre til hest ses feltherren Johan Rantzau.

Borgerkrigens rædsler var slut, og Christian den Tredie kunne sidde sikkert på sin trone. Men det var Johan, der ved sit mod, sin klogskab og sin energi og ikke mindst ved sin trofasthed, der havde bragt sejren i hus.

Det må vel især have været tungt for Johan at skulle bombardere sit eget livstidslen Krogen i Helsingør, men det var han jo nødt til.

Nu endelig fik han tid til at interessere sig for sin familie.

Sønnerne Henrik og Poul var imidlertid blevet hhv. nitten og tyve år gamle, og det var ikke for tidligt, de kom på deres udenlandsrejse. De kom da også nu afsted. Vi træffer dem begge i Wittenberg i årene 1537-38.

Selv blev Johan udnævnt til stiftslensmand over Ribe stifts bispegods, som ved reformationen blev kronens ejendom.

Og så blev han statholder i hertugdømmerne, hvor han nævnes fra 1538 til 1552.

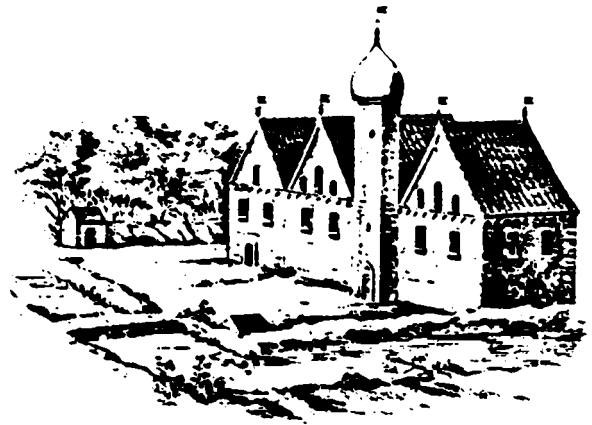
Måske nåede hans mor, Øllegaard Detlevsdatter Buchwald netop at opleve ham som statholder. Hun døde 1538, firs år gammel.

Johan var i de urolige tider blevet en hovedrig mand. Hans mange sejre indbragte ham værdifulde "priser" efter reglen, at der altig tilkom feltherren en gård i hver erobret by, en regel, der gjalt over hele Europa.

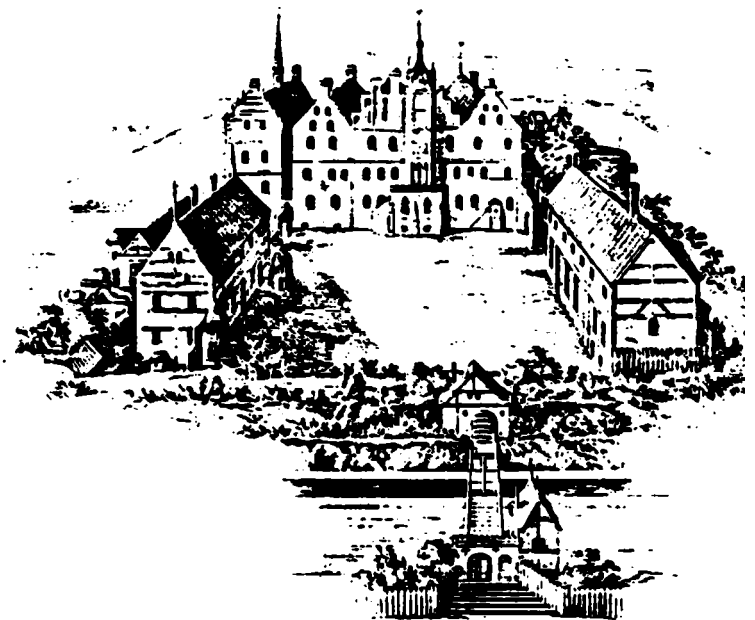
I København havde han fået Hans Mikkelsens gård og Møntergården, en gård i Visby på Gotland, der havde tilhørt Søren Norby, Børglumbispens gård i Aalborg, Hans Plogs gård i Assens, Claus Bangs gård i Svendborg, foruden store indtægter af de forskellige forleninger. Han havde afgivet Krogen i 1537 og fik i stedet Ålholm og nogle mindre lollandfalsterske len. Desuden fik han Vor Frue kloster i Ribe, Femern i pant og noget senere Reinbek ved Hamborg.

Endelig havde han sammen med lange Harmen Hoyer rokkefangsten på Føhr.

Johan solgte mange af sine gårde og levede en næsten fyrstelig tilværelse på sine fornemt udstyrede gårde i Kiel, Lübeck og Itzehoe, men især på Bøitenburg, der både var bolig og fæstning. I 1528 havde han erhvervet Mehlbek nord for Itzehoe og 1538 Bissesee syd for Kiel, som han udvidede og gav navnet Bothkamp.

Breitenburg I
(um 1531)

Breitenburg II
(um 1590)

Hans vigtigste opgave blev efter grevefejden at vogte sydgrænsen og føre forhandlinger med kejseren, der stadig hævdede Christiern den Andens rettigheder.

Han var den statsmand i Norden, der nød stort europæisk anseelse og var den selvskrevne topfigur i diplomatiske selskaber.

Han lærte sig dansk, men kom kun sjældent hertil, da han jo havde sine hverv i det udenrigspolitiske.

I 1538 ledsagede Johan sin konge til Braunschweig, hvor vi tiltrådte det Schmalkaldiske forbund den 9. april.

På grund af delingen af statsgælden mellem Danmark og hertugdømmerne opholdt Johan sig en stor del af året i Danmark.

Den udenrigspolitiske situation tilspidsedes imidlertid, da kejser Karl den Femte stadig støttede pfalzgrevens krav på Danmark og nægtede at anerkende Christian den Tredie.

På møder i Bremen i 1542 og 1543 forhandlede Johan med Nederlandene for en forsoning, men forgæves.

Han var derfor i februar 1543 i Cleve-Geldern for at skabe en koalition mod kejseren, og han deltog i de overvejelser, der førte den danske krigserklæring i juli samme år.

Det ser dog ud til, at det var Johan, der spillede den afgørende rolle i de forhandlinger, der blev optaget i slutningen af året. Ikke mindst ved sine forbindelser til den fordrevne hertug Heinrich af Braunschweig, der i egen interesse medvirkede til det, lykkedes det på Speyerrigsdagen i 1544 at nå til en fredelig løsning.

Speyer-freden den 23. maj 1544 var uden tvivl hans største diplomatiske triumf.

Desværre ser det ud til, at denne succes indebar en udvikling, han bestemt ikke havde ønsket eller regnet med. Kort efter delte kongen hertugdømmerne med sine halvbrødre. Dertil kom, at der ikke kunne etableres et fællesstyre af råder. De unge fyrster krævede selvstændighed, og Johan nedlagde i protest sine embeder som hofmester og rigsråd og trak sig tilbage til privatlivets lokale anliggender.

Sine len i kongeriget fik han lov at beholde, men kongen fratog ham Steinburg amt.

Hans vigtigste opgave blev efter krævelsen at vogte syd-
 grænsen og føre forhandlinger med kejseren, der stadig hav-
 de Christian den Andens retigheder.
 Han var den statsmand i Norden, der med stort europæisk an-
 seelse og var den selvkrævede topfigur i diplomatiske sen-
 delser.
 Han lærte sig dansk, men kom kun sjældent hertil, da han jo
 havde sine hverv i det udenrigspolitiske.
 I 1523 ledede Johan sin konge til Braunschweig, hvor var-
 stiftet det Schmarskeiske forbund den 2. april.
 Om Christian den Andens statsgælden mellem Danmark og hert-
 oggen, som Christian den Andens søn, sig en stor del af året i Danmark.
 Den økonomiske situation tilspidtes imidlertid, da
 Christian den Andens søn, som stadig stattede pladsrensning krav på
 Danmark og krævede at anerkende Christian den Tredie.
 På mødet i Bremen i 1542 og 1543 forhandlede Johan med Ned-
 derlandske repræsentanter forsoning, men forsvarede.
 Han var tilbage i februar 1543 i Cleve-Geldern for at skade

Ditmarsternes Underkastelse. Omringet af Rytterne, knæfald Ditmarstjerne og deres kvinder for Feltsherren
 Johan Rantzau og de toende Hertuger af Holsten, der holde i deres Midte.

Han levede nu meget tilbagetrukket og undslog sig som regel, hvis kongen eller hans brødre ønskede hans nærværelse ved en og anden begivenhed, men endnu i 1548 ledsagede han sin søn og hertug Adolf til rigsdagen i Augsburg.

Da hertug Adolphi 1559 i hemmelighed hvervede tropper til et angreb på Ditmarsken, lykkedes det for Johans søn Henrik at vække kong Frederik den Anden til deltagelse sammen med den tredie bror hertug Hans den Ældre, og det blev overdraget Johan at føre den samlede hærstyrke.

Den 22.maj førte han hæren ind i Ditmarsken, og den 13.juni havde han undertvunget Ditmarskerne.

Hertugerne havde gerne udryddet de før så opsætsige bønder og sørøvere, men her satte Johan hele sin autoritet ind på skånsel og sejrede også der.

Den 22.februar 1563 gjorde Johan testamente, han var nu over de syv gange ti, som er støvets år, og ønskede at beskikke sit bo. Hans viksomhed var dog ikke endt endnu.

Ved indledningen til den såkaldte syvårskrig blev han af Frederik den Anden sendt til landgrev Philip af Hessen for at sikre sig dennes støtte og for at hindre et ægteskab mellem Erik den Fjortende og Philips datter. Han drog fra Holsten i midten af maj og ankom til Hessen den 12.juni, hvor han blev modtaget med alle mulige hædersbevisninger. Han var først hjemme igen den 6.oktober samme år, og det blev hans sidste offentlige hverv.

Han døde den 12.december 1565 efter længere tids tiltagende svaghed. På grund af den pestepidemi, der på den tid rasede i Itzehoe, blev han foreløbigt stædt til hvile på Breitenburg.

Begravelsen fandt sted den 28.februar 1567 i Itzehoe i overværelse af sendebud fra kongen, hertugerne, forskellige tyske fyrster, stæderne Lübeck og Hamburg og næsten hele den holstenske adel. Der udkom skrifter og digte til hans berømmelse, og kejseren lod hans rustning opstille i sin samling i Wien.

HENRICVS RANZOVIVS FILIVS AD PATREM

*semper chari inter, que mansera dedito nobis
Suisq; procer cineri manere, quia tuo*

*Tu mihi das lacrima vultu, de morte hucorvs
Hra. hon. quam des per gratia iustratua est*

1616

TYPVS MONVMENTI IOHANNIS RANZOVII ITZEROE IN ALDE D. LAURENTII POSITI.

IOHANNI RANZOVIO NOBILI HOLSATO. QVI

post susceptum habili militari ducis et perustratae rnatu finarum gratiam
procuras gaudentem pacis. bellisq; artibus. omnibusq; corporis. atq; animi roci
vni bonis eruditissim. id omne secundum pietatem in Deum. vni patris. rursq;
laudatissimis principibus. FRIEDERICO T. CAESARE. CAROLO IV. A. FERDINANDO II. DANORVM
et. ORDINE REGIBVS. SVEVIAE. PATRIBVS. HOLLANDIAE. ET. ADOLPHO. HOLSATIAE. DARIBVS. IMPERII
fidelissimo militi. ut pote summas cum iusto imperio dign. exortis subinde bellis
deuictus. semper vixit qui proter copias. doctissim. rorbo. atq; arces. profligatos
victosq; procal Cimbrico. et Holsaticis. finibus. hostes rebelium. Dithmarum. co-
tusam et fractam armis contumaciam. octis patribus in campis diuerso pro-
lyis superatas hostiles acies. vel ab ipsius indulgentia. vel a fada fuga vitam
coegerit impetrare. illustri et fidi exga. patriam. diusa. principes et clementia. vna
victas gloria. quam ad fatalem maiore fructus horam. sua fortuna. ludibri. per-
disat. sicq; domi sua etatis veniam natus omnibus animi sensibus integris. in
charissima coniugis. filiarum. et negotium complexu. aeterno numini spiritum.
a mo accepit. firma in Christum fide et cetera resurrectionis spe confirmatus
reliquit. HENRICVS. et RAVCVS. filij. parenti charissimo morientes se iuere.
Obijt fides Christi 1616. 31. Decemb. cum vixisset annos 72. 61

*Mensem unum
Tot Mores, qd Vere vultu sua fata Iohannes
Ranzovius Vixit Dehotal 61 1616.
Vxor eius Anna Walstorpia vixit annos 72, reliquit nepotes ac prosepotes,
numero 48. mortua A. D. 1612. 29. die Decembris.
Duxerunt legitime.
Ultima Vualstorpia proles hic Anna quiesce
Iuncta viro, gnate, filio laque senex.*

DIES MORTIS. AETERNAE VITAE NATALIS EST.
DES ZEIT. WELCHEN LEBENS AUSGANG. IST DES EWIGEN EIN ANFANG.

RANTZOW RATHLOW BOECKWED HVÉLBVT

HIR LICHT BEGRAVEN HER. IOHAN RANTZOW RIDDER.

IM

2849: Anna Gertsdatter Walstorp, død 29.december 1582

Man kan vanskeligt forestille sig, at Anna skulle være født 1505 eller 1510, som det hævdes, da hendes far faldt i slaget ved Hemmingstedt år 1500 sammen med Johans ældste bror, Breide.

Gert Waltorps enke, Catharine Henriksdatter Rantzau til Nien-dorf og Quarnbek var Annas mor.

Anna æres endnu i familien som et sjældent eksempel på tro-skab, kærlig hengivenhed, ægte kvindelighed, prunkløs åndrig-hed og klog sparsommelighed, en kvinde, der gjorde sin mand lykkelig, og satte sin stolthed i det som i en alt opofrende moderlighed.

Der fortælles et sagn om hende, at hun en nat, da hun lå i fromme bønner for sin mand, der var i krig, blev bedt af en underjordisk pusling om at følge med til bjergets indre, hvor hans kone lå i hård barnsnød, for at stå hende bi.

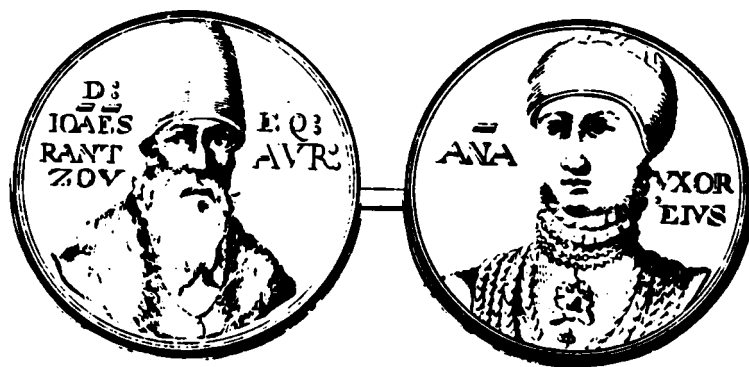
Anna slog det hellige kors for sig, men puslingen blev ståen-de, og da han således ikke var nogen trold, og hendes hjerte var rørt af medlidenhed, fulgte hun ham trøstigt gennem kæld-re og hvælvinger i hendes eget slot Breitenburg, til de kom til en krystalklar klippe. Hendes ledsager rørte ved den, og den åbnede sig, og hun så i dens indre en utallig mængde af bjerggænder omkring et ophøjet leje, hvor bjergdronningen lå i sine fødselsveer døden nær.

Anna, der var vel inde i medicinen, lavede nu en drik, som styrkede barselkønen, og hun nedkom snart med en lille kron-prins.

Da Anna afslog enhver gave, rakte dværgkongen hende nogle spå-ner, som han pålagde hende at gemme, da hendes hus' lykke af-hang af det.

De var om morgenen forvåndlet til guld, og Anna lod smede en sild af guld, en ten og nogle mønter.

Sagnet har nok skullet fortælle om hendes flid og sparsomme-lighed, men røber også, at hun forstod sig på lægekunsten. Hun fødte sin mand tre sønner og fem døtre, ■■■ oplevede at se otteogfyrre børn, børnebørn og børnebørns børn.

Johan Rantzau og Anna Gertsdatter Walstorp

Walstorp eller Volstrup. Ved en tindeskure skrå-delt (fra sinister) af hvidt over rodt i form af murværk. På hjelmen en opslået vifte af påfugle-fjer. • Uradel, Holsten, men allerede 1397 bosat på Lolland. Johannes de Walstorp 1281; slægtens spor taber sig i 1600-tallet. NDA side 303 og DAA 1928 II side 143.

2850: Frantz von Halle til Drakenburg, Rahden etc. 1490-1553

Dietrich von Halle havde Lisbeth von Bughen (Bugge?) og med hende sønnerne Thomas, Frantz og Heinrich.

Tiden er reformationstiden, der delte Tyskland i et katolsk syden og et protestantisk nord. Katolikkerne var de fleste og de rigeste, og de nordvestlige småstater, der var gået over på Luthers side, følte sig med god grund usikre og dannede o. 1530 det schmalkaldiske forbund som et forsvar mod pavens banbullaer og kejserens Rigens-Akt-bullaer.

Kejseren havde nok hænderne fulde med tyrkerne, der truede Wien, men det var sikkert også tyrkerfaren, der holdt sammen på de katolske stater i syden.

Adelen i Tyskland var delt i fyrster og menig adel. Fyrsterne toppede med kejseren, og de havde alle større eller mindre suverænitet helt ned til friherer, der kun havde suverænitet over deres eget gods.

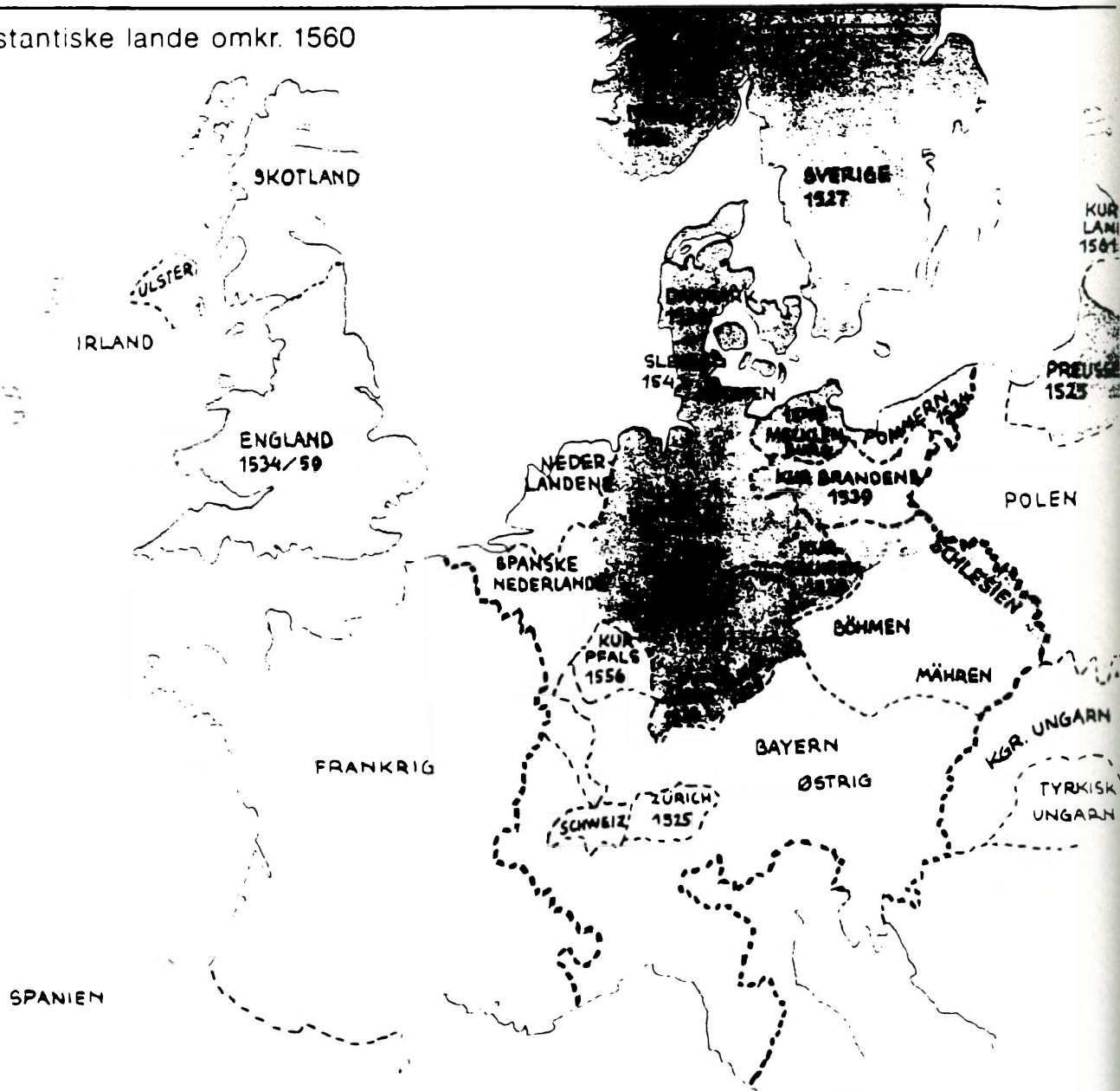
Den menige adel levede dels af deres godser, dels tjente de hos fyrsterne. De var også klassesdelt efter deres fyrstes rang. Finest var de, der tjente eller havde tjent kejseren og derved havde opnået ridderværdigheden. De udgjorde en særlig magt i riget, idet de var rigsumiddelbare og kun underordnet kejseren selv.

Blandt disse menige godsejere var der nogle, der ved dygtig godsdrift skabte et pengeoverskud, der kunne lånes ud mod renter til de fattige, altid pengehungrende småfyrster, som der var mange af mellem Harzen og havet.

Frantz var en af de adelsmænd i Nedersachsen, der passede sit gods med overlegen dygtighed, drev en udstrakt handel med sine produkter og udlånte af sit overskud til de forskellige småfyrster, der på grund af forholdene var nødt til at holde landsknægte på kost til forsvar af landet.

Det var selvfølgelig heller ikke ufarligt at være pengeudlåner, så Frantz havde giftet sig ind i en gruppe af ligesindede ved sit ægteskab med en datter, Christine af Floreke von Rommel, der selv døde 1527.

Protestantiske lande omkr. 1560

- KATOLIKKER
- REFORMERTE (KALVINISTER OG HUGUENOTTER)
- ANGLICANERE
- LUTHERANERE
- STÆRK LUTHERSK PÅVIRKNING

Som krigskommissær for Heinrich den yngre af Braunschweig-Wolfenbüttele havde Frantz allerede i 1521 gjort sig til herre over det gældbetyngede grevskab Hoya, som efter hildesheimer stiftsfejde skyldte ham 24.000 guldfloiner.

På grund af tyngende skatter og ikke mindst på grund af de flammende lutherske taler opstod der i 1525 et bondeoprør, der bredte sig til store dele af Tyskland som en steppebrand. Mange byer og herregårde gik op i flemmer, og man har eksempler på, at bønderne tvang herremandens familie til at løbe i rundkreds til de styrtede døde om.

I maj 1525 blev bøndernes hovedhær slået fuldstændigt ved Frankenhäusen i Thüringen. Frantz skal selv have bekæmpet de oprørske bønder i sit område med held.

Fra 1527 holdt Frantz et prægtigt hof på slottet Drakenburg i Hoya, som han havde taget i pant, og han skal have bygget Siedenburg og i det hele taget have forstået at indrette sig, men i 1530, da bl.a. hans bror havde stemt for Franz von Waldeck som biskop i Minden, blev Frantz von Halle for en tid fortrængt af sine modstandere og søgte hjælp på rigsdagen i Augsburg.

Det var på tilbagerejsen herfra, Frantz blev taget tilfange af en slægtning til Hoyaerne, grev Johann von Reiffenscheidt. Hans svigerfamilie, Rommelbrødrene satte sig straks i bevægelse for hans befrielse og opsøgte personligt Brüsselerhofet, og i 1532 kunne Frantz for 8000 guldfloiner købe sin frihed.

I påsken 1533 overdrog biskop Franz af Minden, greve af Waldeck slottet Rahden, nær den Hoyaske grænse til Thomas von Halle, Frantz' ældre bror, domprovst i Minden, og til Frantz og hans svigerinde, enken Katharina von Rommel gift von Semmern for en sum af 10.332 1/2 guldfloiner.

Rahden blev nu stærkt befæstet og bestykket med kobberkanoner, og Frantz indrettede sig prægtigt, og herfra førte han nu sine forhandlinger med greven af Hoya, der kun ville betale de 24.000 floiner, mens Frantz krævede af få dækket sine udgifter i forbindelse med fangenskabets med de 8000 gfl plus andre 16.000 gfl til omkostninger og tab.

De oprørske bønder plyndrede og skændede og brændte

Bondehæren slagtes af lejetropperne.

I december døde fru Christine i barselseng på Rahden efter at havde sat en datter i verden, der fik sin mors navn den 11. december 1533.

Franz von Waldeck fik imidlertid nu Erich von Grubenhagens død bispedømmerne Münster og Osnabrück samt Paderborn. Han blev derved en af Nordtysklands mægtigste fyrster, men han måtte først med sine nye magtstilling fordrive Heinrich af Braunschweig-Wolfenbüttel fra slottene i Minden, og hertil skulle han bruge 10.000 gfl, som han vel har lånt af Frantz von Halle, som nu fik slottet Astrup ved Iburg og et hus på torevet i Osnabrück. Senere også et gods i Rinteln.

Men nu optrådte gendøberne i Münster, en anarkistisk bevægelse, der hævdede ejendomsfællesskab, men fik kanaliseret alt af værdi til nogle få, og endte som et kongedømme, idet Jan van Leiden usurperede sig til kongetitlen.

Staden blev indesluttet og belejret, og Frantz var med i biskoppens arme, der efter nogle måneder erobrede byen ved list og forrædderi. Hovedmændene blev sat i jernbure, som blev op-
hængt til offentlig beskuelse, inden de blev torteret og henrettet.

Da greverne af Hoya støttede Christoffer af Oldenburg i oprøret mod Christian den Tredie, indgik Frantz som partner med det holstenske ridderskab i et stort lån til Christian, men også med våbenmagt hjalp han kongen, og blandt hans høvedsmænd nævnes Christoph von Veltheim, Johann von Mûchhausen og Hans Barner.

Der synes nu at have været fred i et par år, så dukkede påny en gammel sag op. En vis Claus von Rottorf af Hûlsede i grevskabet Schaumburg havde under den hildesheimer stiftsfejde i 1519-21 været modstander af Franz og Thomes, og var i Rigens Akt efter sin deltagelse. Han var imidlertid blevet lensmand på Diepenau, og nu blev han patroniseret af Jobst von Mûchhausen, der var Hoyaernes panthaver på Diepenau og svigersøn til Albert von dem Bussche zu Ippenburg, men lensmand i Minden. Frantz' svogre, Wilhelm og Cord Rommel havde nu set sig gale på denne Jobst, og med bistand af Frantz og forskellige hjælpere tog de Mûchhausen til fange på offentlig vej.

Greven af Hoya klagede til biskoppen af Minden over dette fredsbrud og krævede sin underordnede frigivet, men fik kun et undvigende svar, Sagen stod uændret sommeren over, men i september overfaldt Münchhausens venner, Heinrich von Haxteen og Pelitz von Münchhausen, og formentlig også Claus von Rottorp, som det vil vise sig, i nattens mulm og mørke borgen Rahden, erobrede den og fangede Thomas von Halle, Cord Rommel og Dietrich, Frantz' syvårige søn, som de bragte til Nienburg og fængslede.

Frantz' slot Astrup i Osnabrück blev plyndret af dem, men på Rahden blev de siddende.

Det var dengang skik, at den, der kunne erobre en pantsat borg, kunne kræve pantessummen, en fast fejdlov så at sige, og biskop Franz af Minden udbetalte pantessummen til besættterne og gav bagefter pantet til Claus von Rottorp.

Nu var det den anden part, der klagede og beskyldte Rottorp for at have været med i indtagelsen af borgen. De indbragte sagen for rigskammerretten og krævede grev Jobst von Hoya i Rigens Akt.

Grev Franz von Waldeck, biskop i Minden, Paderborn, Osnabrück og Münster var nu på sin lykkes tinde. Hans værste fjende og største nabo, Heinrich af Braunschweig-Wolfenbüttel havde afbrudt forbindelsen med det Schmalkaldiske forbund og stod nu ret isoleret. Franz von Waldeck søgte nu optagelse i forbundet og stillede 400 ryttere og ydede selv et bidrag til deres forplejning i krigen, der forestod.

Desværre mistede biskoppen ved den tid sit folks tillid og hehgiveness, idet han tog en ung pige, Anna Polmanns til sig på et tidspunkt, hvor han havde allermost brug for opbakning til sine forehavener. Han støttede sig desuden til fremmede herrer i sin administration.

Frantz von Halle vendte nu efter den Speyerske rigsdag i 1544 tilbage til sin tjenste hos hertugen af Braunschweig-Wolfenbüttel, der lovede ham erstatning for alle hans tab, som han måtte lide i hans tjeneste.

Frantz begyndte straks at hverve tropper til hans tjeneste.

En ridderborg beskydes
med kanoner. Detalje af
et træsnit fra midten af
1500-tallet.

Rommel
Vierbu
Frantz
Rabben
Det va
borg,
og dis
ne og
Nu var

for al
samt
samt

Da han under dette arbejde traf domherren Dietrich von Dinklage, der også var høvedsmand for biskop Franz, tog han ham til fange.

Han sendte disse tropper gennem Osnabrück til Braunschweig, og det var ikke gået upågtet hen, for de gjorde en del skade, hvor de kom frem.

Den 15. oktober 1544 lod biskoppen derfor slottet Astrup, der var bortforpagtet til Thomas Frese, besætte af drost Johann de Baer på Iburg. Denne fjernede indboet, og Friedrich von Twist overtog driften af møllen.

Frantz blev også selv taget tilfange af Swithardt von Bockel, amtmand i Vörden og hans tjenere, pisket og slået i blokken på slottet i Münster. Det var et godt dagsværk.

Alle tilbud på kaution blev længe upågtet, men langt om længe blev han. Hertug Heinrich overdrog ham endnu 10.000 fl for hans skader, som han omgående begyndte at forrente.

Da hertugen i sommeren 1545 ville overtage de knægte Christof von Wrisberg havde samlet i landet Hadeln, var Frantz hans betroede ledsager og hjælper i denne uklare handel, ville sammen med ham tage Wrisberg tilfange, men de forsamlede knægte blev opbragte mod ham, og først efter at han havde frigivet Dinklagen, slap han selv fri. Knægtenes høvedsmand Herbord von Langen var imellem sine folk, og det hele var meget fordægtigt.

Samme år blev hertugen taget tilfange ved Calefeld, og Frantz kom i tjeneste hos Christian den Tredie som slots høvedsmand på Trittau, ved Heinrich Rantzaus mellemkosmt, og det var her han fik fat på den unge greve af Hoya, Johann, som han anbragte på Segeberg, som han havde i pant, og her døde den unge greve, ligesom Cord Rommel døde på Nienburg. De var ikke blodsødne dengang.

Da de Schmalkaldiske forbundsfæller i 1546 begyndte deres så sørgelige felttog mod Overtyskland, der i foråret 1547 endte så højest ulykkeligt i Mühlbergerslaget ved Elben, blev Heinrich af Braunschweig-Wolfenbüttel løsladt og vendte tilbage til Niedersachsen som en hævnens engel.

Scene fra en landsknægtelejr i 1500-tallet. Udsnit af samtidigt træsnit. Øl- og vinfade indtager en dominerende plads. I forgrunden koger en af „landsknægtepigerne“ mad i store gryder. I bagerunden til venstre spiller to landsknægte terninger på en tromme.

Forbrydere i Stokk

Først fordrev han de af sit lands adel, der havde tilsluttet sig det Schmalkaldiske forbund, men allerførst Claus v. Rottorp. Så samlede han sig krigsfolk og sendte sidst i august samme år gesandter til greverne Erich og Albrecht Hoya, hvis far nylig var død, med krav om under krigstrussel at imødekomme Frantz von Halles krav.

Som hertugens krigskommissær drev Frantz i mellemtiden Albrecht von Mansfeld ud af Bremen og erobrede det faste hus, Langwedel. Bagefter befrøede han sin søn og sin bror, som i ti år havde siddet fanget på Nieburg.

Thomas von Halle, som havde klaret de mange års fængsel, op søgte straks domkapitlet i Minden og krævede sin ret her.

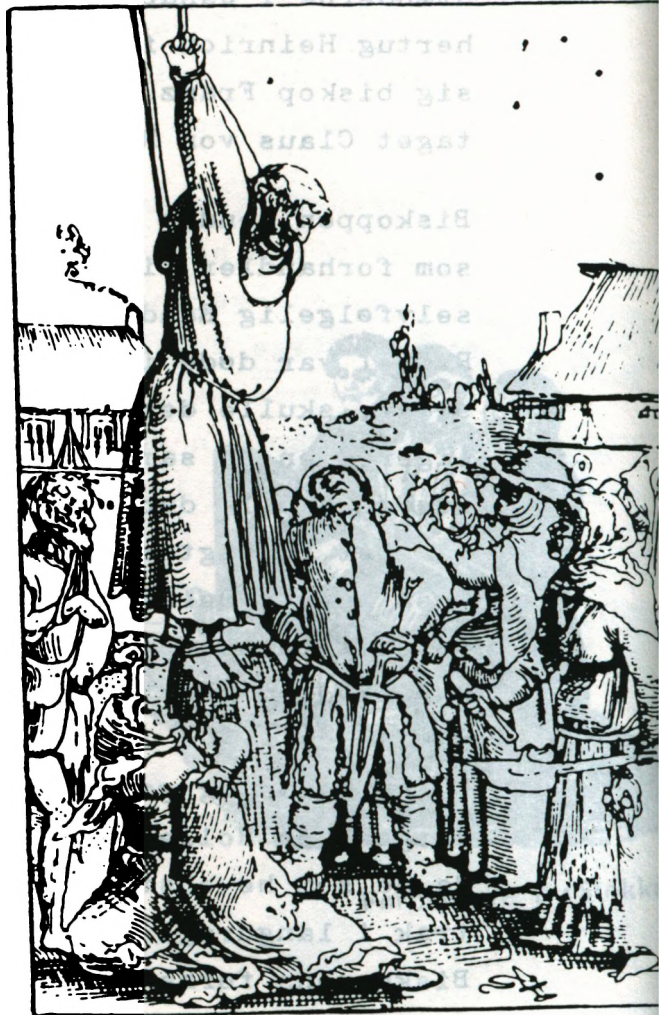
Stænderne i Osnabrück, Münster og Minden blev ankåaget af hertug Heinrich for ikke i tilstrækkelig grad at have modsat sig biskop Franz og alt hans væsen og især, at man havde godtaget Claus von Rottorp som lensmand på Rahden.

Biskoppen sendte sin yndling, dorsten Swithardt von Bockel som forhandler til brødrene von Halle, og de krævede først selvfølgelig Bahden tilbage, og på grund af at brødrene von Rommel var døde i fangenskab som de sidste mænd af deres slægt, skulle deres søtre og Frantz' dattet have deres tidligere len på samme betingelser som brødrene og på livstid. Danden skulle der ydes erstatning for de mange år, de havde manglet indtægterne.

Også hertug Heinrich af Braunschweig-Wolfenbüttel skulle have erstatning for sin garanti til Frantz og alle de renter, han havde måttet betale i de mange år, han havde tjent hos ham.

De udpegede og godkendte forligsmænd, Claus von Büchen og Jürgen von Holle var desværre altid vanskelige at få fat på, da de som høvedsmænd til stadighed var i felten, og sagerne trak i langdrag.

Biskoppens forhandlere var dygtige til at forplumre tingene og provokerede hertugen og Frantz til at klage her og der, og vendte så det hele om. Begge parter var dygtige til at lyve om tingenes årsgælder og begivenhedernes rækkefølge, og på den måde gik det ene år med det andet.

Vrede bønder straffer en munk.

I 1548 fornyede han den Rigens Akt, der svævede over Claus von Rottorp. Også på anden måde underminerede han sin gamle modstanders stilling. Han knyttede hertug Heinrich yderligere til sig med store lån, som han skaffede fra Antwerpen og Holstein. Han udvidede sin forbindelse med Heinrich Rantzau, der ved den itd var ved hertug Adolf af Holstens hof, og som fulgte hertugen til det kejserlige hof, hvor de begge talte Frantz' sag.

Frantz' fætter Jobst von Halle vandt i maj 1548 hovedborgen Rotenburg i hertugdømmet Verden. Og hertug Erich valgte denne side og erobrede borgen Wölpe. Selv indtog Frantz selve borgen Rahden og tilmed Rottorps arvegods Hülse.

Men hvorlænge var Adam i Paradis? Hertug Heinrichs fordrevne adel havde sluttet sig til kurfyrst Moritz af Sachsen under belejringen af Magdeburg 1550-51, med denne fulgte ryttergeneralen Klaus Barner. Wolrad von Mansfeld og Hans von Heideck samlede tropper ved Medreelben, hvor Claus von Rottorp havde Langwedel inde, som han åbnede for dem. Rottorps hustru, frau Armgard von dem Bussche førte i februar 1551 et angreb mod Hülse.

Og så døde Thomas von Halle, og kort efter Dietrich von Halle som student i Wittenberg.

Frantz trak sig nu forsigtigt tilbage til Antwerpen, hvorfra han nu drev sine pengetransaktioner.

Han var ikke med i det hårdnakkede slag ved Sievershausen, hvor Moritz af Sachsen blev dræbt sammen med to af Heinrich von Braunschweigs sønner. I det næste slag den 12. september faldt også Klaus Barner, og i samme måned endte Frantz også sine levedage.

Han skal have efterladt 400.000 guldfloiner til sin datter, der kort efter blev gift med Heinrich Rantzau til Breitenburg.

2851: Christine von Rommel(Ramel)til Drakenburg død 1533.

Hendes far var Floreke von Rommel, der døde 1527 og efterlod sig sønnerne Wilhelm og Cord, samt døtrene Katharina, Johanne og vores Christine.

Vi ved desværre intet om Christines mor, hverken hendes navn eller hendes alder eller død.

Christine synes at have været den yngste. Hun blev gift med Frantz von Halle samme år, som hendes far døde.

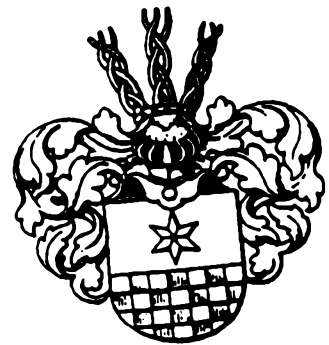
I 1530 nedkom Christine med sønnen Dietrich, der blev opkaldt efter sin farfar. Det var det år, familien blev fortrængt fra Hoya af sine modstandere og måtte søge hjælp ved rigsdagen i Augsburg.

Lille Dietrich var kun et år gammel, da hans far blev taget til fange. Han kunne dog løskøbe sig allerede året efter, og i 1533 var familien igen insatalleret på slottet Rahden.

Christine gik svanger det år og nedkom i december med datteren, som kom til at føre hendes navn videre.

Christine Rommel Frantz von Halles hustru døde i barselseng den 11.december 1533.

Hendes lille datter kom uden tvivl i pleje hos sine to mostæ i Hannover, der sad enker efter hver sit ægteskab.

2852: Otte Holgersen (Rosenkrantz) til Boller, død 1525.

Hans far Holger Eriksen var ingen Rosenkrantz. Han kendte end ikke navnet, der først blev dannet i de sidste måneder af Ottes liv. Otte har altså heller ikke kendt benævnelsen før 1525, da Frederik den Første befalede alle af adel at antage faste slægtsnavne. Sådan gik det til.

Holger Eriksen nævnes første gang i 1485, og det er omtrent ved den tid, han er blevet gift med Margrethe Bosdatter Flemming, der fødte ham sønnen Otte og døde kort efter, muligvis i barselseng.

Vi kan således antage, at Otte er født omkring 1485. Da hans farmor Sofie Henriksdatter Gyldenstjerne døde kort efter, må vi regne med, at han sine første år har boet hos sin mormor, Sigrid Erlandsdatter Losne, der har taget sig af hans første opdragelse, og som efterlod ham så store rigdomme.

Hans far var hovedsmand på Skanderborg slot og blev 1492 optaget i rigsrådet, På det tidspunkt var han allerede gift anden gang. Ottes stedmor var Anne Meinstorf, der havde Sneslevlen efter sin far, hr. Henrik.

Med hende fik Holger Eriksen børnene, Mogens, Else, Sophie og Holger, som må være født efter sin fars død i 1496, hvorfor han fik faderens navn.

Anne Meinstorp giftede sig anden gang med Jørgen von Ahlefeldt til Søgaard, der faldt ved Hemmingstedt i 1500.

Otte er næppe vendt tilbage til Danmark, så længe hans mormor levede. Hun nævnes sidste gang i 1501 som enke, men er kort efter død af en af de epidemier, der da rasede i Norden.

Det er dog muligt, at han er kommet i kongens tjeneste noget før som smådreng, som det hed dengang, for i 1508 ledsager han Christiern den Anden til Norge, mens denne endnu var kronprins, eller junker som det hed på den tid.

Der var bondeoprør mod de danske skatteopkrævere, og junkeren var sendt derop for at nedkæmpe opstanden. På Hedemarken stod der et slag, hvor junker Christiern sejrede, og her var Otte med i de danskes række. Christiern lod hovedmændene henrette.

En af bygninge set fra parken. Etter maleri på Næsbyholm.

Bisp Karl af Hamar blev beskyldt for at stå bag oprøret, og prøvede at flygte, men blev fanget og holdt i fængsel til sin død, som vi tidligere har set.

Otte havde på den tid arvet Boller efter sin far, der døde 1496, og en stor del af arven efter sin mormor i Norge, på Færøerne, på Shetlandsøerne osv osv, og han havde købt Næsbyholm i Præstø amt. Denne erhvervelse kom til at give en hel del problemer, idet Torben Oxe havde købt en part i den og rejste til Halland og fangede sælgeren og tvang ham til at udfærdige en ny kontrakt, der var dateret før Ottes skøde. I første omgang blev gården så tildømt Torben Oxe, men tilsidst gik handelen i orden.

Otte havde også mange problemer med sin stedmor, fru Anne Meinstorp, der blev hofmesterinde hos dronningerne Christine, Elisabeth og Sophie. Hun kæmpede drabeligt for sine egne fire børn og førte sag mod Otte om deres arv.

I 1512 nævnes Otte som hofsinde og i 1514 som hovedsmand på Akershus. Under de store fester i forbindelse med Christiern den Andens ægteskab med Elisabeth af Brandenburg blev også Otte gift med Margrethe Gans zu Putlitz, hvis far Jesper var med i brudetoget fra Brandenburg, og så formentlig havde sin datter med i en af kareterne. De unge har sikkert været lovet til hinanden allerede i 1502, da et gesandtskab fra Danmark var i Brandenburg.

For et lån til kongen fik Otte i 1517 Tørning len i Sønderjylland, med garanti for at beholde lenet på fast afgift til lånet var betalt tilbage. Otte havde givet 12.000 mark lybsk eller 8000 gylden, og han skulle så sidde trygt ved sit len. Men ikke længe efter lånte Kongen 39.000 mark lybsk af flere adelsmænd, hvoriblandt også Otte, og nu skulle Tørning len igen stå som sikkerhed, og det satte Otte i en vanskelig situation, og hans loyalitet mod Christiern den Anden kunne nu ligge på et lille sted.

På Tørning fødte Margrethe børnene, Holger, Margrethe, Erik, Anne og Jørgen, og imens blev Christiern den Anden forjaget.

Gravsten over Jørgen Rosenkrantz's fader, Otto Holgersen, d. 1525, og hans hustru Margrethe Gans von Polisk. I 1525 rejste de med tre børn til en familiefest i Lybæk, hvor de blev angrebet af en pestepidemi og begge døde samme år. Gravstenen har ligget på deres grave i Lybæk, indtil sønnen Holger Ottosen i 1561 lod den og kisten hente til Ullensløv kirke. 1642 lod Den lærde Holger Ottosen føre den til Hornslet kirke, og godset Boller var gået i arv til Frisenborg.

Gravstenen bærer Otto Holgersen og hans hustrus våbenskjold omgivet af broget rankeornamentik.

I 1523 fik Otte Aalholm i Maribo amt, og her fødtes yngste søn Otte.

Frederik den Første anerkendte gældsfordringen i Tørning, og Otte anerkendte til gengæld Frederik og blev optaget i rigsrådet.

Ridder blev Øtte Holgersen den 8. august 1524 ved Frederik den Førstes kroning. Sidst på året var det på tale at give ham Akershus og forløne ham med Helgeland (Nordlandene), hvor det meste af hans arv lå, men Vincent Lunge kom ham på tværs og bevarede sin førerstilling i Nordnorge.

Otte deltog i kampen mod Søren Nordby i 1525, og rejste derpå til Lübeck for at fejre en familiefest. Han kunne samtidig fortælle, at han nu hed Rosenkrantz.

I Lübeck rasede pesten og tog først fru Margrethe den 29. september. Otte døde den 6. oktober, og børnenes mormor, fru Anna Maltzan bragte børnene med hjem til Brandenburg, hvor hun selv døde straks efter.

2853: Margrethe Gans edle Frau zu Putlitz, død 26.sept.1525

Hendes far, Jesper Bussoson Gans Edler Herr zu Putlitz, arvelig hofmarskel i Brandenburg. Hendes mor var Anna Georgsdatter von Maltzan a.d.H.Pentzlin.

Hun er blevet født kort før århundredeskiftet, og hun blev formodentlig lovet til Otte Holgersen i 1502, da kong Hans havde en delegation i Brandenburg.

I 1516, i forbindelse med festlighederne ved Christiørn den Andens bryllup med Elisabeth af Burgund, blev Margrethe for-mælet til Otte Holgersen til Boller, og det unge par tog ophold på Tørning slot, som Otte havde i pant for 12.000 lybske mark.

Her fødte Margrethe nu fem børn, før parret flyttede til Aalholm på Lolland, hvor hun nedkom med den sjette og sidste.

I 1525 skulle der afholdes en stor familiefest i Lübeck for slægten Gans, og Otte og Margrethe mødte op med deres seks poter.

Her skete tragedien. Margrethe døde først af den grasserende pest, den 26.september, Otte fulgte hende i døden den 6.oktober, og da børnenes mormor fru Anna havde bragt dem til Brandenburg, døde også hun, og morfar Jesper(Casper) sad ene tilbage med de seks børnebørn.

Otte og Margrethe blev begravet i Lübeck Domkirke, men siden ført først til Ut og derpå endeligt til Hornslet kirke.

2854: Jakob(Joachim)Hardenberg til Hvedholm og Arreskov.

Han var lille, dengang hans far døde.. Faderen, Erik Hardenberg til Kjeldkjær og Hvedholm fulgte med kong Hans til Ditmarsken og såret 1500 ved Hemmingstedt. Kort efter død. Moderen, Anne Corfitzdatter Rønnow sad tilbage med tre små drenge, Corfitz, Jakob og Eiler.

Corfitz, der var den ældste, var omkring fem år gammel.

Annes far var død kort efter hendes ægteskab med Erik Hardenberg, og hendes egen mor var død længe før. Hendes sted-mors skæbne er uvis, men hendes svigermor, Mette Bertelsdatter Tinhuus levde, og hun kan have hjuæpet lidt til. Det er dog usikkert hvor længe.

Der er dog næppe tvivl om, at børnene blev hos deres mor i de første barneår. Hun døde først i 1543.

Storebror Corfitz arvede Skjoldemose i Svendborg amt og opførte en hovedbygning her. Han blev gift før 1518 med Mette Christensdatter Skram. Han gjorde ikke meget blæst af sig.

Lillebror Ejler arvede Vedtofte og fik Matrups med sin hustru Karen Rosenkrantz. Han er som den yngste også den der er sidst i kilderne. Han nævnes første gang, da han besegler til vitterlighed med sin bror Jakob, men han er den, der er bedst kendt og den, der klarede sig bedst i mange år, til Frederik den Anden ville hævne søg på ham, fordi han ikke måtte få Ejlers datter Anne, som han havde forelsket sig i.

Jakob var hofsinde i 1522 hos Christiern den Anden, der i 1523 gjorde ham til lensmand på Nyborg og Hagenskov og befalingsmand over Fyn, men, da kong Christiern forlod Danmark, overgav Jakob sine fæstninger til Frederik den Første, der i 1525 forlenede ham med Nørre og Østre Horne herreder og i 1527 med Fåborg. I 1532 fik han også Helligåndsklostret sammesteds. På det tidspunkt havde lillebror Ejler allerede fået Dragsholm i forlening af Roskildebispen Joakim Rønnow.

Da adelen ved Frederik den Førstes død ikke kunne gnes om at vælge en ny konge, sendte Lybekkerne grev Christoffer op til Sjælland til fordel for den fangne Christiern den Anden.

Som Christiern den Andens høvedmand på Fyn blev Jakob aldrig betroet noget slot under Frederik den Første, og da grev Christoffer invaderede Fyn, måtte han sværge ham troskab, skønthan før havde tilsluttet sig hertug Christian. Han havde dog først betroet sin præst Hans Madsen i Svaninge sine kostbarheder, da greven kom til Fyn.

I 1536 blev Jakob taget i forvaring og bragt til Meklenborg, og præsten blev underkastet tortur for at røbe, hvor han havde gemt værdierne. Men han var standhaftig, og da han i et aflåset skab hørte grevens plan for at angribe Johan Rantzau, flygtede han og op søgte Johan, hvem han røbede grevens plan for.

Ejler sad på Dragsholm, der allerede blev angrebet første gang i 1533 af Christierns tilhængere, men han holdt stand. Også da grevens tropper oversvømmede Sjælland, og alle andre faldt tilføje og overgav sig, stod Ejler fast og holdt bispens borg mod alle anslag.

Det var greven af Hoya, der med fire fænikke knægte belejrede Dragsholm sammen med en del harniskklædte borgere fra København og en del bønder.

Grev Christoffers halvbror lange Herman, der havde indtaget Kslundborg slot, prøvede at overliste Ejler og hans besætning ved om natten at gemme sig under vindebroen, men Ejler lod sig ikke overliste.

Det fortælles, at det var under Dragsholms belejring, Ejler hver dag trak borgens kær op på volden og demonstrerede, at de var levende ved at knibe dem. Og han skåned de sidste for slagtning, og malede dem, så det udefra så ud som om, det stadig var forskellige dyr, der blev vist frem. Det er dog nok et vandresagn.

Efter Københavns kapitulation kom Jakob hjem, men han fik ikke Christian den Tredies tilgivelse, før han havde afgivet en skriftlig erklæring om sin troskab og sin accept af Reformationen.

I 1539 blev han sammen med Erik Krummedige høvedsmand for Fyn over fodfolket. I 1540 blev han rigsråd og lensmand på Vordingborg.

DRAGSHOLM.

I 1541 fik han også Næsbyhoved og blev stiftslensmand for Fyn. Samme år købte han Holmekloster af kongen.

Jakob blev gift første gang i 1516 med Edel Torbernsdatter Bille, der fødte ham en søn, der døde. Edel døde selv 1527, og Johan giftede sig ca. 1534 med Sofie Pedersdatter Lykke, der blev mor til tre døtre, Anne, der var opkaldt efter sin farmor, Edel, opkaldt efter Jakobs første hustru, og Helvig til Arreskov, der blev vores ane.

Jakob døde i juli 1542. Moderen døde året efter. Ejler blev rigsråd i 1547, 1544-51 var han lensmand på Gotland. Så var han en tid hofmester hos prins Frederik(II), der forelskede sig i Ejlers datter Anne. I 1559 blev Ejler rigshofmester og ridder, statholder i Skåne og blev 1562 leder af et gesandtskab til Rusland, men, da han stadig afviste Frederiks frierier til datteren, faldt Ejler i unåde, mistede sine stillinger og sine len. Han døde 1565.

Jakob blev begravet i Sct.Hans kloster i Odense, hvor hans gravsten viser ham selv og hans to hustruer med den afdøde søn.

~

Ligsten i St. Hans Kirke i Odense over Jakob Hardenberg
† 1542, Edel Bille † 1527 og Sophie Løkke † c. 1570

2855: Sophie Pedersdatter Lykke til Kjærbygård + o.1570

Hr.Peder Hansen Lykke til Fannerup, Demstrup, Nørlund, Barsebæk, Kjærbygård og Hverringe var først gift med Karen Knudsdatter Reventlow, der fødte ham en søn Hans og en datter Anne, og så døde hun.

Inden 1507 havde hr.Peder giftet sig med enken Kirsten Pedersdatter Høeg(Banner), og, da Hans af første ægteskab var død, og Kirsten fødte en søn, fik han også navnet Hans.

Vi har før haft fat i ægteparret Peder Lykke og Kirsten Høeg (Banner), da vi læste om hr.Jørgen Lykke, som var deres anden søn. Og siden kom tre døtre, Anne(II), Kirsten og Sopahie Lykke, der som den yngste må være født omkring 1515/16.

Da var hendes far allerede blevet ridder, og 1516 blev han rigsråd. Det var altså ikke bare en rig, men også en fornem familie Sophie blev født ind i, men vi får da også det indtryk af hende, at hun var både gerrig og hovmodig. Til hendes forsvar må det tilføjes, at hun sad enke med tre små piger.

Sin far mistede hun kort efter sit ægteskab med Jakob Hardenberg til Hvedholm og Arreskov. Hun blev gift 1533-34, da hun var 16-17 år gammel. Han var enkemand, men uden børn, og faderen døde et års tid efter i begyndelsen af 1535.

Så fødte hun de tre piger, Anne ca.1536, Edel o.1538 og Helvig, der kom til verden den 28.marts 1540.

Og så døde både hendes mor, fru Kirsten og hendes mand Jakob i 1542, og ja, det kan jo have rystet den endnu unge kvinde.

Både hendes forældre og hendes ægtemand efterlod sig betydeligt jordegods, som det var hendes pligt at holde i hævd og ikke formøble. Hun skulle opdrage de små tøser og finde passende ægtemænd til dem, så deres kår ikke blev forringet, og det har måske udartet til en lettere psykose. Hun har måske i begyndelsen følt opgaven for uoverskuelig, og senere har hun følt sig tryggest ved den hårde linje.

Hun kastede sig ud i det store arbejde med energi og praktisk sans for de mange gøremål.

Dragter fra første Halvdel af 16. Aarhundrede.

Det begyndte med, at bønderne på Holme kloster klagede over, at hun pålagde dem usædvanlige udgifter og på anden måde besværede dem. Kongen benyttede sig da af den genkøbsret, der altid stod i de kongelige salgsskøder, men sjældent kom i brug. I 1551 måtte Sophie afhænde Holme kloster til kong Christian.

Hun fik desuden ordre til at yde bønderne erstatning, og der blev rejst tiltale mod hende for de forandringer, hun i de forløbne år havde foretaget på bygningerne. Sagen blev ført på en meget smålig måde og forfulgtes i en årrække af kongen.

For at betale alle kongens fordringer forsøgte Sophie sig med studeeksport i stor stil. Desværre gik hun her for vidt ved at opkøbe stude, hun ikke selv havde opdrættet, og det var forbudt. Christian den Tredie var rasende, og det gjorde ikke hendes sag bedre, at hun overfor statholderen i Geldern i Holland havde "forulempet" kongens gode navn og rygte.

Imidlertid havde hun fået afsat sine tre piger. Anne havde fået Erik Rud til Fuglsang, Edel var gift med Frands Bille til Søholm, og Helvig blev, som vi ved, viet til Erik Ottesen Rosenkrantz.

De tre svigersønner reddede hende fra kongens forfølgelse ved at overtage alt hendes jordegods mod en årlig livrente. De måtte dog have både dronningens og prins Frederiks forbøn for at klare krisen. Det var i 1557, de måtte betale de ulovlige studes værdi med 6.260 rigsdaler.

Det førte til en ny proces mellem Sophie og svigersønnerne, som kongen måtte mægle. Det endte med, at svigersønnerne kunne beholde Sophies gods, mod at de og Sophie forstrakte den nye konge, Frederik den Anden med hver part 2.000 rigsdaler i 1560. Så overtog Sophie Lister len i Norge på livstid, og uden afgift.

Men også her gjorde hun sig bemærket ved hårdhed mod bønderne og ved ulovlig trælasthandel, og 1563 var hun ved at miste lenet.

Hun var på den tid mormor til en lille halv snes børnebørn, men endnu i fuldt vigør.

Gylden.

Daler.

Støsesøster Anne gik det ikke stort bedre. Hun blev gift 1537 med enkemand, der havde ti levende børn og seks i graven. Da han døde, fik hun en proces på halsen af disse stedbørn i årene 1555-57, da hun giftede sig med den gamle Otte Krumpen til Trudsholm. Han var i firserne, så hun fik aldrig selv nogle børn.

Da Otte Krumpen var så gammel, blev det Anne, der kom til at bestyre hans store len, Hald slot.

Skriveren på Hald beskyldte hende for at have besveget kongen for afgifter. Ved sine frænders hjælp kom hun helskindet fra denne sag, men kongen havde nu fået øje på hende. Han havde kort forinden forlenet hende personligt med afgiften af Åsted bro. I 1569 døde Otte Krumpen, og Anne fik lov at beholde Middelsom og Sønderlyng herreder med borgen Spøttrup, som hun dog måtte give 1000 rigsdaler for, og siden finde sig i at blive frataget mod pant i Ørslev kloster.

Da nogle bønder i 1573 anklagede hende for ulovligt fiskeri i Limfjorden, gik kongen hårdt frem imod hende. Lensmanden på Hald, der førte sagen for kongen, fik ordre til at forfølge den til det yderste, og da hun tabte sagen, mistede hun ikke bare sit pant i Ørslev kloster, men ialt 9.000 rdl. i bøder.

Det overlevede Anne ikke ret længe.

Sophie døde 1570 og oplevede ikke sin søsters proces. Anne døde 1575.

Den mellemste søster, Kirsten mistede først sin arvede gård, da skipper Klement brændte Nørholm af i 1534. Hun fik to sønner med sin første mand Ludvig Munk af slægten Lange og blev gift i anden omgang med Christoffer Urme, der var en bølge, der endte sine dage i svensk fangenskab. Med ham fik Kirsten en søn og en datter. Hun levede endnu i 1570, men siden ved man intet om hende.

2860: Hans Pedersen Munk Lange til Krogsgård i Tjæreborg.

Krogsgård siges at have tilhørt Iver Thomesen(Lange), hvis sønnesøn Peder Maltesen Munk boede her fra o.1436 og endnu nævnes her 1479. Her var brede marskenge både ud til Vest-erhavet og langs Møllebækken, der løb lige forbi gården. Krogsgårds mark lå mellem Møllebækken mod øst og en mindre bæk mod vest og nåede 13 m i højden i den nordlige ende. På de to andre sider af bækkene steg terrænet op over de tyve meter, så gården lå lunt i læ, men der må have været risiko for oversvømmelser ved stormflod.

Med sin hustru, Mette Esbernsdatter Emmiksen havde han sønnen Hans og datteren Lene.

Det var her, Hans voksede op. Faderen har sikkert her fedet stude op til eksport, muligvis har han opkøbt dem af driverne nordfra og selv udskibet dem her fra stranden efter at have fedet dem op i marskengene. Hans far døde o.1480.

Hans optræder første gang i 1488, hvor kongen også hedder Hans. Han var tilstede på på Lø herredsting i 1505, det år, da kong Hans var til møde med svenskerne i Kalmar.

Den 13.januar 1513 blev Hans gift med Maren Christensdatter Spend i overværelse af kong Hans og fire biskopper, da samtidig hans fætter Iver Olufsen Munk fik pavelig ordination på sit bispedømme i Ribe. Det var noget af det sidste kong Hans var med til. På vejen til Aalborg faldt han i Skern å og fik lungebetændelse og døde samme år.

Når vores Hans i 1525 bliver taxeret til at stille tre glavind i tilfælde af krig, så må han også under kong Christiern have deltaget i krigen i Sverige, selv om vi ikke hører noget om hans meriter.

Det er også i 1525, at biskop Iver Munk, Hans' fætter i Ribe giver ham brev på Oxvang len i nabosognet Skast. Hans beholdt det til sin død i 1535, og ved reformationens endelige indførelse overgik lenet til kronen, men Hans' enke beholdt dog lenet til 1543. Hans søn købte det senere af kronen.

Lillesøster Lene blev gift med Claus Persen af slægten Hundermark. Han levede endnu i 1492. Og det er det hele, vi ved om dem.

Med Maren Spend fik Hans ialt tretten børn, hvoraf de seks døde unge og/eller ugifte. De syv blev gift og satte børn i verden.

Den gode og slægtstro biskop i Ribe, Iver Munk blev fængslet 1536 med de øvrige katolske bisper. Han kom dog hurtigt fri og blev forlenet med Ribe bispegård. Han døde 9.februar 1539.

2861: Maren Christensdatter Spend af Mindstrup død 1544.

Midtvejs mellem Jelling og kanofartens begyndelse ved Tørring ligger Hvejsel sogn. I den nordlige ende af sognet lå i sin tid gården Mindstrup på sit voldsted ved Alsted Mølleå.

Her levede i 1400årene Christen Spend, der i 1470 var medudsteder af et vidne på Viborg Landsting. Han var gift med fru Edel Lagesdatter Saltensee af Linde, der her ikke er et hjemsted, men en slægtsgren.

Christen overlevede Christian den Første, idet han i 1483 beseglede til vitterlighed.

Christen fik tre døtre med sin hustru, der havde været gift engang før med en jakob Breide, der ikke kan placeres i den kendte Breide-slægt, til Hindsvadgård, der ikke findes i Traps Danmark. Vi kan derfor ikke se, om hun har haft børn i dette første ægteskab. De tre piger af slægten Spend hed Maren(I), Maren(II) og Karen.

Det er alt, hvad vi har på Christen, en hustru, to årstal og tre døtre.

Hans fødsel og død kender vi ikke, men dog hans forældre.

Den Maren, vi kender, er Maren(II), som blev gift med Hans Munk, som hun fødte tretten børn, fem sønner og otte døtre.

Maren Christensdatter blev forlenet med Oksvang len, som hun beholdt til sin død, som synes at have været 1544.

Spend «1». En sort sparre i hvidt. På hjelmen to vesselhorn tværdelt hvidt/sort og sort/hvidt. • Uradel. Jylland. Mikkel Pedersen Spend 1380; slægten vistnok uddød 1580 med Jens Spend til Rammegård. NDA side 273 og DAA 1918 side 420 samt senere tilføjelser.

2862: Mogens Henriksen Gyldenstjerne til Restrup etc. +1569.

Mogens blev født i 1481, det år Christian den Første døde i maj måned, og Christiern den Anden blev født i juli. Hans far, Henrik Knudsen skrev sig til Restrup, Iversnæs, Bygholm og Rugaard, så det er umuligt at sige noget om den lille fyrs fødested.

Der var i forvejen en stor søskendeflok, og flere kom til. Fru Karen Bille fødte ialt 22 børn, hvoraf vi dog kun kender de ti, otte sønner og to døtre. Rækkefølgen er dog, som sædvanlig usikker.

Mogens nævnes som den tredje af de ti, men det siger os ikke noget som helst.

Mogens kom i tjeneste hos kong Hans som smådreng. Vi kender Tyge Krabbes erindringer om sin tid som kongens smådreng. Han blev ansat, da han var tolv år gammel, så det er Mogens nok også blevet, altså i 1593.

Det var det år, kong Hans indgik alliance med storfyrst Ivan af Moskva og åbnede for russisk indblanding i nordisk politik. To år efter trængte en russisk hær ind i finsk Karelen.

Mens svenskerne sloges med russerne, tog kong Hans til møde i Kalmar, og her har han haft sine drenge, Mogens og Tyge med sig. De kom i stor fare, da kongens hovedskib brændte i Rønneby havn i Blekinge, og mange omkom.

I 1597 må han stadig have været med, da den danske hær drog op i Sverige. Han må have deltaget i slaget ved Rødebro NØ for Stockholm, hvor hans bror Bent kan være faldet.

Da det er det eneste, vi ved om Bent, at han faldt i Sverige, må det have været tidligt, for ellers havde vi haft nogle oplysninger om ham.

Kongens smådrenge skulle følge ham overalt, på jagt, til bal, i krig og til turneringer, og Mogens må have været med til det sørgelige slag i Ditmarsken, og da han skulle holde sig nær til kongen, slap han bort sammen med ham.

Da czar Ivan af Rusland, som han nu kaldte sig, friede til frøken Elisabeth af Danmark på sin søns vegne, var det en umulighed på grund af religionsforskellighederne.

FRIDERICH I FORSTE

Konge til Danmark og Norge de Venetens
og Colners Hertig i Slesvig Holsten Stormarn og
Ditmarsken, Greve i Oldenburg og Delmenhorst
Föd 1471. Kronet 1524. Död 1550.

ANNA

Hertuginde til Slesvig Holsten de Födel Panfjög af
Brandenburg 1487 formaldt med kronprinsen den
Könige som Hertig af Slesvig 1502 död 1514

Elisabeth blev derfor trolovet med kurfyrst Joachim den Første af Brandenburg, der nylig havde mistet sin far, men på grund af hans ungdom, han var født 1484, blev brylluppet udsat.

I 1502 fik Mogens til opgave at følge frøken Elisabeth til Brandenburg under ledelse af hertug Frederik af Gottorp, Han deltog i brudetoget og var med til det dobbeltbryllup, som blev indgået i Stendal i Brandenburg den 10. april 1502, da også hertug Frederik giftede sig med kurfyrstens søster, Anna. Og så blev Mogens i Brandenburg for videre uddannelse og udvikling.

Inden sit bryllup havde Joachim også mistet sin mor, så han i en alder af sytten år var forældreløs.

I begyndelsen gik det godt, trods sin unge alder var Joachim veluddannet og velbegavet, og det unge par var lykkelige, men trods alt var det for tidligt, han var blevet kurfyrste. Han manglede modenhed og erstattede karakter med stivsind, og det endte med, at Mogens fik nok og søgte optagelse ved Württenbergs hof hos hertug Ulrich, som han tjente, til hane i 1519 blev forjaget fra sit land.

Frøken Elisabeth blev også på længere sigt ulykkelig med sin ægtemand, der holdt elskerinder og var strengt katolsk. Så han overvejede at slå sin hustru ihjel, da hun blev evangelisk. Hun måtte flygte i forklædning til sin morbror, kurfyrst Johan af Sachsen, der sørgede for hende ophold.

Mogens var imidlertid forlængst vendt hjem og tjente nu kong Christiern den Anden. Og da høvedmand Otte Krumpen straks efter nytår brød op fra Helsingborg og via Halland trængte ind i Vestergetland, var Mogens med, og han har deltaget i slaget på den tilfrosne sø Åsunden, hvor Sten Sture blev hårdt såret og måtte flygte, men døde på flugten.

Efter at have kæmpet sig igennem bråderne i Tiveden på de nu vejen åben mod nord, og det svenske rigsråd valgte Christiern til svensk konge. Der var imidlertid flere partier i Sverige, og den 6. april 1520 på selve langfredag kom det til et blodigt slag ved Uppsala, og her førte Mogens rigets hovedbanner. Der blev kæmpet med stor vildskab, og udfaldet var længe usikkert. De danske rækker vaklede og flere officerer faldt.

Rigsbanneret blev omringet af svenskerne, og Mogens blev såret og taget til fange. Da dukkede en ung mand af slægten Skram fra Jylland op og huggede ind på svenskerne med en sådan kraft og energi, så de måtte slippe Mogens.

Senere vil vi komme tilbage til denne unge Peder Skram i dette bind. Tilsidst blev den svenske bondehær dævet på flugt.

Da Sverige var under interdikt, og de faldne banlyste kættere, fik de lov til at "ligge for hunde og ravne, ubegravet i moser og kær."

I den følgende tid kæmpede den danske hær flere steder, men sidst i april stak den danske flåde tilsøs med kongen ombord, og snart lå den for Stockholm, hvor kort efter også Søren Norbys eksadre sluttede sig til den.

Da byen var indesluttet, og danskerne ikke tænkte på at gå til stormangreb, kom der forhandlinger igang. Kong Christiern udstedte et forsikringsbrev, at alle uden undtagelse fik sikkerhed for liv og gods. Ethvert overgreb mod ærkebiskoppen og andre kirkens mænd skulle være endelig afgjort og forligt, både efter verdslig og gejstlig ret. Det blev forseglet af kongen med hans eget store segl, med den svenske rigsklemme og med sytten svenske og danske rigsrådernes segl inklusive Gustav Trolles til vitterlighed og vidnesbyrd. En klar og tydelig aftale, umulig af omgå.

Den 4. november blev Christiern kronet til svensk konge, og samme dag slog han en række danske adelsmænd til riddere. En af disse riddere var Mogens Gyldenstjerne.

Når Mogens, hr. Mogens skulle jeg skrive, straks efter blodbadet i Stockholm drog til det hellige land, var det måske, fordi han ikke billigede efterspillet efter kroningen.

Han drog ned over Rhodos, hvor han besøgte Johannitterridderne, og Cypern til Jerusalem. Han badede i Jordanfloden og blev slået til ridder af den hellige grav.

Det var kun få år efter, at Johan Rantzau var blevet forfulgt af det nye tyrkiske styres tropper og måtte flygte hjem. Tyrkerne var i mellemtiden blevet mere tolerante overfor pilgrimme.

Stockholms blodbad.

Det betød dog ikke, at de havde opgivet deres erobningsplaner, og tyrkiske tropper stod da også langt oppe i Europa, og belejrede fæstninger her og der.

På hjemvejen fra det hellige land var Mogens igen på Cypern og Kreta, som begge var under veneziansk herredømme, og på Rhodos, som kom til at beskæftige ham mere, end han havde forudset.

Det var i forsommeren 1522, Johannitternes udkigsposter på bjergtoppe og tårne meddelte, at en mægtig, uoverskuelig flåde af tyrkiske skibe var på vej mod øen. Alt blev gjort rede til forsvar, men sidste års høst var snart spist op, og der var udsigt til en svær belejring.

Vi ved, at Mogens først nåede frem til Tyskland i 1523, så han må nok have deltaget i forsvaret af Rhodos vældige borg.

Tyrkerne satte vældige styrker i land og indsluttede byen både til lands og til søs. Og kampen blev hård. Kanonerne tordnede mod de svære mure i månedsvi, og belejrerne gravede minegange til at underminere murene, men ridderne forsvarede sig hårdnakket og modigt. Også de gravede minegange, og der opstod ofte underjordiske kampe, hvor både angribere og forsvarere blev levende begravet, når en mine sprang.

Sultan Soliman den Anden var imidlertid den gang besluttet på, at nu skulle Rhodos falde. Han ville ikke have denne by-fæstning liggende så tæt på sine lande.

Det tyndede ud i forsvarets rækker, og det blev knapt med proviant. Men på efteråret kom det til forhandlinger mellem parterne, hvor tyrkerne dels truede og dels lokkede, og det endte med, at Johannitterne efter et beundringsværdigt forsvar fik fri afmarch mod at rømme øen fuldstændigt.

Af kejseren fik de anvist positioner i Tripolis og på Malta, med den bagtanke, at de så kunne holde det vestlige Middelhav frit for de tyrkiske sørøvere. Og det klarede de da også i mange år, og Malta har de da endnu.

Efter Rhodos rejste Mogens til sine tidligere herrer i Würtemberg og Brandenburg, og først her hørte han om Christiern den Andens flugt fra Danmark.

Soliman 2. og en af hans hustruer. Samtidigt træsnit.

Tyrkerne belejrer hovedstaden på Rhodos i 1522. Træsnit fra samme år. Man ser byen som Johanniterne havde udbygget og befæstet, blev angrebet af store tyrkiske styrker fra både land- og søsiden. På teltene rundt om byen og på kanonbådene ses tyrkernes halvmåne, mens Johanniternes korsfane vajer fra porttårnet til højre i billedet. Billedet er flere steder forsynet med forklarende tekster. Denne form for aktuelt billednyt spredtes den gang som flyveblade, og kan betragtes som en forløber for vore avisers billedreportage.

Helt uforberedt kan Mogens ikke have været. Der må allerede ved hans afrejse have rådet en vis misstemning i Uinonen., men han var diplomat og skrev kun til sin tidligere konge og undskyldte, at han ikke opsøgte ham.

Hjemme fandt han hele sin slægt i Frederik den Førstes tjeneste, og det kom han så også selv. Han kendte jo kongen fra frøken Elisabeths brudetog til Brandenburg.

Storebror Knud, der var den ældste, havde i 1517, da deres far døde, foretaget skifte med sine søskende. Han var ved Mogens hjemkomst blevet rigsråd. Bror Jørgen var samme tid i Rom. Moderen, der havde sat 22, toogtyve børn i verden, levede i bedste velgående.

Henrik Gøye holdt København og Malmø til den landflygtige konges hånd indtil den 6. januar 1524, så overgav han de to byer til Frederik.

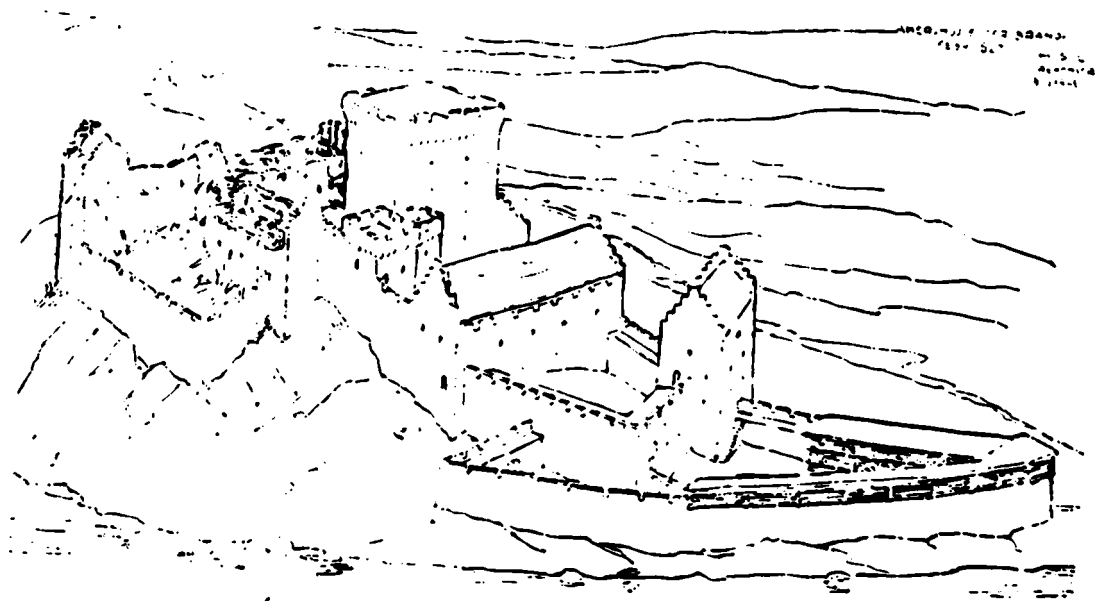
I 1525 vender Søren Norby tilbage og erobrer Skåne. Han rejser bønderne, og Lunds borgere slutter sig til, men Johann Rantzau slår den skånske bondehær, og Søren Norby flygter til Rusland, da hans flåde bliver slået ved Blekinge i 1526.

Christiern den Anden fik samlet en hær i Brandenburg med hjælp af sin svoger Joachim, men da han ikke kan betale den, går den i opløsning. Joachim vil ikke hjælpe ham mere, men Elisabeth giver ham alle sine smykker, for at han kan forsøge igen, men han kan ikke rejse penge nok for smykkerne, og så er det forsøg slut.

Samme år, 1527 bliver Mogens sendt til Norge for at forjage lensmanden på Akershus, den norske, nationalsindede rigsråd Oluf Galde, der behersker Sydnorge.

Mogens er så heldig, at Akershus netop har været ude for en brand, der på det nærmeste har gjort slottet ubeboeligt, og Oluf Galde har ikke midler til at genopbygge slottet, og må overlade det til Mogens, der tildeler ham nogle mindre len.

Mogens udtrykker i et brev sin utålfredshed med den norske landsdommer Pros Lauridsen Hørby, som han kalder en skalk.

På vejen op til Norge skulle Mogens med sin flådeeksadre opsøge og opbringe søhaner og fribyttere og især finde og fange en vis skipper Clement, der opererede i Christiernes navn.

I 1529 kommer hertug Christian til Norge sammen med Henrik Krummedige.

Året efter var Mogens en tur i Danmark, hvor han undrer sig over den evangeliske fremgang, men selv bliver påvirket, så han året efter udtaler, at de norske biskopper, der skal en tur til Danmark, forhåbentlig kan få Guds ord at høre.

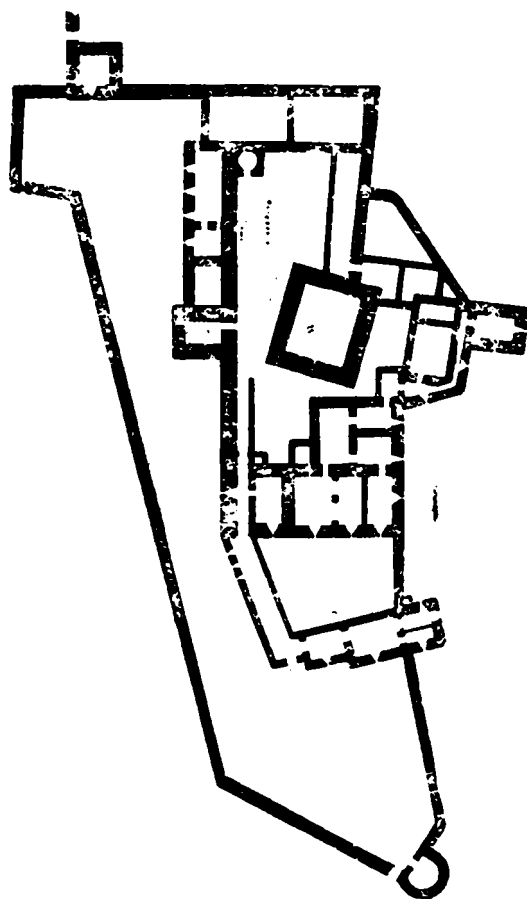
Den landflygtige sender Gustav Trolle til Norge for at lodde stemningen og påvirke den i den ønskede retning. Mogens hører rygter, om den forklædte agent og skærper sin årvågenhed og indskærper den hos sine omgivelser.

Vincent Lunge, der sad på Bergenhus dummer sig ved at støtte den Falske daljunker, og han mister Bergenhus.

Mogens ser, hvordan stemningen for den fattige konge i eksil stiger i den norske befolkning, og han skriver til kong Frederik, at han ikke mere kan stole på nogen udenfor Akershus. Han beholder sin besætning indenfor murene hele 1531 indtil efterårsstormene sætter ind, så bliver de fleste sendt ud for at opkræve skatter, og så dukker Christiern op med betydelige styrker og får stort tilløb af almuen og borgerne i Oslo.

Mogens har bare tyve mand hos sig på borgen, der endnu er i en sørgelig forfatning, da han bliver holdt meget pauvert af Frederik. Han taber dog ikke modet, men sender en styrke til klostret på hovedøen og bringer klostrets proviant til Akershus. Abbeden slutter sig til Christiern, men Mogens er nu for en tid dækket ind til at modstå en belejring.

Så kom Oslos borgere til ham for at overtale ham til at opgive slottet til kong Christiern, og mens de endnu forhandlede, begyndte kongen at køre frem med skanser og skærme. Stromstiger rykkede frem under murene, og de gik hårdt på dag efter dag. Tre gange blev slottet ham afkrævet under bøn og svære trusler.

Blin's Grundplan af Akershus
i Tiden 1513—39.

Men Mogens sfar var, at han ikke ville overgive slottet, så længe liv var i ham, og før han havde skrevet til kong Frederik.

"Bliver overmagten mig for stor, sætter jeg ild på alle steder, som brænde kan, og giver mig Gud i vold."

Det kom til kampe. "De finge gode hug her for slottet". Der var jo en hel del skyts til rådighed.

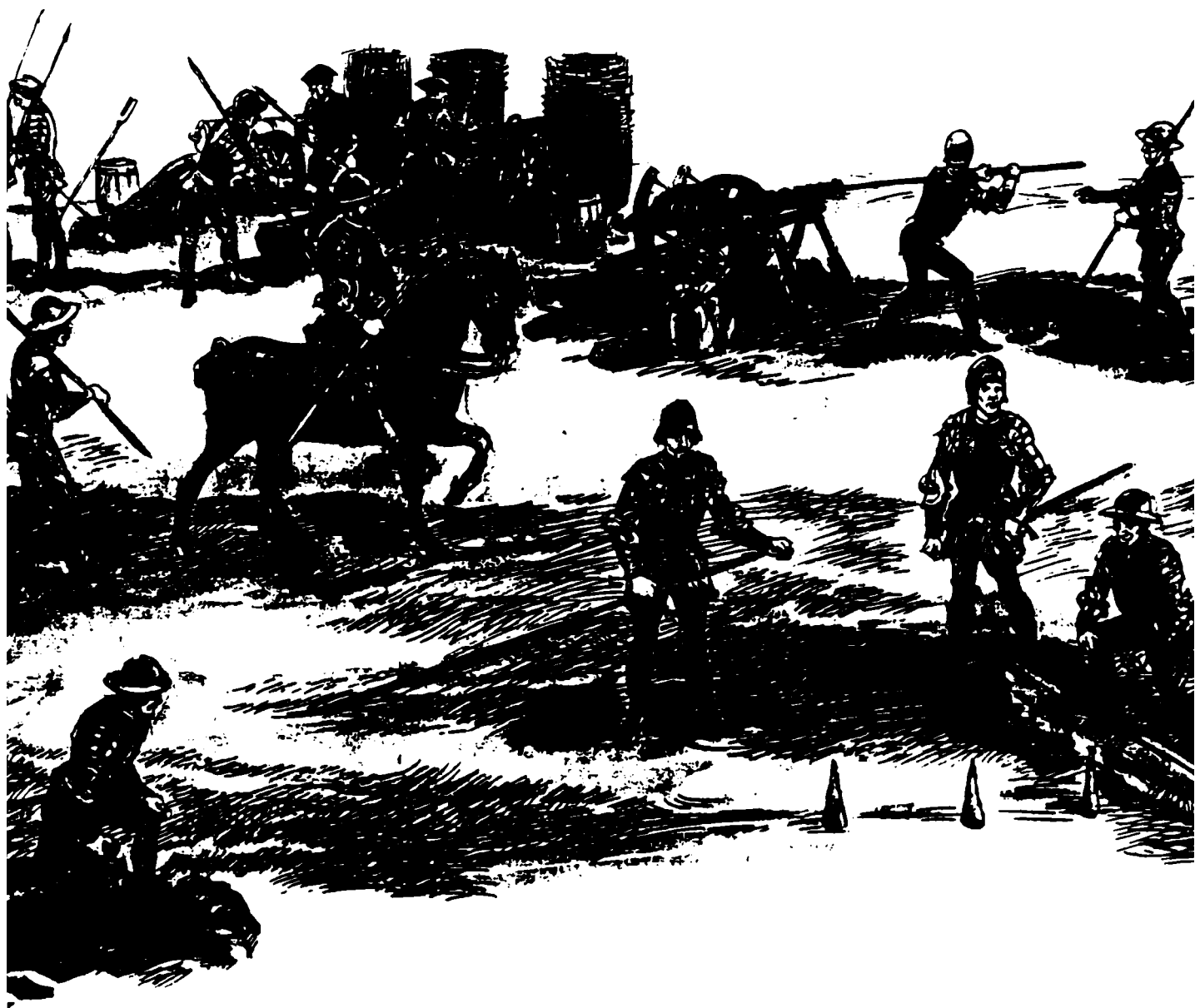
Da de så, de ingen udvej havde med Mogens, indlod de sig i forhandling igen for at aftale en termin, en dagtingen. De foreholdt ham, at han aldrig havde opsagt Christiern huldskab og troskab, og lovede ham, at hvis han var den første, der gik over til Christiern, ville han få de bedste len og embeder, men overgav han sig ikke frygtede kongen, at knægtene intet ville spare.

Kongen skrev personlig til ham meget nådig, men Mogens kendte ræven og sendte ham et underdanigt svar, at han kunne ikke hindre ham med den magt han havde, især nu da havnen var til frosset, men han ønskede for sit navn og sin æres skyld at skrive til Frederik om forstækninger, som skulle komme inden begyndelsen af marts, da han ellers ville opgive slottet.

Det fortælles, at Mogens efter givet lejde havde en personlig samtale med kongen på bispegården i Oslo. Aftalen blev indgået på belejringens tiende dag den 23. november og terminen sat til midfaste 1532.

Mogens må i mellemtiden ikke befætte sig med lenet eller almenen og ikke forhandle med nogen af Norges indbyggere til skade for kongen. Han må ikke udbedre, befæste eller proviantere yderligere, ikke forstærke med folk. Han må intet hemmeligt eller åbenbart foretage sig til kongens skade men skal sidde stille på Akershus. Dog må han sende bud til Frederik om undsætning, der skal komme inden den fastsatte termin.

Når slottet til midfaste overgives, må hr. Mogens med sine folk gå hvorhen han vil, fogderne i lenet skal gøre ham et fuldt regnskab for, hvad de har oppebåret.

Sine private ejendele må han føre bort til midfaste, men slottets inventar skal overgives til kongen. Belejrerens skanser og skærme skal uhindret blive stående.

Det var en særdeles heldig aftale for Mogens, der har indset, at han ikke kunne holde det brøstfældige slot med den lille besætning, han havde til rådighed mod Christierns overvældende overmagt.

Som han skriver til kong Frederik:

"Når isen lægger til måtte jeg frygte, at de førte mig så mange bønder på med vælter og kasteknøbbel og greb mig an på alle sider, at det havde faldet mig for svært i mange måder med så føje folk, bliver mig blot en karl syg, er det mig et stort afdrag."

Faktisk raser pesten i Danmark og Norge fra 1529, og den tog især unge folk i løbet af 24 timer.

Mogens beder indstændigt om forstærkning, bare fyrre mand, nemlig det antal han havde sendt ud efter skatter, så skulle han nok holde fæstningen.

Og en vinternat i januar 1532 lykkedes det virkelig at føre fyrre landsknægte i hvide klæder ind på Akershus, mens kong Christiern var draget til Viken med størstedelen af hæren.

Mogens følte sig nu stærk nok til at genoptage fjendtlighederne, og han begyndte med at brænde klostret på hovedøen som straf for frafaldet.

Da Christiern den Anden landede i Norge i begyndelsen af november 1531, havde han nydt asyl i en årrække i Holland, og det takkede han for med at brandskatte store områder af landet med sine landsknægte. Han lagde ud med 25-30 skibe og 6-7000 knægte, men de løb ind i en hård efterårsstorm, hvor mange af de mindre skibe forliste, så da de havde fundet ud af tingene efter landingen i Norge, var der vel ca. 5000 mand tilbage.

Mogens havde kun 20 på Akershus, og de var ikke alle pålidelige. Han havde forsøgt at få hjælp hos borgerskabet i Oslo, og de havde lovet, men da kongen kom faldt de alle fra. Det havde været misvækst i de seneste par år, så proviant var der ikke meget af.

Mens Christiern forhandlede med Mogens drog Gustav Trolle, biskop Mogens af Hamar og ærkebiskop Olaf af Trondheim om i landet og lod sig hylde på kongens vegne.

Ved Bergen og Akershus lagde han en fænnike lansknægte til at holde dem i skak, mens hans tropper blev samlet ved Bohus og Kongshelle i det sydlige Bohuslen.

Karlsborg i Viken blev erobret, men ellers skete der ingen militære fremskridt.

Esge Bille i Bergen og Klaus Bille på Bohus slot nægtede at forhandle med kongen, men deres situation var heller ikke så desperat som Mogens' på Akershus.

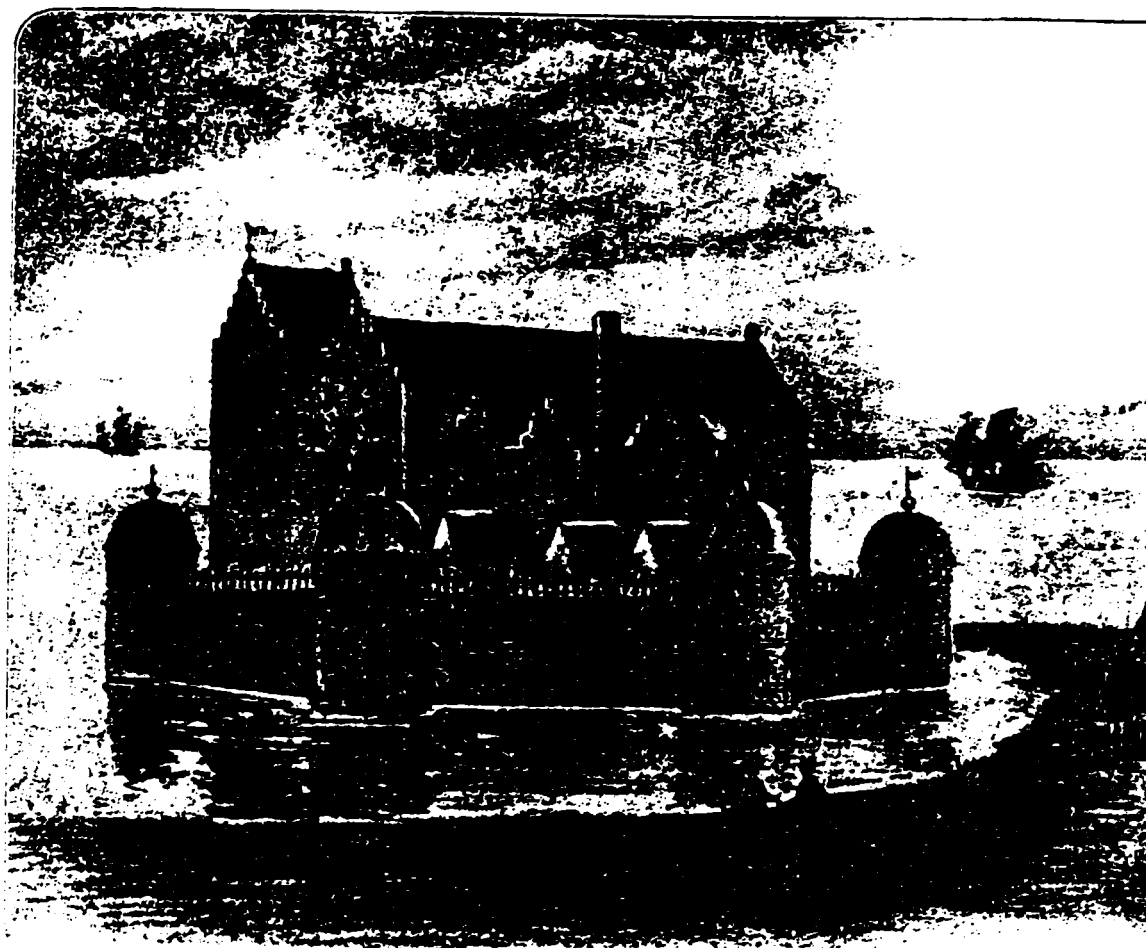
Christiern blev rasende, da Mogens genoptog de krigerske handlinger, idet han ikke ville anerkende fyrre mand som en reel forstærkning, og man forstår ham, når man tænker på, at han havde 5000 mand, men man må også indrømme, at for Mogens var det en tredobling af styrken, og det må være en reel forstærkning, set fra hans side.

Faktisk var hele Norge i hænderne på Christiern med undtagelse af Bergen, Akershus og Bohus, da Frederik den Første fik samlet en styrke til at vinde Norge tilbage med lempe eller magt. En ganske stor flådestyrke med knægte ombord og deltagelse af Lübeck. Og så var der kommissærer med til at forhandle det politiske.

I spidsen for forhandlingsdelegationen var Mogens' storebror Knud, der i mellemtiden var blevet biskop i Odense. Krig er kostbar, og det gjaldt om at finde en billig løsning, og de delegerede fik en forholdordre med, og kongens eget segl. Desuden sendte Frederik et brev til sin nevø Christiern, at han intet som helst ville forhandle med ham om.

Det er velbekendte, at det endte med, at delegationen gav Christiern frit lejde til at følge med til København for at tale med Frederik, og så blev han ført til Sønderborg.

Man har været forarget over dette brud, men dels har Christiern ikke selv overholdt sine lejder og amnestier, dels var det nødvendigt at sikre sig en så farlig mand, og hvorfor skulle man tage større hensyn til en uærlig konge end til andre.

Malmøhus.

Og så havde han solgt den danske, måske hele den nordiske kirke til den katolske kejser. Nej, Christiern fik kun, det han rigeligt havde fortjent.

I næsten fem år havde Mogensiddet i det brøstfældige slot, hvor det overalt regnede ned gennem tagede, og hvor man overalt har kunnet lugte branden fra 1527.

Der er ikke noget at sige til, at han var ked af Norge.

Da invasionshæren var opløst, og Christiern var installeret ombord i flåden, sejlede Mogens med ned til København, idet han var blevet forlenet med Malmøhus, som han tiltrådte i august 1532,

Mogens havde nu passeret de halvtreds og skulle til at tænke på at stifte familie.

Der levede dengang i Skåne en slægt, Spærre af Skåne, som havde fostret en datter, Anna.

Hendes far Mourids Jepsen skrev sig til Skurup, som han en dag besluttede at flytte til en lille holm i Svanesøen, som også ligger i Skurup sogn. Herude byggede han sin sædegård, som han gav navnet Svaneholm.

Den blev bygget i tre etager og fire længer omkring en gård. Det var urolige tider, og Mourids fandt, at det var sikrest at bo lidt fra land.

Annas mor var Karine Pedersdatter Høeg(Banner), hvis far hr. Peder skrev sig til Eskjær, i Viborg amt. Det var tit nødvendigt dengang at søge langt væk for at finde en ægtefælle, som man ikke var for nært beslægtet med.

Foruden Anna var der en bror Jakob. I denne familie gik Mogens på frierfærd, og i 1533 blev han og Anna gift, efter at de havde været trolovet siden 1531.

Han deltog ikke i forhandlingerne i København om Christierns skæbne, hvorfor han altid senere kunne frasige sig al skyld i lejdebruddet, som han misbilligede. Der var megen overtro omkring konger og deres position.

Frederik den Første døde på sit kære Gottorp den 10.april i 1533 og bisattes i Slesvig domkirke.

Og så havde han solgt den danske kirke til den katolske kejser. Han rigeligt havde forjænt.

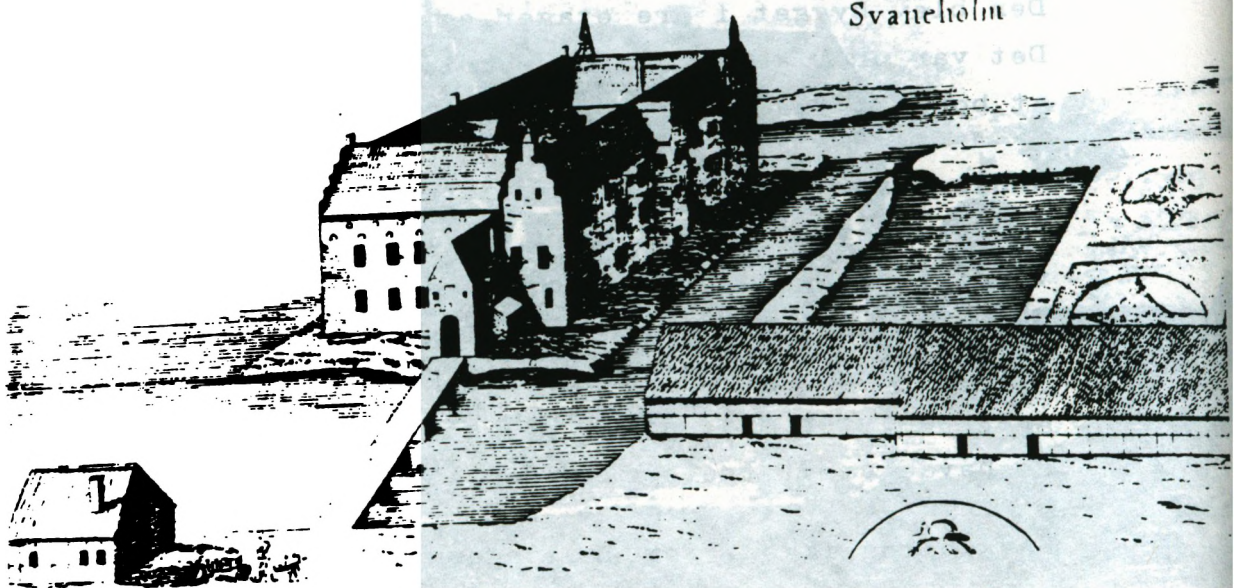
I næsten fem år havde Mogens så hvor det overalt regnede ned og overalt her kunnet lugte brande. Der var ikke noget at sige til.

Da invasionshæren var opløst, og ombord i flåden, såjede Mogens han var blevet forlenet med Malmø august 1532.

Mogens havde nu passeret de halve år på at stifte familie.

Der lever... havde fast... Herdes far... dag bestilte... også lig... som han gav havnet av... Svaneholm

Svaneholm

Efter Frederiks død sluttede Mogens sig til sin navnebror rigshofmester Mogens Gøye, "kongen af Nørrejylland", som mor Sigbrit hånende og måske advarende kaldte ham.

Det var sammen med Mogens Gøye, det lykkedes at skaffe Hans Tausen tilbage til København.

Senere forhandlede Mogens med Jørgen Kock i Malmø om valget af Christian(III) til konge i Danmark, men den 1. juni 1534 blev Mogens lokket til borgmester Jørgen Kocks hus, hvor han blev taget tilfange, og Malmøhus blev jævnet med jorden. Det var dengang også de adelige skoledrenge i Malmø blev taget.

Mogens benyttede tiden i fangenskab til at skrive et forsvarskrift om Christiernes tilfangetagelse, og det er, som næsten alt, hvad der kommer fra Mogens' pen, kvikt og livligt skrevet.

Efter to måneders fangenskab frigives Mogens af grev Christoffer af Oldenburg mod at slutte sig til denne, og han får til gengæld Lindholm og Falsterbo som pantelen, det sidste efter sin svigerfar, der netop var død nytårsdag.

Da Fyn var erobret, fik Mogens Hindsgavl og Hagenskov len, og brev på Iversnæs. Sidst på året faldt han igen fra greven som resten af sin familie og hele den skånske adel. Han gik til Christian den Tredie, der optog ham i rigsrådet.

Efter Øksnebjergslaget måtte han afgive sine fynske forle-
ninger, men beholdt Lindholm og Falsterbo.

I resten af grevefejden var han med til at belejre og indtage Lund, Landskrone og Malmø.

I oktober 1536 var Mogens med til at indføre Reformationen. Samme år blev storebror Knud sammen med de andre biskopper fængslet og frataget sine ejendomme. Han kom fri året efter og fik de fleste tilbage mod at sværge troskab til kongen.

Den gamle fru Karen Bille, mor til toogtyve børn, døde mæt af dage i 1540.

Hun blev gift sidst i 1470'erne og må være født ca. 1460, så hun har været en utrolig stærk kvinde.

Nu var det Mogens, der kom i vinden. Han blev statholder i Skåne, og han fik flere store forlønninger. I 1540erne var det Dragsholm, og 1543 var han leder af 40 orlogsskibe i Nordsejen ved Holland. 1448 ledsagede han prinsesse Anna på hendes brudetog til Sachsen. I 50erne havde han Malømøhus og Laholm. I 1555 blev han statholder i København, 1558 på Københavns slot. I 60erne havde han Halmstad len.

Tiden under syvårskrigen var meget krævende for den gamle herre. Mogens var nu i 1563, 82 år gammel, og det var overordentlig vanskeligt at holde alle de mange tråde på en gang samlet i en hånd og ude fra hinadden.

Der var hæren og flåden, gevorbne soldater og udskrevne folk og rostjenesten. Der var proviantproblemer og pengemangel. Der var problemer mellem de forskellige nationaliteter af soldater og der var diplomatiske problemer.

Dertil kom, at Mogens på sine gamle dage blev plaget af sine voksne sønner, så han måtte klage til kongen for at få fred for dem.

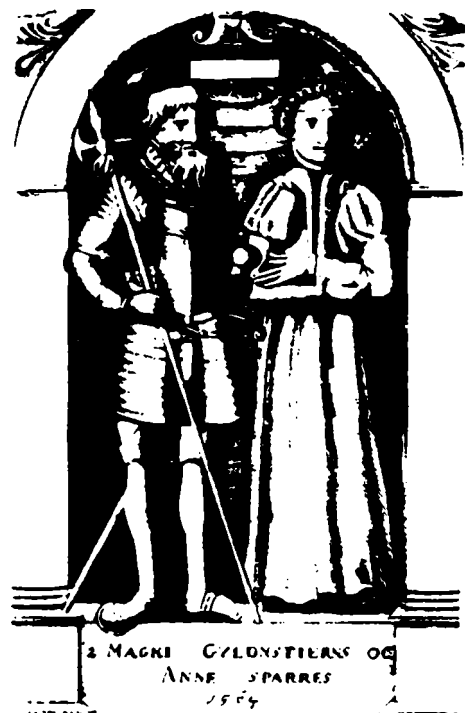
I 1567 blev han fritaget for sin post som statholder og proviantmester og fik stillingen som rigshofmester, og det kunne han klare, skønt han nu var 87 år.

Mogens havde mistet sin hustru Anna den 1. august 1564, hvor hun døde pludseligt. Hun havde født ham toogtyve børn på 31 år og må have været gravid næsten hele tiden.

Han havde sørget godt for sine børns opdragelse, men sønnerne Frands og Henrik stredes endnu til det sidste med deres far om besiddelsen af deres arv, så Frederik den Anden måtte sende dem et af sine hvasse breve og true dem med de hårdeste straffe, hvis de ikke lod deres gamle, svage far i ro.

Mogens døde den 8. oktober 1569 i København. Han blev begravet den 6. marts 1570 i Vor Frue kirke.

Ligsten over Mogens Gylden-
stjerne og hans hustru
Anne Sparre.

2863: Anna Mouridsdatter Sparre af Skåne død 1.aug. 1564.

Anna er antagelig født på Korsør slot, hvor hendes far var lensmand 1510-1516. Mourids Jepsen Sparre havde dog også Laholm som apntelen fra 1506, og moderen Karine Pedersdatter Høeg af slægten Banner kan meget vel have opholdt sig den sidste tid af sit svangerskab på slægtens gård Skurup i det sydvesetlige Skåne.

Forældrene havde i forvejen to sønner, Jakob, der senere skrev sig til Svaneholm, og Gabriel, der døde som lille.

Anna mistede sin mor i en ung alder, idet hendes far giftede sig igen, før Anna selv blev gift. Hun er formentlig blevet opdraget hos en af sine mostre, idet hendes bedsteforældre på begge sider var døde før hendes fødsel.

Hendes far må sikkert have deltaget i krigen i Sverige, men vi ved intet om det. I 1520 mageskiftede han Skern i Falster med kronen.

Da Christiern den Anden abdicerede, sluttede Annas far sig til Frederik den Første og fik embedet som statholder i København, blev slået til ridder og optaget i rigsrådet. Det var i 1523.

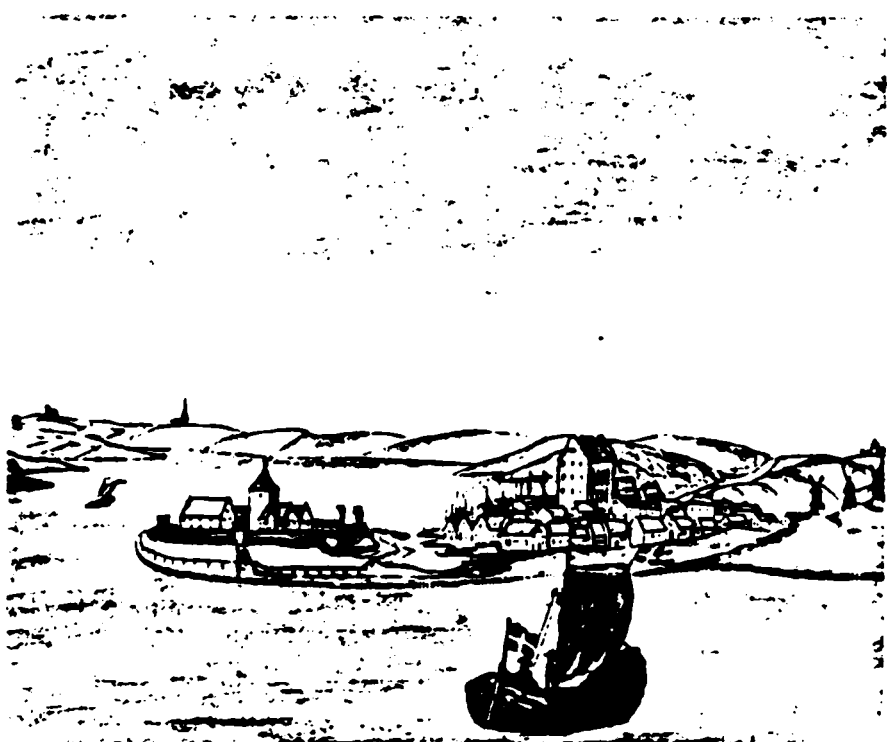
Efter Søren Norbys opstand i Skåne fik Mourids Sparre slottet Lindholm i Svedale sogn ved Børringe sø som len inklusive Bara og Frosta herreder.

I 1530 nedrev Annas far den gamle slægtsgård i Skurup, som muligvis har været et bulhus, muligvis bindingsværk, og genopførte eller nybyggede sin gård Svaneholm på Svaneholmen i Svanesøen, fire længer i tre etager.

Det var det sidste, Mourids Sparre foretog sig, for han døde den 1.januar 1531.

Han efterlod foruden sine to børn, den kvinde, der blev deres stedmor, Ide Thomesdatter Lange.

Ide Lange giftede sig igen med Henning Jørgensen Quitzow. Hermed var Annas barndom forbi og hendes ungdom med for den sags skyld, for nu blev hun gift.

Korsør

Han var tidens mest omtalte mand. Dagens helt i Norge og i hvert fald Danmark. Han havde modstået Christiern den Andens angreb med ~~en~~ overvældende overmagt på Akershus slot, hvor han kun havde en snes mand til forsværet, og de var næppe pålidelige allesammen, og Christiern havde flere tusinde knægte.

Det var den midaldrende Mogens Gyldenstjerne, der nu efter udstået strid blev benådet med Malmøhus len, og her traf de vel så hinanden.

Anna og Mogens blev gift i 1533, og hermed begyndte Anna et langvarigt kapitel med toogtyve graviditeter i 31 år lige til sin død i 1564.

Vi kender ganske vist "kun" tolv af hendes børn, men det kan også have været nok.

De to ældste, vi kender, er sønnerne Henrik og Frantz, der blev en plage for deres far på hans gamle dage.

I 1537 finder vi det første brev til Anna, et kongeligt mis-sive om at indfinde sig på Københavns slot til St. Hans medbringende flamsk klæde, silke, spærlagen o.a. til at drage med i anledning af kongens kroning.

Den 22. marts 1540 nedkom Anna med en datter, der fik navnet Sibylle, og samme efterår blev Anna indkaldt igen i anledning af dronningens kirkegang og prinsens dåb den 10. oktober. Hun skulle medbringe spærlagen, flamsk sengeklæde m.m.

Annas næste barn var igen en datter, der kom til at hedde Sophie. Hun blev senere abbedisse i Maribo kloster. Sibylle kom i 1542 til Birgitte Gøye.

Karen, der blev født o. 1545, var i sin alderdom opdragerske for sit oldebarn Niels Juel.

I foråret 1545 var Anna og Mogens gæster ved dronningens kirkegang og prinsens dåb uden forpligtelser.

Den 1. maj 1549 skriver dronning Dorothea til Anna:

"Dorothea med Guds nåde, Danmarks, Norges, Vendens og de Goters dronning etc.etc. Vor gunst tilforn."

Brevets udskrift var: "Os elskelige frue Anne herr Mogens Gyldenstiernes", og det handlede om, at brevviseren, en af dronningens trofaste tjenestepiger nu måtte overtage en gård i Malmøhus len kvit og frit og dertil et par okser. Det bad dronningen Anna om at sørge for.

Det var vel i 1550, Else kom til verden, hun blev gift med Norges kansler Hans Basse.

Omtrent ved samme tid må Dorothea være født, vores ane, der 1568 blev gift med Christen Munk, statholder i Norge.

Jeg tror, at Mogens og Hannibal, der nævnes efter de to sidste, var lidt ældre, o.1548, og så i 1552 kom Ermegård, der efter alt at dømme var svagelig, så hun ikke kunne klare at være i dronningens jomfrukammer.

I 1553 kom Christen, der blev født på Malmøhus.

Den 28.november 1554 kom der brev fra Leipzig fra Melchior Schelhammer til fru Anne Sparre, at han havde skaffet sønnen Henrik et godt logi og en god lærer. Henrik var først noget selvrådig, men faldt så til føje. Der skal blive sørget godt for ham. Udskriften på brevet var: "Erlig og velbyrdig fru Anna herr Mogens Gyldenstiernes ydmygeligen sendes dette brev" På den tid gik Anna frugtsommelig med datteren Hilleborg.

Endelig den 5.november skriver Henrik til sin mor og fortæller om sine forhold og især om sine pengesager!!!1555!!!

Igen den 10.januar 1556 gør han rede for sine pengesager og beder om flere penge.

Da han skriver igen den 14.april er det igen om penge og at han intet giver unyttigt ud, men han sidder i stor gæld. Så fortæller han om tyrken, paven og andre politiske forhold. Da det ikke hjalp at skrive til mor, forsøgte han sig med sin far.

I september 1556 er det Sibylle, der skriver til Anna fra Hillerødsholm. Hun beder om noget lærred og en underkjole, som mor har lovet hende, og beretter om en sag, som hendes tilkommende Eskild Gøye har vundet mod Eskil Oxe, og vi får at vide, at Johan Oxe er kommet til landet.

Sibylle var seksten år gammel.

Den 8. november 1556 er der en vred Hans Nielsen, der skriver både til Anna og til Mogens om uforskyldt fængsling og fjernelse af hans ejendele. Han truer med at skaffe sig ret andetsteds, og omtaler nogle breve, som kunne være ubehagelige, måske især for Anna og en vis Jens Lauridtsen i Malmø. Manden omtales af Mogens som den Hans Skriver, der rømte fra Laholm.

Hans Skriver havde været Mogens' slotskriver på Malmøhus og senere slotsfoged og skriver på Laholm, hvor han blev part i en drabssag, der først blev forligt med et større bødekraft, som han rømte fra. Han blev fanget i Haderslev, hvor han sad fængslet, men blev så sendt til Mogens på Malmøhus med hertug Hans⁷ forbøn om nådig behandling, men han blev dømt fra livet på tinge. Om regnskabet sagde han, at han ikke kunne aflægge regnskab hverken for Malmøhus eller for Laholm.

Da Christian den Tredie døde, blev Anna indkaldt til dragning af salene på Københavns slot i anledning af kroningen af Frederik den Anden.

I 1559 var Frands i Wittenberg, hvorfra han skriver til sin mor, at han er flyttet til en anden mester. Han spørger om nyt fra Ditmarskerkrigen.

I oktober spørger en vis Peder Henriksen Anna om råd vedrørende markskellet mellem Fultofte og Osby, hos fru Anna.

Frands var stadig ikke faldet til i Wittenberg. Han skrev den 16. marts 1560 til sin mor, om hun kunne skaffe ham en anden lærer. Og igen den 22. juni, at han var flyttet til en ny lærer, og han beder om nogle skinker til hjælp til den tarvelige kost.

I 1561 sender han igen brev til Anna og forsvarer sig imod beskyldningen for, at have solgt den fetalje, hun havde afsendt til ham. Han klager over sin mester og fortæller, at Kristoffer Walkendorf på gennemrejse har lånt ham nogle penge. Snart efter holdt han op med at studere, og ved krigens begyndelse 1563 nævnes han, og 1566 "holdt han svært hus med sin fars gård, gods, tjenere og i sin fars svaghed.

Henrik Mogensen kom i tjeneste hos kong Frederiks lillebror hertug Magnus, der blev sendt til Øsel. Henrik skriver til sin mor den 26. juni 1560 og klager over forholdene i Liffland, men forældrene må ikke røbe ham. Han beder om stof til en ny klædning. I september har hertugen bortvist fire adelsmænd, heriblandt Henrik, der så går i preussisk tjeneste. Brevbæreren har lånt ham penge, som de bedes betale.

Henrik kommer til Meklenborg med hertug Christoffer, hvis mundskænk han er blevet. Han beder igen om penge og om at få sendt sin dundyne og nogle lagner. Brevet er fra 30. oktober 1561.

Henrik er stadig flink til at skrive og sidst i 1563 sender han igen brev til sin mor, at han deltager i krigen i Sverige og beder om nogle brædder, som han kan lave en kiste af til sine ting, mad og klæder. Han fortæller om sine folk og forsvarer en stald dreng mod rejste beskyldninger.

Den 5. februar 1564 takker han for tilsendte fødevarer og en hest. Han fortæller om forholdene ved fronøen og meddeler, at svenskerne har hærget i Blekinge. (Rønnebymassakren). Han takker for foder til sine heste og oplyser om nogle døde kannøker i Lund.

Han skriver igen til Anna den 5. marts, at danskerne skal til Væ, "men tyskerne vil ikke afsted, før de får penge. Han vil gerne forflyttes til en anden fane og efterlyser sit tilgodehavende hos kongen. Han beder sin mor skaffe ham to bøsser og nogle skjorter. Han mener, at Bohus er faldet til svenskerne.

Allerede den 11. marts skriver han igen fra Væ i det østlige Skåne. Han spørger efter de bøsser, han har bestilt, og han vil gerne høre nyt om den forflytning, han har bedt om, og vil også sikre sig, at han får sin sold efter flytningen. Det er dyrtid i Skåne, og stemningen blendt danskerne er dårlig.

Noget senere takker han for de tilsendte penge og bøsser, forsvarer sig mod beskyldningen for at søge dårligt selskab, beder om skjorter og lagner og lover mor 2 spegelaks.

Den 30. marts er han i Malmø, og skriver, at obersten mangler havre til sine heste. Der er uro i grev Adolf af Nassaus fane. Og så er rentemesteren kommet med penge.

Den 16. juli er hæren rykket fra Laholm ind i Sverige, men knægtene som endnu ligger ved Laholm, har gjort mytteri. Han takker for mors løfte om smør og brød og melder, at de mangler brød, salt og øl. Han fortæller lidt om forholdene i felten og sender hilsner.

Den 23. juli er man ikke kommet længere. Henrik ligger stadig i Ulfsbæk. Anna må ikke sende fetalje eller fourage, da det ikke når frem, men penge og tøj til vinøeren, da de ikke får nogen løn. De har brændt og hærget frygteligt, og i morgen fortsætter de ind i Sverige. Han vil gerne have nogle alen skellert.

Den 27. juli sender Christoffer Mogensen Handingsmand et brev fra orlogsskibet Fortuna til Anna, at hendes søn er der ombord til erstatning for Peder Munk, der er flyttet til et andet skib.

Det er et spørgsmål, om disse sidste breve mon nåede frem inden 1. august, da Anna døde pludseligt. Det var et par urolige sønner, hun havde, med svære tilpasningsvanskeligheder, og hendes mand sad i København og var overbebyrdet med krigs krav til penge, fourage og fetalje. Hun kunne ikke få nogen hjælp udefra, og hun har været stresset og bekymret for sine sønner i krigen.

Endnu et brev til Anna indløb efter hendes død fra Sophie, der beder sin mor henvende sig til faderen om forskelligt tøj til hende. Postgangen var sen dengang.

Fru Anne døde tirsdag den 1. august på Københavns slot og blev begravet mandag den 7. august i Vor Frue kirke.

Sparre = i Skåne. Tre blå sparrer i hvidt. På h men to vesselhorn delt som skjoldet, eller en vinge, eller begge dele. • Uradel. Skåne. Ar først navnet Sparre efter 1526. Tulle Åge 1287 (?); slægten uddød 1601 med Gabriel Sparre til Svanholm. En linje(?) af slægten førte to sparrer, på hjelmen to vesselhorn evt. på fuglefjer, farver ukendt. Niels Svendsen til linge 1395; Knud Nielsen til Wik 1521. N side 272 og DAA 1917 side 511 samt en t jelse 1923 side 559.

2864: Knud Jørgensen Urne til Søgård og Årsmarke død 1543

Hans far var STORE hr.Jørgen Iagesen Urne til Brolykke, Rygård, Søbysegård, Hindema og Bondemosegård, der alle lå på Fyn. Han var tre gange gift: med Sidsel Folmersdatter Knod, med Margrethe Eriksdatter Bille og med Kirsten Klausdatter Krumstrup.

Knuds mor var Kirsten Krumstrup, og han var hendes første-fødte, mens han var sin fars nummer fjorten. Og så kom der endda tre til.

Knud er nok født omkring ved 1470, da hans far var først i tresserne, mere præcis 1469, da han selv nævnes første gang 1494, og da må han lige være blevet myndig med de 25 år.

Han skrev sig først til Søgård, eller Søbysegård, der lå omgivet af smilende idyl, skov og sø. Det var dengang et fire-fløjet bindingsværksanlæg på et voldsted.

Senere skrev han sig til Årsmarke i Hunseby og Bandholm sogne på Lolland, det nuværende Knuthenborg.

Her stod et hus af munkesten ved Bandholmbugten, omgivet af skove og bakker, med et næs, der rager ud i Smålandshavet, og den lille ø Lindholm, der hørte til godset.

Knud blev gift ret ung med Inger Axelsdatter Walkendorff af Glorup, der fødte ham syv børn.

Han var katolsk orienteret, da han havde en bror Lage, der var biskop og en svoger Erik Walkendorff, der var ærkebisp. Alligevel havde kong Christiern hans sympati, og det betød noget for hans karriere.

I 1523 beseglede han som rigsråd Frederik den Førstes hånd-fæstning, da Chr.II var sejlet med flåden.

Året efter sluttede han sig til forbundet mod Lutheranismen.

Det var i 1527, han købte Årsmarke, og samme år udtrådte han af rigsrådet, som man mener, på grund af hans sympati for den landflygtige. Nu var han imidlertid borte, og da han efter angrebet på Norge var blevet fange i Sønderborg, mødte Knud i 1534 til Christian den Tredies hyldning i Hjallese kirke.

Det førte så til, at Årsmarke blev stormet og plyndret af Maribos borgere, og de brændte muligvis stenhuset, for siden finder vi en anden bygning her.

I 1535 blev Knud taget til fange af grevens hærfører Bastian von Jessens meklenborgske ryttere på Fyn.

Da hans sindelag var almindelig kendt, gik Gustav Trolle i forbøn for ham, og siden levede han en tilbagetrukket tilværelse på sine godser.

Knud Urne døde den 14. februar 1543 og blev begravet i Nørre Søby kirke, hvor også hans hustru kom til at ligge efter sin død den 23. februar 1555.

Blandt hans søskende, der var seksten, skal vi mærke os en bror, Lage og en søster Margrethe, der begge er vores aner.

2865: Inger Axelsdatter Walkendorff død 23.februar 1555.

Hendes far, Axel Henningsen Walkendorff var landsdommer på Lolland, men skrev til til Glorup på Fyn, en landsby i Gudme herred, Svendborg amt. Det var først hans sønnesøn Christoffer, der byggede den herregård, der endnu står.

Vi ved ikke med sikkerhed, hvem der var hendes mor. Faderen var først gift med Margrethe Pallesdatter Ulfeld og efter hendes død med Anne Andersdatter Passow, men vi har ingen oplysninger om børnenes fordeling. Rækkefølgen er usikker, så selv om Inger nævnes efter den Anders, der kunne være en søn af Anne Passow, er det dog ikke sikkert, at Inger er en datter af hende.

Vi kan heller ikke regne ud, hvor Inger er født, men hendes farmor var af Gøyeslægten, så det er måske her, hun har fået sin opdragelse.

Det var en meget katolsk familie. En bror Erik blev ærkebiskop i Trondhjem, en anden bror Knud blev rektor ved Københavns Universitet, broderen Anders endte som provst i Berglum. Broderen Henning til Glorup har allerede fået sin egen biografi. Begge søstre, Dorthe og Margrethe gik i kloster.

Inger blev så gift med Knud Urne til Søbysøgård og Årsmarke og ham skænkede hun syv børn: Hans, Axel, Christoffer, Margrathe, Karen, Ursula og Alhed.

Af større begivenheder må nævnes faderens død i 1483, Eriks udnævnelse til ærkebiskop i 1510, Eriks kroning af Christiern den Anden i Oslo i 1514, Eriks afhentning af dronning Elisabeth fra Nederlandene i 1515, bror Knuds udnævnelse i 1516 til rektor i Københavns Universitet, sønnernes studier i udlandet. Eriks død i Rom i 1522.

Plyndringen af Årsmarke, mens hun med sin mand var på Fyn, og Knud Urmes fangenskab hos de grevelige, og hans død 1543. Sønnernes død: Christoffer i 1548 og Hans i 1552. Hans kaldtes da en smuk, lærd mand.

Inger døde selv den 23.februar 1555 og ligger begravet hos sin ægtemand i Nørre Søby kirke på Fyn.

2866: Knud Jørgensen Rud til Vedby og Møgelkær død 1554.

Jørgen Mikkelsen Rud og Kirstine Eriksdatter Rosenkrantz blev gift lige før kong Christian den Første drog ud på sin katastrofalt kostbare, pragtfulde prestigerejse til paven i Rom.

Jørgen skrev sig til Vedby, og han var allerede den gang en studeret mand, der havde frekventeret universiteterne Greifswalde, Erfurt og Rostock. Han havde ventebrev på Venslev len og var lensmand på Saltø.

Kirstine Eriksdatter Rosenkrantz til Elvedgård og Møgelkær havde allerede født sin ægtemand tre sønner: Otte, Mikkel og Henrik, da hun o. 1480 nedkom med sønnen Knud.

Knud var således væragsig, da hans far i 1497 førte skyttebanneret på togtet til Sverige, og han kan have været med. Lad det nu være. Vi vil heller ikke spekulere over toget til Ditmarsken og undsætningen til dronning Christine i Stockholm, hvor i sidste tilfælde Knuds far var med.

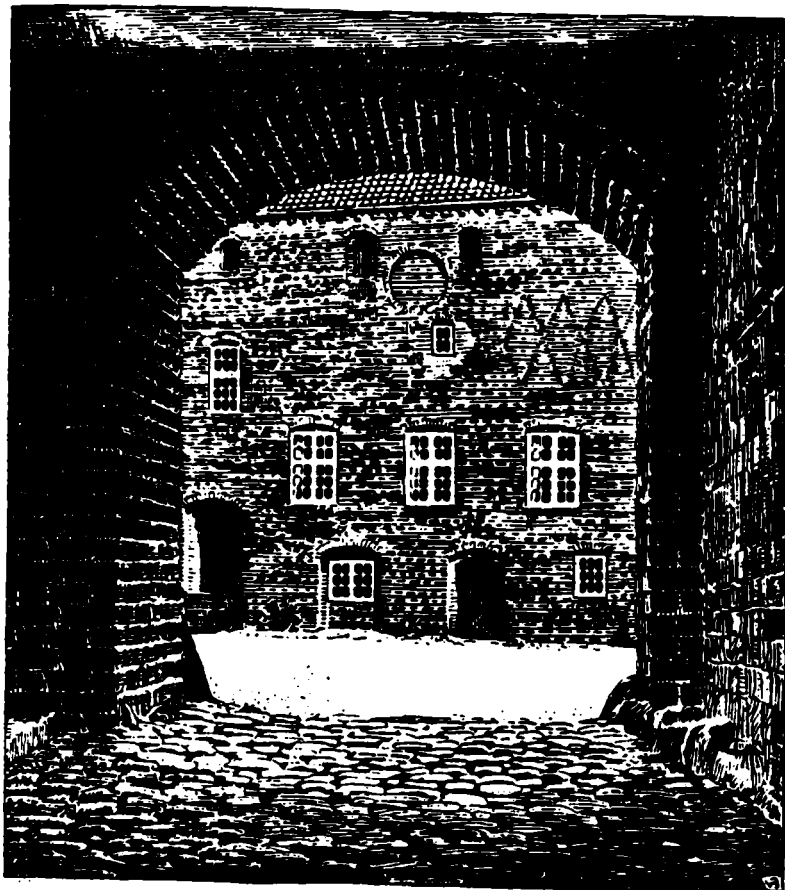
I 1504 var Knud immatrikuleret ved universitetet i Rostock, og det var nok meningen, at han skulle gå den geistlige vej. Det var storebror Otte, der høstede laurbær i krigen. I 1502 var han oberst for hertug Christiernes fodfolk i Norge, blev hårdt såret ved Elfsborg og udmærkede sig på togtet til Sverige. I 1503 var han hovedsmand på Bahu slot og indtog 1504 Olufsborg i Viken.

Det var i 1504 om efteråret eller 1505 om vinteren, de mistede deres far, der blev begravet i Antvorskov kloster.

Det havde været tanken, at Otte skulle være familiens overhoved, mens Knud skulle studere og blive biskop, men det så han ikke som sit kald.

Han fik godt nok et kanonikat i Roskilde i 1504 og havde det endnu i 1509, men, da Otte i 1510 drog på pilgrimsrejse til det hellige land, overlod han Øland med Borgholm til Knuds forsvar.

Midt i juli 1510 gjorde svenskerne landgang på Øland og gik til belejring af Borgholm.

Porten

Fra den 20.juli og til den 23.-24.november holdt Knud trofast stand, men belejringen var begyndt før høsten var i hus, så sulten tvang ham til overgivelse efter atten ugers indeslutning.

Han overgav Borgholm mod fri afrejse. Det var betingelsen. Men svenskerne overholdt ikke aftalen. De tog ham til fange med sine folk, og vi ved, at han selv i hvert fald endnu den 13.maj 1511 sad fanget i Stockholm.

Hans søster Sophie blev gift 1513 med rigsråd Tyge Brahe, og da må Knud have været hjemme. I 1515 overdrager han gods til sin svoger hr.Tyge.

I 1517 får Knud Venslev len af Roskildebispen, og det går siden i arv i slægten, uden at det er officielt.

Ranes gods i Kalø len synes at være et andet næsten arveligt pantegods, som Knud overtog i 1520.

Selv om han endnu i 1523 svor Christiern den Anden troskab, var han igen fri, da kongen flygtede med kasseb, men samme år blev han forlenet med Sæby, som han beholdt til 1540.

Knud tog ophold i København, og var med til at forsvare den, da Johan Rantzau belejrede byen med sijske folk. Det var Henrik Gøye, der var høvedsmand, men Knud stod ham bi.

Der var ingen, der ventede, at det skulle vare flere måneder, før København faldt. Der blev foretaget flere udfald fra staden, og fra kirketårnene skød ret svære kanoner ned over belejrerne og gjorde betydelig skade.

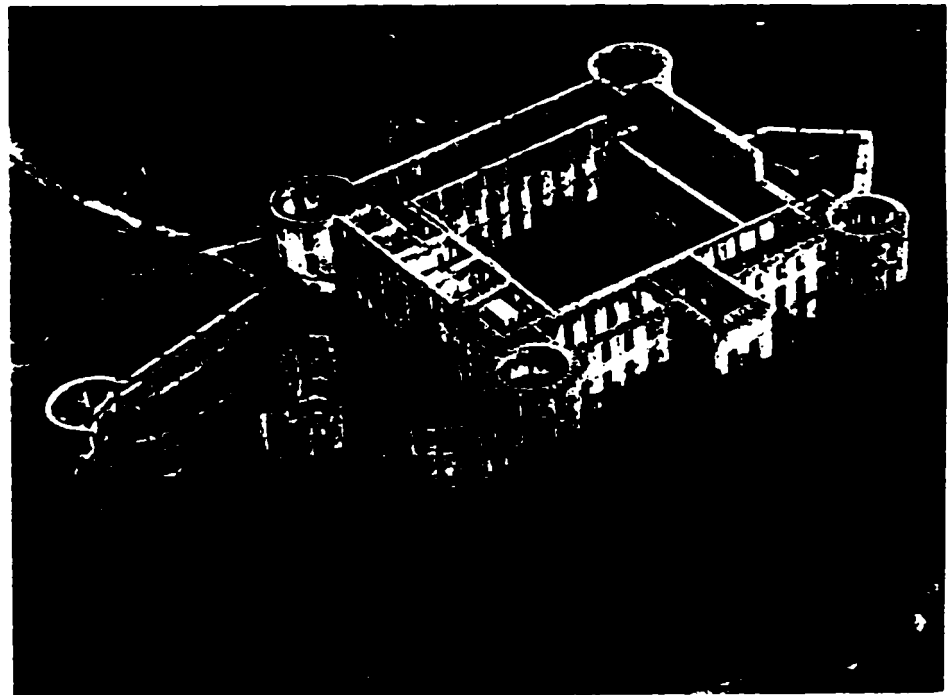
Den 26.november blev der gjort en foreløbig aftale om overgivelse af København og Malmø den 2.januar 1524, senere ændret til 6.januar, Besætningerne skulle frit drage ud med oprejste faner og egne våben.

I 1524 beseglede han adelens forbund mod Lutheranismen og blev Frederik den Førstes mand. I 1525 deltog Knud med Johan Rantzau i krigen mod Søren Norby i Skåne.

I 1527 blev han slået til ridder og optaget i rigsrådet. Han fik livsbrev på Venslev len i 1529 og 4 tilgift fra han Gjorslev bispelen. Af kongen fik han samme år Korsør len.

Slottet i början av 1600-talet, troligen kort efter återerövringen från danskarna 1611. Teckn. i Palm-sköldska saml., Uppsala univ.-bibl.

Borgholms slottsruin

Allerede kort efter hjemkomsten fra fangenskab i Sverige giftede Knud sig med Dorthe Madsdatter Bølle til Fuglsang. Med hende fik han den 8. september 1517 sønnen Jørgen på slægtsgården Vedby.

Den 19. februar 1519 nedkom Dorthe med sønnen Erik, og den 15. maj 1520 fødte hun endnu en søn, Otte på Vedby.

Sin første datter fik Dorthe den 29. november 1521, og hun kom til at hedde Kirsten. Sin sidste søn, Mikkel fødte hun den 5. oktober 1526.

Så kom grevens fejde over landet, og Knud måtte nødtvunget gå grev Christoffer til hånd, da hans søn Jørgen var fange hos denne.

Men i 1535 var han søgt til Dragsholm, som han var med til at forsvare mod de greveløge, og samme år var han anfører for den styrke, der blev sendt mod Kalundborg.

Den 9. juni 1538, da borgerkrigen var endt, nedkom fru Dorthe med en efternøler, der kom til at hedde Birthe.

Ved borgerkrigens slutning anerkendte Knud den nye kirkeordning og blev så også accepteret af den nye konge.

1541 afsluttede man i Brømsebro en dansk-svensk militæralliance. Gustav Vasa og Christian den Tredie var begge personlig tilstede, men Knud Rud var sendt til Sverige som gidsel formentlig sammen med andre, ligesom der har været svenske gidsler i Danmark.

Samme år indgik Christian den Fjerde også en alliance med Frans den Første af Frankrig imod kejseren. Og så brød Kri- gen ud mellem Karl den Femte og Frans den Første, og Danmark lukkede Øresund for Hollænderne. Der blev sendt en flåde ud mod øen Walcheren anført af Mogens Gyldenstjerne, men uvejr forhindrede eh landgang.

Knud blev sendt til Bremen for at møde de hollandske forhandlere, men der kom intet ud af mødet, der fandt sted i 1542. Danmark har sendt hjælpetropper til Frankrig, men det er gået dårligt for Christians allierede, der har lidt alvorligene- derlag.

I 1544 tilbyder den tyske kejser fredsforhandlinger.

Selvom Christian har overholdt sine forpligtelser mod sine allierede, har hverken Schmalkalderforbundet eller den franske konge ydet Danmark den ringeste hjælp. Han modtager derfor kejserens frædstilbud og undertegner freden i Spyer. Traktaterne med kejserens fjender bliver sgt op, og kejseren lover ikke at støtte Christiern den Andens arvinger.

Den 12. november 1545 døde fru Dorthe i København og blev begravet i Vedby kirke.

Året efter kom Schmalkalderforbundet i krig med kejseren og anråber Christian om hjælp, men han har ikke glemt deres vægning ved at hjælpe ham og forbliver neutral.

Christiern den Anden giver afkald på alle rettigheder til tronen for sig selv og sine efterkommere.

I 1547 dræber borgerne i Skelskør deres bøddel, fordi tortur er indført som lovligt middel i straffeloven.

Knud ledsager i 1548 hertug Frederik(II) til Norge, hvor han bliver hyldet som tronfølger. Samtidig ledsager dronningen sin datter Anna på hendes brudtog til Torgau i Sachsen.

Knud var nu godt oppe i årene, og man hører da heller ikke mere til ham i det offentlige liv. Han lever stille på sine godser og dør 27. marts 1554 på Sjælland. Også han bliver begravet i Vedby Kirke.

Knud Rude Ligsten

2867: Dorthe Madsdatter Bølle til Fuglsang, død 12.nov.1545

Dorthes forældre, Mads Eriksen og Birgitte Clausdatter Daa blev gift 1494(95), og hun og hendes bror Erik blev begge født mellem 1495 og 1500.

Faderen skrev sig til Tersløsegård og Orebygård, og hans bror, Dorthes farbror Eiler skrev sig til Nakkebølle på Fyn. Dorthes faster Margrethe var hofmesterinde hos dronningen.

Morfar skrev sig til Ravnstrup og moderen til Fuglsang.

Mads Eriksen var en trofast katolik og en trofast tilhænger af Christiern den Anden, så længe det var muligt.

En af hans ligesindede, Knud Rud til Vedby sad fange i Sverige fra 1510-11. Ved hans hjemkomst blev han og Dorthe trolovede.

Dorthe blev gift med Knud o.1516, for hun nedkom den 8. september 1517 med sin førstefødte, sønnen Jørgen. Det var samme år, Knud fik Venslev len af Roskildebispen.

Nu varede det nitten måneder, inden Dorthe igen skulle barsle. Den 15.april 1519 nedkom hun med sin anden søn Erik.

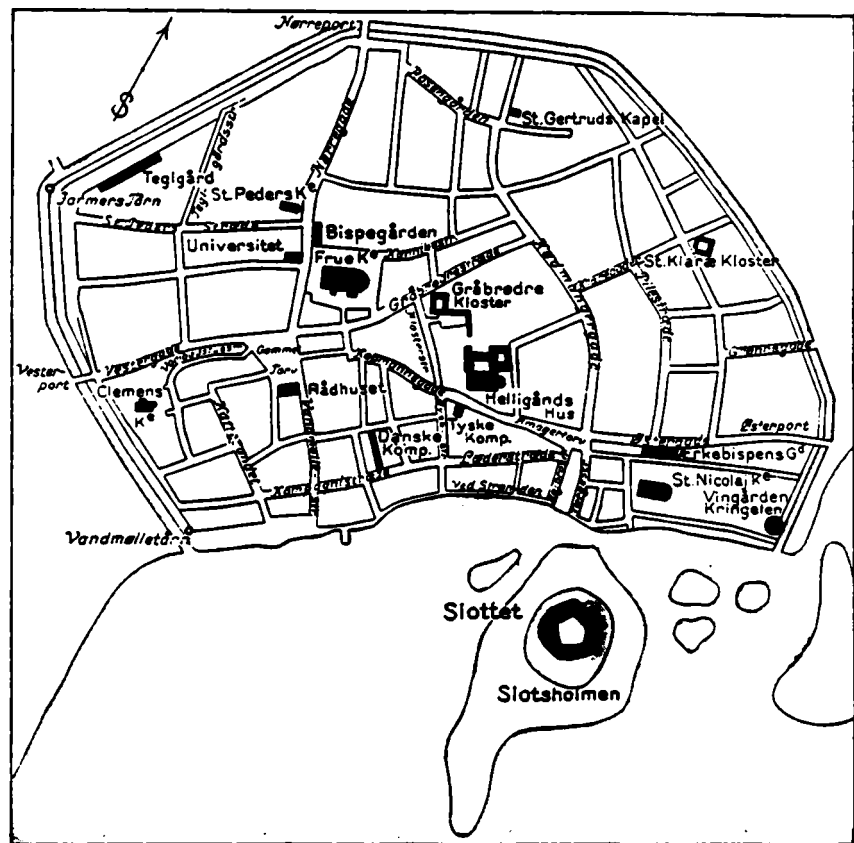
1520 fik Knud det gamle Ranes gods på Djursland i pant, og Dorthe nedkom den 15.maj på Vedby for tredje gang med en dreng, som fik navnet Otte.

Dorthe fik sin første datter, Kirsten den 29.november 1521.

I 1523 fornyede både Knud og Mads deres ed til Christiern, men da han kort efter sejlede bort med landets flåde, kunne Mads ikke lade være med at gå over til Frederik den Første.

I 1524 fik Knud Sæby i forlening, og Mads fik Navelsti birk. Knud lod sig indeslutte i København og deltog i stadens forsvaret, mens Mads deltog i forhandlingerne om Københavns og Malmøs overgivelse.

I 1524 beseglede Knud forbundet mod Lutheranismen og blev biskoppelig lensmand på Gjorslev. I 1525 deltog han i kampen i Skåne mod Søren Norby.

Kort over København ca. 1500.

Mads, der var blevet ridder i 1514, hed stadigvæk kun Erik-
sen til efternavn, men i 1526 blev det befalet adelen at
antage faste slægtsnavne, og Mads antog navnet Bølle efter
slægtens våben, mens Dorthes bror tog efternavnet Vågen i
begyndelsen. Dorthe valgte Bølle og fødte sønnen Mikkell.

I 1527 blev Knud ridder og rigsråd, 1529 lensmand på Korsør
slot og fornyelse af Venslev len på livstid.

Vi må formode, at Dorthe var i København med sin mand og
børnene, da byen blev belejret i 1524.

Familien levede nu fredeligt i nogle år indtil grevefejden.
Knud måtte nødtvunget følge Christoffer af Oldenburg, og
det var virkelig nødtvunget. Vi har oplysninger om adelsfolk,
der blev torteret til de gik med i grevens følge.

Vi ser da også, at Knud søger tilflugt med sin familie på
Dragsholm, der blev forsvaret med held mod de grevelige, som
vi før har hørt. Det var som vi ved Jacob Hardenberg, der
ledede forsvaret energisk og dygtigt, og selv om det blev
smått med fødevarer, holdt man ud, til befrielsen kom med Jo-
han Rantzaus landgang,

Bagefter deltog Knud i ekspeditionen mod Kalundborg, der var
holdt af de gevelige.

I 1541 indgik kongen en alliance med Gustav Vasa og Sverige,
og under forhandlingerne blev der givet gidsæer fra begge
parter. Blandt de danske gidsler var Knud. Måske har Dorthe
følt et lille gys ved tanken om de mange gange systemet har
svigtet.

Dorthe oplevede også, da hendes mand rejste til Bremen i di-
plomatisk ærinde for at forhandle med Hollænderne i 1542.

Hun døde den 12. november 1545 i København. Hun havde Fuglsang
efter sin mor, som hun mistede i 1522.

Hun er begravet i Vedby kirke sammen med sin mand.

2868: Sivert Nielsen Grubbe til Lystrup, død 12.2.1559.

Siverts far, Niels Grubbe skrev sig til Alslev, der lå i Faxe herred ved grænsen til Støvs herred på Sjælland. Han var femte generation på gården.

Han var i første ægteskab gift med den svenske Anne Iversdatter Hak, der fødte ham sønnen Iver.

Anden gang var Niels gift med Karen Eriksdatter Bille til Solbjerg, der første skænkede ham sønnerne Jørgen og Laurids, derpå døtrene Eline og Karen og så sønnen Erik, før hun sluttede rækken af med Sivert, der antagelig er født i begyndelsen af 1480erne.

Der ser ikke ud til at være mere end et sted i familien, der kunne tage sig af børnenes opdragelse. Hos farbroderen rigskansler og rigsråd Evert Grubbe og hans hustru Gertrud Pedersdatter Sandberg døde børnene alle som små, og så blev det deres kald, at opdrage deres nevøer og niecer, især, da fru Gertrud blev alene i 1492. De boede i en årrække i Køge, og fru Gertrud blev forstanderinde i Vor Frue klooster i Roskilde.

Sivert var fuldmyndig, da han i 1510 beseglede til vitterlighed med sin bror Laurids. I 1516 beseglede han igen med sin mor. I 1523 var han lensmand på Tryggevalde, som han havde til o.1536.

Tryggevalde tilhørte oprindeligt slægten Grubbe, som i 1355 tilskødede Valdemar Attertag gården. Siden var den ofte forlenet til medlemmer af slægten, således 1470-89 rigskansler Evers Grubbe, 1513-16 Laurids Grubbe og altså nu Sivert.

Sivert blev ialt far til fjorten børn, af hvilke de to sidste blev født 1532 og 1533. Det må nok have taget tyve år at sætte sådan en børneflokk i verden, og vi må formode, at Sivert er blevet gift

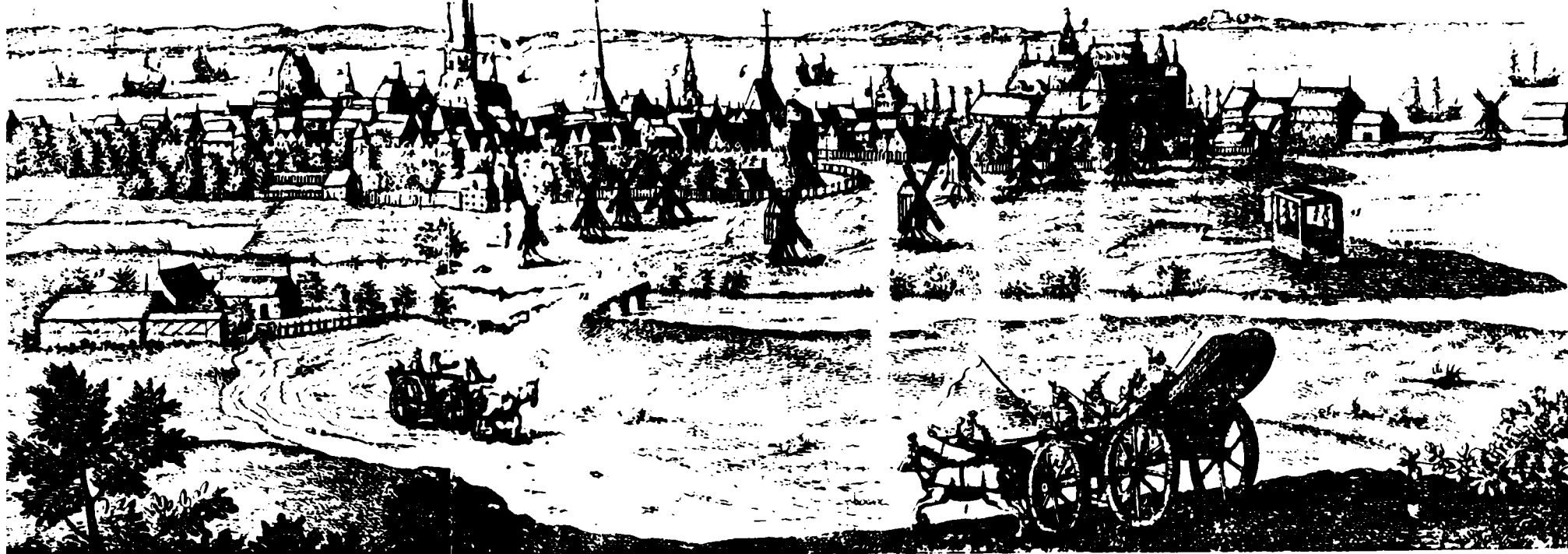
Bruden var Mette Pallesdatter Ulfeld, der skrev sig til Lystrup, og det var heldigt nok, for storebror Laurids havde arvet slægtsgården Alslev i sognet af samme navn. Der findes nu kun svage spor af et voldsted med spor af graven i det ene hjørne.

1. Kongens Sædele 2. Slots og Slots Kirke 3. Christenhus
4. S. Nicolai Kirke 5. Rindstue 6. S. Petrus Kirke 7. S. Jørgen Kirke
8. S. Hans Kirke 9. S. Nikolai Kirke 10. S. Jørgen Kirke

Kjøbenhavn. Hafn

1707

11. S. Petrus Kirke 12. S. Nikolai Kirke 13. S. Jørgen Kirke 14. S. Hans Kirke
15. S. Nikolai Kirke 16. S. Jørgen Kirke 17. S. Hans Kirke 18. S. Nikolai Kirke
19. S. Jørgen Kirke 20. S. Hans Kirke

Tryggevælde, der mod nord var afgrænset af den å, der ikke hed Rubicon, var omgivet på de andre sider af en halvmåneformet voldgrav, hvorefter der næppe er spor tilbage. Heller ikke her er der andet end voldstedet tilbage.

Lystrup derimod står endnu, som Siverts søn Eiler opbyggede den.

Mettes far kender vi fra Lundsgård på Fyn, som han efterlod sin datter Ellen. Heldigvis fik Sivert ikke det samme bryderi med sin herregård, som Ellens mand fik med sin arv.

Den ældste, halvbror Iver døde under Christiern den Anden, som han havde fulgt i krigen med Sverige. Han faldt igennem isen og døde af forfrysninger i det ene ben.

Den ældste, halvbror Jørgen havde studeret og var kannik i Roskilde, da han nævnes sidste gang i 1516.

Nummer to Laurids nævntes sammen med Jørgen i 1516, men skal være faldet kort efter i Sverige.

Første søster, Eline var gift med Jep Ravensberg til Kindholm. Hun døde i barselseng.

Anden søster, Karen blev givet til Gregers Juel til Leibølle, og det er hvad vi ved om hende.

Den yngste halvbror, Erik var lensmand på Gavne kloster, men døde i det sene efterår 1510.

Sivert ser altså ud til at have overlevet alle sine søskende i mange mange år.

Når vi ikke ved, hvornår han mistede Tryggevælde len, er det fordi Grevens Fejde kom imellem, og vi ved ikke, hvornår de grevelige tog lenet. Han fik det ikke igen efter Københavns kapitulation i 1536.

Sivert har måttet danse efter de greveliges pibe, og han har måske været indesluttet i København og gjort belejringen med.

I hvert fald ser vi ham ikke omtalt efter 1536, og han har så siddet på sin gård og passet sit og sin families privatliv i alle de år fra 1536 til 1559.

Sivert døde den 12. februar 1559 og blev begravet i Kongsted kirke. Tryggevælde brændte 1776.

KONASTEDS Stengravning af H. Marie (1726)

2869: Mette Pallesdatter Ulfeld til Lystrup død 12.maj 1562.

Mettes forældre blev gift før 1470. Hendes far Palle Andersen Ulfeld af Lundsgaard skrev sig allerede 1472 af Skjerringe på Falster. Moderen, Regitze Olufsdatter Godov skrev sig til Lystrup og Hverringe, hendes bror til Skjerringe og Svendstrup.

Mette må være opkaldt efter sin farmor, Mette Pallesdatter Schwerin, der døde 1485. Mette var således nogle få år yngre end Sivert.

Faderen nævnes 1492 som rigsråd og omtales 1499 på Hverringe. Han døde før 1513, idet moderen Regitze i 1513 valgte kong Haas til sin værge. Han døde desværre samme år.

De var otte børn til at dele arven, to sønner og fem døtre. Der havde været seks, men Margrethe, der var gift med Axel Walkendorff til Glorup var død uden børn.

Christoffer tog løvens part, for den anden bror, Knud havde studeret, og det var måske regnet som arveforskud. Knud fik Hverringe og en magistertitel. Mette fik Lystrup, men jeg ved ikke, hvad der blev til Elsebe, Adathe og Dorothea, mens Ellen arvede Skjerringe og en part af Lundsgaard.

Mette blev formodentlig gift kort efter sin fars død, måske endda før, og hun nåede at sætte fjorten børn i verden, tænk engang fjorten børn. Hun har næsten været gravid hele tiden i tyve år.

Under grevens fejde har hun sikkert været i København sammen med sin ægtemand Sivert Grubbe, der var lensmand på Tryggevælde. Efter fejden og Københavns kapitulation mistede Sivert sit len og levede som privatmand resten af sine dage til sin død den 12.februar 1559.

Mette levede endnu i godt tre år som enke og døde den 12.maj 1562. Hun ligger begravet i Kongsted kirke sammen med Sivert.

Ulfeld, Ulfeldt *ul* og *ull*. I hvidt en rød oval-ravn, dvs. halvt ulv, halvt orn. På hjelmen en halv rød ulv. • Uradel, Sjælland. Antog navnet Ulfeld i 1500-tallet efter sit våben; i 1300-tallet brugtes bl.a. navnene Vether og Est. Peder Strangesen 1193; slægten uddød i Danmark med admiral Laurids Christopher Ulfeld 1762, i udlandet med østrigsk minister Corfitz Anton Ulfeld 1769. • Og stadfæstelsesbrev 1440 (?) for Peder Nielsen på bevilling 1434 at måtte føre Ulfeldernes skjold og hjelm; afkom ukendt. Se også våben for Rigs greve Ulfeld von Urup (side 317) og Rigs greve Corfitz Ulfeld (side 397). Se NDA side 300-301 og DAA 1923 side 499 samt senere tilføjelser.

2870: Bjørn Steensen Laxmand til Hofdal i Skåne(1511)-(1542)

Hans far, Steen Steensen Laxmand var en af den katolske kirkes verdslige tjenere. Han synes straks fra starten at have været fodermarsk hos den nye ærkebiskop i Lund, Birger Gunnensen. Fra 1508 til 1520 var han ærkebispens foged på Hammershus, hvor sønnen Bjørn nok er blevet født o.1511.

Bjørns mor var Merete Bjørnsdatter Skalder til Hofdal, der også fødte døtrene Anne og Bente. Kuldet blev rundet af med den anden søn, Mads, hvis sønnesøn Gabriel Pedersen døde d. 8.november 1642 som slægtens sidste mand.

Bjørn fulgte sin fars livsbane som kirkelig tjenestemand, da han i sin ungdom tjente den mæste ærkebiskop, Torbern Bille i Lund fra 1532. Han var på det tidspunkt forældreløs, idet hans mor døde o.1520 og faderen nævnes som død den 12.maj 1521. Der var også pest i landet på den tid.

I 1536, da reformationen blev indført, blev alle bisper fængslet, og der med ophørte Bjørns ansættelse ved ærkebispesædet i Lund.

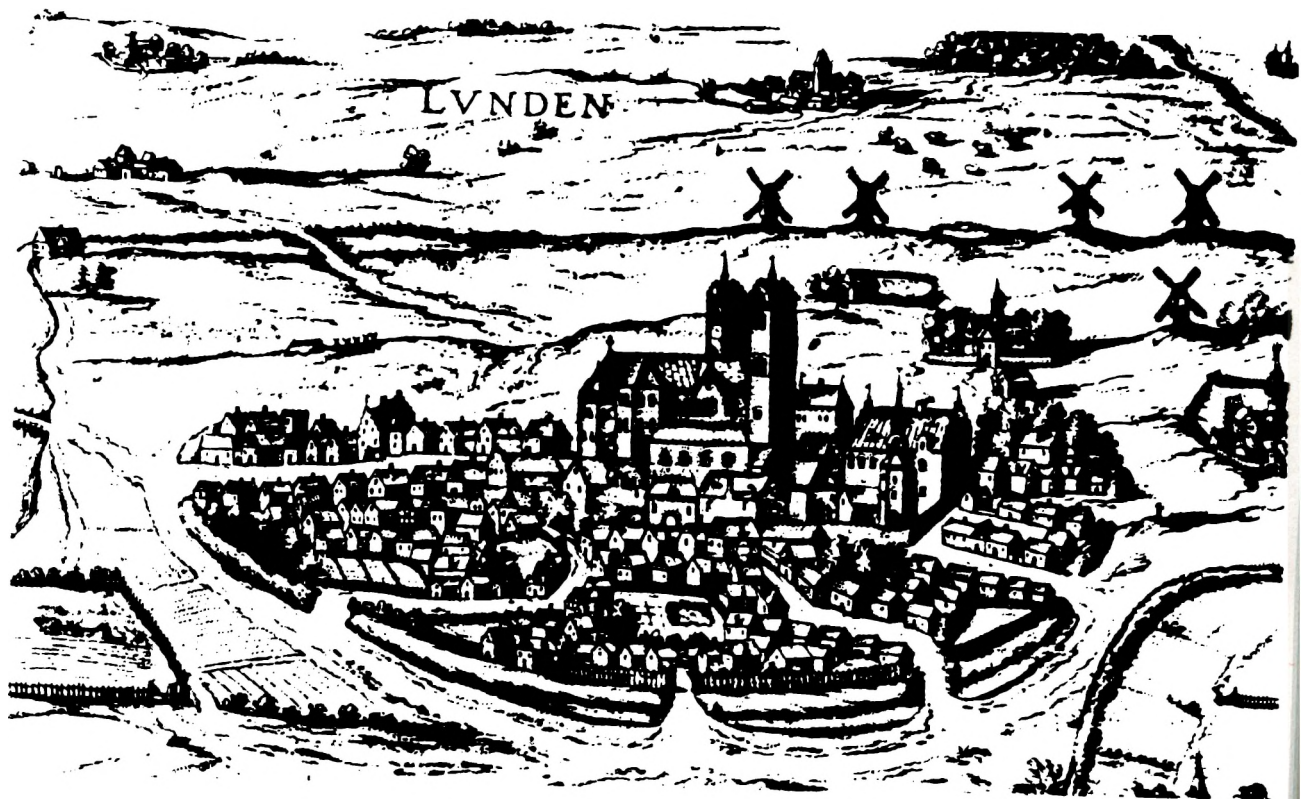
Han giftede sig o.1540 med Margrethe Knudsdatter Giedde, der fødte ham datteren Else, der kom til verden den 5.januar 1543. Faderen var måske allerede død på det tidspunkt. Margrethe Gieddes død kendes ikke.

Der findes en gravsten efter dem, men uden årstal.

2871: Margrethe Knudsdatter Giedde til Røgle og Spannerup.

Hendes far var 1518 ærkebispens foged på Næsbyholm, som han har måttet afstå ved biskop Birger Gunnensens død 1519. Han var gift før 1526, og Margrethe har da også været født før midten af 1520erne, da hun blev gift o.1540 med Bjørn Laxmand.

Hendes forældre oplevede at se Margrethes datter Else.

2872: Peder Jørgensen Marsvin til Lindved og Hollufgård.

Faderen Jørgen Pedersen Marsvin til Lindved og Hollufgård var hovedsmand på Nyborg, rigsråd og rigskansler.

Moderen Anne Andersdatter Passow havde før været gift med Axel Henningsen Walkendorff til Glorup.

Peder tjente dronning Christine som smådreng i 1503 og 1505. Det spørgsmål melder sig, om han var med på Stockholm slot, da dronningen forsvarede det mod Sten Sture så hårdnakket, at der kun var 70 knægte tilbage af tusind, da hun kapitulerede. I hvert fald sad hun i svensk fangenskab fra maj 1502 til oktober 1503, så muligheden er der, at han har gjort den tids tjeneste med.

Ellers er det kun to måneder af 1503 han har tjent dronningen.

Har han ikke været med på Stockholm slot, så har han fulgt hende på pilgrimsrejsen til Wilsnack og Sternberg i Mark Brandenburg, hvor hun også mødte sin eneste datter Elisabeth, der under moderens ophold i Sverige var blevet gift med kurfyrst Joachim den Første.

Peder har også fulgt hende, da hun kort efter stiftede Sankt Clara klostrene i København og Odense for nonner af gråbødreordenen.

Vi skal senere vende tilbage til, hvad smådrengene skulle tage sig af, når vi kommer til Tyge Krabbes historie.

Efter 1505 forsvinder Peder ud af syne. Han har sikkert måttet deltage i krigen mod Sverige, som det var hans pligt som adelsmand, enten det nu har været til lands eller til søs. Så længe kong Hans og Christiørn den Anden var konger fortsatte krigen med kun korte våbenstilstande, så der har været nok at gøre også for Peder.

Vi må se i øjnene, at oplysninger om den enkelte bliver færre, jo længere vi kommer tilbage, og vi må støtte os til det, der var almindeligt under hensyn til historiens gang.

Peder viser sig ikke igen før efter Christiørn den Andens afrejse.

Peder var en god katolik, og han var med i forbundet imod Lutheranismen. Han havde dog ikke beseglet dokumentet.

Han var gift med Helle Tagesdatter Hollunger til Dybæk, der fødte ham Jørgen, Anders og Karen.

Peder nævnes endnu et par gange 1526 og 1528 i privatforretninger, men døde så den 21. oktober 1528.

Helle Hollunger overlevede ham i 27 et halvt år.

Peder og Helle blev begravet i Lund Domkirke, hvor deres gravsten endnu findes skønt meget nedslidt.

2873: Helle Tagesdatter Hollunger til Dybæk død 27.3.1556

Vi er stadig i det sydvestlige Skåne, hvor Helles far Tage Henriksen skrev sig til Bramme, Jordbjerg og Dybæk, Vemmenhøg herred.

Hendes mor Karen Christensdatter Tornekrans var imidlertid fra Kyø nær ved Limfjorden, så det var næsten fra den ene kant af landet til den anden.

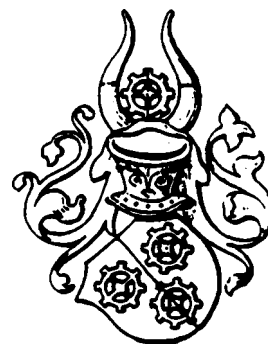
Faderen var forstander for Bosø kloster og levede endnu 1504. Moderen levede endnu ved midsommer 1514.

Helle må være født omkring 1504 og blev antagelig gift o.1520 med Peder Jørgensen Marsvin til Lindved og Hollufgård.

Der var tre brødre og fire søstre i Helles familie, og Helle var den, der levede længst. Hun døde først den 27.marts 1556, mens der stod en komet på himlen.

Hun blev begravet hos sin afdøde mand i Lund Domkirke.

Hollunger. Lodret delt af blå og hvidt, heri tre tandhjul (= møllehjul) af modsat farve. På hjelmen to vesselhorn tværdelt blå/hvidt og hvidt/blåt, hvorimellem undertiden et tandhjul lodret delt af blå og hvidt. • Uradel. Skåne. Brugte også navnene Gagge og Most. Anders Gagge 1355; Christen Tagesen 1513. Se NDA side 125 og DAA 1897 side 230 samt senere tilføjelser.

2874: Otte Henriksen Gyldenstjerne til Iversnæs, død 1551.

Han beskyldtes 1514 for at have bemægtiget sig Dalum klost-
ters gods fra biskop Jens Andersen Beldenak, der på den tid
lå i strid med kong Christiern den Anden. Jeg ved iøvrigt
ikke nærmere om sagen.

Han var bror til hr.Mogens Gyldenstjerne, og deres far var
Henrik Knudsen Gyldenstjerne til Restrup, Iversnæs, Bygholm
og Rugård. Moderen var Karen Bentsdatter Bille, der ialt fik
22 børn, toogtyve børn. Vi kender dog kun de otte.

Faster Anna var gift med Peder Bille, der døde 1508, og ef-
terlod sin enke med otte børn. Der kan have været en udveks-
ling mellem familierne, men det er uklart.

Da Otte nævnes anden gang, var Christiern den Anden fordrevet
fra rigerne, og Otte indgik ved den tid, 1527 en forening med
Hartwig von der Wisch, hvis indhold vi ikke kender.

I 1529 træffer vi Otte hos sin bror Mogens på Akershus. Det
var en mild vinter det år, et fugtigt forår, en kold og regn-
fuld sommer og meget tåget. Der har ikke været hyggeligt på
det udbrændte slot, som det stadig ikke var muligt at genop-
bygge under de økonomiske konjunkturer.

Det var sammen med den unge hertug, Christian(III) og Henrik
Krummedige, Otte var kommet til Norge.

Da Christiern den Anden i 1532 huserede i Norge og belejrede
Akershus, var Otte en af førerne for de tropper, der blev ud-
sendt for at forsvare landet og eventuelt forjage den gamle
konge.

Da forhandlinger havde ført til Christiern den Andens overgi-
velse, var det Otte, der blev sendt til København for at mel-
de nyheden til kong Frederik.

Otte var nu hofsinde i de følgende år, i hvert fald fra Fre-
derik den Førstes død, hvor han tjente Christian den Tredie
i 1535. Samme år udkøbte han sine medarvinger af Bygholm len
ved Horsens, og her sad han nu som panthaver til sin død.

Det var måske allerede før Mogens Gøyes død i 1544, Otte giftede sig med hans datter, Helvig Gøye, der skænkede ham datteren Karen, der var opkladt efter sin farmor Karen Bille. De kan også bare have været trolovede, så ægteskabet er indgået senere, for de får kun det samme barn.

I 1548 deltog Otte i prinsesse Annas berømte, pragtfulde brudetog til Sachsen, og det var hans sidste offentlige optræden.

Otte Gyldenstjerne døde den 23. juni 1551 på Bygholm slot og blev begravet i Gråbrødre kirke i Horsens. Hans hustru valgte en fusker til at levere hans gravsten.

2875: Helvig Mogensdatter Gøye af Krenkerup, død 3.4.1597.

Hendes far var den rige og berømte rigshofmester Mogens Eskildsen Gøye, Reformationens berømte forkæmper.

Han skrev sig til Krenkerup, Torbenfeld, Gunderslevholm, Græse, Løgismose, Clausholm, Skjærvad, Kjeldkjær og Skærse.

Han var første gang gift med Mette Albrechtsdatter Bydelsbak til Torbenfeld etc. Det var hende, der havde godserne. Hun fødte ham ti børn, hvøraf de otte overlevede deres mor.

I andet ægteskab havde han yderligere ti børn med Margrethe Clausdatter Sture, der var berømt for sin skønhed. Men det var kun de fem, der overlevede deres mor.

Helvig var syvende barn i andet ægteskab og er antagelig fra omkring 1525. Hun kan således godt være trolovet inden faderens død med Otte Gyldenstjerne, som hun blev gift med.

Hun fødte ham datteren Karen, der blev enebarn, idet faderen døde sankt Hansdag 1551, formentlig af pesten, der rasede i årene deromkring.

Karen skrev sig til Aunsbjerg og Vrågård og kom i 1564 til fru Birgitte Bølle, hvor hun fik sin uddannelse.

Helvig giftede sig igen. Hendes anden mand var et par og tyve år yngre end hun. Han hed Mogens Gøye Andersen og skrev sig til Bremersvold og var født i 1547.

Det blev naturligvis et ulykkeligt ægteskab. Det varede ikke længe, før han holdt elskerinder og i det hele taget levede et forargeligt liv.-

I 25 år sad Helvig enke, før hun kastede sig i armene på den unge Mogens. Han havde året efter Bornholm i forlening til 1579. Fra 1581-1584 havde han Korsør len og derpå Gotland i fire år. Så trak han sig tilbage til privatlivet. I 1591, da Helvig var oldemor, var der tale om skilsmisse, men det blev ikke til noget, og Helvig døde 3.april 1597 i Jylland.

Gøye. Tre hvide ibskaller i blå: en sjælden gang er ibskallerne anbragt på en skråhjelme (se side 29). På hjelmen to ibskaller, hver besat med seks påfuglefljer; undertiden påfuglefljerne alene, eller to vesselhorn. • Uradel. Lolland. Linjer i 1300- og 1400-tallet kaldte sig Krag og Staverskov. Matheus de Floretorp, dross 1264; slægten udkend med overhofmester Marcus Gøye 1698. Se NDA side 110 og DAA 1896 side 140 samt senere tilføjer.

2876: Jens Axelsen Brahe til Vidskøfle, død 1560.

Vidskøfle/Vittskøvle er Skånes største borgbygning, beliggende på en delvis mosdækket slette mellem Linderødsåsen og Østersøen øst for Skåne.

Den var først kommet i Brahe-slægtens besiddelse i 1401, men efter Axel Pedersen Brahes død blev gården spilttet med en trediedel til sønnen Peder og fire sjattedele til hans søstre, og først med Jens' far var godsets dele igen samlet på en hånd.

Det var egentlig ikke Jens, der skulle have haft Vidskøfle, men hans ældre bror Lave, der imidlertid gav afkald og foretrak Krogholm.

Deres far, Axel Axelsen Brahe skrev sig til Krogholm, Vidskøfle, Hammer og Tundbyholm. Med sin hustru, Anne Lavesdatter Brok til Hammer havde han to sønner og fire døtre.

Fru Anne døde den 28.oktober 1524, og børnene må da alle være født før den tid.

Jens nævnes som hofsinde i 1532 og må da være voksen omend ikke nødvendigvis myndig. Han kan være født omkring 1512-13.

Jens er således vokset op i Christiern den Andens tid og vil nu komme til at deltage i Grevens Fejde, der begynder 1533. Storebror Lave var også hofsinde 1532, og han deltog 1534 i slaget ved Øksnebjerg, hvor han blev såret og fik hesten skudt under sig.

Efter Grevens Fejde var der kroningsfestligheder i 1537, og i ly af det officielle program blev Jens trolovet med Anne Eskedatter Bille af Svanholm. Hendes far blev slået til ridder i samme åndedræt, men Jens havde naturligvis kun øje for sin tilkommende.

De blev gift i 1540 om efteråret. Jens var på den tid forlovet med Bækkeskov kloster, som han beholdt til 1552.

Han deltog i prinsesse Annas brudedefølge til Sachsen i 1548.

I 1553 byggede Jens Vidskøfte på den nuværende plads, fire to-etagers længer i røde mursten med to hjørnetårne, diagonalt placeret.

Vittskövle, borgen set fra sydvest.

Efter denne kraft anstrengelse har Jens nok holdt sig i ro og nydt privatlivet i nogle år.

I 1560 fik han Lykå slotten, men døde næsten med det samme. Jens blev begravet i januar 1560 i Vidskøfle kirke, hvor der findes en gravsten over ham og hans hustru dateret 1594.

Anne Bille overlevede ham i næsten syv år. Hun fødte ham ni børn af hvilke de fire døde unge. Den ene så aldrig dagens lys, født blind som han var.

Men Vidskøfle står endnu som et prægtigt monoment over Jens.

2877: Anne Eskesdatter Bille af Svanholm f.o.1513 død 1566.

Annes forældre, hr.Eske Pedersen Bille til Svanholm, lensmand på Københavns slot og fru Sophie Henriksdatter Krummedige af Valden etc. blev gift i 1512, og det var vel på Københavns slot.

Anne var den førstefødte, og hun kom straks i huset hos sin mormor, fru Anne Jørgensdatter Rud, der ikke kunne undvære hende et øjeblik og tog hende med sig, hvorhen hun kom til herredage og hos venner og slægtninge. Også de mindre søskende tog mormor sig af og var meget omhyggelig for deres ve og vel.

Morfar Henrik Krummedige døde 1530, og i 1532 blev mormor så svagelig, at hun måtte sende sine kære børnebørn fra sig.

I 1532 kom Anne til Vor Frue kloster i Roskilde, hvor hun fik undervisning af en af klosterjomfruerne, Sidsel Bosdatter. Under Grevens Fejde kom hun først til sine forældre på Valden i Halland, som hendes far havde opbygget med fire fløje i to etager, men i 1535, da hendes forældre drog til Norge, kom Anne til Karen Bille, der sad enke på Iversnæs efter Henrik Gyldenstjerne.

I maj 1536 drog fru Karen selv med sin unge myndling ned til jomfruklostret i Preetz i Holsten for af fuldende hendes uddannelse, og her blev hun til slutningen af 1537, da forældrene hentede hende hjem.

Der er en del breve efter hende. Det første fra klostret i Roskilde, hvor hun takker sine forældre for, hvad de gør for hende, idet hun undskylder sin skrift, der da også er fuld af rettelser og klatter.

I Preetz lærte hun at tale og skrive plattysk, og hendes breve på tysk er mønstre på pænhed, ingen rettelser, nydelig håndskrift, så man kunne få mistanke til klosterjomfruerne om et fromt bedrag, hvis ikke alle brevene er med samme hånd. Hun længes imidlertid efter forældre og søskende og vil gerne ud af klostret. Hun er næppe kommet hjem, før hun trolovedes med sin jævnaldrende Jens Axelsen Brahe til Vidskøfle.

Anne var ikke ældre, end at det optog hende, at hendes far samme år blev ridder, og hendes mor blev Frue.

Fru Sophie Krummedige havde nu sine døtre hos sig. Hendes egen mor var død i 1533, og hendes mand havde så forrygende travlt med sine pligter som rigshovmester og statholder for Sjælland, så hun ellers ville føle sig alt for ensom.

Men lykken er kort. I maj 1538 døde fru Sophie. Det havde været usædvanlig mildt hele vinteren, ja der havde ingen vintor været far Mortensdag 1537 til 10.marts 1538, så kom et brat skifte til sne og hagl og hårde storme, og fru Sophie er måske blevet overrasket, har fået lungebetændelse og døde så den 1.maj 1538.

Det blev nu nødvendigt at holde sørgeåret i ære. Alle sønnerne var i udlandet for at tjene hos en fremmed fyrste eller for at studere. De måtte kaldes hjem.

Annes ældste lillesøster var Hilleborg, den yngste hed Margrethe. Den ældste lillebror hed naturligvis Peder efter sin farfar, den næste var Hartvig, så fulgte Movrids, der døde i sin barndom. De to yngste hed Henrik og Jørgen.

Om efteråret 1541 blev Annes ægteskab med hendes trolovede, Jens Barhe indgået, og gildet blev selvfølgelig efter alle kunstens og traditionens regler, selv om høsten havde slået fejl, og der vidt og bredt rådede hungersnød i landene.

Parret tog derefter ophold på Bækkeskov kloster i Christianstad len, og her fødte Anna sine ældste børn: Ove, Hölger, Axel, der var blind fra fødslen, og Anne.

Vidskøfle stod færdig i 1552, og her er sikkert de øvrige af børneflokkens født: Sophie, Pæder, Agathe, Tyge og Henrik.

Jens døde omkring årsskiftet 1559-60, og han kan måske have deltaget i Ditmarskens erobring. Han blev i hvert fald begravet i Vidskøfle kirke i januar 1560.

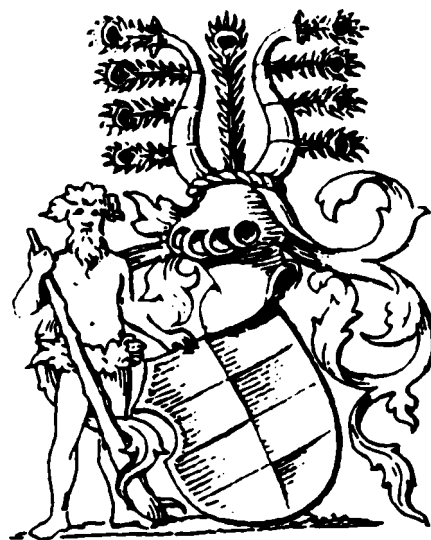
Det er muligt, at alle børnene overlevede deres forældre, men Anne kom til at opleve endnu en forskrækkelse, inden hun selv døde. Hendes søn Holger deltog i syvårskrigen og blev såret i det ene lår i 1564.

Han kom sig dog og levede endnu i mange år. Han overlevede også sin mor.

Anne døde midt under syvårskrigen, hvor også nogle af hendes brødre deltog. Det var den 11. august 1566, Anne udåndede, og det kan have været chocket over den store skibskatastrofe, da så mange af flådens skibe forliste ved Gotland sidst i juli måned. Hun kan have troet, at nogle af hendes kære var omkommet.

Hun døde på Løberød i Malmøhus len så langt væk fra grænsen som muligt i Skåne.

Anne ligger begravet i Vidskøfle kirke ved siden af sin afdøde ægtemage.

2878: Albrecht Mogensen Gøye til Krenkerup etc., død 1558

Han var søn af rigshofmester, rigsmarsk hr.Mogens Eskildsen Gøye til Krenkerup etc. og fru Mette Albrechtsdatter Bydelsbak til Torbenfeld, Gunderslevholm, Græse, Løgismøde, Clausholm og Kjeldkjær. Det var hende, der havde pængene. Vi fik her med det samme at vide, at Albrecht var opkaldr efter sin morfar.

Fru Mette døde 1513, og da hun havde fået to døtre efter Albrechts fødsel, kan vi forsigtigt anslå hans fødsel til det første tiår af 1500årene.

Han nævnes første gang i 1531, da han ligger i borgeleje som hofsinde på Øm kloster. Året efter får vi uddybet oplysningen med det tillæg, at han har fire heste, dvs. ryttere.

I 1532 blev han trolovet med Anne Ottesdatter Rosenkrantz til Boller, der da kun var ti år gammel. Trolovelsen skulle holdes hemmelig, for det var ulovligt at kabre de små piger så tidligt, men hr.Mogens så her sit snit til at få indflydelse i Norge gennem Annes forventede arv i Norge.

Hun skal have været et af de bedste partier i rigerne.

Året efter forsøgte hr.Mogens at få Albrecht anbragt på Bergaahus len, som Eske Bille sad på og gerne ville slippe.

Begrundelsen var, at Albrecht med sin tilkommende hustrus arv ville blive en næsten indfødt nordmand. Sagen gik dog ikke igennem i denne omgang.

Imidlertid døde Frederik den Første, og rigsrådet udsatte valget af en ny konge. Skipper Klement gik i land i Aalborg og hidsede bønderne op imod adelen. Han gik fra hus til hus, og alle dem, der ikke fulgte hans parole, blev hængt på deres egen dørstolpe. På den måde fik han samlet ca 6000 bønder til at storme og brænde de adelige gårde i Nørrejylland.

Den jyske adel kunne ikke sidde hjemme og vente på de rasende bønder. De samlede sig i Århus og Randers ca 600 ryttere i panser og plade, og drog så imod Aalborg. Den 15.oktober 1534 stod adelshæren ved Svenstrup, hvor den slog lejr for natten.

Da skipper Klement erfarede, at rytterhæren stod overfor en sympet engstrækning, lod han sine bønder tage stade på højderne på den anden side af engene.

Om morgenen gik rytterne til angreb i silende regn, og da de tunge heste kom ud iden bløde angjord, sank de i, og rytterne gled og faldt af hestene.

Bønderne gik nu til modangreb under devisen: slå hesten, manden får vi vel.

Albrecht var heldig. Han blev kun såret og taget til fange, da han var kendt som en rig arving, der kunne give gode løsepenge. Han sad nu fanget på Aalborghus, men da Johan Rantzau stormede Aalborg slap han fri med de øvrige fanger.

I 1535 havde situationen vendt sig. Johan Rantzau opsogte nu fjenden på Fyn, og her var Albrecht med som fodermarsk. Han fulgte siden med til Sjælland og var med Christian den Tredies hær foran København.

Da Stege var blevet indtaget, fik Albrecht Stege som len og beholdt dette len indtil 1540.

Han deltog i den store rigsdag i oktober 1536, hvor reformationen blev endelig vedtaget, og han beseglede recessen.

I august 1537 var han med ved Christian den Tredies kroning og deltog med livhest og kyrads i festlighedernes turneringer.

Året efter blev han gift med den sekstenårige Anne Rosenkrantz uvist hvor, men meget tyder på, at bruden er blevet hjemme i nogle år, for da Albrecht dør i 1558, efterlader han kun fire mindreårige børn. Der har dog været en datter mere, der var opkaldt efter sin farmor Mette.

I 1540 ombyttede Albrecht Stege med Dragholm, som han dog bare beholdt i nogle måneder. Han skrev sig på den tid til Gunderslevholm, selv om hans far levede endnu. Torbenfeld havde han fået allerede i 1513, da hans mor døde.

Hr.Mogens Eskildsen Gøye døde den 6.april 1544 på Skanderborg.

Det kom imidlertid til at vare noget, inden det endelige skifte blev foretaget mellem børnene.

Albrecht overtog pantelenet Tordrup med Gerlev, Galten og Houlbjerg herreder mod en forhøjelse af pantesummen med tre tusinde gylden. Dette pantelen blev indfriet i 1548, og Albrecht blev herefter forlenet med Gerlev og Nørhald herreder, som han fik lov at beholde til 1552, hvor han fik sin afdøde fars Skanderborg slots len.

Mogens Gøyes sønner var ubetydelige, og ingen af dem viste nogen af deres fars evner. Albrecht siges dog at have været den mindst ubetydelige, en noget beskeden ros, må man sige.

Albrecht Mogensen Gøye til Krenkerup døde den 24. juni 1558 på Skanderborg slot og blev begravet en måned senere i Rasted kirke.

Det siges i familien Rosenkrantz' historie, at Albrecht var religiøst bevæget, og han fik da også i 1549 udgivet et teologisk skrift, som var blevet revideret af Peder Paladius. Desværre ser det ud til, at hans "bevægelse" var fanatisme, for det var i hans lensmandstid i Stege, de første heksebrændinger forekom i Danmark, en i 1539 og to i 1540, så i virkeligheden var han nok allerede på den tid påvirket af den fanatiske Peder Paladius.

Albrecht Gøye til Krenkerup, † 1558.

2879: Anne Ottesdatter Rosenkrants af Boller (1522 - 1580)

Hele den katolske verden fejrede Maria renselsesfest med indviende lys. Det var den 2.februar 1522, kyndelmisse og en af kirkeårets store festdage, men Margrethe Gans zu Putlitz Otte Holgersens på Tørring len kom ikke med i kirken den dag, for hun nedkom midt i vinterens mørke med en lille datter, der blev kaldt Anne efter sin mormor, Anna Maltzahn.

Det var midt i vinterens hjerte, men hjælpekvinderne sørgede for at holde vinduer og døre hermetisk tilukkede, så de onde ånder ikke kunne komme indenfor og skade den nyfødte, der jo endnu ikke var kristnet.

Der var i forvejen tre børn i familien, sønnen Holger, der var opkaldt efter sin farfar, datteren Margrethe, der var opkaldt efter sin farmor, og sønnen Erik, der var blevet opkaldt efter sin farfars far.

Der var måske også endnu en søn, Otte, hvis fødselstidspunkt ikke er kendt.

Vi har allerede den yngste søn, Jørgens biografi, og her er Tørring lens situation beskrevet og forældrenes pludselige død i Lybæk, hvor pesten rasede.

Lille Anne var imidlertid ikke med i Lybæk, men var kommet i huset hos sin faster Sophie, der netop var blevet gift med Axel Axelsen Brahe til Krøgholm, Vidskøfle og Tundbyholm, der var rigsråd og lensmand på Vidskøfle, som han siden købte.

Anne var ikke bare født i Kyndelmisse, men hun var også søndagsbarn, så hun kunne se, hvad der er skjult for andre.

Vi ved ikke meget om hendes tidlige barndom. Hun er måske opdraget sammen med den Jens Brahe, der byggede det nuværende Vidskøfle, for hendes faster fik ingen børn selv, og har måske beholdt sin yngste stedsøn hos sig.

Hun var kun tre år gammel, da begge hendes forældre døde af pesten. Hendes søskende blev så opdraget i nogle år i Brandenburg, til de blev hentet hjem. Også hendes ældste bror, Holger kom i huset hos faster Sophie. Han var fem år ældre end Anne.

Fr. Sophie M. Sørensen, Hø. Ave. Bldg.
1903-1958

Anne var kun ti år, da hun blev hemmeligt trolovet til Albrecht Mogens Gøye, hvis far havde forudset, at Anne skulle arve rige godser i Norge, så hans søn kunne få en magtstilling i det nordlige Norge. Det var forbudt at bortlove unge piger så tidligt, derfor blev det holdt hemmeligt, men Anne kendte godt sin tilkommende. Det var samme år, som Christiern den Anden gjorde sit forgæves forsøg på at genvinde Danmark og Norge, men blev narret til at gå med under frit lejde af biskop Knud Gyldendstjerne.

På den tid lå Albrecht Gøye i borgeleje på Øm kloster med fire heste og svende. Han synes da allerede at have været fodermask for kong Frederik den Første.

I 1533 døde kong Frederik, og kort efter brød Grevens Fejde ud. Annes plejefar, Axel Brahe blev tvunget til at sværge til grev Christoffer af Oldenburg, rimeligvis fordi greven havde taget mindreårige gidsler, som vi har set det i flere tilfælde. Troskaben måtte derfor blive så som så.

Når hr. Axel derfor optræder som ritmester for den skånske adels rostjeneste, er det så at sige med en pistol i ryggen.

Det var lensmanden på Helsingborg, Tyge Krabbe, der sendte bud til svenskerne om hjælp, og Gustav Vasa, der i hvert fald ikke ville have den blodtørstige slagter, Christiern den Anden tilbage.

Axel og hans folk søgte tilflugt hos ham og fulgte ham imod Lybækkerne i Helsingborg. Her kom Tyge Krabbe til at gøre udslaget ved at falde Lybækkerne i ryggen.

Allerede i 1529 blev storebror Holger sat i huset hos Oluf Nielsen Rosenkrantz til Vallø, der senere flyttede til Nyborg slot.

Holger overtog i 1537 værgemålet for sine mindre søskende og bestyrelsen af familiens store godser.

Lillebror Jørgen blev i 1530 hentet hjem fra Brandenburg og kom da også til sin faster Sophie. I 1534 blev han sendt til Malmø, hvor borgmester Jørgen Kock holdt ham og andre adelige børn som gidsler for den skånske adels troskab.

Anne overlevede Grevens Fejde uanset, hvor hun opholdt sig med sin faster, den elskelige Sophie Rosenkrantz.

Anne og faster Sophie levede sikkert på Børringe kloster, som plejefar Axel havde i forlening, og de har næppe hørt om Albrechts eventyr i Nordjylland og hans fangenskab, før det altsammen var overstået.

Ved Christian den Tredies kroning den 2. august 1537 mødte Anne selvfølgelig op som Albrechts trolovede. Hun var nu så gammel, at traktaten var lovlig, og hun har med spænding set sin trolovede deltage i den farlige turnering.

Hun har også med bæven set de mange fremmede fyrster, der nu dukkede op i København som den nye konges gæster. Det var Anne plejefar Axel, der bar sceptret under selv kroningshøjtideligheden.

I 1538 blev Anne og Albrecht formælet og derpå tog de ophold i Stege, som var Albrechts len. Hr.Mogens' drøm om Bergehus len var gået itu. Eske Bille var ude af sagaen.

Den første heksebrænding i Danmark fandt sted i Stege i 1539, mens Albrecht og Anne havde lenet, og året efter var der to. Samme år blev Albrecht forlenet med Dragsholm, men om det var før eller efter hekseprocessen tør jeg ikke sige.

Noget tyder på, at Albrecht ikke var blandt kongens yndlinge, for han havde kun Dragsholm i nogle måneder, og så stod han uden len i flere år.

I april 1544 døde den gamle hr.Mogens Gøye. Albrecht overtog Tordrup pantelen med Gerlev, Galten og Houlbjerg herreder mod at forhøje pantesummen med 3000 gylden, men eller gik det kun langsomt med skiftet mellem Albrecht og hans søskende.

Det endte med, at Krenkerup gik til Albrecht, og han fik part i Clausholm og Torbenfeld. Dertil kom at han havde to gårde i Københavns østre kvarter og en del købstadsgods også i provinsen. I 1544 fik han også Gerlev og Nørhald herreder i forlening og beholdt dem til 1552, hvor han fik Skanderborg slot som hans far havde haft.

Albrecht døde Sankt Hans 1558 og blev begravet en måned efter.

Samme år døde også Sophie Rosenkrantz, så det har været et sorgens år for Anne.

Hun sad nu tilbage med fire mindreårige børn. Den ældste, sønnen Otte deltog i Frederik den Andens syvårskrig og blev hårdt såret ved Elfsborg. Han døde af sine sår den 23. oktober 1566 og blev begravet i Radsted kirke den 23. februar i det følgende år.

Den næste i følgen, Dorthé, der skrev sig til Torbenfeld, levede ugift til 1616, hvor hun døde den 9. februar. Det var det år en streng kulde, så frosten trængte en alen ned i jorden.

Margrethe, der var nummer tre, blev gift med Peder Prahe til Krogholm. Hun døde den 11. april 1594 og overlevede også sin mor.

Mette var død allerede før sin far.

Pernille, der var født 1550 på Krenkerup, blev gift den 12. oktober 1572 med Hak Holgersen Ulfstand til Hikkebjerg. Hun døde samme år som Anne. Det var den 29. august 1589, og Anne nåede at være med til hendes begravelse den 5. oktober i Gernerup kirke.

Fru Anne kom selv til at styre de store ejendomme, som hendes mand efterlod hende.

I de 41 år, hun overlevede Albrecht, viste hun sig som en noget stolt, men handlekraftig kvinde, der nød stor anseelse i aristokratiets rækker og ved hoffet.

Skanderborg slot måtte hun straks ved Albrechts død afstå til sin svoger Eskild Gøye, men i 1561 fik hun Skjoldnæsholm i pant for 3000 Joachimsdaler og beholdt det til 1566, da det blev indløst og henlagt under Københavns slot.

Anne vægrede sig dog ved at vige pladsen og udlevere lenet til lensmanden på Københavns slot, Bjørn Andersen.

Da han klagede over hende til kongen, blev det pålagt hende ved et nyt kongebrev af 21. oktober 1566 at modtage sine penge og overdrage lenet til Bjørn Andersen, idet det blev forsikret hende, at det var af nød, kongen måtte fratage hende lenet. Bjørn Andersen fik besked på, at han skulle lade pengene ligge på slottet, lade følgebrevet læse og overtage lenet.

En fødsel.
Den fødende kvinde sidder i en særlig fødestol med hul i sædet.

Hun måtte således falde til føje, herrederne blev lagt under København og gården nedrevet.

Når Anne senere lånte kongen penge, 2000 daler i 1568 og 1000 daler i 1579, fik hun ikke pant for dem.

Clausholm var delt mellem Anne og hendes svigerinde, fru Elline Gøye. De to damer synes ikke at have kunnet sammen. I et brev til sønnen Oluf Krognos skriver fru Elline: "Denne Frue stoltserer meget imod mig, vi har ikke talt sammen, siden jeg kom hjem."

Elline havde dog allerede giftet sig i 1559 med Vincent Juel, og det var dengang det blev galt.

Den 13. december 1560 blev der fra Emborg udstedt befaling om, at hr. Otte Krumpen, Erik Rosenkrantz til Hevringsholm og flere adelsmænd skulde møde på Clausholm, da fru Anne Rosenkrantz har berettet, at der er trætte mellem hende og Vincent Juel på dennes hustrus vegne om bygning, gårdsted, vold og grave på Clausholm og anden jodsmon i skov, mark og anden gårdens tiliggende.

Den 11. januar 1561 fandt retshandlingen sted på Clausholm, og et forlig blev bragt i stand.

Fru Elline døde den 20. februar 1563, og hendes part tilfaldt sønnen Oluf Movridsen og efter hans barnløse død Christoffer Gøye, hvis part ved hans død 1584 tilfaldt fra Annes børn, så hun oplevede at se hele Clausholm i sin besiddelse.

For resten viste fru Anne sig om en ivrig godsbestyrer især på Krenkerup og Torbenfeld. Hun foretog en mængde mageskifter med både kronen og adelen. Krenkerup fik eget birketing etc.

Frederik den Anden red personlig markskel ved Krenkerup 1570, da kronens bønder havde klaget over forurettelser fra hende. I sine sidste år opholdt hun sig mest på Torbenfeld, da hendes døtre var blevet gift.

Hun stod i stadig forbindelse med hoffet. Ved jagtfesterne på Emborg havde hun fungeret som værtinde for den ugifte Frederik den Anden, og da han var blevet gift blev hun tilsagt med fem andre fruer til at møde otte dage før Bartholomæi dag 1573 i Kolding for at hjælpe den unge dronning med deres erfaring ved hendes forestående nedkomst.

Naturligvis blev hun så indbudt til den unge frøken Elisabeths dåb på Koldinghus den 25. oktober samme år.

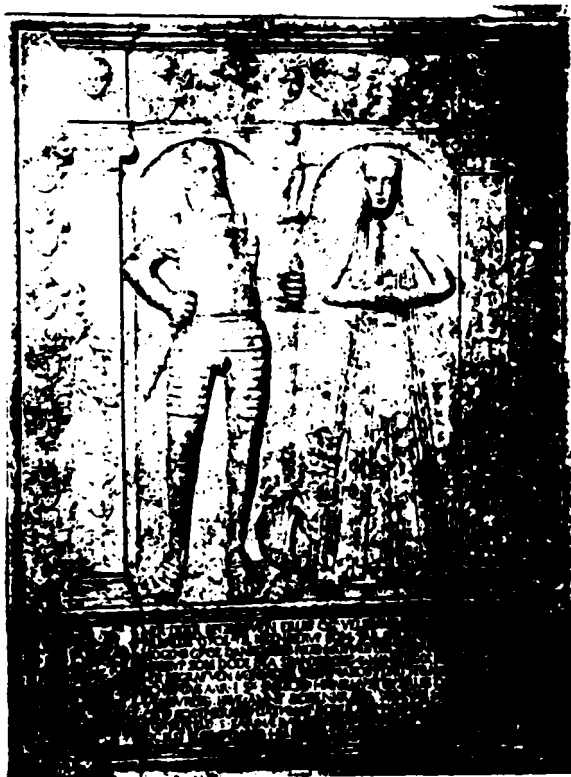
Det samme gentog sig i 1581, da den unge frøken Hedevig den 19. september blev døbt på Frederiksborg.

Fru Anne var også blandt de adelsfolk, der 1588 ledsagede Frederik den Andens lig fra Antvorskov til Roskilde.

Anne syslede med genealogi. I en slægtsbog, som hendes frænke, Sofie Rud lod indrette, står der side 55: "finis in libro dominæ Annæ Rosenkrantz in Torbenfeld". Fru Sofie er nok begyndt bogen, og da hun døde i 1555 og hendes mand i 1562, er den blevet fortsat af Anne. Det synes at være et omhyggeligt og pålideligt værk.

Før sin død i 1589 havde Anne skænket 500 speciadaler til Køge skole og 1600 daler til et legat til brøduddeling til fattige i Roskilde. Hendes arvinger oprettede fændatsen den 23. juni 1593, da skiftet efter hende var afsluttet.

Hun døde på Torbenfeld den 27. november 1589 i sit 68. år, formodentlig af pest, som hendes datter nogle måneder forinden. Anne blev foreløbig bisat i Ringsted kirke, den 4. januar 1590 og blev næste forår ført til Radsted kirke ved Krenkerup.

Figsten i Radsted Kirke over Albrecht Goye Mogensen † 1558 og Anne Rosenkrantz † 1589.

2880: Lüder(III)Lützow til Dutzow (1481) - (1492)

Han var søn af Lüder(II) til Dutzow og Thurow og NN von Jagow. Han var selv gift med Magdalene von Oppershausen, der fødte sønnerne, Lüder(IV) til Thurow og Christoph til Dutzow. Vi ved ingenting om ham udover årstallene 1481 og 1492.

2881: Magdalene von Oppershausen var gift med ovennævnte og gav ham sønnerne Lüder og Christoph.

2882: Arnts van der Hude var gift med NN van der Klenken.

2883: NN van der Klenken havde Arnts van der Hude til ægte.

2884: Matthias von Bülow nævnes 1478, 1480 og 1491.

Han stod i den bedste anseelse og virkede ved alle vigtige landsanliggender i Meklenborg.

Han deltog ved forliget i Lybæk 1478, ved Meklenborgs deling 1480 og ved overenskomsten med Rostock i 1491.

Han blev fanget under en fejde og måtte købe sig fri for fire tusinde guldgylden.

Sin i forvejen store godsmængde forøgede han ved købet af Kladrumburg, mens han sammen med sin bror Hartwig solgte flere godser.

Han var ridder og landsråd og skrev sig til Pokrent, Holdorf, Hundorf og Kladrumburg.

Han var gift med Margaretha von Plessen af huset Jahmeln.

Med hende havde han sønnerne Hartwig og Joachim.

Hans far, Hartwig von Bülow til Wedendorf etc. var to gange gift og havde i første ægteskab med NN von Vieregge sønnerne Tidecke og Hartwig, i andet ægteskab med Margaretha von Jagow foruden Matthias sønnen Joachim.

2885: Margaretha von Plessen af huset Jahmeln.

Margarethas far, Johann Kordson von Plessen skrev sig til Jahmeln og Weitendorf. Han var væbner og gift med Ursula von Dalldorf, der nævnes som enke i 1506.

Margaretha var eneste barn.

2886: Hartwig von Berkentin var død 1550. Han var gift med

2887: Anna von Ahnefeldt, og de havde datteren Anna. Hartwig skrev sig til Zecker.

2894: Heinrich Smeker til Wüstenfelde, nævnes 1491-1513.

Han er måske den Heinrich Smeker zu Wüsterfelde, der omtales i Bartholomæus Zastrows bog "Leben" som den vidunderlige Heinrich Smeker zy Wüstenfelde.

Alene det at kalde sit gods for Wüstenfelde er jo storsindet. At ligefrem annoncere, at man kommer fra ødemarken er da flot.

Heinrich var søn af Mathias Smeker, der nævnes 1482-1496 og var gift med NN von Hahn til Kuchelmiss.

Han var gift med Adelheid von Hahn til Basedow, og de havde udover den datter Cathrin, som vi stammer fra, sønnen Johann Mathias Smeker, der levede 1531-1591.

2895: Adelheid von Hahn aus Basedow nævnes 1491-1516.

Hun var datter af Hans(II) von Hahn auf Basedow og Agnes von Behr, og hun havde to søstre, der begge gik i kloster.

Men Adelheid mødte den "vidunderlige" Heinrich von Smeker zu Wüstenfelde, som hun skænkede i høert fald en datter og en søn. Hun nævnes selv 1491-1516.

Bare man vidste på hvilken måde, Heinrich var så vidunderlig.

2896-97: se 2852-33.

2898: Gunde Hansen Lange til Breininge, død 1564 på Kalø.

Gunde Hansen Lange af slægten Munk med tre roser i skjoldet var måske født på Trøjborg slot i Tønder amt, der på den tid tilhørte Ribebispen Iver Munk, der havde bortforlenet slottet til sin slægtning, Hans Nielsen med de tre roser i sit våben.

Gunde er antagelig født i Christiern deñ Andens regeringstid selv om vi ikke hører noget til ham før under Christian den Tredie.

Vi kan formode, at han blev myndig under Grevens Fejde, men det betyder ikke, at han ikke kan have deltaget i borgerkrigen.

Faderen Hans Nielsen var død i første halvdel af februar 1535 muligvis som trofast katolik.

Gunde har sikkert været med til Københavns belejring, for i 1536 fik han Tryggevælde len, som han beholdt til 1540. Han arvede Holmegård efter sin faster Anne, der endnu levede i 1535.

Hans mor hed Maren Christensdatter Spend og levede endnu 1552 på Partbo ved Varde. Hun fødte ialt tretten børn, hvoraf de otte døde som små, og en gik i kloster.

Vi ved ikke, hvornår Gunde blev gift, men det var senest 1540, da vi har fødselsår på Dorte, der kom til verden 1541, og på Hans, der blev født 27.maj 1542. De fire andre har vi ingen årstal på, så de kan være født tidligere. Christen og Gunde meldes døde ugift. Frederik nævnes første gang som hofjunker 1566, og Anne har slet ingen tidsfæstelse.

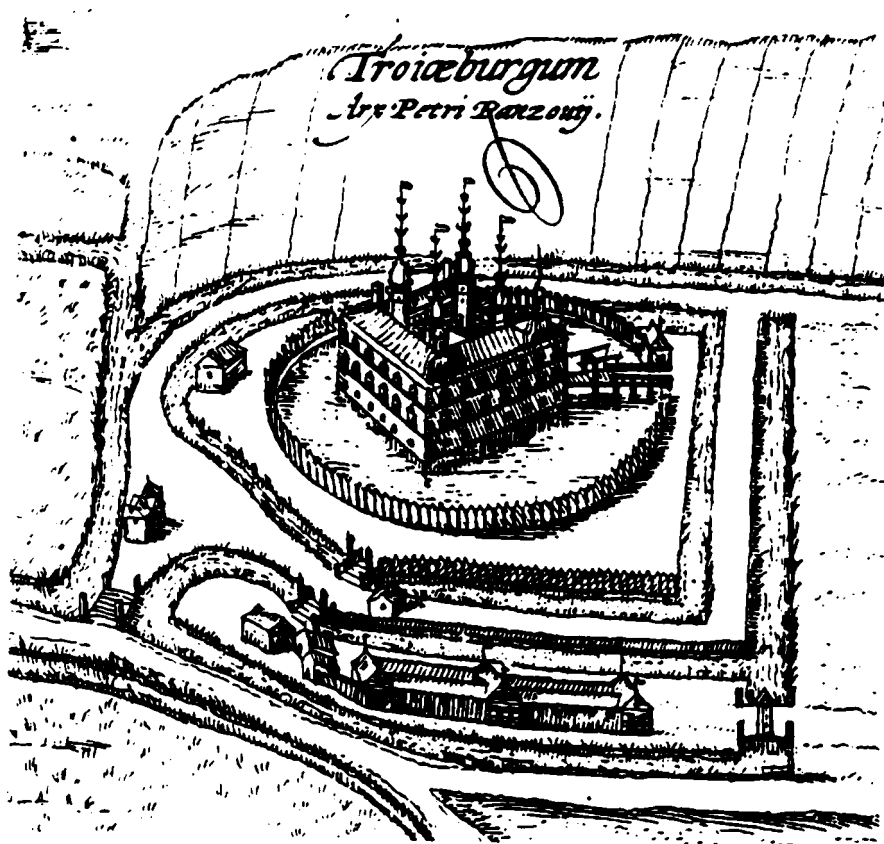
Gundes hustru hed Karen Hansdatter Breide til Kjeldet. Hun havde Svendstrup i forlening 1539-44.

Hun døde 1550 på Kjeldet og blev begravet i Fjelstrup kirke.

I 1544 havde Gunde købt Breininge, som hans søn, Hans senere gav en ny hovedbygning, og i 1554 skrev Gunde sig til Kjeldet.

I 1559 blev hans datter Dorthe gift med rigsråd Jørgen Rosenkrantz til Rosenholm. Hun havde været i dronning Dorotheas jomfrukammer og endte med at være dronningens kammerjomfru.

Gunde døde 1564 på Kalø slot og blev begravet i Fjelstrup kirke. Semere blev både Gunde og hans hustru Karen overført til Hornslet kirke af deres svigersøn, Jørgen Rosenkrantz.

Trøjborg slot set fra sydøst 1588. Udsnit af stik med prospekt af 'Fonder i Braunius' Theatrum urbium.

2899: Karen Hansdatter Breide til Kjeldet (1533) - 1550.

Hendes far var Hans Hartvigsen Breide til Heils-Vargård, og moderen var Tale Emmiksdatter Emmiksen, hvis far skrev sig til Refsø.

Det er sønderjyder allesammen, eller slesvigere. De boede syd for kongeaen.

Hans Hartvigsen tjente i 1481 hos Detlev von der Wisch, men det kan godt være som mindreårig. I 1489 var han på Gottorp og var da formentlig myndig.

Det er ikke muligt ud fra de kilder, vi har til rådighed, at sætte noget tidspunkt for ægteskabet mellem Karens forældre, og derfor kan vi heller ikke gætte på hendes alder.

To af Karens søstre, Abel og Margrethe var i hoftjeneste hos dronning Dorothea.

Det var måske derfor, Karens datter Dorthe allerede syv år gammel kom i dronningens tjeneste. Jeg vil dog ikke udelukke, at også Karen kan have været i samme dronnings jomfrukammer, siden hun 1539-44 var forlenet med Svendstrup, og det var endda uden afgift af nogen art.

Det kunne se ud som om Karen og Gunde har fået deres forle-
ninger samtidig med deres ægteskab, selv om årstallene er for-
skudt med et år. Det kan således være 1539 eller 1540, og nær-
mere kommer vi det næppe.

Søster Abel fik i 1549, vel nok i forbindelse med sit bryllup
brev på at måtte beholde sin ægtemands len Næsbyholm i Skåne,
når han døde. Hun ægtede Michel Hals, der døde 1568, men måt-
te da lade sig nøje med 15 af kronens gårde på grund af kri-
gen.

Den næste søster, Anne, som var gift med Niels Ludvigsen Ro-
senkrantz, døde 1551.

Margrethe, der var den tredie, fik i 1553 brev på Svendstrup
len, hvis hun skulle overleve sin mand, Povl Huitfeldt til
Snedstrup. De ligger begge begravet i Halmstad.

Karen havde en eneste bror, Joachim, der skrev sig til Vargård. Han lå 1536 i borgeleje på Ringsted kloster. Han var gift med Emmerence Eriksdatter Emmiksen af Tyrstrup.

Han nævnes 1564 i landsregistret til Vargård. Både han og hustruen døde 1574, da der rasede både pest og kopper i rigerne.

De ligger begge begravet på Bøjls kirkegård.

Karen døde 1550 på Kjeldet, men blev overlevet af sin mand og børnene, Dorthe, Hans, Frederik og Anne.

Hendes og hendes mands grave findes nu i Hornslet kirke.

BREIDE

2900: Otte Tygesen Brahe til Knudstrup, 1518 - 1571.

Han var endnu ikke fem år gammel, da hans far, hr. Tyge Axelsen Brahe til Tosterup den 7. september 1523 blev dræbt, da Malmøborgene foretog et kraftigt udfald fra den belejrede by.

Tyge Brahe havde først været gift med Magdalene Olufsdatter Krognos, der var død den 4. september 1510 antagelig af pest, der på den tid i hvert fald hærgede Sverige.

Hun efterlod kun sin sidstfødte datter, Maren, der dog døde inden Otte blev født.

Otte mor hed Sophie Jørgensdatter Rud og skrev sig til Elved. Hun havde før Otte født en storebror Jørgen og en storesøster Kirstine.

Otte kom til verden den 2. oktober 1518 på Tosterup, der ligger i det sydøstlige Skåne. Moderens svangerskab var begyndt med en meget mild vinter, men i tredje måned var det sat ind med stærk frost, haglbyger og storme, som ødelagde alle forårets frøbrudte knopper, så der til høsten blev en svær dyrtid, og nogle steder endog hungersnød.

Der kom en lillebror Peder i 1521, og samme år døde søsteren Kirstine.

En lillebror Mikkell har vi intet fødselsår eller dødsår på. Han døde ugift.

Endelig var der også to søstre uden kendt fødselsår. Anne og Magdalene. Dem kan vi vende tilbage til.

Elleve år gammel kom Otte i huset hos Erik Eriksen Banner, der havde Kalø i forlening, og det er nok her han har fået sin uddannelse i ridderlige idrætter, og det må være Erik Banner, der har gjort ham væragtig.

Fra 1537 nævnes Otte som hofsinde, og han må sikkert have fulgt Erik Banner, der var anfører for slaget ved Svendstrup. Ligesom han også må have været med, da Erik Banner deltog i stormen på Aalborg.

Derefter er Otte så kommet i kongens tjeneste.

Skåneslätten vid Tosterup.

Sin første forlening fik han i 1540, da han sammen med sin bror Jørgen blev forlenet med Storekøbing i Skåne.

I 1544 blev han selv forlenet med Gladsaxe i Skåne, og den 23. november samme år indgik han ægteskab med Beate Clausdatter Bille af Lyngsgård.

Da hertug Frederik(II) i 1548 skulle til Norge, fulgte Otte med som den unge hertugs marskal.

I 1555 afgav han Gladsaxe til fordel for Aalborghus len, som han havde til 1567.

Ved Frederik den Andens kroning i 1559 var Otte blandt dem, der afslog den tilbudte ridderværdighed, men samme år blev han forlenet med Han herreds provsti, og i april 1563 blev han rigsråd. Og nu begyndte så Syvårskrigen, som den kom til at hedde af indlysende grunde.

I anledning af krigen blev Otte proviantmester og fik sammen med tre andre rigsråder overopsynet i Jylland, mens kongen deltog i krigsoperationerne i Sverige. Det varede i to år.

I det lange løb var det ikke tilfredsstillende for Otte at sidde i Jylland, når det var i Sverige, det foregik, og i 1567 ombyttede han Aalborghus med Helsingborg len, som han beholdt til sin død.

Han ville gerne spille en aktiv rolle i krigsbegivenhederne, og da Daniel Rantzau på sit berømte togt ind i Sverige behøvede forstærkning, blev Otte sammen med Bjørn Kås og Jørgen Marsvin i spidsen for en større styrke sendt ind i Småland for at kontakte Daniel Rantzaus stærkt reducerede arme.

Det blev ikke nogen succes. Den 1. december stod de i Småland og udstedte en proklamation til befolkningen, men deres egne skånske bønder gjorde mytteri, så de i hast måtte trække sig tilbage over grænsen. Havde de vidst, hvor nær Rantzaus styrke var, kunne de vel have beroliget deres egne, men sådan kan det gå.

I 1569 blev forsvaret af den skånske grænse overladt til Otte med Jørgen og Steen Bille. Næste år blev freden sluttet, men det kom Otte ikke til at nyde ret længe. Han døde den 9. maj 1571 på Helsingborg slot.

Om Brude- og Høstet i 1881 set fra raves den

Knutstorp

Otte ejede Knudstrup, som han ombyggede i 1551, og Elved, som han fik med Beate Bille. Desuden ejede han gods både i Jylland og i Norge. Sammen med Peder Oxe købte han i 1568 Peder Christensen Dyres jordegods af kronen, og øgede i det hele taget sit gods ganske betydeligt.

Efter sin bror Jørgen arvede han i 1565 Rødinge pantelen og modtog 1569 Froste herred i pant for 6000 rdl.

Med Beate havde han seks sønner og fem døtre, og det var en dygtig slægt, der udgik fra Knudstrups barnekammer.

Først og fremmest må vi nævne den verdensberømte Tyge Brahe og hans søster, den lærde Sophie Brahe, men også sønnerne Steen, Jørgen og Knud gjorde sig godt bemærket.

Steen fik i modsætning til Tyge en væsentlig praktisk uddannelse. Efter skolegang i Århus og Aalborg kom han i huset hos Steen Rosensparre for at optugtes i hof-tjeneste. Derefter var han hos grev Günther af Schwartzburg, som han ledsagede til Danmark, da denne skulle overtage stillingen som felt-øverste, senere til Ungarn, hvor han 21 år gammel blev erklæret væragtig af greven.

Han gjorde en tid tjeneste hos prins Wilhelm af Oranien og omkring 1569 hos kurfyrsten af Sachsen, hvor han blev til, han hørte om sin fars død.

Han kom nu i hoffets tjeneste og var rigsråd i 42 år og måtte som sådan ofte rejse udenlands i rigets tjeneste.

Jørgen er lidt mere anonym, men han var i hvert fald blandt dem, Christian den Fjerde sendte til Norge som værter for den skotske kon Jacob den Sjette, og han var med til at overvære prinsesse Annas kroning til skotsk dronning i Edinburgh. Han byggede den anselige Tosterup kirke ved sin arvede gård Tosterup. Han deltog med Steen i Nederlandenes frihedskrig.

Knud kæmpede også mod spanierne i Nederlandene. Han studerede i Padua og rejste ellers meget i udlandet. I Kalmarkrigen udmærkede han sig ved Varberg ved sammen med Ulrik Sandberg at tage en tredobbelt svensk styrke tilfange.

Og så var det især ham, der tog sig af den lærde Sophie og hendes fallerede mand, alkymisten Erik Lange.

Storebror Jørgen var først hofsinde og fik siden en række forleneringer. Han var med i frøken Annas brudetog til Sachsen i 1548, da Otte var i Norge med hertug Frederik. Han var øverste proviantmester under Syvårskrigen og deltog i søslag under Herluf Trolle. Han døde under forsøg på at redde kong Frederik, der var faldet i havnen ved Amagerbro den 21. juni 1565.

Søster Anne blev gift med Herluf Skave til Eskildstrup, der døde 1583 som sidste mand af sin slægt. Anne døde den 4. oktober 1590.

Søster Magdalene ægtede Jørgen Urne til Boserup. Hun levede endnu i 1555, men blev stanget ihjel af en tyr.

Otte blev begravet i Kågerød kirke ved Knudstrup. Han havde fået patronatsret til kirken i 1560.

KÅGERYD (Skåne). Otte Brahe, † 1571

2901: Beate Clausdatter Bille, født 1526, død 1605.

I annalerne står for 1525; Søren Nordby lander i Skåne. Det betød for Claus Bille, at han måtte søge tilflugt i Landskrone med sine folk, mens en hoben bønder med en forløben munk i spidsen afbrændte hans gård Lyngsgård og fjævnede alle hans ejendele fra gården.

I 1526 var han fuldt optaget af at genopbygge Lyngsgård, da hans hustru, Lisbeth Jensdatter Ulfstand nedkom den 29. april med en datter, hos sin svigerinde og svoger på Skarholt.

Den lille pige var Beate, hvis skæbne her vil blive rullet op for de undrende efterkommere.

Det var faster Birgitte, der tog imod Beate på Jens Torbensens Rosensparres gård, hvor Beates mor og storesøster havde fået ophold, mens Lyngsgård blev genopbygget.

Beates storesøster Margrethe Bille blev født på Lyngsgård i de dage, da Søren Nordby gik i land i Skåne, og mor og barn måtte søge tilflugt på det stærke og uindtagelige Glimmingehus.

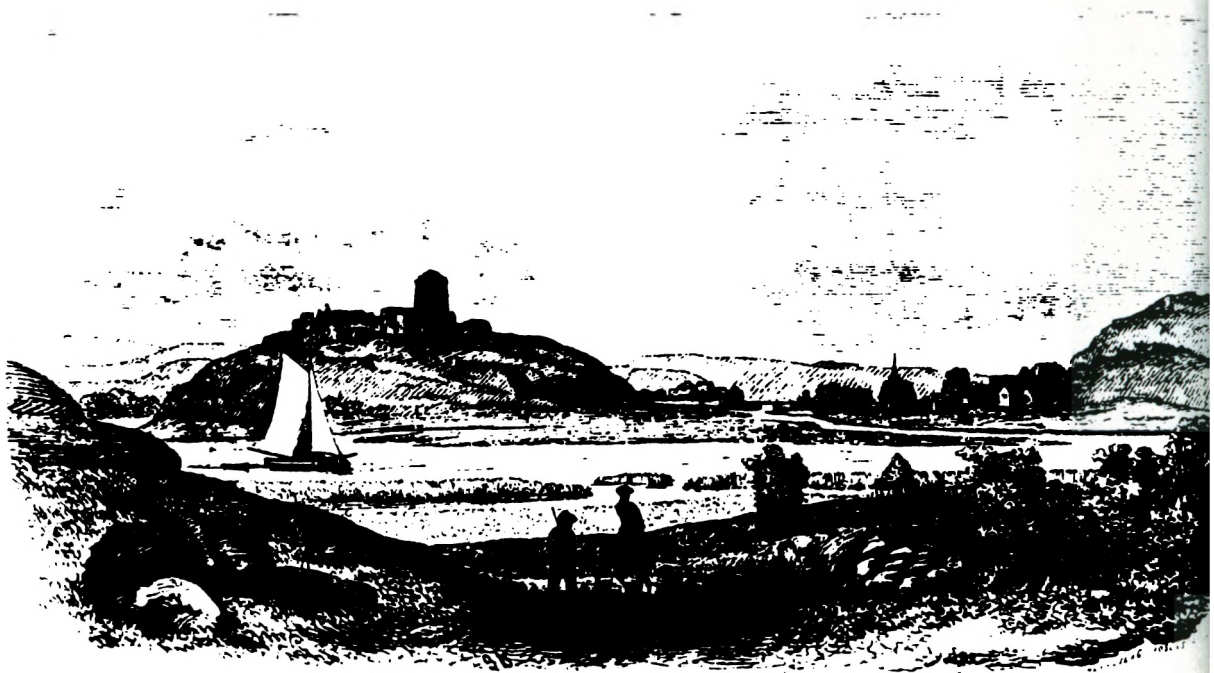
Lillebror Steen blev født på Billeslægtens nye hovedsæde og slægtsgård, Vandås den 14. november 1527; men nu skete der en vending i familiens tilværelse.

I 1528 blev hr. Claus forlenet med en af de stærkeste fæstninger i Norden, det norske Bohus slots len, som behersker Götaelven og danner bindeled mellem Norge og Danmark. Den lå to mil nord for den svenske Elfsborg, på en ø i Götaelven, netop hvor den deler sig og omslutter Hisingen. Bohus blev aldrig indtaget af nogen fjende, og det var en utålelig hindring for den svenske sejlads og handel, og hr. Claus var ikke den, der viste hensyn.

Det var Beates far, der købte Viken tilbage til Norge, efter at det siden 1523 havde været i Gustav Vasas besiddelse.

I 1531 dukkede Christiern den Anden op i Norge og belejrede Akershus og Bohus slot.

Vi ved, det var forgæves, og at Christiern vendte om og gav sig i forhandlinger, der endte med hans lange fangenskab.

Bohus från Västgötha sidan.

Jeg skulle gerne have vist noget mere om Beates barndom og opvækst, om der her skulle findes noget, der kunne forklare, at hun blev mor til to genier, Tyge og Sophie. Otte virker ikke usædvanlig, så Beate kunne være forklaringen.

Desværre genfinder vi hende først i deres bryllupsår 1544, og siden får vi ikke noget at vide, om Beates personlighed, før på hendes gamle dage, hvor hun i sin enkestand bliver dronning Sophies hofmesterinde. Det vil vi vende tilbage til senere i hendes historie.

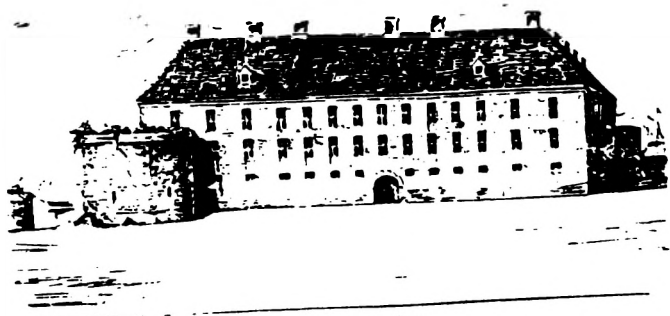
Beates ægtemand var lensmand på Gladsaxe i Skåne, da de blev gift, et len han beholdt til 1555. I den periode lod Otte opbygge på Knudstrup en ny hovedbygning, der stod færdig i 1551. I mellemtiden havde han været marskal på hertug Frederiks rejse til Norge i 1549. De første ni børn fødte Beate på Knudstrup, og det var først nummer ti, der blev født på Aalborhus, hvor Otte blev lensmand i 1555. Her blev også den geniale Sophie født i 1556.

Mens den geniale storebror Tyge blev opdraget hos sin farbror må vi anse det for sikkert, at Sophie er blevet oplært af sin mor.

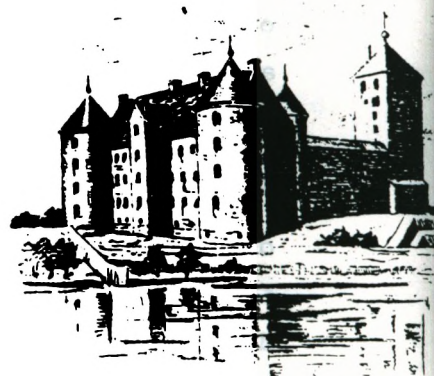
Da Frederik den Anden i 1563 begyndte krigen mod Erik den XIV af Sverige, blev Otte rigsråd og proviantmester i Jylland. Beate var sikkert godt tilfreds med at have ham så langt fra krigsbegivenhederne, men i 1567 lod Otte sig fotflytte til Helsingborg netop for at være nærmere ved krigen, og det len beholdt han til sin død i 1571. Beate må sikkert have fulgt sin mand til Skåne, men, da han drog ind i Sverige for at bistå Daniel Rantzau, som syntes at være forsvundet i Sverige med sin arme, blev Beate hjemme på Helsingborg.

Efter den meget strenge vinter 1571 døde Otte på Helsingborg den 9.maj.

Mens Otte levede, var ægteparret jævnlig gæster hos kongen og dronning Sophie, og det blev ikke stort mindre, da Beate blev enke. Hun blev brug som dragefrue, når slottene skulle pyntes til fest, og hun skulle møde og repræsentere, når udenlandske gesandter skulle modtages af kongen.

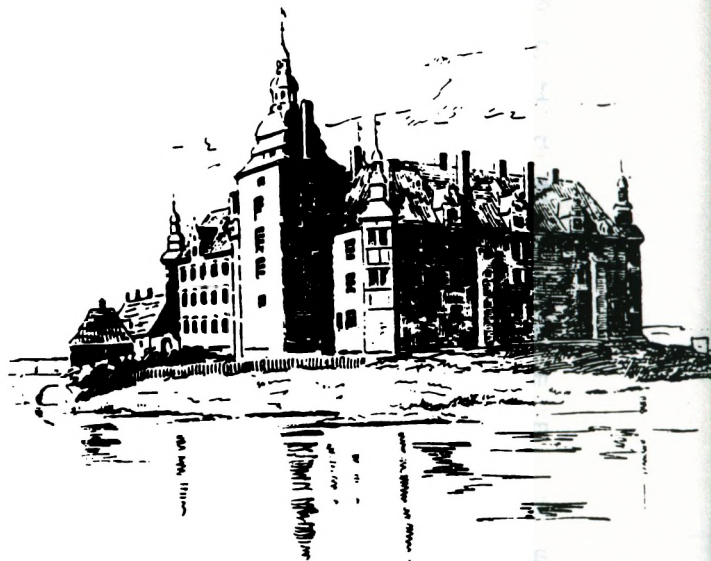
Sønderborg Slot.

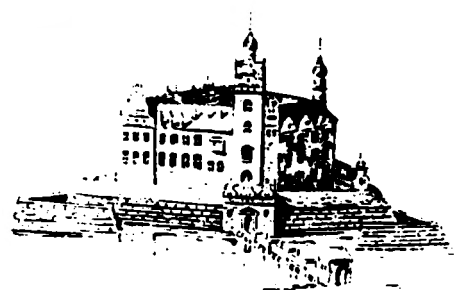
Skanderborg Slot.

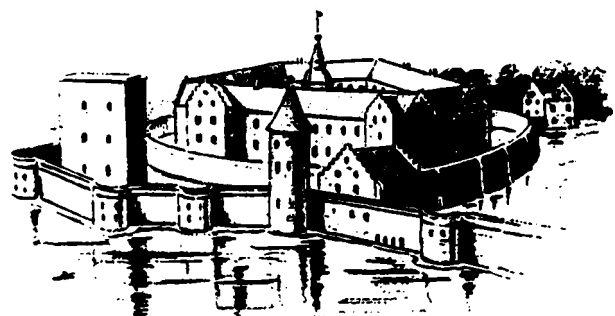
Haderslev Slot.

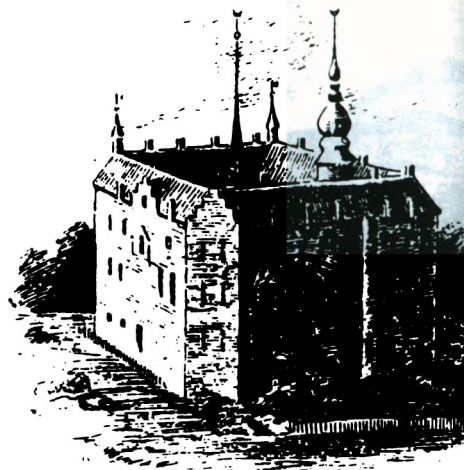
Nykøbing Slot.

Gottorp Slot.

Kallundborg Slot.

Koldinghus.

Ligesom Otte havde mageskiftet gods med Kroneøj, foretog Beate også et par gange mageskifter 1574 og 1582 med Frederik den Anden.

I 1584 blev Beate opfordret af kong Frederik og dronning Sophie til at overtage stillingen som dronningens hofmesterinde. Som det sig hør og bør undskyldte Beate sig med sygdom og svagelighed, men da hun igen blev opfordret, lod hun sig overtale til at påtage sig stillingen, som hun beholdt til 1592, hvor dronning Sophie af rigsrådet blev henvist til sit enkesæde.

I de otte år, Beate var hofmesterinde for dronningen og for enkedronningen, var det hendes opgave at holde orden på hofdamerne i dronningens Frauenzimmer, at de passede deres arbejde og ikke fjasede med de unge hofsinder.

Hun fulgte dronningen overalt, hvor hun rejste hen og opholdt sig på alle de kongelige slotte. Københavns slot, Frederiksborg, Kronborg, Koldinghus, Haderslevhus, Skanderborg, Antvorskov, Kalundborg, Korsør og Nyborg.

Det eneste sted, de ikke kom, var dronningens livgeding på Nykøbing slot.

Det var blevet restaureret og moderniseret gennem de sidste tre år og udgjorde nu en fortræffelig ramme om dronningens enkesæde, men Beate betakkede sig for nu at sidde stille på Falster under den strenge og noget nærige dronning Sophie. Hun havde fra starten betinget sig, at hun ville kunne holde op, når hun ikke mente, hendes helbred længere kunne stå for kravene til en hofmesterinde.

Sine sidste år tilbragte Beate i Skåne, hvor hun døde på Lundegård den 18.oktober 1605. Hun blev bisat den 30.oktober i Lund.

Det var ikke mindst på hendes opfordring, at Anders Sørensen Vedel udgav sine folkeviser. Hun har næppe haft del i enkedronningens langvarige strid med formynderregeringen og Henrik Rantzau i hertugdømmerne.

Omkring 1400. Knekt

Omkring 1400. Knekt

2902: Falk Mogensen Gøye til Skærsø, død 1554, begr.i Dråby

Hans forældre blev gift i 1515, samme år som Christiern den Anden blev gift med Elisabeth af Nederlandene.

Falks far, hr.Mogens Eskildsen Gøye til Krenkerup havde været gift før med Mette Albrechtsdatter Bydelsbach, der døde den 9.november 1513.

Da fru Mette til hørte en slægt, der uddøde med hendes bror, tilfaldt alle denne slægts godser hr.Mogens, der blev en meget rig mand.

Falks mor, fru Margrethe Clausdatter Sture var bekendt for sin skønhed. Den slags havde hr.Mogens råd til at se på nu.

I faderens første ægteskab var der født ti børn, hvoraf de otte levede endnu, da Falk kom til verden.

Desuden havde fru Margrethe allerede født en søn, Christoffer, da Falk så dagens lys.

Vi ved, at også fru Margrethe blev mor til ti børn, og da hun døde i barselseng i 1528, har hr.Mogens haft travlt.

Vi kan derfor ansætte Falks fødsel til 1517, og dog. Det viser ud til, at det igen er sønnerne, der nævnes først og døtrene tilsidst.

Vi må acceptere, at år, dag og time er glemt, og at Falk er født mellem 1516 og 1528.

I 1518 blev faderen rigsmarsk og ledede landgangen ved Stockholm samme år.

Hr.Mogens sluttede sig kun nødigt til Frederik den Første, der imidlertid straks udnævnte ham til rigshofmester og gav ham livsbrev på Gavne kloster.

Senere spillede han en vigtig rolle under Grevens Fejde.

Vi hører ikke noget til Falk, før han i 1548 deltager som hofsinde i det store brudetog til Sachsen, som også hans storebror Christoffer deltog i.

I 1551 blev Falk gift med Ide Truidsdatter Ulfstand til Trudsholm i Voldborg herred.

Han mistede, som nævnt, sin mor, der døde i december 1528, og da kan han næppe have været ret gammel. Der var flere umyndige i den sidste søskendeflok, og hr.Mogens antog en ufri kvinde, Anne Jensdatter til at være barnepige.

Med hendes fik han en søn, som kom til at hedde Falk Gøye den yngre. Han levede endnu i 1540, men så forsviøder han ud af sagaen.

Hr.Mogens døde den 6.april 1544 på Skanderborg, som han længe var forlenet med, og det er vel der, hans børn er vokset op.

Skiftet efter ham var ikke uden problemer, for det ældste kuld efter Mette Bydelsbach var ikke så villige til at afgive noget af deres mødrene arv, og det endte med, at Falk blev spist af med Skærse på Djursland. Det var vel så, da han havde fået skøde på Skærse og havde taget ophold der, at han indgik ægteskab med Ide.

Ide skænkede ham fem børn i løbet af de fire år, de var gift. Mogens, Falk, Margrethe, Mette og Helvig. Og igen er rækkefølgen ikke den rigtige. Falk må i hvert fald være født efter sin fars død.

Falk døde efter den 5.september 1554 og blev begravet i Dråby kirke. Vi stammer fra datteren Mette.

Det har været sagt, at ingen af hr.Mogens søbner var betydelige, men for Falks vedkommende må det være, fordi han døde så ung, at han aldrig nåede at gøre sig gældende.

2903: Ide Truidsdatter Uåfstand til Trudsholm Falk Gøyes.

Ide blev født, dengang Christiern den Anden vendte tilbage for først at generobre Norge og siden Danmark.

Hendes far, Truid Gregersen Ulfstand havde udskrevet alle Varbergs borgere til fæstningsarbejde, mænd, kvinder, børn og oldinge. Også de andre stæder i Halland måtte møde, og bønderne var udskrevet til forsvar.

I oktober og november arbejdede man dag og nat med at bygge volde og grave, og sidst i november kunne man fra borgen se store hollandske orlogsskibe krydse i Kattegat. Det var den flåde, Christiern den Anden havde udrustet i Nederlandene.

I al denne forvirring gik Ides mor, Ide Lagesdatter Brok og var højgravid, og man kan meget vel tænke sig, at det ikke var til at få fat i jordemoderen, da hun skulle nedkomme, så hun må være død i barselseng. Lille Ide blev reddet og kaldt op efter sin mor.

Nu var Truid Gregersen Ulfstand alene med sine mindreårige børn, og den eneste, der kunne tage sig af dem, det eneste familiemedlem, der kunne træde til, var Truids søster, Kirstine, enke efter Carl Bryske til Flintholm, der havde tre sønner og en datter selv.

Det er umuligt at sige med sikkerhed, men efter den tids måde at gribe den slags sager an på, synes det at være den bedste mulighed.

Ide, der altså var født ved årsskiftet 1531-32, blev gift, da hun blev tyve år gammel, med Falk Mogensen Gøye til Skærse. Efter fem fødsler på fire år mistede Ide sin ægtemand, der antagelig blev angrebet af pesten, som rasede igen det år. Og nu var det Ide, der sad med fem små børn, men hun var enke og havde brug for børnenes beskyttelse.

Hendes far var en god katolik og gik sent over til den evangeliske kirke. Vi kan måske ane en lignende holdning hos Ide, der ikke giftede sig igen, som det ellers blev anbefalet af Martin Luther. I henved halvtreds år sad hun enke uden at tage sig en ny ægtefælle.

Vi finder hende omtalt to gange i forbindelse med mageskifter med kronen. Først i 1563 og igen i 1587. Endnu i 1598 var hun i live, men i 1604 er hun allerede død, eller skal vi sige endelig.

Igen finder vi hér et offer for pesten, der atter rasede i de nordiske lande, denne gang som den klassiske byldepest og nu ledsaget af en række strenge isvintre.

Ulfstand. Zigzagdelt (=ulvetænder) af hvidt over sort. På hjelmen to vesselhorn inddelt på samme måde, undertiden hvert besat med tre påfuglefjer (se side 6). • Uradel. Skåne eller muligvis af tysk oprindelse. Antog sit navn i 1500-tallet. Jakob Gertsen 1385; slægten uddød 1634 med Axel Ulfstand til Axelvold. Se NDA side 301 og DAA 1896 side 428 samt senere tilføjeser.

2904: Niels Enevoldsen Juel til Åbjerg (1526) - (1567).

Niels nævnes første gang til Åbjerg i 1543, og det kan måske være hans fars dødsår. Han besejler til vitterlighed med Erik Rosenkrantz i 1551, og det må være, da han bliver myndig.

Hans far Enevold Nielsen Juel omtales sidste gang i live 1539 til Åbjerg, men var død, da han nævnes i 1553, da hans enke stævnedes Anders Sandberg.

Hans mor Inger Hermansdatter Flemming levede endnu i 1550.

Udover Niels havde de datteren Sphie, der døde ugift, og en søn Erik, der skrev sig til Lykkesholm.

Enevold Juel var en beskeden landadelsmand, og børnene voksede op i den yderste klitrække i Vedersø sogn.

Det var først, da Niels giftede sig med Christence Lunge af slægten Dyre, der før havde været gift med Peder Skram af slægten Fasti, at Juel'erne kom i søgelyset.

I 1562 mageskiftede Niels med kronen noget gods på Falster for gods i Vedersø.

Han blev skiftekommissær efter Albert Skeel i 1565.

Christence skænkede ham syv børn, efter at hun i sit første ægteskab ingen børn havde fået, bortset fra de stedbørn, hun havde giftet sig til.

Det var disse stedbørn, der hjalp hendes egne børn i vej, så både Ove og Herman fik gode forlæninger på hhv Akershus og Visborg.

Niels nævnes sidste gang i 1567, da han førte prøves med Laurids Rostrup.

Christence nævnes som enke i 1573.

2905: Christence Ovesdatter Lunge til Tirsbæk, var enke 1573.

På nordsiden af Vejle fjord, hvor bankerne danner en slugt, løber en lille bæk ud gennem engene.

Her i skjul af skovene byggede for sekshundrede år siden en mand sin gård, som fik navn efter bækken, Tirsbæk.

Bækken blev lagt i grave omkring gården, så manden kunne sove trygt om natten, og her levede så hans efterkommere generation efter generation og udbredte deres magt over de tilstødende egne.

Her i læ for blæsten og i skygge for solen fødtes Christence som tiende barn i begyndelsen af Christiern den Andens regeringstid. Hendes far, hr.Ove Vincentsen Lunge til Tirsbæk og Kragerup havde taget sin mors slægtsnavn Lunge. Moderen Anne Henriksdatter Friis af Haraldskær til Odden og Stolliggård.

Hr.Ove havde først været gift med Karen Eriksdatter Rosenkrantz, der havde født ham tre døtre, Dorte, Karen og Anne. Christences mor havde født seks børn, Vibeke, Iver, Tyge og Christoffer, Johan, der døde som barn, og Maren.

Efter Christence fødte hun yderligere datteren Kirsten.

Dorte blev gift med Claus Ulfeld til Elmelunde og fik fire børn med ham, før hun døde i 1554.

Karen gik i kloster, men blev taget ud af slægten for at blive Dannekvinde. Hun blev gift med Peder Staur i Norge, der døde fra hende. Hun omtales endnu som enke i 1571.

Anne gik også i kloster, men fik en uægte søn, Flores Jacobsen med den senere biskop Joachim Rønnow.

Vibeke var gift med Jens Juel til Hesselmed og fik fem børn med ham, før han døde i 1552. Hun levede endnu i 1581.

Iver Lunge, der skrev sig til Tirsbæk, var gift to gange. I sit andet ægteskab med Karen Bryske fik han fem børn. Han døde den 24.marts 1587 på Tirsbæk.

Tyge Lunge, der skrev sig til Odden, døde 1545. Han var gift med Sophie Kås med Sparre, der fragik arv og gæld efter ham. Christoffer skrev sig også til Odden. Han faldt i slaget ved Svarterå. Hans hustru hed Karen Jørgensdatter Juel og fødte ham fire børn, før hun døde i 1556.

Tirsbæk ved Veile Fjord.

Johan Lunge døde som lille, og Christence har måske aldrig kendt ham.

Maren var gift med Niels Rosenkrantz til Halkjær, der døde 1581.

Lillesøster Kirsten blev født 1524 og døde 28. november 1588 på Villestrup. Hun var gift med Axel Juul til Villestrup og fødte ham seksten børn, hvoraf de otte levede.

Christence blev selv gift med Peder Eriksen Skram af slægten Fasti, der i forvejen havde været gift to gange. I sit første ægteskab med Anne Olufsdatter Gyrsting havde han to sønner, der levede og syv børn, der døde som små. I andet ægteskab med Sophie Christensdatter Sandberg havde han sønnen Iver.

I sit tredje ægteskab med Christence fik han ingen børn. Han døde før 1543, hvor Christence omtales som enke. Hun taxeres da i tyvende-penge-skatten til 23 daler og 130 mark.

Ved Peder Skrams død sad Christence tilbage med tre drenge, der ikke var hendes egne, men stedsønner, de to ældste var dog vel fra hånden, men den yngste skulle dog oplæres i de ridderlige idrætter.

Det har været noget af et tilbageskridt, da hun giftede sig med Niels Juel til Åbjerg i Vedersø sogn, men med ham fik hun i hvert fald sine egne børn, hele syv, og med de tre stedsønner til at tage sig af sine drenge, fik hun set dem godt i vej.

Vi ved ikke, hvornår Niels Juel døde, men Christence nævnes igen som enke i 1573.

Året, dagen og timen er borte.

Dyre =le og ølle. To hvide vesselhorn i blå
hjelmen to hvide vesselhorn. somme tider be-
med påfuglefjer. • Uradel. Jylland: hvor lin-
kaldte sig Skeel og Lunge. og Sjælland: h-
slægten i 1400-tallet også kaldte sig Sosadel.
Offe Dyre 1308: slægten uddød med justits
Palle Dyre til Trinderup 1707. Desuden ad-
brev 1433 på forbøn af Iver Jensen Dyre for P-
Mattisen: han efterlod sig kun en datter.
ægtede Iver Clausen Dyre. Se NDA side 70
DAA 1891 side 144 samt senere tilføjelser.

2906: Jens Juel til Alsted, død 20. september 1563 til søs.

Hans forældre, Mogens Pallesen Juel til Udstrup og Dorthe Mogensdatter Krabbe af Østergård, havde allerede ti børn, da Jens så dagens lys.

Gården Udstrup lå syd for Nissum fjord og ligesom Åbjerg i den yderste klitrække mod Vesterhavet.

Der var bare den forskel, at jorden heroppe var frugtbar og afgav den fineste græsning for stude, og det var en betydelig forskel.

I 1524-26 var Mogens lensmand for Hind og Ulvborg hedreder, og 1526-35 på Sandfærgård. Historien melder intet om hans liv og død iøvrigt.

Jens' søster Ide var gift med Jens Spend til Rammegård, der nævnes 1535. Han døde 1580 som sin slægts sidste mand. De fik en datter Ellen, der var gift med Iver Skram(Fasti) til Voldbjerg.

Storebror Palle skrev sig til Udstrup, Pallebjerg, Strandet, Rovnborg og Lundby og fik 1553 brev på Svendsholm. Under krigen var han 1563 proviantmester, landsdommer til 1582. Han og hans hustru Anne Eriksdatter Lykke døde af pesten 1585. Storebror Christen skrev sig også til Udstrup samt til Østergård. I krigens tid var han med i slaget 1563 den 11. april hos Peder Skrsm, 1564 var han skibschef og deltog i 1565 under Otto Rud den 26. juli. Han reddede sig ved Visby. I 1566-1567 var han Holmens admiral. Han var gift med Anne Lunge. Også han blev i 1585 taget af pesten.

Broderen Iver fik 1561 livsbrev på Bækmark, men han døde 1564. Om Morten ved vi kun navnet alt andet er glemt.

Søster Kirsten fik tre sønner med Jens Kås(Sparre)til Ørregård. Den anden søster Lisbeth var førstegang gift med landsdommer Jens Mogensen Harbo til Sindinggård, lensmand på Viskom 1546. Hun overtog lenet efter ham i 1549 og afgav det til sin anden ægtemand Niels Lykke i 1553.

Broderen Mogens skrev sig til Knivholt og Hvidstedgård. Han var proviantmester under krigen. Han var først gift med Ingeborg Galskyt til Kartoffe, i andet ægteskab havde han Inger Tidemand. Han døde o.1579.

Søsteren Maren var første gang gift med Jakob Flemmiŕg til Bavelse, der døde 1544. i anden omgang fik hun Christoffer Pallesen Ulfeldt til Skørringe, Jershauge og Hverringe, der gjorde krav på Lundsgård ved Kerteminde. Hun døde 5. september 1592 i Hundslev

Søster Elsebeth havde slotfoged på Nyborg Vil Thomesen Galsskyt til Hvidstedgård, der nævnes sidste gang 1544. Hun fik fem børn til ham.

Inden vi vender tilbage til Jens, skal vi se, hvordan det gik lillebror Erik, der kom så tragisk af dage. Han rejste udenlands med Markvard Rønnow, og de blev 1550 morderisk overfaldet i Kielau nord for Danzig af foged Benedict Tulling i klostret Oliva og hans tjenere. Erik blev på pletten, mens Markvard hårdt såret slap bort.

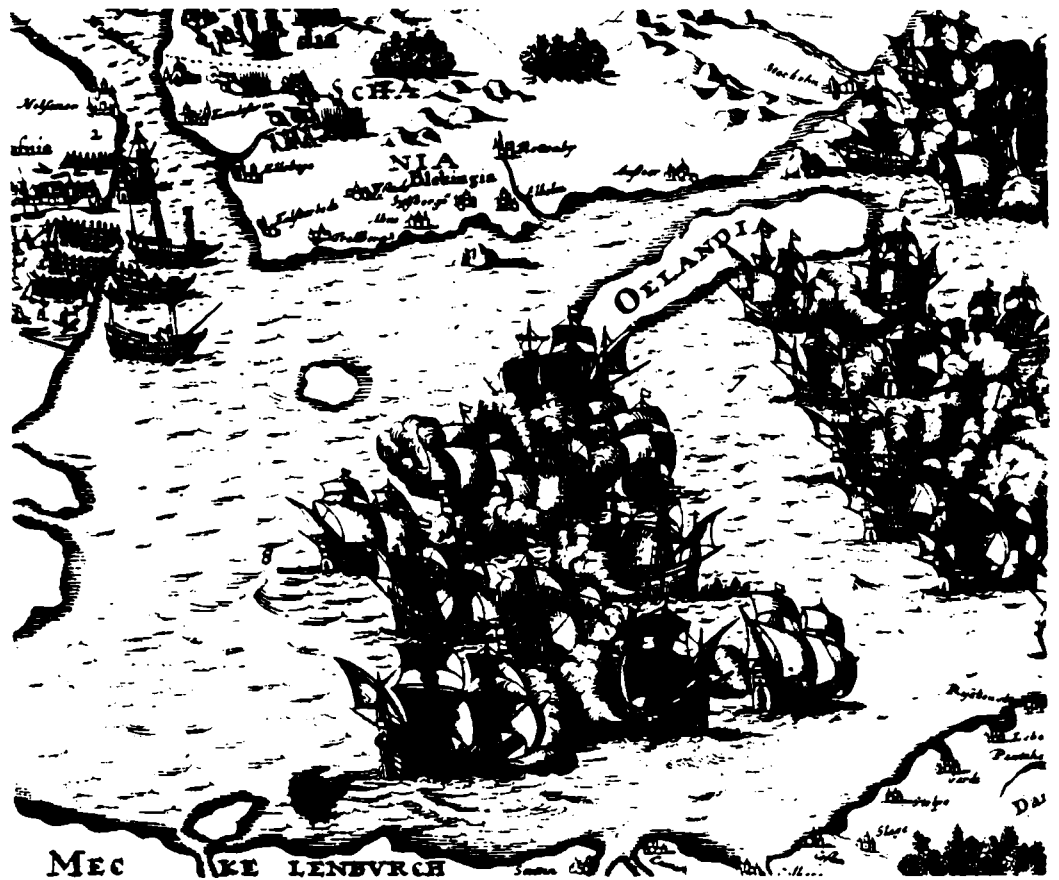
Jens nævnes første gang som lensmand og må da være mindst tredive år gammel. I 1554 blev han lensmand på Århusgård og fra 1557 også på Kalø.

Ved Christian den Tredies begravelse i 1559 i Odense mødte Jens med seks heste. Allerede i 1557 blev han udtaget til at gøre tjeneste i flåden som løjtnant under admiral Børge Trolle.

Han var gift med Anne Pedersdatter Skram til Alsted, der kom til at overleve ham i atten år uden at gifte sig igen. Sammen havde de fire børn, Peder, Elsabe, Maren og Ellen.

Da krigen kom i 1563 blev Jens som lensmand i Århus udtaget til proviantmester, men allerede i 1563 kom han til søs med flåden som skibschef under hr. Peder Skram.

Den 20. september 1563 døde han under Carlse ombord på orlogsskibet Fortuna. Han blev begravet i Århus Domkirke, hvor hans gravsten stadig findes.

Søslag ved Bornholm under Syvårs-krigen i 1563

2907: Anne Pedersdatter Skram til Alsted, død 1581.

Hendes far Peder Nielsen Skram til Stovgård og Sønderris og moder Kirsten Enevoldsdatter Rafvad til Alsted, der var den sidste af sin slægt, havde tre døtre, Anne, Bege og Karen.

Lillesøster Bege, der fik Stovgård, blev gift med Jørgen Juel til Brink, der var af Stjerne-Juel'ernes slægt. De havde en datter.

Lillesøster Karen blev gift med Iver Eriksen Rosenkrantz til Koxbøl.

Det var vel i forbindelse med Jens Juels forlening med Århusgård, at de indgik ægteskab, det var i 1554.

Da han senere i 1557 fik Kalø, kan de være flyttet derud.

Det var samme år, Jens blev taget til flåden.

Jens deltog i Christian den Tredies begravelseshøjtidelighed med seks heste, dvs ryttere, som må have taget del i optøget.

I 1563, da Frederik den Anden skulle stampe penge op af jorden til at føre krig for, fik Jens sammen med Erik Lange til Engelsholm gården Hvolgård som pantelen af kronen.

Samme år blev han proviantmester og skibschef i flåden under hr. Peder Skram, Danmarks vovehals.

I slaget ved Gotland den 11. september angreb Peder Skram det svenske admiralskib Elefanten. Så kom Jens Juel med Fortuna til hjælp og lagde sig på den anden side af modstanderen. Men et kvarters tid efter sakkede Fortuna agter ud. Roret var itu, og Jens Juel var blevet hårdt såret og var bragt under dæk. Efter et par timers kamp holdt de svenske mod nordvest op ad Stockholms skærgård til, og Peder Skram samlede sin flåde og gik til Carlseerne ved Gotland, hvor Jens udåndede den 20de.

Det år kom de svenske ikke mere ud, mens Peder Skram som herre i Østersøen krydsede i den østlige del.

Anne levede til 1581 uden at gifte sig igem.

Skram. I blå en halv enhjørning; NDA angiver den som sort, men dette er formodentlig en fejltagelse for hvidt (måske på grund af farvestoffer, fx blyhvidt, som har ændret sig i tidens løb), se DAÅ 1916 side 461, og således er den gengivet bag på nærværende bog, nederst til højre. På hjelmen 13 faner, vekselvis blå og hvide, på gule stænger. • Uradel, Sønderjylland. Førte i 1300-tallet også andre navne: Bramdrup, Degn, Dylmer, Friis, Hviiber, Lille, Steen og Wille. Peder Skram til Rundtoft 1315; slægten uddød med løjtnant Valdemar Skram o. 1722. Se NDA side 267 og DAÅ 1916 side 461 samt senere tilføjelser.

2910: Peder Christiernsen Skram til Urup, 1503 - 1581.

Urup ligger i Østbirk sogn mellem Skanderborg og Horsens og tæt ved Gudenåen. Skram er en gammeldansk adelig slægt, og Peder skal have været den sjette, der bar dette navn med en riddertitel.

Hans far, Christiern Pedersen Skram til Urup var anden gang gift med Anne Knudsdatter Reventlow til Søbo på Fyn, og hun blev Peders mor.

I fire år voksede lille Peder op hos sine forældre, sødede moderen i 1507, og Peder blev sat i huset hos sin mormor fru Margrethe Jørgensdatter Urne, og mens han før havde Gudenåen som nabo, fik han nu Søboø, der lå øst for gården, til at fiske i og gøre sig fortrolig med vandet, der skulle blive hans rette element.

Her blev Peder i fire år, til han var otte år gammel, så kom han til Tirsbæk ved Vejle fjord. Han kom der i huset hos Ove Vincentsen Lunge(Dyre) til Tirsbæk, der ligger med direkte udsyn til fjorden. Her skulle han sammen med hr.Oves børn lære at læse og skrive, trosbekendelsen, fadervor, de ti bud, nogle daglige salmer og helgenlegender. Det var endnu i den katolske tid, og Luther havde ikke vist sig på scenen. Endelig skulle han lære tugt og lydighed.

Han kan vel have været tolv år gammel, da han efter almindelig adelsskik blev sendt i tjeneste som dreng hos hr.Henrik Gøye til Gisselfeld, hvor han lærte at omgås våben, passe heste og ride og efterhånden dygtiggøre sig til ryttertjeneste i kamp.

Fra neden skulle der begyndes, og intet arbejde skulle være under en sådan drengs værdighed, og da han var sund og stærkt bygget og veloplagt til legemlig idræt, har han sikkert skikket sig vel hos hr.Henrik, hvorhen hans far havde sendt ham.

Hr.Henrik blev ved den tid forlenet med Korsør slots len, og Peder fik nu Storebælt at boltre sig på..

Gradvis blev han vænnet til det, der skulle blive hans fremtid.

I 1518 fulgte han hr.Henrik i krigstjeneste i Sverige, Han var med på den flåde, der landsatte tropper ved Stockholm, som skulle belejres, og Peder deltog i slaget ved Brännkyrka, hvor hans bror Knud faldt.

Selv klarede han sig så godt under kampen, hvor han skulle forsvare hr.Henriks liv, så denne kunne ikke højt nok rose hans tapperhed.

Det gik ikke så godt for danskerne, og de måtte trække sig tilbage fra Stockholm.

Det var ved den lejlighed, Gustav Vasa blev taget med som gidsel, nu fange.

Peder havde fået sin ilddåb, femten-seksten år gammel, og så godt havde han stået sig, at hr.Henrik ved hjemkomsten gjorde ham væragsig og gav ham selvsporerne, der var tegn på, at han nu var væbner.

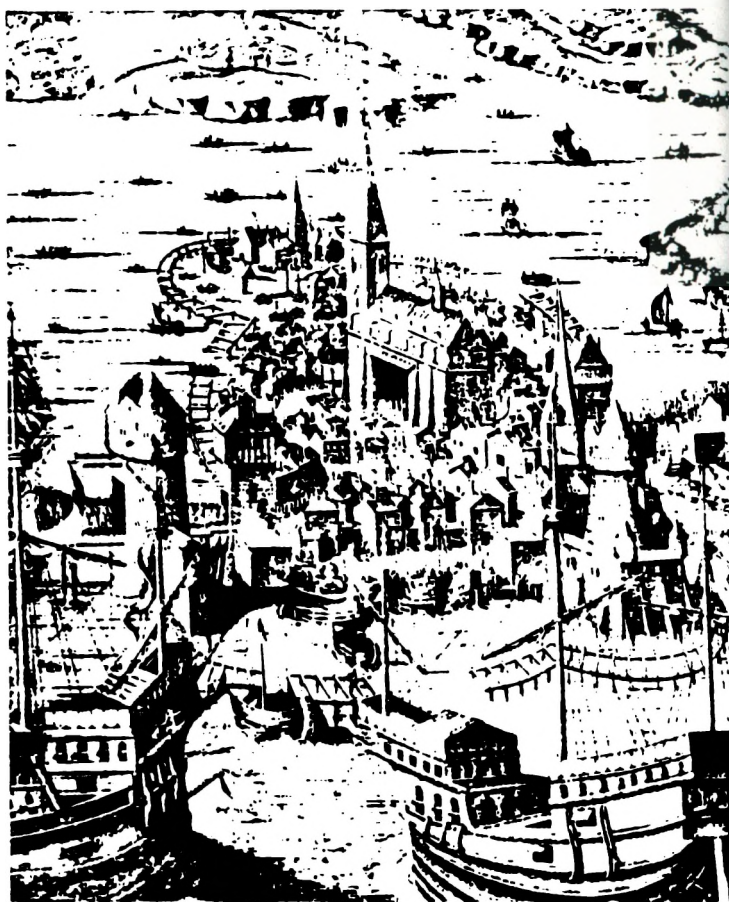
Han var i den samme mands tjeneste under det næste felttog mod Sverige i 1520. Denne gang gik angrebet op syd fra op gennem Småland og Tiveden, hvor Svenskerne gjorde hård modstand til Sten Sture blev hårdt såret, og den svenske front gik i opløsning.

Det var i slaget ved Bogasund den 19.januar 1520, og her blev Peder selv såret af en pil i skulderen, men dog ikke værre, end at han fulgte med hæren helt til Stockholm, og her var det at han kort efter gjorde sit svendestykke.

I april havde svenskerne samlet store skarer ved Upsala, og her stod et slag den 6., hvor Peder greb afgørende ind, idet han bemærkede, at hr.Mogens Gyldenstjerne, der bar hovedbanneret blev såret i hovedet, så blodet løb ham ned ø ejnene, og han havde nær forblødt sig, mens to svenske knægte førte hans hest ud til siden og ind mellem de svenske linier. Da kom Peder løbende, dræbte den ene og jog den anden bort, så han kunne føre hr.Mogens' hest ved tøjlen tilbage til hæren, hvor han hjalp ham tilrette, så han ikke bare reddede hans liv, men også hovedbanneret.

Til sin død mindedes hr.Mogens denne dåd og priste ham for hans mod.

Og bagefter forlod Peder tjenesten hos hr.Henrik Gøye.

STADSHOLMEN I STOCKHOLM PÅ 1520-TALET.
Kopparstick av Dionysius Pöhl, Brauge 1070. Detalj av det av Gustav Vas
i Antwerpen 1524 beställda tränittet.

Peder gik nu i tjeneste hos den nye Århusbisp, Ove Bille, som han nu tjente med fire heste, mens han før havde tjent Henrik Gøye med to.

Katolske biskopper var hele små fyrster, og Ove Bille havde adskillige ryttere i sit bred, og det blev anset for en ære at tjene hos en sådan mand.

Dertil kom, at Ove Bille var en dygtig og en god og ærlig mand, og så havde Peder den fordel, at han hurtigt og let kunne komme hjem og se til Urup.

Ove Bille havde tjent Christiern den Anden i en årrække som kansler, og da han flygtede fra København til Holland, ville han ikke opsige ham huldskab og troskab, før han langt om længe indså nødvendigheden.

På samme måde holdt han trofast ved den gamle kirke.

Da Frederik den Første var blevet hyldet i Viborg, var det kun København, der ventede på Christierns tilbagekomst, og det var Peders tidligere herre, Henrik Gøye, der holdt staden til hans hånd, mens Frederiks tropper samledes foran Københavns mure, volde var der ikke dengang.

Måske har det været ubehageligt for Peder, at kæmpe mod sin gamle herre og sin gamle konge, men han skyldte dem ikke troskab efter at have søgt en ny herre.

Peder deltog derfor med god samvittighed i Københavns belejring sammen med Ove Bille 1523-1524, og blev i den tid såret to gange, et kårdestik i højre arm og et sværdsnit i højre hånd.

I den periode blev han en af kong Frederiks yndlinge, og hans senere hustru skriver, at forholdet var ikke som mellem en konge og hans undersåt, men som mellem far og søn.

Efter Københavns kapitulation fik Peder Ove Billes tiladelse til at ledsage de tyske krigsknægte ud af landet, og der deltog han i en fejde, ærkebispens af Bremen førte mod sine undersætter i Verden.

En tid vender han tilbage til sin tjeneste hos Ove Bille, dog kun for en tid. Han opsiger sin tjeneste og drager med Knud Henriksen Sparre, der skrev sig til Klogerup, igen mod syd.

De unge mennesker søgte tjeneste hos kurfyrsten af Mainz, der også var ærkebisp, så det er sandsynligt, at de havde en introduktionskrivelse fra Ove Bille med sig.

Danmark var jo endnu katolsk officielt, Ove Bille var det, og de unge adelsmænd har sikkert endnu været det.

Det var vel egentlig Luther, der havde givet bøndernes utilfredshed en retning, så bondeopstandene på en måde fik en mening, men det var også Luther, der blev så bange for voldsomhederne, at han udtalte, at man skulle slå dem ned som gale hunde.

Og det var det, kurfyrsten skulle burge Peder og hans makker til. Ikke at Peder havde noget specielt imod bønderne, men han foretrak lov og orden, og det var altid det, han kæmpede for.

Peder og hans kampfælle skal have opnået stor berømmelse i bondekrigen, og Peder blev såret af et spyd i den ene lænd. Det så en overgang farligt ud, men han slap med arret.

Efter hjemkomsten tog Peder tjeneste som en af Frederik den Førstes hofsinder, og der blev han i tre år fra 1529 til 1532. Han nød i den tid stor yndest og blev i 1532 forlenet for ti år med Bratsbjerg len i Norge.

Allerede i 1529 havde han fået et mindre len i nærheden af Urup, men her havde han fået en fjende, som han kom til at føre fejde med, en mand af adel af en slægt, vi kender fra Søren Munds historie. Han hed Anders Vinter, og ligesom Søren dræbte sin fjende, Niels Vinter, dræbte Peder også sin fjende, dette dog i fuld offentlighed og på åben vej. Det varede til 1534, før Vinter-slægten accepterede den bod, Peder ville tilbyde den.

Denne sag synes ikke at havde skadet ham isvrigt. Han vedblev sin tjeneste som hofsinde, og i marts 1532 blev han sammen med Tile Giseler sendt op til Norge i en dobbelt mission. Dels skulle de opbringe så mange af Christiern den Andens skibe som muligt, og dels skulle de søge kontakt med den belejrede Mogens Gyldenstjerne og bringe ham undsætning på Akershus.

Bonderne hylde deres herrer, efter at oprøret er slået ned!
Samtidig tegning.

Ved Tønsberg lykkedes det Peder og Tile at erobre fem af Christiørn den Andens hollandske skibe, men så løb i ind i besværligheder.

Oslo fjord var nu tilfrosset, og det blev nødvendigt at ise sig frem. Folkene måtte ud på isen og hugge isen op foran stævnen, så skibet kunne komme frem, og isen var alentyk.

Efter en besværlig isning og skærmydsler med fjenden ude på isen, nåede de op på højde med hovedøen, hvis kloster blev brændt, og det lykkedes en nat at sende 30-40 knægte ind på Akershus i hvide dragter og med krudt i poser under tøjet. En for en blev de halet ind på borgen gennem et skydeskår.

Efter at have brandskattet langs kysterne af fjorden vendte skibene tilbage til København i god behold.

I maj måned vendte Peder tilbage på den store flåde, der nu skulle generobre Norge og jage Christiørn ud. Leder var dengang biskop Knud Gyldenstjerne, der var bror til hr. Mogens på Akershus.

Da Christiørn ikke troede at kunne stå sig imod denne nye styrke, indledte han forhandlinger med Knud Gyldenstjerne med det resultat, vi kender.

Peder var den eneste, der ikke skrev under og besejlede lejdebrevet, hans øre var reddet.

Bagefter i april 1533 døde Frederik den Første, der havde været som en far for ham.

Nu var Peder efterhånden blevet tredive år gammel og syntes, at det nu var på tide, at finde sig en hustru. Efter at have betænkt sig med slægt og venners råd, lod han ved sin slægt og venner ædelig og velbyrdig mand hr. Tyge Krabbe til Bustrup Danmarks riges marsk tiltale om hans kære datter, jomfru Elsebe Krabbe, og ved midsommertide 1533 skulle så trølovelsen finde sted.

Det var ved den tid, adelen var samlet til herredag i København til kongevald efter Frederik den Førstes død på Gottorp i april måned, men man vedtog, at udsætte kongevalget til en senere lejlighed, og det var denne beslutning, der førte til Grevens Fejde.

Trolovelse var en ferretning og en alvorlig kontrakt mellem to familier, men trods det seriøse i forbindelsen var der også overtro forbundet med det.

Trolovelser skulle helst indgås onsdag eller fredag, og onsdag den 18. juni mødtes de i Vor Frue kirkes kapel i København.

Højtiden kunne ikke ske i selve kirken, men var henvist til et af kapellerne, og her var det Vor Frue kapel, hvor Peder og Elsebe blev trolovet i overværelse af syv bisper, toogtyve riddere og mange andre adelige. Det var Peders tidligere herre, bisp Ove Bille, der sikkert har været den ven, der i forvejen havde forhandlet med hr. Tyge på Peders vegne.

Kort efter udbrød Grevens Fejde. Peder tog hjem til Jylland, og senere sluttede han sig til hertug Christian.

Ved sommerid 1534 fulgte han Johan Rantzau til Fyh, hvor der stod en hård kamp mod borgerne, og her fik Peder syv ulivssår både i hovedet og andre steder, kom til at ligge i Odense under en badskærs tilsyn og blev passet i jomfru Anne Nieldatters hus, til han var kommet sig "noget til pas."

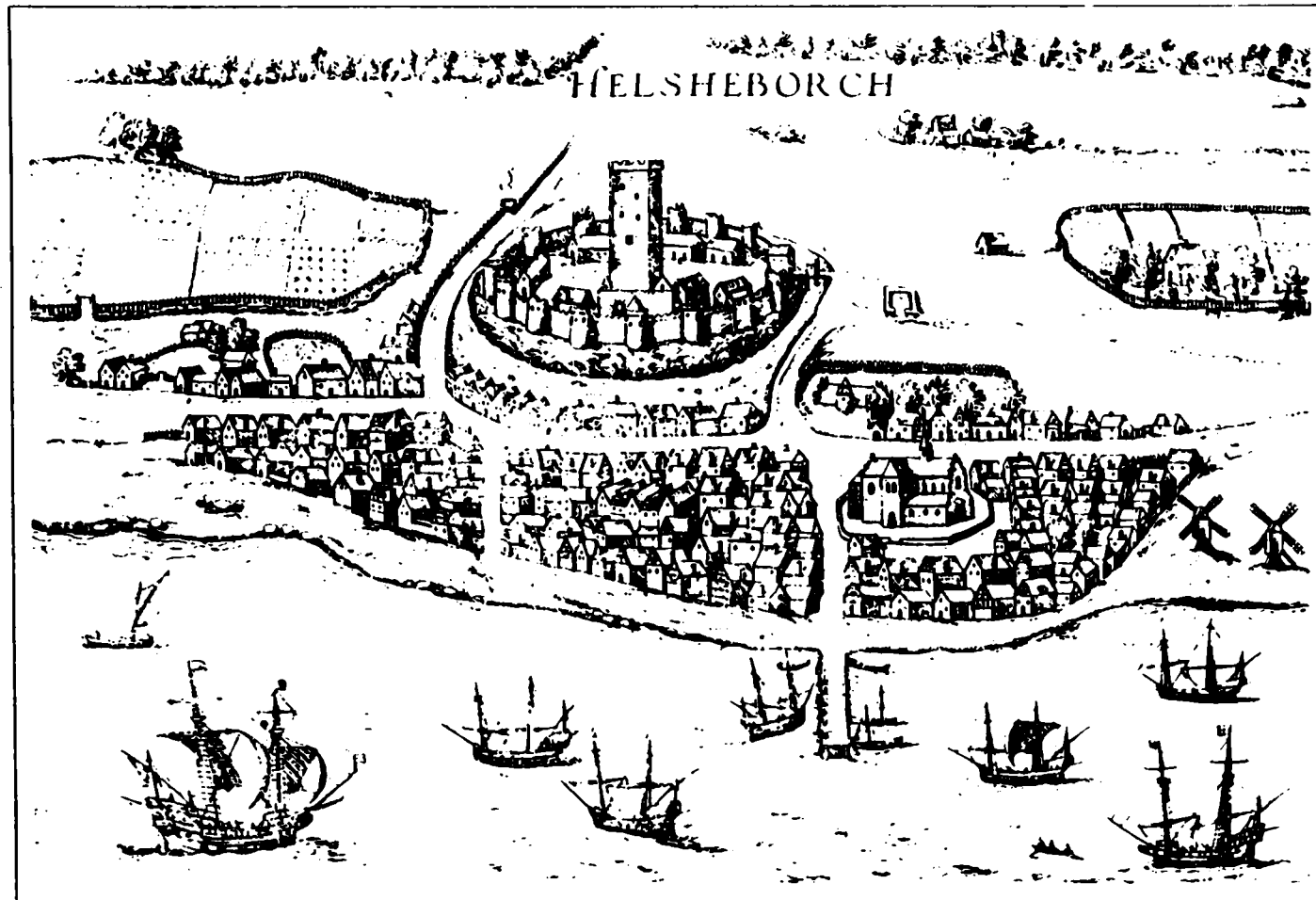
Han må være bragt med over til Jylland, da grevens knægte kom og forjog Rantzau i første omgang.

Lige efter nytår stod Lybækkerne i Helsingborg med ryggen mod slottet og forsvarede sig mod den skånske adel og de svenske hjælpetropper, da hr. Tyge skiftede side og fra slottet besked de lybske styrker.

Ca. fjorten dage efter fejrede han sin datters bryllup på Helsingborg med Peder, der imidlertid var kommet sig "noget til pas." Og Tyge Krabbes katolske sindelag fornægtede sig ikke. Bryllupsdatoen var Kyndelmisse, en af den katolske kirkes store årsfester.

Og igen fjorten dage efter måtte Peder afsted til Stockholm. Han red op gennem Sverige for at tiltræde en stilling som admiral over en forenet svensk, dans, preussisk flåde, som skulle samles ved Gotland.

Allerede i 1522 havde Gustav Vasa købt ti orlogsskibe hos Lybækkerne og siden suppleret dem med nybygninger. Nu skulle de bruges imod dem, der i sin tid solgte dem.

Christian den Tredie, skal vi kalde ham sådan allerede, var uden flåde. Christiern den Anden havde taget nogle skibe med til Holland, skipper Klement havde bortført et par stykker, Søren Norby havde taget andre, og der var kun småskibe tilbage.

Nu skulle de danske skibe snige sig op til Gotland gennem og udenom de lybske vagtskibe, der patruljerede Østersøen og mødes med de relativt store svenske og de mellemstore fra Preussen.

Peder hejste sin kommandostander på det største skib, Den stora Kraveln og satte sejl mod Gotland. Med sig ombord havde han en svensk kommissær, Måns Svensson Some, som svenskerne siden har kaldt overadmiral, men i hvert fald i praksis var det Peder, der gjorde, hvad han fandt nødvendigt uden at spørge.

I maj måned var der samlet 37 skibe fra de tre deltagende nationer og Holland, som havde måttet afgive fire skibe, der lå ved Gotland. Syv og tredive skibe samlet fra øst og vest fra syd og nord skulle samarbejdes til en flåde, som måtte og skulle sejre.

Efter indevelse af nogle rutiner og nogle manøvrer satte de sejl mod Bornholm, som dengang var i Lybøks besiddelse. Her mødte de en lybsk flåde, og Peder gik resolut lige løs på et af de største skibe med Den stora Kraveln og lagde sig på siden af det og skød det til vrage. Også Kraveln led meget, men Lybøkkerne flygtede.

Efter kongens befaling gik turen nu videre til Lillebælt og den lybske flåde, som lå der. Undervejs tog han nogle hanseatiske skibe og fandt de lybske skibe i uforstyrret ro i Lillebælt ud for Assens, indtil Peder kom med sine skibe og jog dem ind i Svendborgsund, Den 16. juni fangede han hele den lybske flåde i snævringen ved Svendborg kun fem dage efter slaget på Øksnebjerg. Lybøkkerne så ingen anden udvej, end at sætte deres skibe på grund og stikke ild til dem for at flygte over land. Peder sendte sine folk ombord på de antændte skibe og fik dem slukket, så ni fuldt udrustede skibe kom i hans besiddelse mens kun en jagt brændte.

Den af Gustav Vasa fra Lübeck i 1522 indkøbte Orlogsflaade.
Radering af Jacob Hägg. Fra Svenska Flottans Historia.

Det største af de erobrede skibe var Leven, som Peder nu flyttede sin kommando over på. De fleste af de flygtede Lybakkere blev enten fanget eller dræbt.

Peder havde selvfølgelig lukket udsejlingen af Svendborgsund i den østre ende.

Nu fuldstændiggjorde han togtet med at erobre Langeland og Korsør og brandskatte Lolland, Falster og Møn, som var under Grevens magt. Han lagde sig foran København den 18. juli otte dage før Christian den Tredie og Johan Rantzau ankom.

Andre skibe kom til fra Norge, så det endte med, at der lå en flåde på omtrent halvtreds skibe under Peders kommando. Det var dette togt, der satte en endelig bom for den lybske magt i de nordiske farvande. De forvandt aldrig dette slag, og det var også det, der gav ham det navn i folkemunde, der levede hundrede år, før det blev skrevet ned af en historiker. Vovehals for Danmark kaldte man ham, senere blev det Danmarks Vovehals.

Nu blev København, Malmø og Landskrone belejret fra landsiden og blokeret fra søsiden, så ingen forsyninger kunne komme frem til de indesluttede.

Peder havde under brandskatningen på sydhavssøerne på det alvorligste forbudt plyndring, og det havde nær kostet ham livet, da knægtene gjorde mytteri. Han blev såret selv, men det lykkedes ham at berolige gemytterne og klagede siden til kongen, der foretog en undersøgelse af sagen. Alle officerer også de svenske udtalte, at Peder havde handlet som en ærlig chef imod alle og kun forbudt plyndring.

Gustav Vasa skrev til Måns Some, at han nu skulle læsgøre de svenske skibe og holde sig lidt i baggrunden med dem, så han snarest kunne skille sig fra fællesskabet.

Hen på efteråret kom de vendiske stæders forenede flåder op i Øresund, og det kom til en træfning, hvor Peder igen blev såret. Et dobbelt hagelod traf ham i venstre ben, og han kom under behandling af kongens egen kirurg, men han måtte afgive sin kommando så længe, til hans sår var lægt.

De vendiske skibe trak sig tilbage, men mens Peder stadig lå i land, kom der alligevel forsyninger igennem til København, og kongen sagde til Peder, at havde han bare været ombord, så var det ikke sket.

Belejringen fortsatte til vinteren satte ind, så søgte Peder vinterhavn i Landskrone, som havde kapituleret, og ved juletid tog han igen kommandoen.

På det tidspunkt var Måns Some sejlet hjem med alle de svenske skibe.

Det blev en forfærdelig hård vinter, hvor menige søfolk frøs ihjel på deres pladser ombord. Det har også været forfærdeligt for de sultende mennesker i København.

En ung officer frøs ihjel inde i sin køje i Peders kahyt. Imidlertid var Peder ikke ledig, han førte svært skibsskyts over isen til Sjælland, hvor det var med til tvinge slottet Krogen(Kronborg) til kapitulation. En havn nedenfor slottet hvorfra Peder havde beskudt det, kaldtes længe Peder Skrams havn.

Ved fastelavnstid tog han fat på at ise flåden ud fra Landskrone, men, da isen var en alen tyk, og frosten var så hård, måtte forsøget opgives og først i slutningen af marts lykkedes det at komme ud i rum sø med flåden og forhindre yderligere proviantering af København og Malmø, som havde lukreret noget på isen.

Nu gjorde Peder et kryds ned i Østersøen og opsnappede 15-16 skibe, ladede med proviant, levnedsmidler og klæde til de belejrede. Et af dem havde jagthunde ombord til hertug Albrechts jagter på Amager. Nu kom det Christian den Tredies hær tilgode.

Flåden var hjemme igen i maj. Et sidste forsøg på at sende forsyninger fra Rostok med 24 småskibe gik stort set i vasken. Atten skibe blev taget og tre måtte vende om. Kun tre skibe nåede ind til København.

Malmø var faldet i april, og i juni besatte Christians tropper Amager. På årsdagen for belejringens begyndelse, den 28. juli overgav staden sig endelig.

Efter afslutningen af Grevens Fejde blev Peder belønnet med forskellige forleneringer. I 1536 var det Harritsborg ved Roskilde, men allerede året efter fik han Helsingborg efter sin svigerfar, Tyge Krabbe.

Ved Christian den Tredies kroning blev Peder slået til ridder, og kongen sagde: Du dyre helt, du est vel værd, at jeg skal slå dig til ridder!

Vi kender ikke, hvilken orden. Elefantridder var det ikke. Omtrent samtidig fik han sæde i rigsrådet.

Helsingborg beholdt Peder til 1555 kun afbrudt af årene 1547 og 1548, hvor han havde Roskildegård, Haraldsborg og Svendstrup len på Sjælland, og bagefter fik han både Helsingborg og Landskrone len i syv år.

I 1542 fik han Båstad len, der lå ud til Laholmsbugten i Halland, og samme år fik han befaling over en styrke, der skulle støtte Gustav Vasa i den såkaldte Dackefejde, et bondeoprør, der havde bredt sig ud over store dele af det sydlige Sverige, men Gustav Vasa klæbde selv ærterne.

Peder deltog i Brømsbromødet, hvor Christian den Tredie og Gustav Vasa i 1541 sluttede militæralliance, en alliance der holdt til 1562.

Da hertug Frederik(II) i 1548 skulle besøge Norge, var Peder anfører og admiral for den flåde, der førte ham derop.

I 1557-58 var han forlenet med Halmstad herred, og i 1558 fik han Laholm, som han beholdt til sin død i 1581.

Med Elsebe havde Peder fået gården Skedal, der lå lige syd for Halmstad, og her havde familien for det meste sit ophold. Fru Elsebe fødte ham nemlig ialt atten børn, hvoraf halvdelen døde før forældrene. Mange glæder fik de og mange sorger.

Men så kom krigen. Militærallianceen af 1541 blev forældet, og Christian den Tredie døde, og så døde også Gustav Vasa, med en advarsel til sin søn Erik, og snart var spillet gående.

Peder blev kaldet af Frederik den Anden til at være admiral.

Peder Skram.

Peder havde været admiral hele tiden indtil 1555, da han fandt, at han var blevet for gammel.

Allerede i 1538 måtte Peder ud at jage sørøvere med sit orlogsskib SVANEN og fuøgt af en eskadre. Ved at jage dem en sommer igennem fik han ryddet havet.

På hjemvejen Mortensaften 1538 fik flåden ud for Stevns en så forfærdelig storm på halsen, at skibene drev til alle sider, og SVANEN måtte kappe både master og rig.

Selv kom Peder med nød og næppe fra borde i sin skibsbåd og blev i den kastet ind mod Stevns klint. Båden kængrede lige ved land, og han blev suget langt ud af en tilbageløbende sø, men, da han igen blev kastet ind på land med den næste bølge, havde han åndsnærværelse nok til at stikke sin daggert i sandet lige til skæftet og holde fast i den, da suget igen ville tage ham med ud.

I 1549 lagde Peder og Elsebe grundstenene til Landskrone slot. Han lagde den første sten og Elsebe den anden. Det var dem, der i fællesskab led Landskrone slot opbygge til værn for kysten mod sørøvere.

Nu kaldte pligten så igen, og den aldrende admiral mødte op. Jacob Brockenhus havde måtte stryge for den svenske admiral Bagge og var taget til fange sammen med de overlevende på hans eskadre. Nu skulle Peder ud og gøre det bedre. Brevet fra kong Frederik traf ham på gården Skedal og kaldte ham til København, og han fuggte kaldet uden tøven.

Det blev hans opgave at drive Svenskerne ud af den danske del af Østersøen og forfølge dem hjem til deres havne, men det blev ikke nogen langvarig opsættelse.

Peder var ikke mere den drabelige søkriger, ingen brusende søhane. Han var ved at være gammel nu.

Den 5. august løb han ud med en pragtfuld flåde på 27 skent udrustede orlogsskibe foruden mindre fartøjer, og der var 4600 mand ombord. Hertil kom 6 lybske skibe under Friderich Knbel.

Den 11. september traf han sammen med den svenske flåde under Ølanø. Den svenske admiral var Jacob Bagge på ELEFANTEN, og de to flåder var jævnbyrdige.

Jacob Bagge holdt kurs nordvest og ændrede ikke kursen, da Peder dukkede op og optog forfølgelsen. Igen gik det, som man ofte ser det i søbataljer, den bedste sejler kommer til at slås alene.

FORTUNA kom op på siden af ELEFANTEN og skyderiet begyndte. Begge skibe skød flittigt, men på et vist tidspunkt gav Peder ordre til sin underadmiral Frans Bille om at entre ELEFANTEN, men i det samme rev eh kanonkugle hovedet af Frans, og samtidig blev en mast skudt over, og FORTUNA sakkede af.

Svenskerne fortsatte mod Stockholm, og Peder mente, at han havde udført sin ordre og søgte at samle sine skibe. De gik til Karlse, hvor de lå og reparerede, og her døde Jens Juel, som tidligere meddelte den 20. september.

Svenskerne kom ikke ud mere det år, men Peder holdt sejen til november, skønt flere af hans folk fik forfrysninger. Der må have verseret nogle rygter, og Svenskerne påstår, at det var dem der vandt.

Frederik den Anden skrev to hvasse breve til Peder, og det endte med, at han blev fritaget for sit hverv som admiral. I stedet valgte Frederik den Anden Herluf Trolle, der skulle vise sig at være en god arvtager.

Peder vendte nu tilbage til Laholm, der var ved at komme i skudlinien, idet der havde været et svensk angreb på Halmstad, men i 1564 gik der hårdnakkede rygter om fred, og Peder og Elsebe lod Skedal bygge op af nyt, så de kunne have en anstændig gård at flytte hjem til, når Laholm en dag blev sagt op. Og så kom krigen alligevel helt ind på livet af dem.

Den 24. januar 1565 kom svenske styrker til Laholm under Klas Horn, der lod borgen og byen indeslutte og begyndte at beskyde den gamle borg.

Før han sendte kvinderne ind i stenhuset, sagde Peder til Elsebe: Det skal du vide, min allerkæreste, at jeg vil aldrig give mig fangen for dennem, mens der er varmt om mit hjerte. Dertil svarede Elsebe: Det vil jeg også love Eder, at dersom vor ulykke blev så stor, at dette hus blev erobret, da skal de aldrig føre mig levende til Sverige, så vidt det står til mig.

Peder blev nu på skansen hele natten og op af den følgende dag, spiste intet, men sørgede kun for, at der blev givet svar på tilfale, hver gang fjendens skyts spillede på muren. Han var her og der og alle vegne. Mange belejrere faldt også den nat og den følgende dag, men angrebet blev ved til aften.

Noget op på dagen gik Elsebe Krabbe ud på muren for at se til sin mand, der havde våget hele natten og ingen føde fået den foregående dag.

Da hun kom ud hørte hun en ordstrid mellem knægtene, og da Peder var ovre på den anden side af slottet, spurgte hun om hvad der var på færde.

Det viste sig, at der var en bereden svensker, der tumlede sin hest med brask og bram lige nedenfor slottet, og knægtene klagede over, at skytten ikke ville skyde ham, da en mand var for lille et mål for et kanonskud.

Elsebe befalede ham at skyde, for, som hun sagde: al den stund loddet ligger i bøssen, gør det ingen gavn.

Svenskeren blev skudt, og det viste sig, at han havde vigtige papirer på sig.

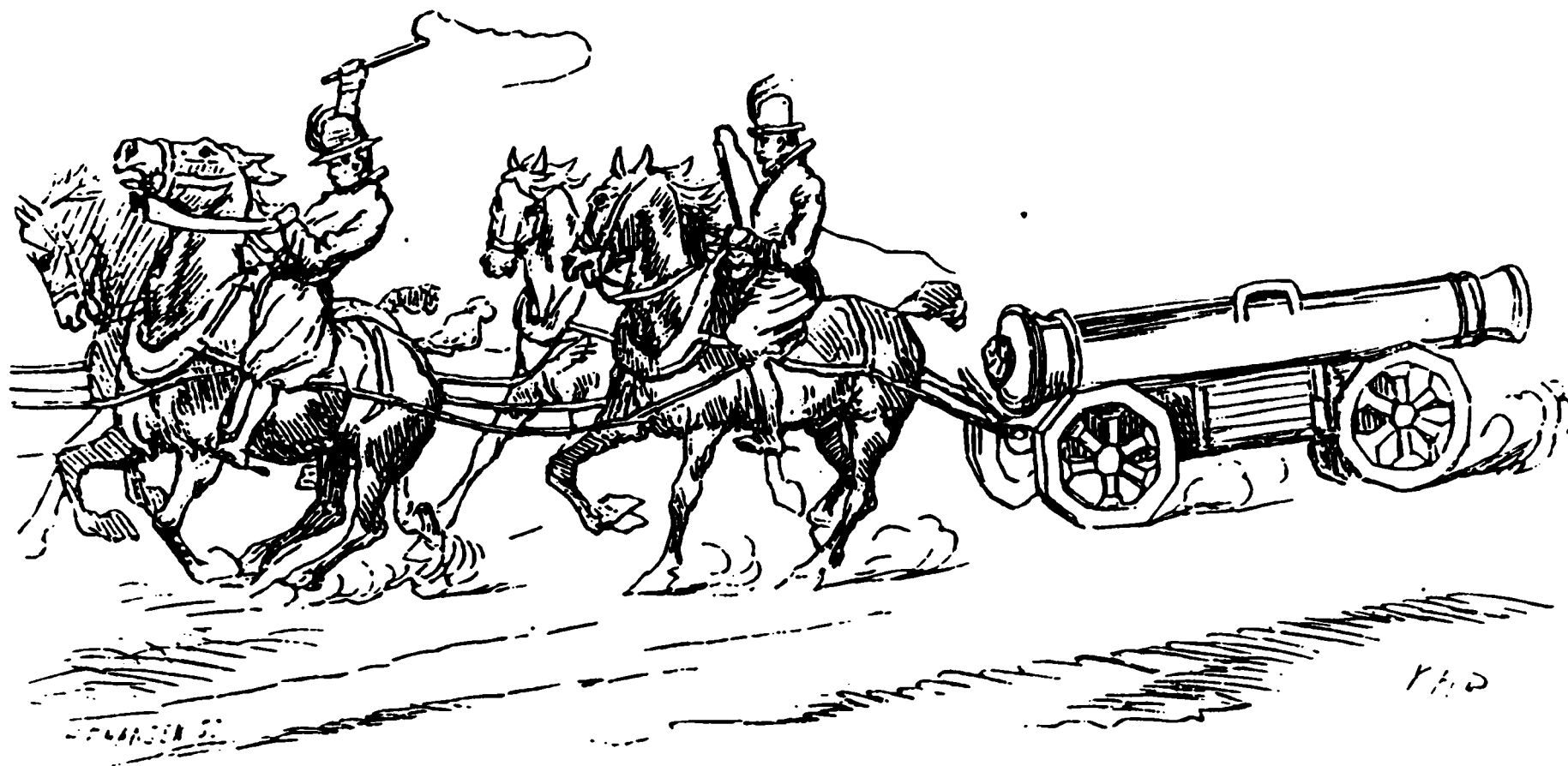
Ved aftenstid andendagen drog Svenskerne bort, da de havde mistet mange mand. De stak dog først ild på byen, slottets udenværk og møllerne. Også Skedal var blevet brændt.

Brevene, den døde svensker havde på sig, blev sendt til kong Frederik.

Året efter mistede Peder og Elsebe fire voksne sønner den ene efter den anden indenfor et halvt år.

Og så i marts 1568 kom Svenskerne tilbage. Peder havde fået at vide, at en krigsstyrke med skyts var undervejs og sendte den nogle knægte imøde. De traf Svenskerne en fjerdingvej fra slottet (ca. 2 km), og disse gav sig ud for venner og bad om at få husly på borgen, så de kunne hjælpe med forsvaret til gengæld.

Peders knægte smuttede dog fra dem og kom ind på slottet igen, og kort efter begyndte angrebet fra to sider, begge sider af elven, der løber forbi.

Kjørende Artilleri

Værst så det ud, da to fyrboller, (brandraketter) havde sat sig fast på ydermuren og flammede op. En fange, der sad i slottets fængsel fik sin frihed for at fjerne dem, og det lykkedes for ham.

Slottet blev så godt forsvaret, at angriberne dagen efter brød lejren af og fortsatte med stort tab af mandskab og skyts. Også denne gang afbrændte de slottets udenværker, og ligesom første gang blev også Skedal brændt ned.

Opholdet på Laholm må have været strengt for Peder og Elsebe under den langvarige krig. Landet var hærgnet vidt og bredt, og forsyningerne indgik ikke regelmæssigt. Det var særlig slemt i 1566, da Peder bad sig fritaget for at holde slottet. Den afbrændte by har heller ikke været nogen behagelig havo.

I 1568 fik Peder frihed for at holde rustning og folk af sit norske len som erstatning for udgifterne til Laholm.

For skaden på Skedal fik Peder i 1575 1000 daler i erstatning af Frederik den Anden.

Imidlertid blev de jo på Laholm trods de trange og fortvivlede forhold.

Peder Skram, der nu var midt i tresserne, mistede dog ikke humøret. Den 23. januar 1568, et par måneder før det andet angreb skrev han til kongen:

"Stormægtigste højbårne fyrste, allernådigste herre og konge etc.etc. Uværdig giver jeg Eders kongelige majestæt ganske underdanig til kende, at på grund af den usselhed, som i Sverige er og en lang tid har været, er derfra kommet herved i landet så mange ulve, hvorfor jeg haver til sagt nogle af bønderne i mit len, at de skulle holde klapjagt efter samme ulve, så har det sig så hændet, at nævnte almue har lagt et baghold for samme ulve og har ikke ret kunnet indfange dem, med mindre de også måtte indtage et hjørne i Sverige, og som de nu jøg hen imod hint baghold, er der mellem ulvene kommet frem en af Eders majestæts fjender, en svensk, hvilken mine tjenere med samme almues hjælp ikke kunne få levende. Samme Eders majestæts fjende var ikke ret veltalende, så at man af ham kunne få nogen sikker kundskab, hvorfor tre af mine tjenere sendte ham tre kugler, så at han straks styrtede på stedet.

Nu da han har fordristet sig således til uden lejde at løbe ind i Eders majestæts land og derefter er blevet der, skikker jeg med denne min tjener samme Eders kongelige majestæts fjende Eders nåde til hænde, og ganske underdanig er det min begæring, at Eders majestæt vil den så gunstig annamme, som den er Eders majestæt ment. Jeg stoler på at hvis traf fattes ham, kan Eders majestæts mundkok give ham den."

Det var en ung elgtyr, som nok kunne have været velkommen på Laholm slot, men som alligevel blev sendt til kongen. Der medfuldte en oversigt over den danske hær tilstand og om forholdene i Sverige.

Peder og Elsebe levede et langt lykkeligt liv sammen. Efter atten børnefødsler og 43 års ægteskab døde Elsebe den 8. marts 1578 på Laholm slot.

Hun havde skrantet og ind imellem været meget syg i vinteren 1577-1578, men hun beherskede sig og gjorde sig raskere, end hun egentlig var. Efter nytår, tog sygdommen til, og der gik bud efter kongelig livkæge Peder Sørensen.

Efter fire ugers ophold på Laholm lod han hende vide, at hun næppe ville komme til sin sundhed igen.

Da Peder blev klar over dette, gik han ind i stuen til hendes seng, gav hende grædende sin hånd, takkede hende for al kærlig og kristelig omgængelse, og bad hende om tilgivelse, hvis han nogensinde havde fortørnet hende.

Senere, da ingen længere troede, at hun kunne tale mere, så hun på Peder og sadde: "Ak, min fattige gamle mand." Og til sine døtre sagde hun: "Lov mig, at I ikke forlader Eders far, grømmer Eders ikke, men trøst ham."

Peder drog med Elsebes lig over til Østbirk kirke ved Urup, hvor hun blev stedt til hvile med de fleste af deres afdøde børn, og her blev han sandsynligvis boende til sin død. Han savnede sin hustru hårdt. Han var træt og trængte til hvile.

Hans datter Olive skriver sådan:

"Og nu, efter at den Dannemand haver så lang tid forseggt den onde verden både i modgang og medgang og var vel bedaget, så han var aldeles ked og mæt af dette liv, haver altid begæret med idelig suk, at Gud nådelig ville forløse ham, haver den evige, gode Gud efter sin guddommelige vilje besøgt ham med sin faderlige hånd, så han er blevet noget syg om lørdagen den 8. juli 1581."

Sognepræsten blev tilkaldt, og han blev til om søndagen, hvor han måtte i kirke og prædike, men så vendte han tilbage til Peder og trøstede og opmuntrede ham. Peder blev taget til alters og bekendte sine synder. Han døde den 11. juli 1581.

Peder blev begravet den 22. juli 1581 i sin sognekirke i Østbikk ved siden af sin hustru Elsebe.

Ved jordefærdens var den største del af landets fornemste adel til stede. Foran hans ligvogn red den af hans tjenere, som mest havde været om ham, og førte hans gyldne kyrads og hans forgyldte dragne sværd ridende direkte ind i kirken.

Samme forgyldte sværd blev til slut lagt ned på kisten.

Det var det samme sværd, som Christian den Tredie havde slået ham til ridder med på sin kroningsdag.

Det havde han senere givet til Peder, der i mange år havde båret det med ære.

Og med æren ligger han i sin grav. Og han satte sin ære i ikke at hidse mennesker op imod hinanden, men forlige dem. Og frem for alt satte han sin ære i at tjene sin konge og sit land trofast som en brav riddersmand.

2911: Elsebe Tygesdatter Krabbe til Skedal, 1514 - 1578.

Det var lige efter kong Hans' død, vinteren havde været meget streng lige indtil Kyndelmisse, så kom tøbruddet, men sommeren gik i vasken det år.

Det var på Helsingborg, altså ikke selve Kärnan, det var vel i et stenhus indenfor muren, marskens hustru Anne Nielsdatter Rosenkrantz til Bjørnholm rædte til barsel og nedkom om onsdagen før påske, den 12. april 1514 med en smuk lille jomfru, der i dåben fik havnet Elsebe(th), måske efter sin farmor Lisbeth Lunge.

Hun var sine forældres syvende barn og kom til at træde sine første barnesko på Helsingborg indenfor ringmuren.

Da hun fyldte tre år, begyndte en pestepidemi i Sverige, og hendes forældre ville gerne se deres børn på passende afstand af sådan en epidemi.

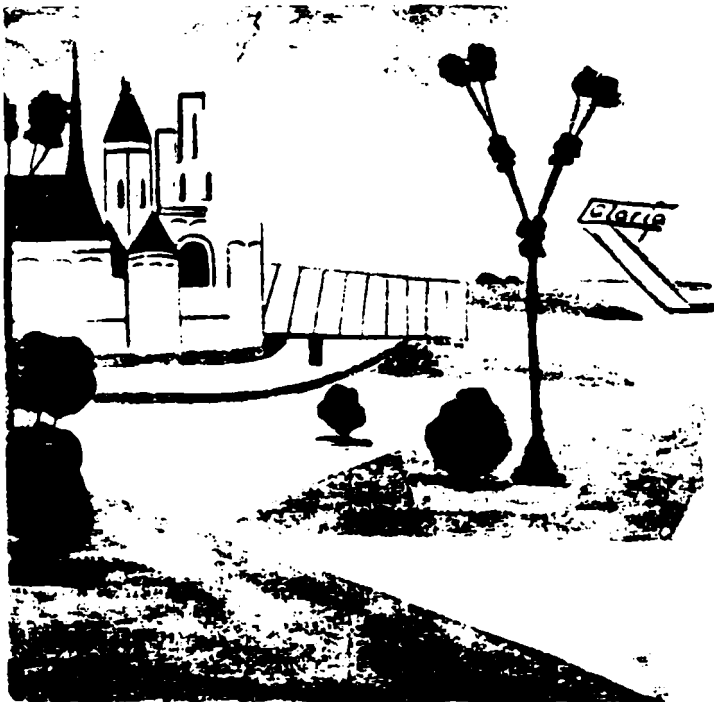
Elsebe og hendes to brødre Erik og Mogens blev sendt til Jylland til deres mormor på Skjern slot, fru Birgitte Olufsdatter Thott til Bjørnholm og Valle, den danske Birgitte i modsætning til hendes halv søster af samme navn, den svenske Birgitte.

Her voksede børnene op midtvejs mellem Randers og Viborg på slottet i engene ved Nørreå, omflydt af to voldgrave og med udsigt til de skovklædte bakkedrag mod nord og syd og med frit udsyn øst-vest langs Nørreåens engdrag og kær.

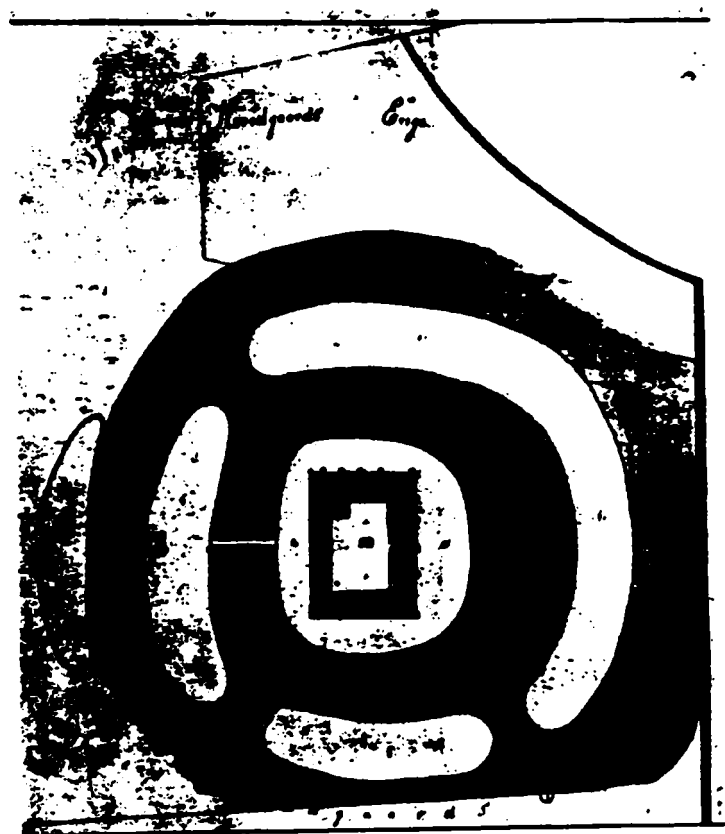
Sådan lå Skjern slot isoleret i ensom majestæt i et ret utilgængeligt terræn, anset som Østjyllands stærkest befæstede borg.

Og her fik Elsebe og hendes brødre tidens bedste opdragelse i årene 1518-1527, så døde mormor. Erik rejste til Frankrig, Elsebe og Mogens vendte hjem til Helsingborg, men efter et år kom Elsebe til sin ældre gifte søster Magdaløne, der var blevet gift med Børge Jensen Ulfstand til Glimmingehus, og Elsebe var således den første, vi kender, der kom til at bo på Glimmingehus, og det kom hun til i de næste fem år.

Elsebe kom til at tage imod storesøsters to første børn.

Udsigt over Roskilde gamle tid, efter kopi af udsigt: Martin Borch

Grundplan af Skjern slots ruiner 1843
(Tegning af R. H. Kruse i Rigsarkivet)

I foråret 1533 blev Eleebe kaldt hjem, fordi hun skulle troloves. Hun må sikkert have gjort forberedelser, mens hun boede på Glimmingehus. Sådan noget tager jo lang tid, og selv om man ikke endnu kender sin tilkommende, vil der altid være arbejder, man kan udføre i forvejen.

Hjemme på Helsingborg slot blev Elsebe præsenteret for ham den unge flotte fyr.

Han var ikke usædvanlig høj, nærmest hvad man ville kalde middelhøj, men han var kraftigt bygget og mælkeblond, som de gamle longobarder, og han gjorde et godt indtryk på Elsebe. Hun måtte selvfølgelig være modstræbende i begyndelsen, så hun ikke fik ord for at være villig, men forretningen gik i orden, for forretning var det dengang, når en trolovelse skulle indgås.

Det var dog ikke mere forretningsmæssigt end at, sådan noget skulle helst foregå på en onsdag eller en fredag, og onsdag før sankt Hans dag, det var den 18. juni.

Elsebe blev indledt i Vor Frue kapel af sin kære far Tyge Krabbe og sin kære morbror Oluf Rosenkrantz, der førte hende op til biskop Ove Bille, som Peder havde været i tjeneste hos i sine unge dage.

Trolovelsen var en offentlig forestilling, der krævede så mange vidnær som muligt, og det fik Peder og Elsebe i rigt mål.

Det var ved den tid herredagen i 1533 var slut, og man havde vedtaget at udsætte kongevalget, og til stede ved Elsebes og Peders trolovelse var syv biskopper og toogtyve riddersmænd foruden mange andre adelsfolk, og så snart parret havde udvekslet fæstengaver og givet hinanden hånden, strømmede de alle sammen om parret og dunkede dem i ryggen, så de aldrig skulle glemme, hvad der var foregået. En forsmået frier kunne her få luft for sin vrede.

Efter denne ceremoni blev parret betragtet som gift, og nu blev Elsebe klædt af af de tilstedeværende kvinder, og Peder af mændene, og han skulle nu i overværelse af vidnerne springe op i sengen til hende, før de blev ladet alene.

Troløvelse.

Efter trolovelsesfestlighederne drog Peder til Jylland for at se til sin gård Urup, og måske var Elsebe med her. Da de jyske rigsråder hyldede hertug Christian, drog Peder til Kolding og svor ham troskab, da han jo havde haft et så godt forhold til hans far.

Da Johan Rantzau ultimo august/primø september gik i land på Fyn nær Middelfart, var Peder med, og det må have været ved Faurskov Banker, han har fået de syv ulivssår, der nævnes i hans historie. Dette slag må altså have været ganske hårdt.

Da Johan Rantzau igen forlod Fyn lå Peder i Odense under opsigt af en bartsker, og det ser ud til, at skent Odense igen blev plyndret, slap Peder for videre men, hvor han så ellers har været skjult.

For det må være derfor, man har nævnt den jomfru Ane Nielsen, der tog vare på ham. Hun har skjult ham for grevens knægte og de Svendborg borgere.

Så snrat han var nogenlunde rask, rejste han til Helsingborg igen, hvor brylluppet stod med al den festivitas, der hørte sig til, brudedefærd, optog, musikanter og skyderi, forridere og talsmænd og det hele.

Brylluppet blev holdt den 2.februar 1535, en af den katolske kirkes store festdage i kirkeåret, så det var lidt af en provokation fra hr.Tyges side. Han var nemlig gammeltroende, som man sagde dengang, og der var godt et år til den officielle indførelse af reformationen.

Det er uvist , hvor rask Peder kan være blevet, når det var ulivssår, han havde fået, men allerede fjorten dage efter sit bryllup med Elsebe red han fra Helsingborg til Stockholm for at låne Gustav Vasas flåde imod Lybækkerne.

Og mens Elsebe sad derhjemme og ventede på nyt fra sin ægtemand, gjorde Peder sit mesterstykke, da han med den løseligt sammenevede flåde af svenske, danske og præjsiske skibe gav Lybæk dødsstødet.

Elsebe var en stærk, from og modig kvinde. Hun fødte Peder atten børn, hvoraf de tre døde som spæde. Syv sønner og otte døtre levede til de blev voksne.

Elsebe var også en af tidens lærde damer. Hun digtede og studerede genealogi, hun samlede på ordsprog og skrev dem ned, og hun korresponderede med Birgitte Gøye.

Mens Peders liv var udadvendt handling i højeste potens, så var Elsebes mere stilfærdigt, og vi kan bedst lære hende at kende ved at citere hende.

Efter det første svenske angreb på Laholm skrev Elsebe en salme, som hun selv kaldte: En christelig tacksigelse for Guds gode befrielse fra legemlige fjender oc uvenner. Den er på ti vers, men her vil jeg bare citere tre:

"Icke os, icke os, min Gud og herre,
men dit navn ske lov, pris og ære,
Din nåde og miskund hjælp os her
fra vore fjenders grumme begær,
at vore uvenner skal icke sige nu:
De haver intet af deres Hørrer og Gud.

Det bekende vi nu foruden svig
i denne forsamling fattig og rig
du beteede os din vilje god
vendte al ulykke vore fjender imod
til hvilken side de til os komme
da stridde du mod dem os til fromme.

Vi tacke Gud og vor Frelser kær,
love dem, for de al ære er værd,
med den Helligård vor træstermand
som vi her i nøden hos os fandt
Vi prise dem nu og til evig tid
for vor eneste Gud og herre blid."

Året efter var det hun skrev sit tredje brev til Birgitte, hr. Herluf Trelles:

"Hjertekære hulde søster, den almægtigste, gode Gud være og blive dig altid nærværende og dig bestyrke dit liv og sjæl.

Hjertekære søster, den evige og udsødelige, gode Gud give dig altid trøst og husværelse, nå du det haver allebedst behov, for din gode vilje og træsterige skrivelse, endog at min sorg, jeg haver af Guds gode vilje undfanget for mine gode, lydige afgangne tre sønner og mine hulde fire salige brødre vil mig i sin tid sørgelig stå i hjertet, og det ikke fordi jeg er i tvivlsmaal om, at den gode Gud jo med dem har gjort sin faderlige vilje og borttrykket dem fra dette meget onde, denne falske og svigefulde verden haver med sig; for hvilket hans guddommelige navn sker ære og evig tak, han, som nu foruden tvivl haver visselig giver dem igen den evige velfærd, som er dem fortjent ved Vor Herre Hesu Kristi blods udgydelse."

"Men dog, min hjertekære søster, betænk af kristelig medlidenhed os arme gamle, min hjertekære husbond og mig, der i så mange måder elendige ere, idet vore hulde brødre og ældste sønner nu således er borttrykte fra os, hvem de skulle være til husværelse og trøst nu, da vi selv af alder og sorg og verdens møde ere så overvundne, at vi ikke længer due til at stå for nogen bestilling; og denne krig har os dertil forarmet og ødelagt mere end hundrede af vore arme tjenere og bøndergårde; disse ligge nu forladte, afbrændte og øde, så det ikke nu kan kendes, hvor de stod; tilmød er nu i den forgangne uge vor hovedgård og lader, der stod fulde af hø og korn, tillige med huse og alt afbrændte med seks skønne lofter og spær på stenhuset og andre huse, som vi nu havde opbyggt på gården; thi alle havde nu håbet på fred; og dertil 20 skønne bøndergårde, som ikke tilforn var nedbrændte.

Men hjertekære søster! dette berører jeg ikke for dig, fordi den sorg jeg derover haver, gør mig nogen møde; den er ganske opslugt af mine gode børns død og afgang, som nu hvile i glæden, mens jeg er i hjertesorg. Dog må det være en elendig handel med os arme folk, at vi skulle således være bundne til dette elendige sted, og dog så nær ved vort eget; og æren og tro tjeneste har stedt os sådan her, at vi har ganske forladt vort eget, hvilket vi vel med Guds hjælp havde kunnet forsvare til denne tid, om vi selv havde måttet være der tilstede; og der er i ingen måde blevet betænkt, hvad der kunde tjene os og vore til gode, og har Gud taget os den fra, som skulle styre noget, os til gode på et andet sted.

Ingen som har gunst og magt forbarmer sig over os, så vi kunne blive hjulpe herfra, men skynder desto mere til, at vi skal nu fortære, hvad andet vi har tilbage her, så vi skal blive ødelagte nu i vor alderdom; så vi må vel sige, at Høren Gud harzret bedrevet os og vore venner og glædet dem, der hade os; de har længe tørstet derefter og har begæring efter, at fjenderne skal komme over os, at vi kunne komme fra æren og livet med.

Gud give, du havde set "dette bøsse" (disse kanoner) næst herved, du ville da sige, at det står aldrig til at holde nogen magt, hvis vi skulle blive her længere og der ikke bliver fred; da spørger du vist den tidende om os, som du nødigt vil.

Thi Gud bedre den, der skal lyde som undersåt; thi der redes altid så længe til, at fjendrene får fremmet deres vilje.

Hjertekære søster, så kan jeg ikke forholde dig det, at hr.Peder har nu sendt bud og skrivelse til kongelig majestæt og vil endelig herfra; thi vi kunne nu ikke længere holde det ud; så beder jeg dig for Guds skyld: hjælp os herfra, os arme sorgfulde mennesker, at vi måtte nu drage hjem til vort eget og bestyre vore detres sager til ende; thi det kan ikke længere gå således.

Min hjertekære søster! du skriver, at du længes efter at tale med mig. Gud ved min begæring i den sag; thi vi har ikke mange hulde venner at forlade os på; derfor kender Gud, at jeg begærer af hjertet at komme dig i tale; jeg vil og dertil med Guds hjælp gøre min flid, om jeg kan komme til dig; thi hr.Peder vil med det første selv drage til kongelig majestæt, om vi ikke får det svar, som behager os, og jeg vil drage til mine arme sønner, som

er i Roskilde. Kan jeg da drage videre til dig, vil jeg dertil gøre min flid.
 Gud lade mig finde dig ved helbred med glæde igen i Guds nåde, Samme gode Gud belønne dig for din store umage, du har gjort dig med hr.Peders bestilling, og den bekostning du har sat dig i ved at sende ham de penge hid.
 Hjertekære søster! forlad mig min onde, lange skrivelse, som du vist må tro er skrevet med hjetresorg og grædende tårer.
 Gud være hos dig altid og i din sidste time. Ham befaler jeg dig til evig tid. Hr.Peder og mine børn lader dig hilse med mange gode ønsker, og så megen tak for din godhed, som du altid har bevist.

Laholm 9de oktober 1566.

Elsebe Krabbe."

Elsebe og Peder kom ikke fra Laholm, så længe hun levede, og bageret var end ikke fuddt, da hun skrev til Birgitte Gøye. For hun havde ikk endnu hørt, at endnu en voksen søn var død, og at hendes søster Anne var død året før. Fire brødre, en søster og fire voksne sønner døde på tre år, de fire sønner indenfor et halvt år.

Hvis vi prøver at forestille os en snæver bolig i slottet og en afbrændt by, der har ligget og oset længe efter, så får vi nok et lille begreb om atmosfæren.

Elsebe omtaler ærbødigt og kærligt sin mand som hr.Peder, men også som sin hjertekære husbond.

Vi har også set, hvordan Hr.Peder holdt humøret oppe med det brev til kongen om den skudte elgtyr.

De var begge unge, da Martin Luthers tanker spredtes ud over Nordeuropa, og de må have modtaget budskabet med åbne arme.

Elsebe og Peder levede et langt og lykkeligt liv sammen. Hun var meget anset og blev f.ø.m. tilkaldt til dronningen, da hun ventede Christian den Fjerde.

I 1577 viste der sig en komet på himmelen, der blev stående synlig fra først i november og i to måneder, og menneskene gruede for, hvad det kunne betyde.

Pesten rasede både før og efter, og Elsebe var syg hele vinteren 1577-78. Kan det have været under indflydelse af denne komet. Hun prøvede at lade som om, det hele ikke var noget, og spillede rask og glad.

Da hun nytårsdag sammen med Peder havde været til alters, følte hun, at sygdommen tog til, og der blev sendt bud efter den kongelige livlæge, doktor Peder Sefrensen, der efter fire dages ophold på Laholm lod hende vide, at hun ikke ville blive rask igen.

Hun tog så afsked med sin søn Niels, der sammen med lægen havde været hjemme hos hende, men nu skulle ylbage til tjenesten ved hoffet.

Hun formanede ham, som mødre gør, at vise troskab mod kongen, holde sig fra drukkenskab, løsagtighed og al dårlighed.

Hun blev plejet af sine to døtre, Margrethe og Elsebe, men heller ikke for dem ville hun vise sig svag, og kvalte sine smerteudbrud.

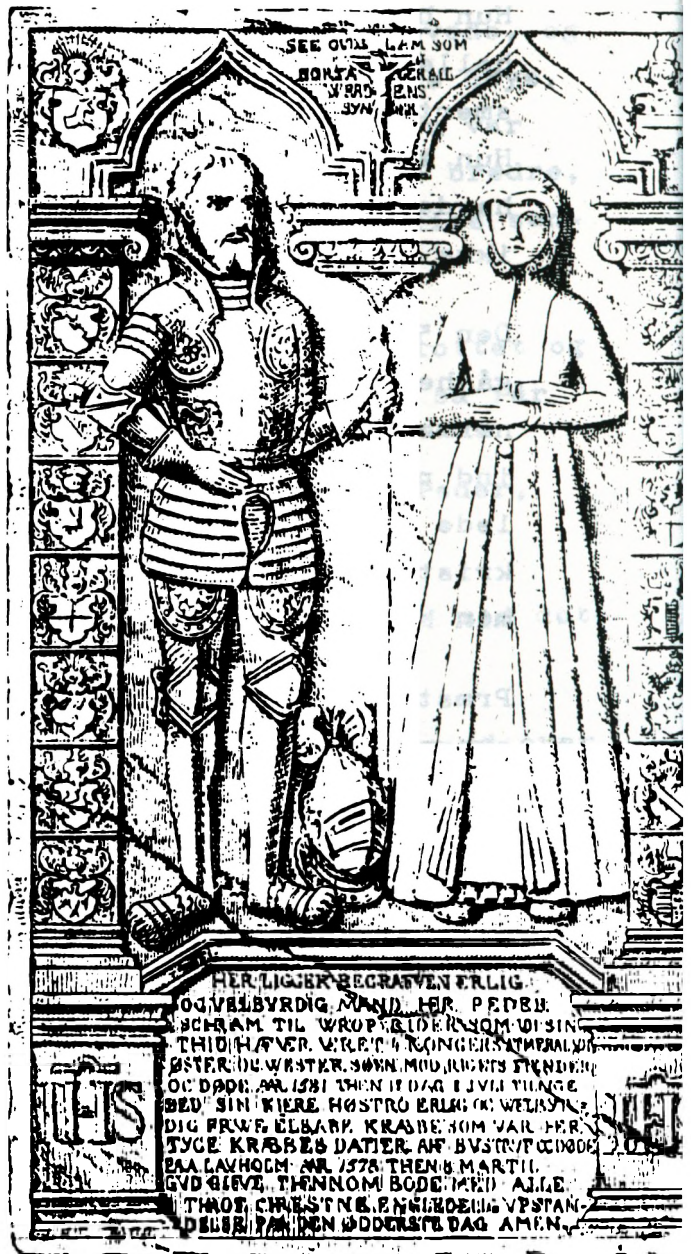
Hun talte frimodig om sin død og bad dem takke Gud, fordi de havde haft hende så længe, og trøste deres gamle far, at han ikke skulle blive syg af græmmelse.

Den 5.marts nød hun alterets sakramente og ønskede nu blot at gå herfra. Den 8.marts ved daggry mærkede døtrene, at døden nærmede sig, de tilkaldte straks sognepræsten, og da han kom ind prøvede hun på at rejse sig og lade som om hun intet fejlede og sagde: "Velkommen kære herre og hav megen tak som en kristen dannemand, fordi I har været min sognepræst. Jeg tog min herre Jesu Kristi legeme og blod til mig i onsdags".

Præsten hr.Jørgen forhørte sig nu om hendes gudstro, og hun svarede som en, der var godt inde i skriften, som hun da også havde læst flittigt i altid, og hun bekendte sin tro. Og i det samme sagde hun: "Mine kære børn, falder ned på Eders knæ og beder Gud for mig, ikke om dette liv, men at Gud vil give mig det evige liv, og at hans vilje må ske."

Hun bad nu præsten tilsige sig syndernes forladelse og takkede ham derfor.

Peder kom nu ind i stuen til hendes søn og gav hende hånden, takkede hende med tårerne trillende ned ad kinderne for hendes altid kærlige omgængelse og bad hende tilgive, hvis han nogensinde havde forternet hende.

Hun svarede ham og sagde: "Min hjertekære mand, jeg takker Eder, I har været min husbond i 43 år som en oprigtig, kristen Dannemand og været mig såre god; nu befaler jeg Eder til den helleige Trefoldighed!" og hun rakte han sin højre hånd, som hun ikke mere kunne løfte fra sengen.

Præsten spurgte, om hun kunne tilgive alle, som havde gjort hende imod, og hun svarede: "O, ja så gerne, Gud ved et, at jeg havde aldrig had eller avind i mit hjerte til nogen, uden hvis jeg var nødt og tvunget til at straffe dem, som havde handlet ilde."

Og hun formanede sine døtre, at de skulle være hulde og gode og ikke tillade at had eller uenighed kom dem imellem, så at ingen skulle sige, "at mine børn enighed er lagt i graven med mig."

Hun lå nu ganske stille, til hun hørte en hane gale, så sagde hun: "Kristus er død for Eder", sådan som han altid, mens hun var rask, sagde, når hun hørte hanegal.

Og da ingen troede, at hun kunne tale mere, slog hun pludselig sine øjne op og så Peder, der sad ved sengen, og udbød: "Ak, min fattige gamle mand!" og til døtrene sagde hun: "mine kære børn, lov mig, at I ikke vil forlade jeres far, og græn jer ikke, men trøst ham."

Noget efter så hun solen skinne, og blv opmærksom på, at det lys, de havde set ved i nattens løb, endnu brændte. Hun sagde da: "Sluk nu det lys, Gud giver os nu det sande og evige lys og liv!" Og det var hendes sidste ord.

Elsbe Krabbe hr.Peder Skrams døde den 8.marts 1578 kl.halvni på Laholm.

Hun blev begravet i Østbirk kirke, hvor de fleste af hendes ældede børn allerede lå. Peder flyttede hjem til Urup, hvor han døde den 11.juli 1581.

Krabbe «I, af Østergårds» (Krabbe) og Krabbe «II, af Damsgårds». En hvid bjælke i rødt. På hjelmen to vesselhorn, røde med en hvid bjælke (se side 6). • Uradel, Jylland. Niels Mikkelsen 1336; slægten lever stadig, i udlandet, og skriver sig Krabbe. Fra o. 1690 antog slægten Krabbe af Damsgård (se side 461) Krabbe af Østergårds våben uden indsigelse fra denne slægts side; også slægten Krabbe af Damsgård lever stadig. Se NDA side 152 og 153 samt DAA 1928 II side 7, 35, 39 og senere tilføjelser.

2912: Hans Hermannson von Harstall auf Diensdorff levede i 1500årene i Thüringerwald. Han ejede godset Diensdorff og var gift med Anna von Schmahlsteig, der fødte ham sønnerne Balthasar og Hermann. Han havde to ældre søstre Margaretha og Eva og en ældre bror Christoph.

Forældrene var Hermann von Harstall og Margaretha von Shaden.

2913: Anna von Schmalsteig var datter af Hans von Schmahlsteig og Barbara von Eschwegen. Hun var gift med Hans von Harstall og fødte ham to sønner.

2914: Melchior von Langenstein genant Güntzerodt levede i reformationstiden og var af gammel hessisk slægt, men han synes ikke at have ejet noget gods. Han var søn af Georg von Langenstein gen. Güntzerodt og Elisabeth von Schwertzel og havde i hvert fald datteren Anne Christina. Han var en tid ritmester senere hverveofficer. Hans hustru hed Margaretha v. Wangenheim.

2915: Margaretha von Wangenheim aus Winterstein var af Thürensk slægt. Hendes forældre var Balthasar von Wangenheim og Anna Catharina von Boyneburg, og hun var gift med den hessiske ritmester Melchior von Langenstein genant Güntzerodt, og de havde datteren Anna, som var gift med Hermann von Harstall til Diensdorff Mühlä etc.

2916: Heinrich von und auf Lehrbach var søn af Ruprecht von und auf Lehrbach og Anna von Wiedersshausen. Hans hustru hed Anna Margaretha von Ende, senere kaldet de Fine. De levede i 1500årene og havde sønnen Melchior.

2917: Anna Margaretha von Ende var gift med Heinrich von und auf Lehrbach og havde med ham sønnen Melchior, der blev gift med Helene von Rodenhausen. Hendes far hed Philipp von Ende, og moderen hed Maria von Etdorff.

2918: Hans Wilhelm von Rodenhausen zu Rodenhausen var gift med Catharina von Schleiger. Hans far var Conrad Adolph von und auf Rodenhausen, og moderen hed Agnesa von Bächlingen. Hans Wilhelm og Catharina havde datteren Helena von Rodenhausen

2919: Catharina von Schleiger var datter af Christoph von Schleig og Magdalena von Röckertzhassen. Hun var gift med Hans Wilhelm von Rodenhausen, som hun skænkede datteren Helene.

Vi kender ikke Schmalsteig-slægtens våben.

Wangenheim-Winterstein

V. ENDE.

Heller ikke slægten von Schleiger kender jeg.

2920: Heinrich Metsch til Plohna etc. var søn af Georg og Catharina von Tettau. De havde sammen Heinrich, der blev gift med Margaretha von Breitenbach til Böhlen.

Heinrich og Margaretha havde sammen sønnen Sebastian, der var gift med Anna Edle von der Planitz.

2921: Margaretha von Breitenbach af Böhlen var datter af Wolf von Breitenbach til Böhlen og Anna von Schleinitz af Kriebenstein. De havde sammen Margaretha, der blev gift med Heinrich Metsch til Plohna, og hun skænkede ham sønnen Sebastian, der ægtede Anna Edle von der Planitz.

2922: Balthasar Friedrich Edler von der Planitz til Göltzsch var søn af Hans Edler von der Planitz til Wiesenburg og Auerbach og Barbara von Schönberg af Schönau.

Balthasar Friedrich blev gift med Magdalena von Back af Neuhoff, og de havde sammen Anna Edle von der Planitz, som ægtede Sebastian Metsch til Plohna.

2923: Magdalena von Back var datter af Wolff von Back til Neuhoff og Magdalena von Krosigk af Alsleben.

Magdalena ægtede Balthasar Friedrich Edler von der Planitz, der skrev sig til Göltzsch. Og de havde datteren Anna, der blev bortgiftet til Sebastian Metsch, der skrev sig til Plohna og Reuth.

2924: Carl Hildebrand von Rauchhaupt til Hohenthurm var søn af Albrecht von Rauchhaupt og Anna von Witzleben af Liebenstein. Carl Hildebrandt ægtede Anna von Rosenau af Osslau, der fødte ham sønnen Hildebrandt, der til sin tid ægtede Catharina von Schlabberndorff

2925: Anna von Rosenau af Osslau var datter af Matthias til Osslau og Elisabeth von Thüngen af Meerlag. Hun ægtede Carl Hildebrandt von Rauchhaupt til Hohenthurm, og de havde sammen sønnen Hildebrandt.

2926: Heinrich von Schlabberndorff til Benthen var søn af Hans og Sibylla von Treschkau af Schartecken. Heinrich ægtede Elisabeth von Treschkau af Neuermarck, der fødte ham datteren Catharina von Schlabberndorff.

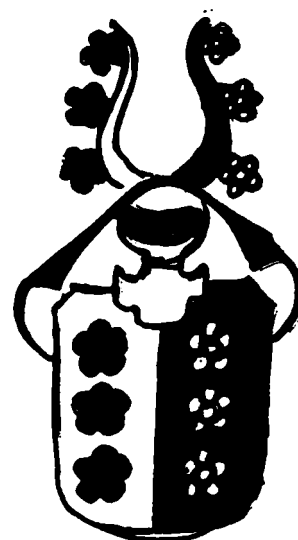
V: BREIDENBACH.

Bach

Rosenau

2927: Elisabeth von Treschkau af Neuermarck

Elisabeth var datter af Gebhard von Treschkau til Neuenmarck og Barbara von Arnimb af Biesenthal.

Hun ægtede på et vist tidspunkt Heinrich von Schlabbendorff til Benthon.

Vi kender kun et barn i ægteskabet nemlig Catharina, der til sin tid ægtede Hildebrandt von Rauchhaupt til Hohenthurm.

Og så er den historie ikke længere,

Treschow. I hvidt tre sorte allikehoveder med gule næb og halsringe. På hjelmen et hoved som i skjoldet besat med tre påfuglefjer. • Adelspatent 1812 for konferensråd Michael Treschow; slægten lever stadig. Se NDA side 295-96 og DAA 1889 side 420, 1948 II side 65 samt en tilføjeelse 1958-59 II side 60.

2928: Friedrich Bertramsohn von Pfuel til Ranfft o.a.

Da kejser Maximilian den Første på rigsdagen i Worms den 7. august 1495 fik indført rigskammerretten, en slags tysk højesteret, var det for at afskaffe fejderetten, og han lod forkynde den evige landefred.

Sådan skulle det nu ikke gå. De private slægtsfejder fortsatte i mindst hundrede år endnu.

Friedrikhs historie handler om sådan en fejde.

Hans far var Bertram I von Pfuel til Gielsdorff, og moderen var Eva von Entzberg eller Lützberg.

Han blev født i 1458 og endnu i 1483 taler storebror Heine for den umyndige Friedrich, men allerede samme år får han selv en forlønning.

Ludwig von Pfuel havde i sin tid købt de såkaldte Pasedagske godser i Meklenborg i landet Stargard omfattende Gross-Schönfelde, Karpin, Bärenwalde og en del af Hohenfelde af hertugerne Heinrich og Ulrich, og lenene var så gået i arv i hans slægt, til i 1481 hans linie uddøde med Claus von Pfuel, og godserne blev erklæret for hjemfaldent len.

På markgreve Johanns forben blev godserne alligevel den 31. oktober 1483 bortforlenet til fætrene Nickel von Pfuel og Friedrich von Pfuel søn af Werner, samt brødrene Heinrich og Friedrich, Bertrams sønner, der alle havde gjort arvekrav gældende, og de tog alle tjeneste hos de meklenborgske hertuger. Det blev dog den sidstnævnte Friedrich, der kom til at overtage lenet, hvorved han blev meklenborgsk vasal og trådte i hertugelig tjeneste.

Endnu den 14. oktober 1496 befandt han sig i hertugernes omgivelser i Doberan blandt vidnerne til Ludecke von Maltzans forlønning med Nevertin.

Ved det hertugelige hof lærte han en hofdame at kende, Anna von Bibow, og trolovede sig 1497 på festlig vis med hende, idet han "per verba de praesentia" tog hende til det hellige ægteskabs sakramente.

Det skulle afstedkomme skrækkelige forviklinger.

Det viste sig nemlig, at jomfru Anna von Bibow af sin familie i forvejen var for tre år siden i overvarelse af de to hertuger bortfæstet til Heinrich von Oldenburg. Hun har sikkert været mindreårig, da den lnge trolovelsestid ellers er uforklarlig.

Ikke destomindre lod Friedrich ved to af sine venner anmode hos hertugerne om jomfruens hånd.

Det var den gejstlige Johann Thim, som bruden i fortrolighed havde fortalt om sin anden trolovelse, der havde lovet ham hertugernes samtykke, hvis han ehvendte sig.

Men den 30. juni 1497 afslog hertugerne at blande sig i noget, der var en kirkelig affære, og som de ikke var dommere over. Pfuel måtte rådføre sig med sine venner, på hvilken måde, han kunne få sin påståede ret. Forresten var de altid rede til at vise ham deres gunst og nåde, og det var dem ligegyldigt, hvem, der hjemførte bruden.

Hertugerne Magnus og Balthasar bestræbte sig på at vise, at de var ganske upartiske, men i virkeligheden begunstigede de Heinrich von Oldenburg overfor Friedrich von Pfuel.

Og Friedrich, der godt nok kendte hertugernes sande sindelag henvendte sig som brandenburgsk undersåt til kurfyrst Johann om en forbøn, som denne velvilligt fremførte i et brev at 9. august, hvor han bad om, at brylluppet mellem Heinrich von Oldenburg og Anna von Bibow måtte udsættes indtil sagen var endelig afgjort, samtidig bad han om frit lejde for Friedrich og hans venner.

Friedrich opholdt sig ikke mere i Meklenborg, men blev i Brandenburg, mest vel for at virke for sin sag hos kurfyrsten, men måske også, fordi han trods de pæne ord ikke mere følte sig velkommen i Meklenborg, eller sikker!

Hertugerne lovede frit lejde, skent det skulle være unødvendigt for Friedrich, der var i deres tjeneste, men de nægtede at udsætte Anna von Bibows bryllup.

Forgæves gentog kurfyrsten den 25. august sin anmodning. To måneder senere forsøgte Friedrich at omstemme hertugerne ved en direkte skriftlig bøn. Han havde søgt paveh, og bad kun om en udsættelse til svaret fra pavestolen indløb.

Han bad: "at Anna ikke af nød og tvang skulle blive tvunget til at synde, (nemlig mod sit løfte til ham)".

Det er mærkeligt at tænke på, at den pave, han havde henvendt sig til, var den Alexander den Sjette af Borgiaernes slægt, der selv var den mest ryggesløse af alle paver, og som var far til en mængde børn, som han fik anbragt i forskellige fyrstendømmer rundt om. Ingen synder var ham fremmede.

Friedrichs krav synes helt berettigede. Hertugerne havde selv afvist at blande sig, da det var en rent kirkelig affære, så de burde selvfølgelig afvente kirkens afgørelse, før de tillod Annas bryllup.

Friedrich havde hidtil vist sig helt igennem loyal mod sine lensherrer, sådan som også de brandenburgske råder udtrykkelig melder, og der var ingen grund til ved almindelig sladder at krænke hans omdømme.

Den 4. november svarede hertugerne Magnus og Balthasar. De afviste at blande sig og skød ansvaret over på Annas familie for trolovelsen med Heinrich von Oldenburg.

De bestred ikke den sladder, de havde fremsat i overværelse af Friedrichs venner, men fastholdt hvert ord.

Irriteret af deres stemning afslog rådet en ansøgning om et lån på 300 floriner i Friedrichs len.

Annas bryllup med Heinrich af Oldenburg skete snart efter og i overværelse af de brandenburgiske råder, provst Johann Benedict, Johann Schlabberndorff og Georg Quast, ifølge udtalelser fra Annas mor og Annas repræsentant, den gejstlige Hermann Rundeschore, på grund af hertugernes trusler. Dette ved vi af endnu et brev fra Friedrich af 19. december 1497, hvori han nægter at have klandret hertugerne, sådan som Achim von Blankenburg har hævdet.

Til sidst bad han i denne skrivelse hertugerne om ikke mere at fornærme sig med skældsord på hans ære og værdighed, da jeg arme knægt ikke mere har at sige til mir forsvar, og jeg er nu Eders Fyrstelige Nåders villige tjener.

Vi ser, at Friedrich på ingen måde trodsede, men villigt underkastede sig sin hårde skæbne, kun sin ære ville han vogte.

Jo mere ydmyg han dog viste sig, jo barskere optrådte hans modstandere.

Hans meklenborgske landsherrers svar af 24.december fastholdt uden videre Achim von Blankenburgs udtalelser som sande, men bestred alle anklager med dem selv og afviste al yderligere korrespondance.

Selv en henvendelse af Brandenburgs mest ansete kurfyrstelige råder, provst Hohann fra Berlin, kansler doktor Czerer og høvedsmand på Priegnitz Dietrich von Rohr var uden succes, de modtog den 31.maj 1498 et afslag.

Hermed så Friedrich sig, drevet til det yderste, bevæget til at gribe til selvhjælp og erklærede den 8.juni 1498 de to hertuger fejde. Han afslog det tilbudte frie lejde, og frasagde sine fjender al fred og ethvert lejde.

Han lod snart handling følge på ord. Den 15.august overfaldt han på vejen til Schwerin Heinrich og Hans von Rieben, tog deres våben, smykker, penge, heste og klæder og førte dem som fanger til en af sine venner, Jasper Kerkow i Mark Brandenburg.

Han forklarede dem udtrykkelig, at det var i deres egenskab af hans fjenders undersætter, han havde rettet sit angreb mod dem.

Så snart Rieberne havde givet de nødvendige forskrivninger på løsepenge, blev de fivet fri. Derpå rettede de en klage til det hertugelige slot Weltfreden, hvor deres landsherrer befandt sig. De beklagede bl.a., at den ældste af brødrene var blevet hårdt såret af et spyd i maven.

Hertugerne indkaldte nu Friedrich til en vasaldomstol, der skulle holdes i Güstrow den 9.april. Her blev han beskyldt for angrebet på Rieberne, for mord og brand.

Denne rå form for selvhjælp svarede dengang til sædvanen og viste sig ikke kun i privatfejder, men brugtes også blandt fyrster.

Friedrich reagerede hverken på den første indkaldelse eller på den næste dateret 8.april 1499. Han vidste i forvejen, at inddragelsen af hans len allerede var besluttet, og at det frie lejde ikke gav ham nogen beskyttelse mod Rieberne og deres venner.

Hertugerne af Meklenborg sendte nu to af deres råder til kurfyrsten for at denne skulle tage forholdregler imod Friedrich og især hans hjælpere, der husede og hyttede ham. Men kurfyrseen nægtede dog at skride ind.

Da Friedrich igen den 20. juli havde været i Meklenborg med 15-16 heste og havde afbrændt landsbyen Grünau ved klostret Wanzka, så gentog Magnus og Balthasar den 20. august skriftligt deres ansøgning, som de yderligere forstærkede med at sende deres tjener Elsholtz til kurfyrsten i Ruppim..

De fik et skriftligt svar, som dog ikke beroligede dem og som forblev ubesvaret.

Den 19. oktober meddelte kurfyrst Joachim hertugerne, at Friedrich var parat til at stille sig til forhør hos sin kurfyrste og indstille alle fjendtligheder mod hertugerne, hvis disse inden den 11. november ville udstede et lejdebrev til ham og hans hjælpere, som skulle være i kraft indtil påske næste år.

Det ønskede lejdebrev blev udstedt og gjalt endda til pinse, men kurfyrsten undlod at indkalde Friedrich til forhør. Han undskyldte sig med sygdom i et brev til Magnus og Balthasar og med fravær til rigsdag, og han foreslog en personlig sammenkomst af regenterne og deres råder til afgørelse af sagen. Samtidig bad han om at få det frie lejde forlænget, sådan som han selv havde gjort.

Som sted for denne sammenkomst foreslog han Wittstock og tid den 17. januar 1501, men datoen blev siden udskudt til den 25. januar.

Der kom ikke noget ud af den planlagte sammenkomst, men den 15. februar 1501 bad den hjemvendte kurfyrste de meklenborgske hertuger om at prøve den 28. marts på aftalte sted.

Ud af alt dette fremgik det, at kurfyrsten ikke anså Friedrichs selvhjælp for uberettiget, da hans bestræbelser gik ud på at bringe sagen til ophør med et forlig. Han havde aldeles afvist at gå frem mod Friedrich som fredsbrøder.

Det ses ikke, om den flere gange udsatte møde i Wittstock er blevet til noget, om det overhovedet er blevet afholdt.

Der blev i hvert fald ikke aftalt noget om Friedrichs sag, selv om fejden faktisk hvilede i nogen tid.

Først i 1504 kom den igen til udbrud. Friedrich brød med 4 heste ind i Meklenborg og nedbrændte det hertugelige forværk Marnitz.

Hertugerne klagede til kurfyrsten over denne dåd og krævede følgende brandenburgske vasaller stræffet: Claus Wuthenau, Achim Kröcher i Rynow og brødrene von Hane, der havde herberget Friedrich efter branden.

Kurfyrsten afviste en sådan afstraffelse uden en forudgående undersøgelse, men erklærede på forhånd, at han ikke fandt behag i Friedrichs handling og havde givet sine høvedsmænd og undersætter alvorligt pålæg om ikke at huse ham, men hjælpe de meklenborgske embedsmænd i deres arbejde med at finde ham.

Da flere magdeburgiske vasaller ligeledes havde taget sig af Friedrich, blev der afholdt en edssvoren forsamling af flere af disse under forsæde af ærkebispens råd.

Claus von Barby til Plothe udtalte, at Friedrich Pfuel havde været en dag hos ham, Busso von Schulenburg til Sandow nægtede derimod at have huset ham.

Otto von Plothe til Jerichow havde for et år siden givet ham ophold med fire heste for en nat.

Hans von Restorff til Kammer erklærede, at Fritz Möllendorff for halvandet år siden havde bragt den ham ubekendte Pfuel til ham. Matthias von Restorff sagde, at det var kommet ham for øre, at denne Pfuel for halvandet år siden havde opholdt sig på kroen i Kammer.

Achim von Treskow til Steckeldorff havde ikke set ham i to år og Rüdiger von Treskow aldrig.

Georg Redekin til Ferchland erklærede, at Pfuel for et år siden havde opholdt sig på den derværende kro med fire heste. Christoph Briest til Bönen og Heinrich von Klöden til Ferchland afviste, at de kendte ham eller havde huset ham.

Arndt Treskow til Redekin havde huset ham forrige år i fasten. Brøderne Holeweg til Mengersdorff angav, at han for et halvt år siden havde været i den derværende kro.

Og året før havde han været hos dem med fem heste under navnet Sparre, som han synes at have brugt et par gange, siden havde de afvist ham.

Den 24. august havde en af Friedrichs knægte været hos Heinrich Holeweg med bøn om at udruste ti-12 heste til hans herre, men det havde han afslået.

Georg Hopkorff fra Seyda aflagde ed på, at hans hustru i hans fravær havde huset den hende ukendte Friedrich natten over, og at han havde givet sig til kende om morgenen, da han red bort.

Broderen til ovennævnte, Hans Hopkorff havde for et år siden modtaget en af Friedrichs knægte, og endelig havde provsten i Jerichow den 2. februar modtaget Friedrich selv, der havde udgivet sig for biskop af Havelberg.

Der er ingen tvivl om, at hertugerne af Meklenborg søgte den formastelige overalt med deres spørhunde, og Friedrich har så måttet være på flugt hele tiden og levet på feltfod så at sige. Der har været stikkere ude og spioner, og Friedrich har aldrig vidst sig sikker, så derfor har han brugt dæknavne.

Om kurfyrsten har afholdt forhør over sine anklagede vasaller fortæller kilderne intet om, i hvert fald er den dadel, kurfyrsten udtaler i sin skrivelse af 12. oktober 1504, ikke særlig alvorlig ment, for snart efter gjorde kurfyrsten ham til sin mundskænk. Som sådan optræder Friedrich i 1505 på rigsdagen i Köln.

Endnu samme år udførte Friedrich en dåd, som, selv om den førte til årelange forhandlinger, faktisk bevirkede fejdens afslutning på fordelagtige betingelser for Friedrich.

Den højest ansete meklenburgiske råd, ridder Bernd von Maltzan til Penzlin havde to sønner, Joachim og Ludwig, der studerede i Leipzig under opsigt af licentiaten Magnus Hunth. Dem bortførte Friedrich, idet han sagde, at han kom fra deres far, og så førte han dem med til en ven i "bjergene", som han skrev til faderen.

Den chokerede far skrev til hertugerne og bad dem sætte sig i forbigående med universitetet og rådet i Leipzig og med kurfyrsterne af Sachsen og Brandenburg og ærkebispens af Magdeburg.

Alle skulle alarmeres for at hjælpe med at befri sønnerne. Um forløbet af kurfyrst Joachims forhandlinger med Friedrich hører vi først nærmere i 1507.

Den 26.februar dette år svarer hertugerne kurfyrsten på et brev, der ikke mere findes. Af svaret fremgår det, at Friedrich havde krævet 4.500 floriner i erstaning og løsepenge, og det fandt hertugerne var for meget, Den 1.marts meddelte kurfyrsten Friedrichs fætter gangen i de seneste færdhandlinger med hertugerne, og opfordrede gennem fætteren Friedrich til at holde fred indtil den 31., da råder fra begge lande den dag ville holde møde og komme til en afgørelse.

Denne termin blev udsat den 20.marts efter ansejning af de meklenburgske råder, der allerede den 15.marts havde lovet sig til Wismar for at høre Friedrichs hovedbetingelser.

Den førende blandt disse råder var Bernd Maltzan, der naturligvis frem for alt ville have sine sønner frigivet. Det var hans indflydelse, der førte til at de to hertuger, Heinrich og Erich endelig den 15.april erklærede sig villige til at udrede den krævede betaling og til at løse Friedrich og hans hjælpere af Rigens Akt.

De to gamle hertuger var døde hhv 1503 og 1507, og det var sønner af Magnus, der nu gjorde en ende på fejden.

Nu henstod kun aftale om betalingsmåden, men den førte også ud i langvarige forhandlinger.

Friedrichs betingelser var 1. 1500 floriner for afleveringen af de unge mennesker til Sankt Hans, 2. resten af beløbet garanteres af Magdeburgs råd og domkapitel, biskoppen af Lebus og hans kapitel samt Hofmester Dietrich von Schulenburg, 3. at hans tjeners klage mod Wismar blev ordnet, 4. sikkerhed for, at Leipzig Universitet ikke efter fejden afblæsning skulle anlægge sag mod ham for gejslig ret, 5. at ingen af hans hjælpere senere ville blive udsat for krav eller hævnakter.

Efter nogen forhanling frem og tilbage og flere mindre udsættelser gik sagerne i orden. Den 24.august 1507 blev fredstraktaten skrevet under og de første penge faldt og de unge Maltzoner blev udleveret til deres far. Det kneb for hertugerne at slippe de sidste 3000 floriner, som de bad kurfyrsten lægge ud.

Kurfyrsten afslog, da han selv ingen penge havde til jul, som var termin. Hertugerne måtte så skaffe pengene ad anden vej, og den 8. januar 1508 kunne Friedrich kvittere for modtagelsen af pengene.

Friedrich havde givet afkald for sig og sine arvinger på delene, han havde haft i Mecklenborg og havde afleveret lønsbrevene. Den 10. juni 1510 rykker kurfyrsten for en kvittering for disse breve, som Friedrich gentagne gange havde bedt om. Hermed slutter papirerne om den Pfuelske fejde.

Det ser ud til, at Friedrich i 1507 har indgået ægteskab med Barbara von Wallenfels, og i 1510 havde de to døtre, senere fik han fem sønner, Jacob, Bertram, som vi stammer fra, Georg, Christoph og Andreas, og tilsidst datteren Anna, som vi også stammer fra.

I 1510 købte han for 2000 floriner over seks år pantebesiddelsen af Jerichow. Han skal også have været amtshevedsmand over Sandow.

Det er uvist, hvornår han døde. Nogle siger 1527, andre 1535, men han blev begravet i Berlins Domkirke, og det yder på høj status.

Han fejdede i ti år mod et hertugdømme med alle dets hjælpemidler, og det selv om han var dømt fredløs, i Rigens Akt, af Rigskammerretten, der var indført kort før fejdens udbrud, og trods de dårlige odds havde han så mange venner og så stor anseelse hos kurfyrsten, at han vandt fejden og afsluttede den på gunstige betingelser.

Ære er noget vanskeligt og uhåndterligt noget. Vi synes ikke idag, at det kunne være ærefuldt at bortføre mindreårige. Den gang kunne man gøre sådan noget i nødværge, selvhjælp.

2929: Barbara von Wallenfels af huset Plawe i Franken.

Vi kender ikke hendes forældre, men de må havde boet i Franken. Navnet Wallenfels stammer fra en landsby i det nordlige Bayern, og Plauen ligger i nordøstlig retning derfor. Friedrich, der var fuglefri, dvs fredløs, er kommet vidt omkring, så det er ikke sært, at han finder en hustru, der voksede op så langt mod syd.

De blev gift omkring ved 1507, mens han endnu var fredløs, så Barbara har ikke været bange af sig.

Hun fødte ham først to døtre og så sønnen Jacob. Efter sin endelige sejr i fejden blev han far til endnu fire sønner, Bertram, Georg, Christoph og Andreas, og tilsidst fødte Barbara ham datteren Anna.

I 1510 købte Friedrich for 2000 floriner pantegodset Jerichow som han skulle betale over seks år.

Han blev høvedsmand over Sandow og skrev sig desuden til Ramt, Gielsdorff og Heiligen See.

Friedrich døde 1527/1535 og blev begravet i Berlins Domkirke hvor gravstenen blev genfundet for godt hundrede år siden og står nu i Gielsdorff kirke.

Barbara overlevede sin mand og var endnu i live den 8. april 1537, så hører vi ikke mere til hende.

Verlobung.

Holzschnitt des Meisters des Sorgschen Alexanders um 1480.

V. WALLENFELS.

2930: Ludewig von Hake, røde linje, af huset Berge.(1505-33)

Ludewig var den første af det navn i slægten, hans far Otto var den sjette. Moderen hed Margarete von Bardeleben af Selbelang, og Ludewig synes at have været eneste barn.

Hans far døde i 1505, og Ludewig tiltrådte den 4.september sin fars len Berge. Den 4.december blev han formelt forlenet med Berge af kurfyrsten.

Vi ved næsten ingenting om hans livforløb.En kilde den 1.februar 1531 opfører ham som eneindehaver af slægtens gamle gods Karpzow med fætterten Mathias som lensmand.

Den 6.juli 1533 overtog han selv lenet sammen med en andel af Schönwalde, som han havde købt af fætterten, men denne må han dog have sat til, for andelen nævnes ikke efter hans død.

Ludewig den Første var gift med Anna von Krummensee af huset Alt Landsberg, som fødte ham seks børn.

Sønnerne Wichmann og Christof og døtrene Anna, Magdalene, Ursula og Katharina.

Ludewig nævnes sidste gang i 1533, og han må være død i 1536, for sønnerne overtog hans len den 30.juni dette år.

2931: Anna von Krummensee af Alt Landsberg til Krummensee og Bluchenburg.

Anna, hvis forældre vi ikke kender, var af en gammel preussisk slægt, der hørte til den polske stamme Dzialorza. Hendes forfædre havde siddet på Alter Landsberg i mere end 150 år. Dette gods lå i Pommern ontrent på grænsen mellem For- og Bagpommern.

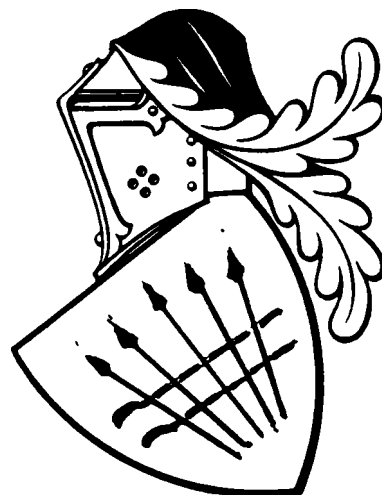
Anna blev gift med Ludewig(I) von Hacke af huset Berge, der lå vest for Berlin. Det har været o.1515, for hendes ældste søn Wichmann blev født i 1516.

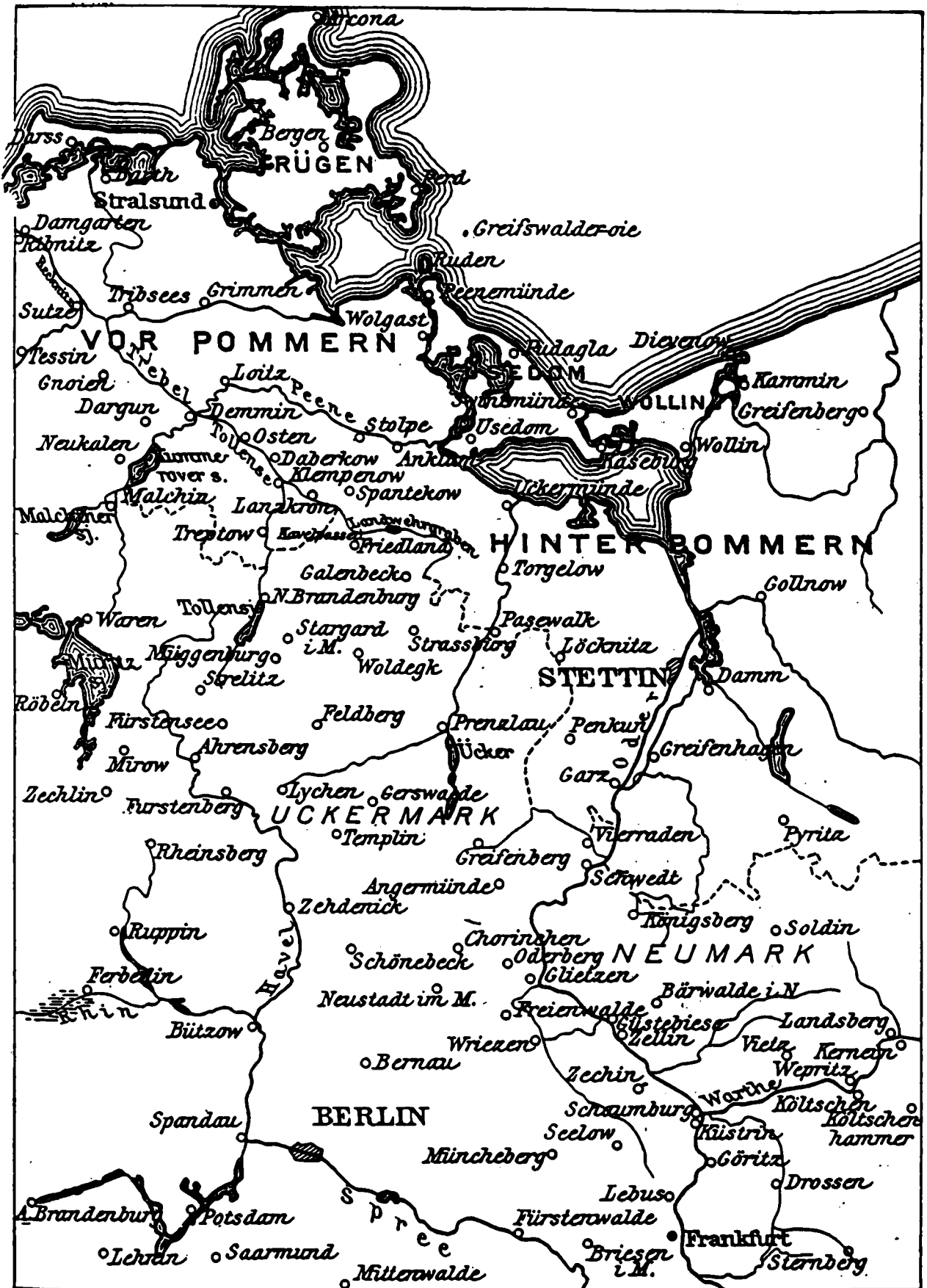
Det var denne søn, der førte Hacke-slægten frem i forreste række af den Brandenburgske adel.

Anna fødte ialt seks børn, heraf var to piger tvillinger, og da ægteskabet må have været til Ludewigs død i 1536, må vi formode, at Anna er død nogle år før sin mand.

Meget sandsynligt døde hun, da pesten rasede i Nordtyskland i 1525-26, og på den tid har Wichmann endnu ikke gjort sig gældende.

Anna døde altså lige så beskedent, som hun har levet.

Skala 1:1800000

0 10 20 30 40 50 km

Gen. Stat. Lit. Anst.

2932: Konrad von Burgsdorff til Mellentin, Derzow etc.

Hans far hed Georg og moderen var Elisabeth von Gelnitz.
De levede o.1489, da Elisabeth fødte Konrad.

En af middelalderens svæber, spedalskheden var på retur,
men en ny sygdom var dukket op, som helt skulle ændre men-
neskers samvær. Syfilis var den første hilsen, vi fik fra
Amerika.

Pest~~en~~ blev ved, som den havde gjort i mange år.

Omkring overgangen til det ny århundrede giftede Konrad sig
med Anne Frædrichsdatter von Pfu~~l~~, der fødte ham i hvert
fald de to sønner Kurt Friedrich og Christoph.

Selv blev Konrad landsfoged for Neumark og foged for Küstrin.

Konrad von Burgsdorff døde i 1551.

2933: Anna Friedrichsdatter von Pfuel til Gielsdorf.

Annas forældre blev gift o.1507, så Konrad kom til at vente længe på sin brud. Selv hvis Anna var den ældste af Friedrichs børn, skulle hun vel mindst have været sytten år, før hun blev bortgiftet, så Konrad og Anna blev tidligst gift i 1525.

Vi ved ikke, hvornår Anna døde, men Konrad døde 1551,

2934: Georg von Wedel til Kremzow, Keplien etc.

Det urgamle Kremzow blev opgivet som bolig omkring 1500, og kun nogle af slægtens undkarle holdt hus i slottets forborge og udenværker.

Måske har Georg boet sådan et sted, mens han var ungarl og har holdt til med en møllerkone. I hvert fald stak hun ild på slottet og var helt udenfor mistanke, da hun blev afsloret. Hun og hendes hjælpere blev selv brændt til aske.

Georgs far hed Joachim den yngre, og moderen var en af von Schlabrendorfferne.

Der var også en bror, Hans, der i 1545 blev dræbt, stukket ned af en Georg von Wedel til Mellen tværs over bordet.

Georg blev fyrstelig pommersk stettinsk hofmester og hovedsmand på slottet Colbatz.

Han blev gift med Anna von Stein wehr af huset Selchow og Fiddichow, der fødte ham fem sønner og fire døtre.

Den ældste søn Hans deltog i den nordiske syvårskrig og faldt i et slag 1565.

Sønnen Caspar var stettinsk hofmarskal, men havde først tjent som ritmester i Ungarn, Danmark, Frankrig og Nederlandene.

Den tredje søn Joachim var et genstidigt og trættekært gemyt og selv om han var to gange gift fik han ingen arvinger.

Achatius blev en from og redelig mand, vel forsøgt i krigene som sine brødre. Han faldt 1576 i Frankrig på Huguenotternes side.

Yngste søn i rækken fik sin fars navn Georg. Også han havde forsøgt sig i krig og været officer. Han slog sig ned på Replin gods.

Barbara, Georgs ældste datter blev gift med hofmesteren for det stettinske Frauen zimmer Christoff Podewels til Döllitz. Margarethe kender vi. Det var hende, der blev gift med Curt Friedrich von Burgsdorff til Mellentien.

Den tredje datter Adele ægtede Sigmund Sacken til Butterfelde, og så er der en lakune i den gamle tekst, så vi får ikke mere at vide og hellerikke navnet på den sidste datter.

Georg synes ikke at have været i krig, men vi ved også, at slutningen af 1400årene var meget fredelig i Bagpommern.

Den tyske Sværdorden, der i 1237 var blevet forenet med Den tyske Orden blev o.1500 igen selvstændig indtil den i 1561 opløste sig selv.

Vi ser i den tid tendenser til centralisering af magten, og adelen fik stadig mindre at sige. De fik ingen len, men kom til at sidde som forvaltere på fast løn, som vi senere ser det i Danmark.

Vi har ingen oplysninger om Georgs fødsel eller død, så her forlader vi ham.

2935: Anna von' Steinwehr af husene Selchow og Fiddichow.

Hendes slægt har jeg endnu ikke kunnet finde, end ikke våbenskjoldet kender jeg, men en ganske betydelig skægt må det have været, for Wedel-slægten var umådelig rig på jord. 5000 Hufen, eller ca 5000 kvadratkilometer.

Allerede i 1375 havde de 12 slotte eller faste huse, 10 byer selvstændige fogderier og utallige landsbyer.

Anne ægtede uvist hvornår Georg von Wedell til Kremzow mm. og fødte ham i de følgende år fem sønner og fire døtre.

Kremzow lå ved floden Ihna, og slægten Wedell forbeholdt sig fiskeriet ved begge bredder, mens fiskerne i de nærliggende byer måtte fiske midt i løbet.

Det var blevet en tradition, at når fiskerne passerede borgen Kremzow afleverede de en kurv fisk og fik til gengæld et godt måltid mad med øl og snaps, til de lå drukken i båden, men på et vist tidspunkt kom det til uoverensstemmelse mellem parterne. Kremzow var da ikke mere beboet, og fiskerne fra Stargard var måske kommet for tæt på. I hvert fald blev deres net beslaglagt med indhold.

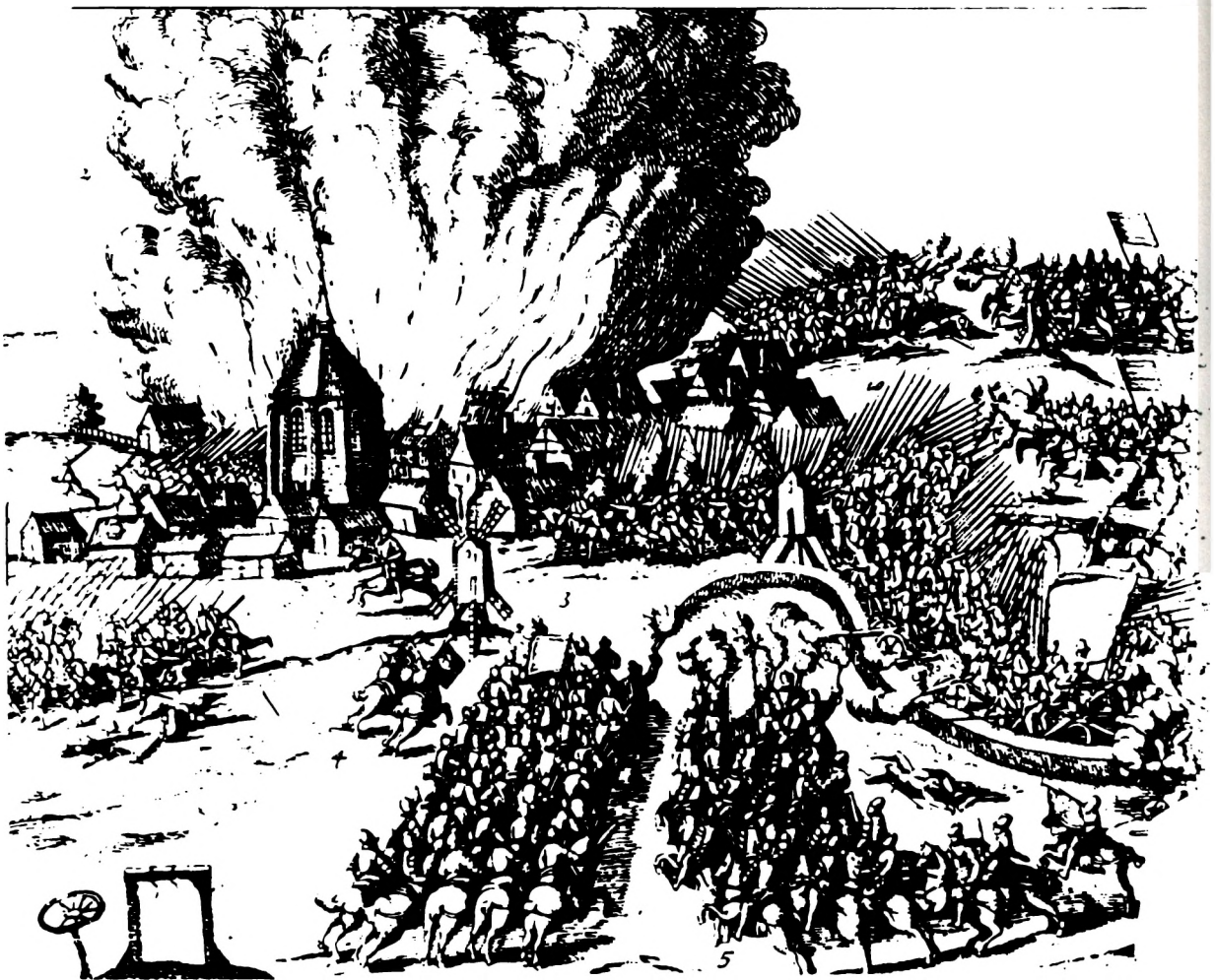
Herpå svarede Stargarderborgerne med et stort angreb, som de omhyggelig havde holdt hemmeligt.

Med 800 mand med hagebesser og endda kanoner rykkede de mod Kremzow og Repplin og styrtede sig imod riddergårdene.

Mangen en junker kunne kun redde sig i natskjorte ved at springe ud i brøndenældeerne.

Først da borgerne var draget bort igen, fik de overfaldne samlet sig sammen til at udruste deres heste og forfølge de formastelige, men deres ryttere gemte sig bag fodfolkene og det var ikke muligt at komme til dem. Op imod 200 mand, der havde vovet sig for lang frem, blev godt smurt.

Vi kender Annas ni børn, dvs kun de otte, for der var hul i papiret, men den sidst nævnte Adele overlevede sin mand, og vi har en historie om, at hendes bender overfaldt, var det hendes fætter Hasse von Wedells tjenestefolk på det voldsomste i 1566. Så kort var historien.

3040: Oluf Clausen Daa til Ravnstrup, død 1532.

Endelig hjemme igen. Fra Bågommern skulle vi mod nordvest for at komme til Sjælland, hvor Oluf blev født.

Hans far var ridder Claus Christiensen Daa til Ravnstrup, og moderen var fru Dorthe Herlufsdatter Snekken, der havde bragt Ravnstrup med sig i ægteskabet, og hun havde gården fra sin mor.

Der var i forvejen to drenge på Ravnstrup, Joachim, der var opkaldt efter sin morfars, og Søren. Måske var søster Birgitte også født før Oluf, for hun sad enke allerede i 1493.

Hr.Claus og fru Dorthe var gift før 1454. Hr.Claus var 1464 vidne på Sjællandsfar Landsting og mageskiftede samme år Engeldrup ved Ringsted og Havbyrd i samme herred.

I 1465 fik storebror Joachim som klerk fra Roskilde Stift kanonikat og præbende. Det var nok meningen, at han skulle gå den gejstlige vej. Bredrene Daa havde jo en biskoppelig halvbror, idet deres mor havde været gift engang før med en rigsråd Niels Skave.

I 1464 besegler hr.Claus hyldningen af junker Hans, der var søn af Christian den Første.

I 1465 nævnes hr.Claus igen i det sjællandske landstingsvidne om Christian den Førstes regering, men det er hans bror Henriks segl, der hænger under brevet. I 1469 nævnes han for første gang som ridder, da han var nærværende for kongen i Ringsted. 1470 var han på retterting i Roskilde, og året efter er han tilsagt med seks karle i anledning af rustningerne mod Ivar Axelsen Thott.

I 1471 får Joachim også det mindre præbende. I 1474 blev han immatrikuleret i Rostock. Sammen med tre andre danske studenter dræbte Joachim i 1476 en tysk adelsmand Conrad Dechow og blev fængslet.

Det var først ved kongelig mægling, de slap fri.

Oluf nævnes første gang i 1489, da hans to brødre blev erklæret fredløse for vold mod Sore klostres tjenere. De nævnes alle samme år med deres far. Joachim var på den tid biskop Niels Skaves lensmand på Salte.

I 1494 skøder Herluf Skave af Eskildstrup til biskop Niels Skave al den rettighed de har efter Niels Skave i Kirke Værløse, og til vittelighed besegler hr.Claus, storebrødrene Joachim og Søren, Oluf og søser Birgitte.

Joacim og Søren var da begge biskoppelige lensmænd, Joachim på Solte og Søren på Gjorslev.

Det må være omkring ved den tid Oluf bliver gift med Gundel Gris til Holmegård.

I 1495 besegler han nemlig til vitterlighed med fru Anne hr. Joachim Griis' enke.

Ved århundredeskiftet var Oluf nærværende i Næstved ved forhandlingerne med JørgenxDaa og hans hustrus medarvinger.

I 1507 var han blevet biskoppelig lensmand som sine brødre. Deres halvbror sørgede godt for sin familie. Oluf fik Hjortsholm.

Hr.Claus var død o.1496, og fru Dorthe o.1494, så de har nok lige sørget for Oluf bryllup først.

Fra o.1513-1525 var han lensmand på Gurre. I 1522 var han på skifte efter Joachim Griis' enke, tilskødede sin svoger Christoffer Pallesennoget gods.

I 1528 beseglede han sammen med sin søn Claus og fru Anne Jørgen Marsvins.

Oluf døde i 1532 og ligger begravet i Herlufmagle kirke.

HERLUFMAGLE

Oluf Daa, † 1532. Gundel Griis

3041: Gundel Joachimsdatter Griis af Nordrup, lever 1535.

Her har vi en gammel sjællandsk slægt i modsætning til Dåerne, der stammede fra Sønderjylland.

Gundels far hr. Joachim Pedersen Griis skrev sig til Holmegård ved Næstved, og allerede i 1454 var han lensmand på Københavns slot som Christian den Førstes mand, og ved hyldningen af tronfølgeren junker Hans blev Joachim slået til ridder i 1458 og optaget i Christian den Førstes nye ridderorden, Elefantordenen.

Han var gift med Anne Arvidsdatter Båd af Halland, der skulle overleve ham i mange mange år.

De havde sammen otte børn, hvoraf Gundel var nummer fem.

Eldst var Jørgen, der kun nævnes en eneste gang, da han besøgte i 1484 til vitterlighed med fr Bente Griis, der havde givet sig i kloster. Hun var hans faster.

Nummer to var Peder til Hovindsholm og Strøm. Han giftede sig med Kirsten Gudesdatter Kane i Norge og endte som norsk rigsråd og lensmand.

Henning var den tredje, han blev immatrikuleret i Rostock og valgte den gejstlige løbebane.

Hans Griis til Holmegård blev hofsinde og udmærkede sig i slaget ved Rødebros. Han var lensmand hos Roskildebispen, der var hans svoger. Han ægtede Anne Nielsdatter Lange, der nævnes som enke i 1505.

Efter Gundel kom lille søster Elsof og Magdalene, der begge døde ugift og blev begravet i Skovkloster.

Yngst synes Stig at være. Han nævnes første gang 1495, han var høvedsmand på Korsør 1497. I 1501 solgte han den ret, hans mor arvede i Halkwi i Sverige til Erik Turesen Bielke.

Gundel blev som vi ved gift med Oluf Då til Ravnstrup, og da det var hende, der endte med at arve Holmegård, gik den over til slægten Då, der har bygget den gård, vi kender.

Griis af Nordrup. Lodret delt. 1. felt et blå løveben i hvidt. 2. felt tre gange tværdelt af blå og hvidt. På hjelmen to vesselhorn tre gange tværdelt af vekselvis blå og hvidt. • Uradel. Sjælland. Enkelte medlemmer af slægten brugte navnene Rintaf og Spink. Anders Pedersen Griis af Nordrup, væbner. 1391; Jørgen Griis 1529. Se NDA side 100 og DAA 1895 side 127 samt senere tilføjelser.

3042: Laurids Mortensen Skinkel til Egeskov og Julskov.

Faderen Morten Ottosen Skinkel skrev sig til Rolsted, der lå i Rolsted sogn Odense amt. Han svor i 1438 med hr.Eggert Frille som mededsmænd, at denne fralagde sig beskyldningen for at have talt på kongens og rigets værste hos hertug Adolf.

Han havde været gift en gang før, da han ægtede Margrethe Henriksdatter Friis af Hesselager, der skulle blive mor til bl.a. Laurids.

Både Laurids og hans far hørte til slægten Tinhuus, men det var farfaderen, Otto Maquardsen Skinkel, der antog navnet efter sin mors slægt, måske fordi han havde en bror, der også hed Otto Marquardsen, men kaldte sig Tinhuus(Tedinghuze).

Laurids far var lensmand på Borreby(1456-1469). Han døde i 1480.

I 1502 var Laurids hovedsmand på Krogen. Hans mor var gift igen, og han fik brev på det pant hans mor og stedfar havde i Kirkendrup og Fremmelev. Stedfaderen hed Niels Mogensen Lange, men han var død i Ditmarsken i 1500. Laurids må have været med i Ditmarsken. Hans stedfar var der og blev der, og han var selv gammel nok.

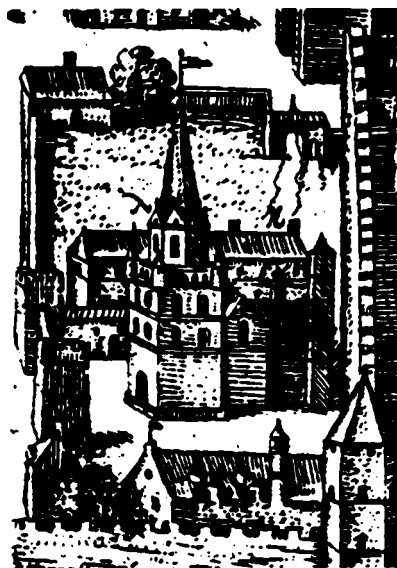
I 1503 skulle Laurids overtage hr.Poul Laxmands gård Ågerup i Skåne.

Han fik Helsingborg len i 1508 og opnåede brev på Ranes gods i Bygholm len efter sin svoger Ebbe Munk og sin søster Else Skinkelsdatter.

I årene 1509-1517 var Laurids lensmand af Visborg på Gotland, og ved kong Christiern den Andens kroning må han være blevet slået til ridder, for det er vist den eneste lejlighed, der kan passe. Ridder var han fra et vist tidspunkt.

Før den tid ægtede han Hilleborg Pedersdatter Bille, vel da han drog til Gotland.

I 1517 fik han Lys og Bjørns i pant, og 1518 blev han skibschef i den flåde, der drog til Stockholm.

Visborg.
Efter Braunius, Theatrum urbium.

Da Laurids var blevet forflyttet til Gotland, måtte han straks med våbnet hånd afvise et lybsk landgangsforseg. Og i det hele taget efterlod han sig eftermøle på den betroede post.

Det var ved den lejlighed, Christiern den Anden tog gidslet Gystav Vasa til fange og bragte ham hjem til Danmark.

Laurids købte Egeskov gård og melle med fem gårdsæder, skov og enemærke af Poul Skinkel af Lilje-slægten.

I 1523 måtte Laurids på ny sværge Christiern den Anden troskab på hans gennemrejse, men da denne flygtede ud af riget sluttede Laurids sig til Frederik den Første, der belønnede ham med at optage ham i rigsrådet.

I 1525 erhvervede han parter i sin fædrengård Rolfsted af sine medarvinger.

Af Henning Walsdorf købte han dennes part i Vedtofte i 1527. I 1528 fik han byttet sit pant i Kirkendrup mod pant i Lunde.

Som rigsråd fik han i 1531 til opgave sammen med Peder Lykke og Odensebispen Knud Gyldenstjerne at hjælpe menigmand i Fyn til lov og ret.

Efter en streng isvinter, hvor Oslo fjord var tilfrosset, døde Laurids den 28.maj 1533 og efterlod sig enke og fire døtre. Hans eneste søn, Otte var død umiddelbart forinden, og det kan meget vel have fremskyndet Laurids' død.

Også hans eneste bror Hans synes at have været død, da han kort før sin død stadfæstede sin brors skøde til Vor kloster på en gård i Såby.

Da Laurids døtre derfor så sig uden mandlige slægtninge af navnet Skinkel, antog de slægtens oprindelige navn Tinhuus.

3043: Hilleborg Pedersdatter Bille af Svanholm død 1536.

Peder Torbensen Bille til Svanholm, Hilleborgs far, levede stilfærdigt og tilbagetrukket med sin hustru, Hilleborgs mor, Anna Knudsdatter Gyldenstjerne på godset Svanholm.

Hans brødre og svogre deltog derimod med liv og sjæl i det offentlige liv, og det var nok dem, der smittede Peders sønner, Hilleborgs brødre, så også de blev deltagere i alt det politiske.

Hilleborg havde fem søstre og otte brødre, og hun var selv nummer fem og næstældste datter.

Den ældste bror Torben kender vi intet til. Han døde ung. Nummer to var Knud, der ikke gjorde sig mest bemærker. Han blev dog lensmand på Glædsaxe i Skåne, og både rigsråd og ridder. Han havde arvet Kærsgård på Fyn efter sin far, men havde sit egentlige hjem i Skåne.

Ove var en af de mest fremtrædende af brødrene. Han gik den gejstlige vej og endte som katolsk biskop i Århus. Med en universitetsuddannelse bag sig og en magistergrad blev han først kancellisekretær i 1499 under kong Hans. I 1525 siges han at have tjent daglig i kancelliet i 21 år.

I 1501 havde han fået kanonikatet DE ROTA i Roskilde, i 1505 provstiet i Viborg og 1507 provstiet i Lund. Året før blev han kongens kansler, og den stilling beholdt han i fjorten år, langt ind i Christiern den Andens tid.

Han ledsagede kong Hans på dennes sidste rejse i 1512-13 og var ved hans dødsleje.

Kong Hans anbefalede ham varmt til sin søn, der kort i forvejen havde anbefalet ham til posten som ærkebiskop i Lund. Ove blev dog som nævnt i kancelliet til 1520, da han blev biskop i Århus mod at afgive Silkeborg len til den afgående biskop i hans levetid.

Da den gamle biskop døde forlenede Ove Hilleborgs mand med Silkeborg Slot, som han så havde til sin død i 1533.

Ove havde et specielt godt forhold til Hilleborg, og det må have været et chock for ham, at hun døde i 1536, da hun var rejst over til ham i Århus for at træste ham for hans fald.

Schlafkammer im 16. Jahrhundert
Straßburger Holzschnitt, 16. Jahrhundert

Den fjerde i søskendeflokken var Sidsel, den ældste datter. Hun var fødte o.1475-80, og hun blev ikke gammel.

Hendes ægtemand hr.Jørgen Parsberg skrev sig til Harrested i Øster Flakkebjerg herred, høvedsmand på Holbæk slot, som han før 1494 byttede med Vordingborg.

Da Sidsel/Cecilie døde i 1504, holdt han et venskabeligt skifte med Peder Bille.

Faderen fik alle Sidsels skårne klæder, som hun dels havde fået i medgift, dels havde fået af hr.Jørgen, og alle klenodier hun havde ført med sig. Han skulle give Peder Bille 200 mark danske penge, og hr.Jørgen skulle til gengæld nyde, og beholde pantegods, købstadsgods, møllegods etc og udrede Sidsels testamente.

Hilleborg må være født omkring 1480 og blev vel gift kort efter århundredeskiftet med Laurids Skinkel, der vist havde været med kong Hans i Ditmarsken og var sluppet levende derfra. Han var nu høvedsmand på Krogen.

Året efter skulle han overtage hr.Poul Laxmands gård Ågerup i Skåne.

Hilleborg fulgte ham også til Helsingborg, da han fik dette slot i forlening.

Siden fulgte hun sin ægtemand til Visborg på Gotland, hvor han næsten straks med væbnet hånd måtte afvise et lybsk forseg på strandhugst.

Hun var ikke med, da Laurids som skibschef var med den flåde, der gik til Stockholm for at vinde Sverige tilbage til unionen. Det eneste, de fik ud af den rejse, var Gustav Vasas tilfangetagelse, og det var et dyrt bekendtskab.

I 1532 fik Laurids Silkeborg Slot i len af Hilleborgs bror, bisp Ove af Århus, men allerede året efter døde Laurids den 28.maj 1533.

Hilleborg mistede det år både sin eneste søn og sin ægtemand og sad tilbage med fire døtre.

Da Reformationen blev endelig indført af Christien den Tredie i 1536, blev bisp Ove fængslet som alle de andre bisper.

Han måtte afsværge sin katolske tro og blev så frigivet, men biskop blev han jo ikke igen. Hilleborg rejste over til Roskilde for at trøste ham i hans tab, men her døde hun, og det synes at have rystet biskop Ove endnu mere end hans øvrige sorger.

Lillesøster Maren ægtede rigsråd og ridder hr. Jacob Lykke til Østrup, der sad enkemand efter Helvig Høeg, og som giftede sig igen efter Marens død.

Hilleborgs ældste lillebror hed Erik. I 1505 var han lensmand på Næsbyhoved og i 1513 blev han hofsinde hos Christiern den Anden, der samme år forlemmede ham med Holbæk slot. Han var gift med Johanne Henriksdatter Sparre af Hageles, der fik lov at beholde Holbæk slot i et år efter Eriks død den 30. april 1519.

Den næste lillesøster, der hed Sophie gik i kloster, og hun var 1527 abbedisse i St. Clare kloster i Roskilde. Hun gik nok til i Grevens Fejde, da borgere og bønder stormede klostre og plyndrede og skændede nonnerne. Hun omtales som død i 1537, da der var blevet fred og orden.

Hartvig Bille, var den næste lillebror. Han døde ugift. Margrethe, der var den næste, døde også ugift.

Lillesøster Karen var først gift med enkemanden Laurids Mogenssen Løvehbalk, der faldt i Ditmarsken i 1500.

Så var der lillebror Mogens, der skrev sig til Svanholm og i 1502 drog til det hellige land, som 1513 tjente kongen af Skotland og 1518 var hofsinde hos Christiern den Anden. Han deltog 1520 i togtet til Stockholm, hvor han deltog i kampene.

Det var først Frederik den Første, der i 1523 slog ham til ridder og forlenede ham med Gjelstrup i Ods herred. I 1525 var han gesandt i Skotland, men 1526-27 var han lensmand på Nykøbing Falster, 1528-36 på Koldinghus. Han blev rigsråd i 1533 hos kong Christian den Tredie.

Mogens ægtede Sophie Mogensdatter Gøye i 1524. Hun var hofmesterinde hos frøken Dorothea, som hun 1537 ledsagede til Preussen. Hun døde på hjemvejen i Stettin.

Hr. Mogens døde selv den 5. april 1538. Familiens Benjamin hed Eske. Han var en af de betydeligste og mest ansete danske adelsmænd på Reformationstiden.

Fra 1510-14 var han allerede lensmand på Københavns slot, men fik derefter Hagenskov på Fyn med Båg herred, hvor han kom i konflikt med den selvrådige herredsfoged Hans Andersen og hans slægt.

Da Christiern den Anden viste sig ubeslutsom i sin stilling tagen i denne sag, var det let for Eske, ved kongens flugt, at slutte sig til Frederik den Første, der optog ham i rigsrådet.

I 1529 slap Eske fra de stridbare Båg herreds bønder og fik Bergenhus len, hvor han med fasthed mæglede mellem den tidligere lensmand Vincent Lunge og dennes svigermor fru Inger Ottesdatter Remer til Østråt på den ene side og ærkebispem Olaf Engelbrechtsen i Trondhjem på den anden, idet han jo som troende katolik kunne komme på talefod med ærkebispem. Han ægtede Sophie Henriksdatter Krummedige og kunne således betragtes som indgiftet i Norge.

I 1534, da han ønskede at forlade Bergenhus, sejlede han ned til Øresund, hvor han blev opbragt af de grevelige og som gidsel bragt til Lybæk, hvor han på æresord nød en udstrakt frihed.

Men det betød også, at han var frit stillet ved afslutningen af Grevens Fejde, da han vendte tilbage til Bergen. Her blev han imidlertid opsnappet af ærkebispens folk og sat i en slags fængsel på Tutersøns kloster.

Han blev frigivet mod at holde Bergenhus til det norske rigsråds hånd, men, så snart han sad på Bergenhus erklærede han at han nu anerkendte Christian den Tredie, sådan som de søndfjeldske havde gjort.

Hilleborg kom ikke til at opleve, at Ove blev benådet med flere store forleneringer, eller at Eske blev ridder, statholder i Sjælland og rigshofmester.

3044: Jesper Henriksen Friis til Lundby og Hesselager.

Faderen Henrik Christiernsen Friis til Lundby angives at være død allerede i 1454, men så sent som i 1468 omtales han i et vidne af Fyns landsting om Christian den Førstes regering.

Moderen Maren Jacobsdatter Bild til Hesselager var den der bragte gården Hesselager til Friiserne.

Jesper nævnes bare i et vidne af Fynbo landsting i 1489. Han var gift med Anne Johansdatter Brochenhuus af Vollerslev.

Anne fødte han ialt ni børn, hvoraf nummer tre var Henrik til Ørbøklunde(nr.1522).

Jesper døde 1504 under kong Hans' regering. Anne var hans kusine, idet Jespers mor var søster til Annes mor Tove Bild.

3045: Anne Johansdatter Brockenhuus til Vollerslev.

Hendes far, Johan Gotskalksen Brockenhuus til Vollerslev, Åsum herred, ejede i 1438 gods i Jylland ved Lerbæk, men nævnes samme år i et vidne af Fynbo landsting.

Han var først gift med Tove Jacobsdatter Bild, der var søster til Henrik Friis' hustru, og de havde sammen to sønner, Oluf og Peder og to døtre, Anne og Gedske.

Så ægtede Johan Børte Clausdatter Rantzau af Ågård, der i de følgende år skænkede ham fem børn. ...

Først fødte hun en lille pige, der fik navnet Anne, men hun døde spød, så kom vores Anne, og siden fik hun tre små brødre, Henrik, Jørgen og Henning.

Anne blev gift med Jesper Friis, der havde arvet Hesselager fra sin mor, og i 1492 nedkom hun med to piger, Alhed og Margrethe, der formodentlig begge gik i kloster i Dalum kloster i Odense.

Annes første søn var Johan, som skulle blive kongens kansler. Han fik i 1536 Dalum kloster på livstid, så han kunne se efter sine søstre.

Det var ham, der lod bygge det Hesselager, som står idag.

Anden søn var Henrik(nr.1522), der blev født 1496 og skrev sig til Ørbøklunde.

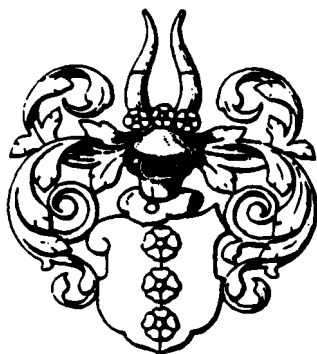
Sønnen Christen døde ung.

Batteren Anne blev priorinde i Dalum kloster efter sin søster Alhed. Hun blev født 1500 og kom syv år gammel i kloster.

Claus og Jakob døde som små i Odense.

Den alleryngste, Mette blev gift med Claus Urne til Hindema. Margrethe forlod klostret igen og døde 1562, 70 år gammel i Odense.

Anne mistede sin ægtemand i 1504, vi ved ikke, hvornår hun døde, men ægtefællerne blev begravet i Gråbrødre kloster i Odense. Gravstenen har ingen portrætter.

Brockenhuus. Lodret delt af hvidt og rødt, på delingen tre blå roser. På hjelmen tre blå roser og to vesselhorn tværdelt hvidt/rødt og rødt/hvidt. • Urdel. Fyn eller indvandret fra Tyskland. Gotskalk Brockenhuus 1318; slægten lever stadig, med navnet Brockenhuus-Schack (se side 553); se også under slægten Lowenhelm (side 321). Se NDA side 47 samt DAÅ 1897 side 71 og 1962 II side 3.

3046: Niels Evertsen Bild til Ravnholt, død 1. juni 1540.

Hans far var bror til de to søstre Bild, som er blevet omtalt i forbindelse med Jesper Friis og Anne Brockenhuus.

Niels' mor var Kirsten Johansdatter Skinkel (af Søblad-slægten), som først havde været gift med Oluf Bonde til Fjellebro.

Fra 1507-1514 var Niels lensmand på Bohus. Han havde en fange siddende i tårnet, Christiern den Andens fjende, biskop Karl af Hamar, der på et vist tidspunkt forsøgte at flygte ved hjælp af ituretne lagner, som han havde båndet sammen. Men da de ikke rakte langt nok, faldt han ned og brækkede det ene ben. Han gemte sig så i et hult træ, men blev fanget og genindsat i tårnet.

Niels deltog jævnlig i kampene mod svenskere og lybakkere. I 1507 erobrede han således et skib med meget gods fra Rostock, og det var måske derfor, han fik Bohus len.

Han var gift med Berete Eggertsdatter Wlfeld, som i sin enkestand blev hofmesterinde hos dronning Dorothea. Hun fødte ham to sønner, Evert og Peder, og tre døtre, Margrethe, Magdalena og Anna.

Fra 1514 til 1517 sad han som lensmand på Nyborg, men så må han have vakt kongens misbilligelse, måske i forbindelse med Dyvekes død, hvor adelen forsvarede Torben Oxe. Det var først i 1519, han igen fik len, men det var ikke noget slotslen, men Herrested birk, hvor hans slægts gamle herresdæ Ravnholt lå, og det var meget praktisk, men næppe lukrativt.

Efter at Christiern var rejst til Holland, blev Niels af Frederik den Første optaget i rigsrådet i 1523. Noget nyt len blev det dog ikke til, og Niels brugte tiden til at tilkøbe sig sine søstres arveparter, så han samlede Ravnholt under sig.

I 1534 var Niels blandt dem, der hyldede Christian den Fjerde i Hjallesø.

Det var ved den tid, adelen vedtog, hvor mange heste enhver skulle stille, og Niels var anset til to heste.

Niels døde den 1. juni 1540, og efter hans død blev hans opkøb af sine søstres arveparter annulleret, men sønnen Everts enke fik samling på godset og fik indlemmet Herrested birk.

Ravnholt var på Niels' tid en bindingsværksbygning, og det var først sønnesønnen Niels, der opførte ti fløje af sten i to og tre stokværk.

Niels og hans hustru, der først døde 1555, blev begge begravet i Herrested kirke.

Herrested kirke.

Meget tyder på, at Herrested i tidlig middelalder har været en købstad, men den er siden sunket ned til at være landsby. Den har imidlertid fået eget birk, så retssager ikke kulle for herredstinget, men kunne gå fra birket direkte til landstinget. Niels Bild fik dtte birøk i pant, og det ser ud til, at hans arvinger siden helt overtog birket.

3047: Berete Eggertsen Ulfeldt af Kragerup etc. død 1553.

Berete/Berte/Beate var eneste datter af Eggert Andersen til Kragerup, Elmelunde og Højbygård og Karine Pedersdatter Væbner af Føvling og Ørupgård.

Eggert Ulfeldt var bror til den Palle Andersen, som vi kender fra Lundsgård ved Kerteminde

Eggert var 1476 lensmand på Oregård og 1482 på Elmelunde. Endnu i 1504 skrives han til Elmelunde, men han synes at have været død i 1505.

Karine Pedersdatter giftede sig igen. Hendes anden mand var Claus Strangesen til Nørholm.

Eggert og Karine fik kun to børn sammen. Berete blev gift med Niels Bild, som vi har set, hendes bror Claus ægtede Dorte Ovesdatter Lunge til Tirsbæk.

Bror Claus blev af sin moster Anne beskyldt for at have taget hende til fange, da hun besøgte sin familie, og for ikke at have sluppet hende løs, før hun havde underskrevet et papir på sit gods, som han ville have det.

Berete satte fem børn i verden og mistede sin mand, da han døde den 1. juni 1540. Hun havde i forvejen fået brev på at beholde Herrested birk til sin død efter Niels.

I 1543 blev Berete hofmesterinde hos dronning Dorothea, der mest opholdt sig på Koldinghus.

Her styrede Berete nu hofdamerne i henved ti år, til hun døde på Nyborg slot den 27. marts 1555.

Berete ligger begravet som sin ægtefælle i Herrested kirke.

3048: Tønne Vernersen Parsberg til Harrested, død o.1522.

Hans far Verner Vernersen Parsberg til Stirberg var sikkert født i Nürnberg, hvor hans far var høvedsmand. Han kom til Danmark med Christoffer af Bayern og blev her både ridder og rigsråd.

Tønnes mor hed Anne Tønnesdatter Rønnow.

De var tre søskende i familien: Tønne, Jørgen og Margrethe. Tønne nævnes første gang 1486 som lensmand på Holbæk. I 1487 er han blevet ridder og rigsråd. Det må være sket i forbindelse med hyldningen af junker Hans.

Han var lensmand på Lindholm i 1501 efter nederlaget i Ditmarsken, hvor han måske sletikke var med, og 1502 til 1504 var han lensmand på Varberg i Halland. Siden var han forlenet med Gårdstange i Skåne, som gik i arv til hans hustru.

I årene 1504-1513 førte kong Hans idelige forhandlinger med svenskerne, dels i Kalmar, dels i Halmstad, i Helsingborg, Malmø eller København. I alle disse meder deltog Tønne. Når man har givet slægten Parsberg tilnavnet "de talende", kan det meget vel stamme fra alle disse endeløse forhandlinger.

En enkelt gang var Tønne også blevet sendt til en forhandling med Lybækkerne.

Han levede endnu den 21. juli 1520 i kong Christiernes tid, men i 1522 var han død.

Tønne var først gift med sin svogers steddatter, Maren Knuds-datter Has til Ørtofte, der skænkede ham datteren Gertrud, der ægtede ridder og rigsråd Johan Bjørnsen Bjørn til Niels-trup og Sjeensgård.

I sit andet ægteskab havde han Ingeborg Predbjørnsdatter Po-debusk, som blev mor til syv børn ved ham. Fire sønner nævnes først: Niels, Jørgen og Valdemar, som begge døde ugift, og Verner. Døtrene var Anne, Vibeke og Jytte. De sidstnævnte døde ugift.

3049: Ingeborg Preðbjørnsdatter Podebusk, død 1542.

Ingeborgs far var Preðbjørn Clausen Podebusk, der blev født omkring ved 1460.

Hendes mor var Vibeke Eriksdatter Rosenkrantz til Bistrup. De må formodes at være gift om ved 1485, for at der kan blive tid til de ni børn, fru Vibeke skulle føde, inden hun lagde sig til at dø.

Jeg vil tro, Ingeborg er født omkring 1495 og gift ca. 1512, før hun skal også nå at føde syv børn, før hendes ægtemand lukker sine øjne.

Ingeborgs mor døde 1506 eller der omkring, og faderen ægtede Anne Mouridsdatter Gyldenstjerne mellem 1508 og 1513.

Ingeborg var altså en halv snes år gammel, da hun blev moderløs.

Hendes far var ridder allerede i 1484, så han er nok blevet slået til ridder i forbindelse med kong Hans' kroning.

Hun nævnes som nummer seks af sin mors børn. Den ældste var Jytte, der døde ugift den 26. december 1544 på Kjørup og blev begravet i St. Hans kirke i Odense.

Efter hende fulgte tre sønner, der alle døde ugift. Nummer fem var Claus, der skrev sig til Kjørup og Krapperup. Han sluttede sig til Frederik den Første og deltog 1525 i kampene mod Søren Norby i Skåne. Året efter blev han ridder og fik Kullen og Sårøkebing len.

Han blev gift 1517 på Riberhus med sin stedmors datter af første ægteskab Anne Olufsdatter Krognos til Krapperup etc.

Så var det Ingeborg som nummer seks. Hun blev som nævnt født få år før århundredeskiftet og var formentlig en sytten-atten højst nitten år, da hun blev gift med Tønne Vernersen af slægten Parsberg, som skrev sig til Harrested og Ørtofte.

Han var ridder og rigsråd og nok lige så gammel som Ingeborgs far. Han var enkemand efter Maren Knudsdatter Has til Ørtofte der havde født ham datteren Gertrud, der blev gift den 2. oktober 1513 på Nielstrup med rigsråd og ridder hr. Johan Bjørnsen Bjørn.

Ingeborg havde også to mindre søskende, Jørgen, der skrev sig til Krapperup og Bistrup og var biskopelig lensmand på Svendstrup, blev ridder i 1527.

Både han og storebror Claus blev taget til fange i Malmø ved begyndelsen af Grevens Fejde.

Jørgen blev gift med Ermegård Andersdatter Bille.

Og så var der Anne, der skrev sig til Vosborg. Hun blev gift den 29. september 1520 med ridder og rigsråd Holger Gregersen Ulfstand til Skaberse.

Endelig må vi huske den lille halv søster, der kom til at hedde Jytte, og stedmoderens sørbørn med hendes første mand, hr. Oluf Stigsen Krognos til Krapperup og Bollerup. Der var to sønner Stig og Mourids og to døtre Anne og Pernille.

Skal vi have det hele med, havde disse sørbørn også halv søskende, Ingeborg, Sophie og Magdalene, hvis mor var Gertrud Knudsdatter Hase. Så problemet med sammenbragte børn er ikke nyt.

Som vi har set, ægtede Claus sin halv søsters halv søster, som han ikke var blodbeslægtet med.

Som antydte tidligere døde Ingeborgs ægtemand, Tenne allerede o.1521 og efterlod sig en ung enke med otte børn, hvoraf syv var hendes egne, og steddatteren allerede bortgiftet.

Ingeborg fik lov til at beholde Gårdstange pantelen i Skåne, så hun behøvede ikke at frygte for sit og børnenes udkomme.

Ingeborg skrev sig i 1524 til Bådsgård i Viborg amt, men ellers må vi tro, at hun i sin enkestand opholdt sig i Skåne.

Under Grevens Fejde måtte hun vist søge tilflugt på Helsingborg, og vi hører, at en af hendes gårde er blevet brændt af fjenden.

Hendes far, den godsgridske Predbjörn Podebusk døde den 11. december 1541 på Estrup på selve fandens fødselsdag. Ingeborg overlevede ham kun i et halvt år knap og nap. Hun døde i påsken 1542, sidst i marts eller første april.

Både hun og hendes far blev begravet i Århus Domkirke.

3050: Manderup Christensen Holck til Barritskov, død(1546).

Barritskov ligger nær sydkysten af Bjerger herred ud til Vejle fjord. Den kom til slægten Holck med Manderups mor, Anne Nielsdatter Manderup, der ægtede Christen Holck. Da slægten Manderup uddøde med Annes far, hr.Niels Nielsen Manderup, og Manderup Holck var eneste søn, blev han opkaldt efter sin mødreneslægt.

Der var i forvejen tre søstre i kuldet, Sidsel, der ægtede Markus Lund til Lundsgaard og Steensgaard på Als, Sophie, der blev gift med Claus Sture til Gammelgård, og Anne, som vi angenting ved om.

Forældrene blev gift før 1484, så de er vokset op under kong Christian den Førstes regering. Børnene kommer til at leve under kong Hans.

Manderup var nok for ung til at have deltaget i angrebet på Ditmarsken i 1500, men så slap han også for skammen ved at komme hjem med hænen mellem benene.

I 1502 fik han tilskødet en gård i Barritshule af mester O-luf Hak.

Året efter indværgede han på Bjerre herredsting med lovhævd to gårde i Vesløf, en gård i Klakrund og en gård i Stouby.

Før 1511 ægtede Manderup Anne Christoffersdatter Lykke af Stadsgård. Hendes far var død nogle år forinden, men moderen havde så giftet sig med Erik Timmesen Rosenkrantz til Engelskholm. I 1511 havde Manderup givet ham afkald på arv, og det har sikkert været i forbindelse med trolovelsesforhandlingerne.

Da Anne Lykke må være født før 1480, må vi nok sætte Manderups til o.1470, og så kan han godt have været med i Ditmarsken.

Efter kong Hans' død var Manderup amtmand på Sønderborg i hvert fald i 1515. Han fik på tid af sin svogers anden hustru tilskødet to gårde i Tandskøt og en ødegård i Eskebjerg. I 1521 var han forlover for kong Christiern den Anden.

Han nævnes til Barritskov både i 1521 og i 1529, da han på herredstinget lod indværgge en del agre på Klakrund mark.

I 1533, lige før Grevens Fejde havde han trøtte med Svend Persen til Ørum.

Barritskov ligger i et område, der ikke blev berørt af den kommende fejde, men Manderup må, selv om han nu var godt tres år gammel, have måttet stille med et antal heste og karle. Den 18.august 1525 blev der for første gang knyttet en forbindelse mellem godsbesiddelse og rostjenestens omfang, og på den tid må Manderup allerede være blevet taxeret til at stille et antal ryttere eller knægte.

Han overlevede Grevens Fejde og nævnes endnu i 1537. Han er antagelig død 1546.

Hans eneste levende søster, Sophie nævnes endnu i 1547 i Haderslev..

Datteren Anne blev, som vi ved gift med hr.Verner Tennesen Parsberg og blev efter hans død i 1581 forlenet med Hørby i Skåne, som hun beholdt til sin død 1591.

Sønnen Haas var 1561 lensmand på Varberg. Han havde 1563 Røgel gård i pant. Han døde kort før jul 1665 i Varberg som svensk fange af pest.

Vi ved ikke, hvornåe Manderups hustru døde.

3051: Anne Christoffersdatter Lykke til Stadsgård.

Faderen nævnes sidste gang som levende i 1473, men var død i 1480. Hans to døtre, Johanne og Anne var altså født før 1480.

Deres mor, Margreths Bosdatter Høg ægtede Erik Timmesen Rosmkrantz til Engelsholm før før 16.maj 1486.

Faderen nævnes som ridder fra 1458, og hvem ville ikke sørge for at det blev annonceret så hurtigt som muligt. Ved den tid trøttede han sammen med sine brødre imod Eggert Frille om noget jord ved Skovsbo.

Han accepterede dog moderens skøde til samme Eggert Frille i 1461.

Johanne og Anne skiftede i 1511 med deres mor og stedfar. Anne var gift på dette tidspunkt, men i 1521 skiftede Anne og hendes ægtefælle med Johanne, som overtog Annes part af Stadsgård.

Johanne levede endnu i 1537, da hun trøttede med Rasmus Skade om et markskel.

Anne blev som sagt Manderup Holcks ægtefælle o.1511 inden skiftet.

Hun fødte ham en datter, Anne og en søn, Hans.

Anne ægtede Verner Parsberg til Harrested og blev i 1581 forlenet med Hørby i Skåne.

Hans skrev sig til Barritskov, og han var gift med Margrethe Nielsdatter Rotfeld. Han døde af pest i svensk fangenskab.

Vi ved desværre ikke, hvor længe Anne Lykke selv levede og har ingen oplysninger om hendes gravsted.

3052: Peder Hansen Lykke til Fannerup etc. død 1535.

Peder var Annes fætter. Hans far, Hans Lykke var en yngre bror til Annes far, hr.Christoffer.

Faderen nævnes ligesom hr.Christoffer i 1458 i forbindelse med noget jord til Skovsbo, som også Eggert Frille gjorde krav på.

Moderen, Elne Jensdatter Munk til Havne og Rugård sad enke i 1511.

Peder var lensmand og høvedsmand på Varberg 1505-1513. Han må således på den tid være en moden mand, og da det siges, at han deltog i kampene mod Sverige, kan han have været med kong Hans i Stockholm, og har måske siddet i fangenskab sammen med dronning Christine 1502-03.

Også de endelige forhandlinger mellem kong Hans og Sten Sture, har han deltaget i, både i Kalmar og Halmstad.

Otte Rud og Søren Norby plyndrede langs de svenske og fænske kyster i 1509, og hvorfor skulle ikke også Peder have været med her.

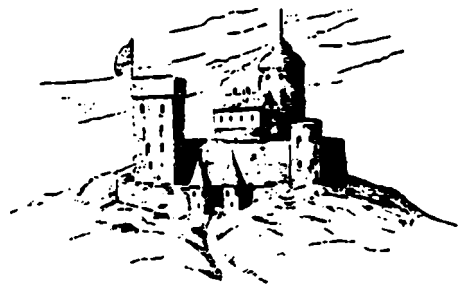
I 1509 deltog Peder i skiftet efter hr.Lage Brok. Fra 1511 til 1514 havde han også Hagenskov på Fyn og flere mindre len. Hagenskov var dengang en befæstet borg. Han blev også optaget i rigsrådet.

Ved Christiørn den Andens kroning var han ridder, men under Christiørn indtog han en meget tilbagetrukket stilling og havde kun et par smålen uden slotte.

Endnu i 1516 var han rigsråd.

Da Peders første hustru, Karen Reventlow til Søbo døde 1505, og han sad tilbage med to små børn, Hans og Anne, måtte han først have børnene anbragt hos sin mor, fru Elne, der snart efter blev enke, og derpå måtte han finde sig en anden hustru.

Kirsten Pedersdatter Høeg(Banner), som han ægtede før 1507, havde også været gift før og medbragte tre børn af sit første ægteskab med hr.bage Brok til Estrup.

Fæstningen Varberg.

Men desuden medbragte hun fem stedbørn af hr.Lage Broks første ægteskab, og var hr.Lages første hustrus børb af hendes første ægteskab ikke døde, så havde der været endnu to sønner.

Med Kirsten, fru Kirsten, undskyld, fik hr,Peder nu endnu fem børn, Hans, Jørgen, Anne, Kirsten og Sophie. Af disse fem var de to, nemlig Jørgen og Sophie blandt vore æner, men også blandt deres halvseskende var der en af ænerne, Ide, og hendes ældre halvsester, Anne var også en af de formødre, der har muliggjort os.

I sin nye svigerfar fandt hr.Peder en meningsfælle om kong Christiern den Anden, som de begge havde ønsket at afvise til fordel for Frederik den Første ved kong Hans' død.

De hørte til de jyske oprørere, der forjog Christiern, og sammen med Tyge Krabbe fik de hurtigt samlet en folkehær på ti tusind mand. Bønderne elskede ikke Christiern så højt. Af Frederik den Første blev hr.Peder så forlenet med Nyborg slot 1523-33, og han indtog en anset stilling under denne konge. En fejde hr.Peder havde haft med rigshofmester Mogens Gøye, blev bilagt af kongen.

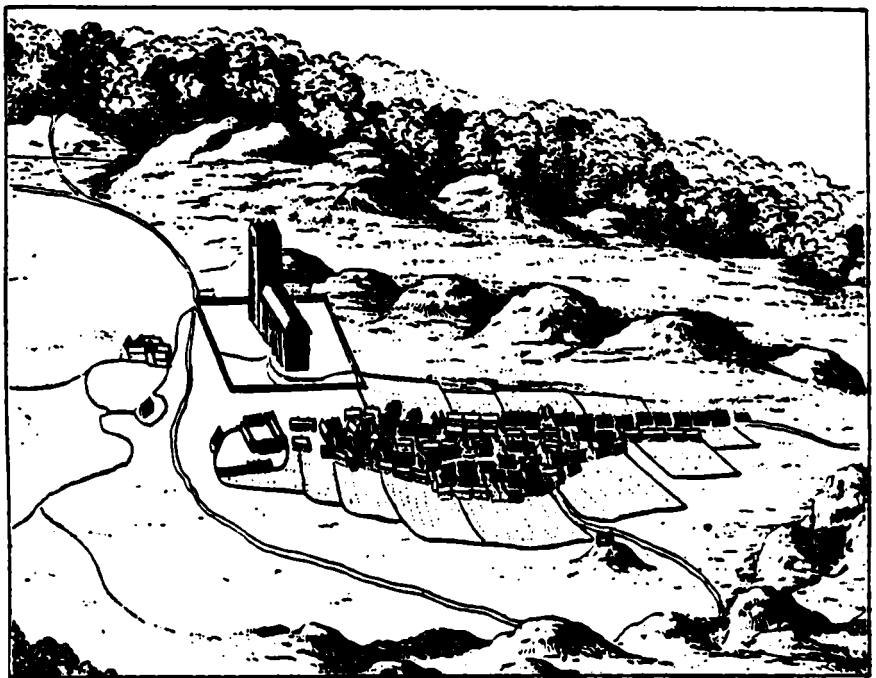
Da den landflygtige konge i 1531 truede med angreb, var han en af de høvedsmænd og statholdere, der skulle forsvare Fyn, men efter Frederik den Førstes død blev han forflyttet fra Nyborg til Aalborghus, idet Nyborg blev anvist hertug Hans til ophold.

Peder blev nu en af de jyske høvedsmænd.

Under herredagen i København sluttede han sig til det katolske parti, der holdt flertallet, og han fik medhold i en strid, han havde med ærkebisp Torben Bille i Lund om Barsebæk fiskerleje i Skåne. Herom udtalte hr.Peder:

"De biskopper ere ikke andet end riddersmøndsmand, så vel som vi ere, og strax de få magt, skal de strax tage fra os mod en skreven lov, at ehver mand bør at tale sig til rette.

I 1534 deltog han i valgmederne i Ry kirke, men kort efter blev han overrasket af skipper Klement, der tog Aalborg fra ham.

RY KIRKE OG BY. EFTER RESEN.

Lad os engang se på denne påstand. Peder deltog i valgstederne. Han hørte til det katolske parti og var ikke meget for at vælge den protestantiske Christian, men Mogens Gøye mobiliserede hele landadelen, og de trængte sig ind i Kirken og gennemtvang valget af den unge hertug.

Den 19.august blev han så hyldet i Horsens, og her må Peder også have været med. Måske varede det et par dage, og så var der en lang vej hjem til Aalborg, og Peder havde flere herregårde, han skulle besøge på hjemvejen.

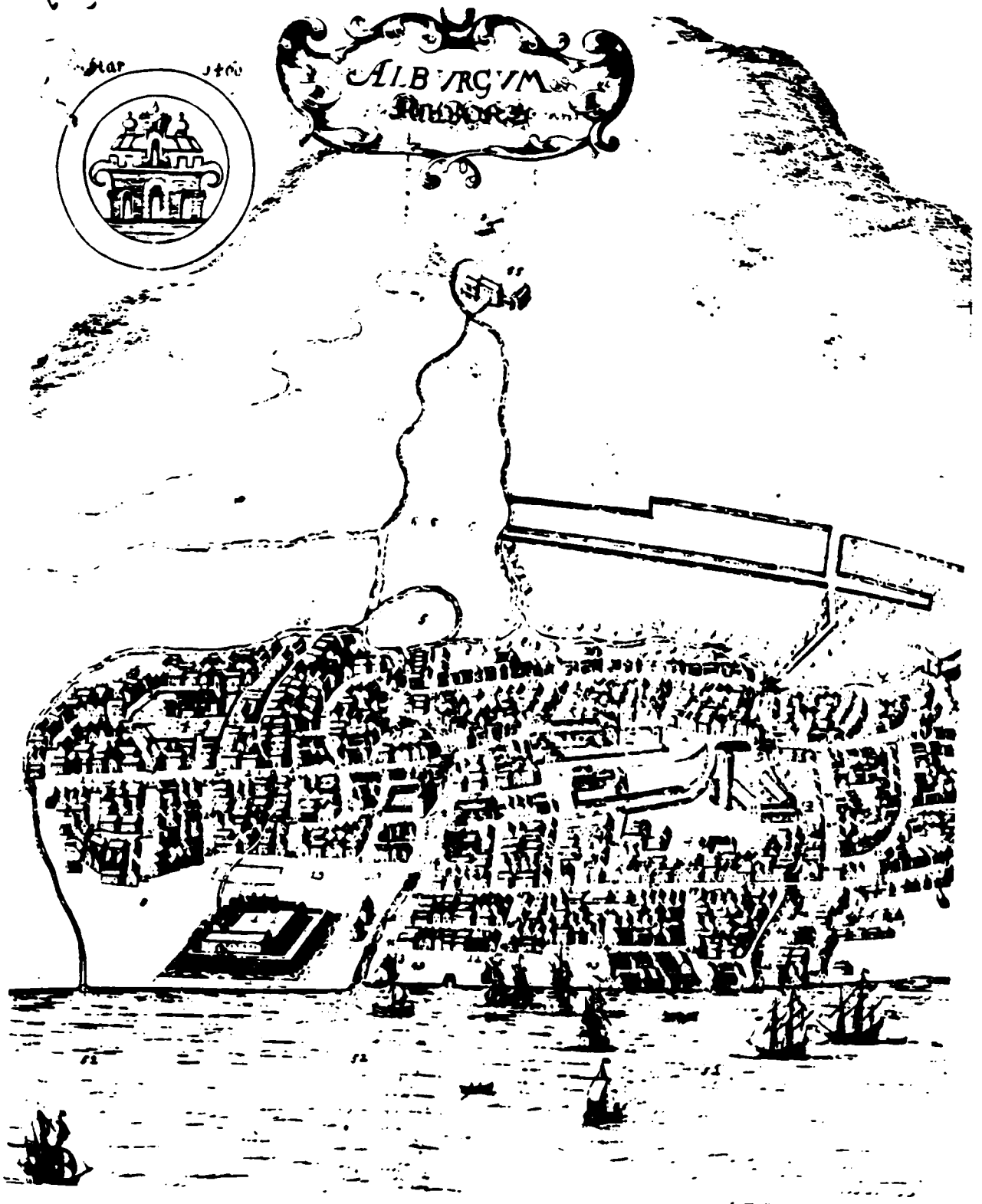
Jeg tvivler stærkt på, at Peder, hr.Peder, lensmanden Peder Lykke var hjemme på Aalborghus, da hans knægte blev overrasket af skipper Klement, der løb ind i Aalborg den 14.september. Men han mistede sit len og sandsynligvis en god del af sine ejendele.

At han reddede sine papirer hænger nok sammen med, at han ikke var kongelig udnævnt, men indsat af rigsrådet, og ved den nyligt forefaldende hyldning har han forelagt sine papirer og er blevet bekræftet i sin lensbesiddelse af den nye konge.

Peder var en overordentlig rig mand, måske også en stolt og hovmodig mand, som vi ser hans søn Jørgen og et par af hans døtre optræde.

Han ejede en mængde godser, Demstrup, Havnø, Nørlund, Hverringe på Fyn, Barsebæk i Skåne m.m. og faste gårde i forskellige købstæder.

Han døde den 2.februar 1535 på den højhellige katolske kandelmissedag hos sin gode ven Anders Bille på Søholm på Stevns.

3053: Kirsten Pedersdatter Høegh (Banner) af Eskjær død 1542.

Kirstens far, Peder antog sin mors slægtsnavn Høegh, men beholdt sin fædreneslægts våben. Han blev således stamfar til slægten de nye Høegh'er.

Hendes mor var Kirsten Henriksdatter Reberg fra Stubbekebing på Falster.

Faderen var lensmand af Lund på Mors og var allerede 1466 omtalt som ridder.

Moderen skænkede ham otte børn. Tre sønner, Niels, Erik og Jørgen, og fem døtre, Karine, Kirsten, Sophie Helvig og Abel. Erik og Jørgen faldt 1500 i Ditmarsken. Sophies ægtemand hr. Ebbe Mogensen Galt og hans bror Erik faldt ved samme lejlighed, familien blev hårdt ramt.

Kirsten må allerede på dette tidspunkt være gift med Lage Brok til Estrup, der der også hævdes faldet i Ditmarsken, men som overlevede i hvert fald til 1505, hvor Kirsten sad enke. I dødslisterne nævnes også en hr. Jens Brok, en af hr. Lages sønner af første ægteskab, men også han overlevede og lå i borgeleje på Herrisvad kloster med fem heste i 1501, og han døde 24. august 1502.

Endelig må jeg måske nævne, at Kirstens steddatter Anne var gift med Ludvig Marsk Munk, der ligeledes døde 1500 men ikke nævnes blandt de faldne.

Kirsten havde giftet sig til fem stedberb med Lage Brok, tre sønner, Esge, hr. Jens og Knud, og to døtre, Margrethe og Anne.

Esge Brok var magister fra Rostock, kannik i Roskilde og medte 1496 som fuldmægtæg for sin far i en sag på Københavns rådhus. Han døde 1501 før 20. juli.

Hr. Jens døde som nævnt året efter, begge var ugifte.

Knud levede endnu i 1496, da han i Lund udgav et følgebrev på noget gods til Niels Hak.

Margrethes mand, hr. Niels Clausen til Ellinge måtte flygte til Sverige på grund af landsforræderi og forbrød sit og Margrethes gods. Hendes arvinger fik det tilbage i 1540.

Anne, der skrev sig til Hammer skulle 1500 ledsage prinsesse Elisabeth på bruderejset til Brandenburg: Måske kom hun ikke afsted, da hendes mand døde. Før 1507 giftede hun sig med Axel Brahe til Krogholm. Hun døde 1524, og han giftede sig året efter med Sophie Rosenkrantz.

Kirsten fødte selv tre børn til Lage Brok, der omtales som en voldsom, ustyrlig og trøttekær person, som vi tids nok kan komme tilbage til.

To sønner, unge Lage og Niels, og en datter Ide skænkede hun ham. Unge Lage døde omtrent samtidig med sin far og var død i 1508.

Niels var en af de sidste jyske adelsmænd, der opsagde Christiern den Anden huldskab og troskab. Først to dage efter Frederik den Førstes hyldning, da han truedes på liv og gods gav han efter.

I 1534 faldt han i fangenskab efter slaget ved Svendstrup mod skipper Klement. Han døde to måneder efter, så han har selvfølgelig været såret.

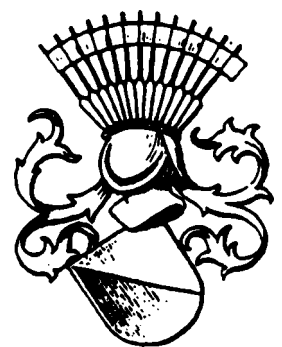
Ide blev gift med hr.Truid Gregersen Ulfstand til Torup, der var lensmand på Varberg. Da først han selv og siden Ide og børnene blev taget til fange af de grevelige, måtte han sværge dem troskab, så længe til han var fri.

Inden 1507 var Kirsten gift med Peder Hansen Lykke til Fannerup m.m., der i sit første ægteskab havde to børn, Hans og Anne. Hans døde ung, mens Anne blev gift med Claus Daa til Raunstrup.

I sit andet ægteskab fødte Kirsten fem børn, Hans, der døde ugidt, den glimrende hr.Jørgen, Anne, der ægtede hr.Anders Bille til Søholm, faderens gode ven, Kirsten, der skrev sig til Nørlund og Hesselballe og ægtede Ludvig Munk(Lange) til Palsgård, og endelig Sophie til Kjarbygård, der kom til at volde sine slægtninge mange kvaler ved sin godsdrift.

Som enke efter 1535 sad Kirsten på Demstrup til sin død i 1542. Hun ligger begravet i Mariager kirke.

Banner eller Høeg, Høg, von Høegh. Skrådelt af hvidt over rødt. På hjelmen tretten vekselvis røde og hvide bannere op fra tretten røde palisader. • Uradel, Jylland. Kaldte sig undertiden Brune. Erik Nielsen, rigsmarsk, 1340. En linje tog i 1400-tallet navn efter slægten Høg (se side 69); se også Baron Høeg (side 554); denne linje lever vistnok stadig, i udlandet, med navnet von Høegh, se DAA 1946 side 214. En anden linje tog efter 1526 navnet Banner; denne linje uddøde 1713 med kaptajn Niels Banner. Se NDA side 16 og DAA 1885 side 31, 1949 II side 3 samt senere tilføjelser.

3054: Åge Axelsen Brahe til Tostrup, død 1525.

Hans far hed Axel Pedersen Brahe og skrev sig til Krogholm og Tostrup. Han var ridder i 1452.

Hr. Axel var gift med fru Maren Tygesdatter Lunge til Tostrup af de gamle Lunge'r.

Hun fødte han ialt ti børn, og alle hendes tre sønner blev riddere.

Vi har nu bevæget os fra Jylland til Skåne, og vi kan konstatere, at Åges forældre ~~blev~~ blev begravet i Ystad kirke.

Åge nævnes første gang i 1505, men er betydeligt ældre, da hans far døde i 1487.

I 1505 nævnes han i hr. Eskild Gøyes testamente.

I årene 1513-1517 var Åge forlenet med Varberg og overværer mødet i Halmstad i 1517 med Sten Sture den yngre.

Samme år bliver Åge forflyttet til Lykå i Blekinge, og 1519 til 1525 har han Sølvißborg.

I 1519 er der spredte kampe i grænseegnene mod Sverige, og det år bliver Åge taget til fange af de svenske ved Kalmar. Han synes dog snart at være købt fri.

I 1523 besejler Åge som ridder Frederik den Førstes håndfæstning. Rigsråd blev han aldrig.

Efter sin mor havde Åge Sireköping i Rønnebjerg herred som pantelen.

I 1522 ægte han Beathe Jensdatter Ulfstand af Glimmingehus, der St. Bartholomæi dag, den 24. august 1523 døde i barselseng med en lille pige, der i dåben fik sin mors navn, Beate.

Så snart sørgeåret var omme, giftede Åge sig med Johanne Henriksdatter Sparre af Hageles, der sad enke efter Erik Bille. Hun medbragte to børn i ægteskabet, som var født før 1519.

Åge fik ingen børn med Johanne, da han selv døde i 1525. Hun levede som enke til 1568.

3055: Beate Jønsdatter Ulfstand til Glimmingehus, død 1523.

Hendes far var den legendariske søkrieger og borgbygger, Jens Holgersen Ulfstand.

Han var først gift med en søster til Åge, men hun døde 1495, og han var i andet ægteskab formålet med Margrethe Arvidsdatter Trolle, der blev mor til otte børn.

Den ældste, Christence var af første ægteskab. Hun nævnes i 1518 i dronningens jomfrukammer.

Den førstnævnete i andet ægteskab, Holger "kom ikke til alder."

Nummer to, Arvid skal have været den højeste mand i Danmark på den tid. Han skrev sig til Bønnen og Lyngby.

Så fulgte Børge, der skrev sig til Glimminge, som hans far havde bygget, og Ørup.

Gert var nummer fire og skrev sig ligesom Arvid til Bønnen og Lyngby, men havde også Løgtved.

Gregers, der var yngste søn, skrev sig til Ørup og Lyngby.

Beate må sikkert være født omkring ved århundredeskiftet i Visborg på Gotland, hvor hun trådte sine børnesko.

Vi har tilfældigvis en af de invitationer, der blev sendt ud i anledning af Beates og hendes halv søster Christences forestående bryllup, der fandt sted i Ystad den 16. januar 1519. Den er stilet til ærlig og velbyrdig mand og streng ridder hr. Henrik Krummedige, høvedsmand på Varberg:

"Venlig og kærlig hilsen som tilforn sendt med Vor Herre. Ville I vide kære hr. Henrik at jeg agter at gøre to af mine døtres bryllup søndag efter 20. dag jul i Ystad. Jeg beder jer, at I ville være så venlig at umage jer til Store Glimminge om fredagen før og følge mine døtre videre til Ystad om lørdagen. Det er min kærlige bøn til Eder, og vil jeg det gerne forskyldte. Hermed Eder Gud befalet. Glimminge Sct. Thomas aften anno domine 1518."

Sct. Thomas aften var den 20. december.

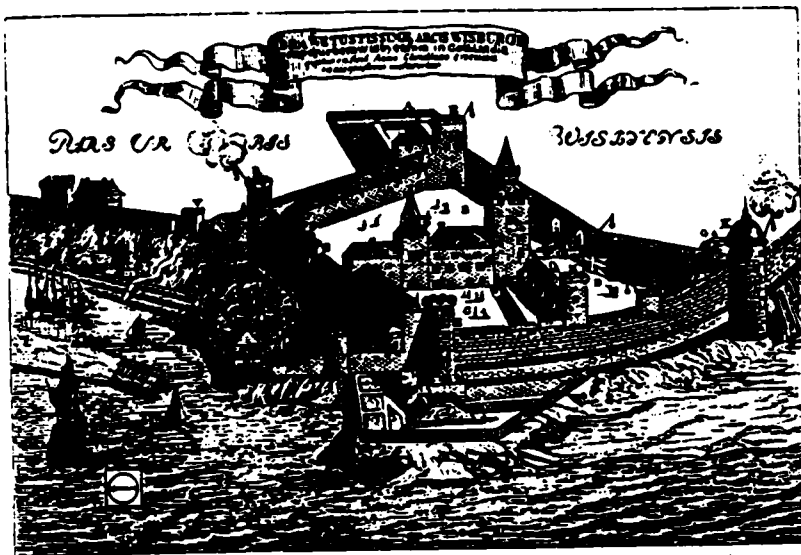
Christences tilkommende var Tønne Tønnesen Viffert til Brolykke, Beates brudgom var Åge.

I et strålende optog er de nu draget afsted fra Glimmingehus til Ystad, hvor vielsen formentlig fandt sted i Klosterkirken i Ystad, den kirke, der var Braheslægtsens gravkirke.

Bagefter blev brudeparret ledsaget af et muntert følge fra Glimmingehus til Søvitsborg, hvor Åge var lensmand. Og her var det, Beate døde i barselseng Sct. Bartholomæi dag 1523, et halvt år efter sin far.

Beate blev begravet i Gråbrødreklostrets kirke i Ystad, og der har givetvis været et langt og prægtigt sørgetog fra Søvitsborg til Ystad.

Men hendes lille nyfødte datter levede og satte børn i verden og fik mange efterkommere lige til idag.

Visborgs slott.

3056: Christoffer Enevoldsen Kruse til Balle, død 1541/46.

Faderen Enevold Pedersen Kruse til Balle var 1492 nærværende på Gjerlev herredsting og kaldes da kun Kruse i Balle, men samme år nævnes han som Kruse i Vinge, så han har vel så ejet både Balle og Vingegård.

Han faldt i Sverige, da kong Hans invaderede landet i 1497, og han gav således sit liv for unionen.

Han var gift med Kirsten Ovesdatter Reventlow til Vingegård. De havde sammen to børn, Christoffer og Anne.

Christoffer er sikkert født 1485, for i 1510 besejler han til vitterlighed med sin hustrus fader, Tygø Jensen Seefeld til Dalsgård.

I en udskrivningsliste året efter kaldes han Christoffer i Kjellerup, som han også havde fået med sin hustru.

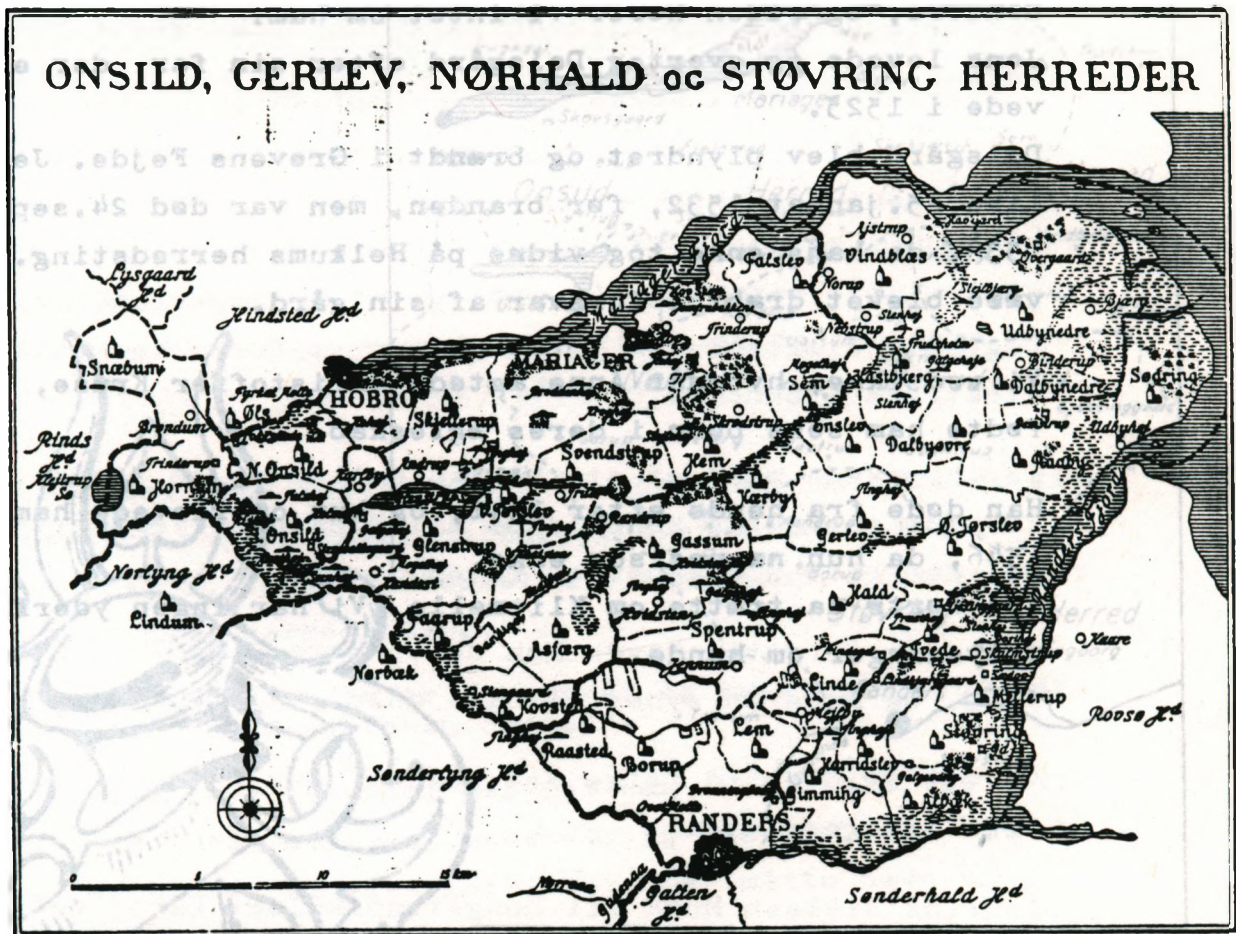
Der findes et dokument fra 1515, der ret nøje beskriver enemarket Kjellerups grænser. Det har spillet en stor rolle i nogle ejendomstrætter. Idag må vi opfatte det som et falskneri.

I 1525 blev Christoffer taxeret blandt adelen både i Viborg Stift og i Århus Stift. Forresten hører vi ikke meget til ham, hverken før eller efter.

I 1534 blev Vingegård afbrændt af skipper Klements oprørere. Christoffer var i København i 1536, hvor han nævnes i Recessen, der anerkender Christian den Tredie og Reformationen.

Sidst vi hører om ham er 1541, men det er først i 1546, hans hustru, Anne Seefeld nævnes som enke.

Christoffers søster Anne ægtede Jens Munk af slægten med vinranken. Han døde 1528, og Anne fulgte ham i graven den 5. oktober 1534. Blev hun muligvis offer for skipper Klements folk? Hun blev begravet i Viborg domkirke.

3057: Anne Tygesdatter Seefeld til Dalsgård, nævnes 1546.

Hun var født nord for Mariager fjord på Dalsgård, som hendes far, Tyge Jensen Seefeld skrives til i 1472, og han kaldes 1473 velbyrdig svend.

I årene 1476-88 var han biskoppelig foged på Åkjær ved Horsens fjord.

Han var gift med Bodil Splidsdatter Fasti af Mindstrup.

Der var fire børn i kuldét, Enevold, Christen, Jens og Anne. Enevold døde 1510, og faderen stiftede en sjølegave for ham. Christen beseglede samme år sin fars gavebrev til klostret i Randers, og siden hører vi intet om ham.

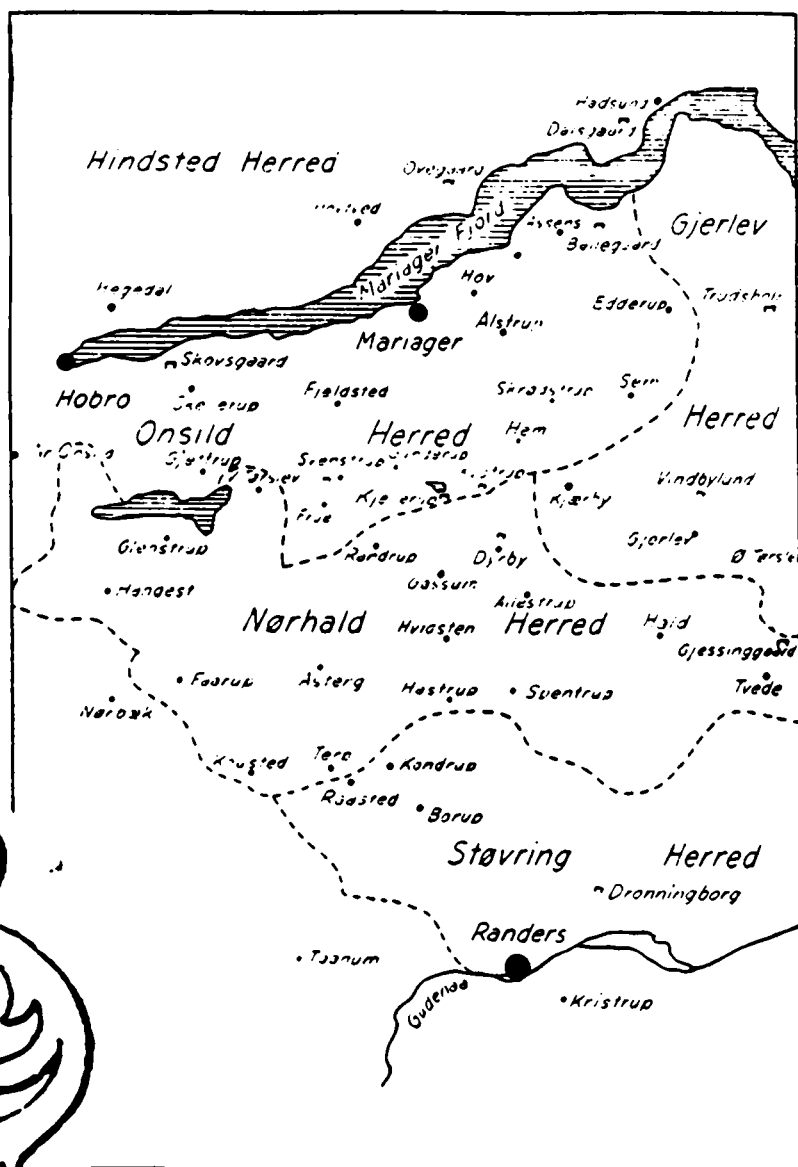
Jens levede og overtog Dalsgård efter sin far, der endnu levede i 1525.

Dalsgård blev plyndret og brændt i Grevens Fejde. Jens var i live 25. januar 1532, før branden, men var død 24. september 1538, da hans enke tog vidne på Helkums herredsting. Han kan være blevet dræbt i forsvar af sin gård.

Vi ved ikke, hvornår Anne ægtede Christoffer Kruse, men hun fødte ham seks børn i deres ægteskab.

Han døde fra hende efter 1541, og hun overlevede ham til år 1546, da hun nævnes som enke.

Hun førte da trøtte om Klitmølle. Vi har ingen yderligere oplysninger om hende.

Kort over Kjellerup og Omegn.

Seefeld. I hvidt en blå bjælke med tre hvide søblade. På hjelmen to vesselhorn tværdelt blå/hvidt og hvidt/blåt, og derimellem undertiden et hvidt søblad.

3058: Laurids Nielsen Munk til Hungstrup, levede 1549.

Laurids var søn af Niels Gundesen Munk til Halkjær, Års herred, der endnu 1496 med sin hustru, Birgitte Ottesdatter Bøistrup var nærværende ved Julelaget på Ågård.

Det var ved sit ægteskab med Birgitte Bøistrup, Niels Munk kom i besiddelse af Hungstrup hovedgård i Tvede sogn. Da Birgitte også arvede Gjessinggård efter sin halvbror, havde de en gård på hver side af Røde ådal, der løber ud i Randers fjord.

I 1503, da hun arvede sin halvbrors ejendomme, oplod Birgitte Mariager kloster alle de pant, hun fik udover Gjessinggård.

I 1507 sad Birgitte enke på Gjessinggård hos sin ældste søn, Otte, mens den yngste Laurids overtog Hungstrup.

Man kunne fristes til at tro, at nogle af de panter, Mariager kloster fik, måske har ligget til Hungstrup, for snart begyndte slægtsgrenen på Hungstrup et formeligt felttog mod klostrets ejendomme.

Der herskede også et stærkt had mellem de to brødre, der så let som ingenting kunne råbe til hinanden tværs over ådalen. Men der blev aldrig nogen råben der.

Niels og Birgitte havde kun de to børn, sønnerne Otte og Laurids, og moderen synes at have holdt med den ældste.

Vi vil imidlertid følge den yngste, der er vores ane, og den mest interessante.

Laurids Nielsen Munk til Hungstrup kaldet Lars, senere den ældre Lars Munk overtog sin fødegård i 1503, og har rimeligvis allerede den gang været gift med Anne Jespersdatter Lunov, der satte fem små Munk'er i verden på Hungstrup.

Hungstrup var dengang kun lille, lå endnu i sin middelalderlige skikkelse. Øst for arealet lå et stort indelukke, Priorlykke, der tilhørte Mariager kloster, men på den anden side af Priorlykke lå Båstrup ager, de sidste rester af en ødegård.

Laurids første træk var at tage lovhævd på Båstrup ager, og det gik godt, der var ingen, der havde krav på arealet. Nu dyrkede han korn der i nogen tid, før der gik en smal vej dertil, som en plov nok kunne passere, så Laurids havde ved denne transaktion lagt adskillige tønder land til sit gods.

Nu kunne man dengang ikke drive landbrug uden sædskifte og kvægdrift til at gøde jorden, men det duede vejen ikke til, så Laurids lod sit kvæg drive over Priorlykke til Båstrup ager.

Priorlykke betegnes dengang som Priorlykke og krat, idet ikke hele arealet var under plov, men opdyrkningen var undervejs nordpå, så kun den nordlige del endnu lå som urkrat.

Det var bønderne i Skalmstrup, der havde forpagtet retten til at opdyrke Priorlykke, og deres reaktion udeblev heller ikke. De har først protesteret på Hungstrup, siden til deres herskab i Mariager kloster. Prioren har sendt en mand til at gøre forestillinger på Hungstrup, alt forgæves. Laurids ønskede at bruge Båstrup ager til fædrift, og da han ikke kunne komme dertil på anden måde, så drev han sit kvæg over Priorlykke.

Da det således ikke var lykkedes at komme til et forlig, gik sagen rettens vej til herredstinget, hvor munkene i 1511, to år efter Båstrup agers indlemmelse i Hungstrup, fremlagde et sønsbrev af Hald herreds ting,

"at Priorlykke og skov er fordærvet og kvistebidt, og Lars Munks kvæg var derigennem drevet".

Dommen findes ikke bevaret, men det kan ikke fejle, at dette dokument har været absolut fældende, og Laurids, som vi kalder ham, er blevet aldeles forbitret. Der måtte hævn til.

Hævn er ikke smukt, men sådan kan det jo gå, når noget går en imod, og modparten måske endda hoverer,

De Skalmstrup bønder benyttede noget græsning, som klostret ejede nede i Rødde ådal, og der skulle de drive deres kvæg ned og hjem igen, men undervejs skulle de over et stykke af Laurids' jord, i retsdokumenterne kaldet Laurids' køre, dvs. et stykke jord han kunne køre.

Parallelen var alt for tydelig. Spærrer du for mig, spærrer jeg for dig. Og det gjorde han.

Laurids satte en spærring op og satte et par håndfaste karle til at håndhæve den, når han ikke selv, som vi må tro, var til stede.

Og nu kørte sagen igen. Munkene og nonnerne havde selvfølgelig papirerne eller pergamenterne i orden. De havde altid været forsigtige og forudseende.

Herredsfogden kunne kun tildømme klostrets bønder den vejret, de havde hævd og papir på. Vi har ikke denne dom, men Laurids appelerede til landstinget, og den dom har vi overleveret: fra 1512:

"Mariager klostres tjenere i Skalmstrup skulle nyde deres ~~for~~ forte og fægang efter deres lovhævd."

Igen et nederlag. Spærringen måtte fjernes, og Skalmstrupbøndernes kvæg kunne igen passere ned til den saftige græsning, mens kvægdrivene med hoverende smil og alskens hånlige gebærder gjorde deres til at holde ilden vedlige.

Laurids granskede dommen ord for ord. "efter deres lovhævd", hvor gik forten efter denne lovhævd. Kunne tinget sige det. Hvor prævis gik bøndernes driftsvej.

Nu skulle sagen tages op igen, og Laurids lod forten ødelægge, så den ikke kunne passeres.

1517 udnævnte herredsdommeren 12 jordegne bønder til herredsmænd, der på åstedet skulle afhøre de ældste, stedkendte og uvildige folk, granske gamle pergamenter, påvise kendetegn og spor. Samme år kunne herredsmændene:

"udsværge forte og fægang fra Skalmstrup by og til Røddeå og fra"

Klostret tager tingsvidne på denne kendelse til eventuel senere brug. Bønderne var lige så røgede som Laurids var spæget "til Røddeå og fra". Laurids skal ikke igen forløbe sig og bruge tingets tid og umage.

Endelig syv år efter stridens opkomst var Laurids Munk sat grundigt til vægs.

Men i de kommende mange år forbliver forholdet mellem naboerne meget spændt, og gang på gang blusser ufreden op igen.

Igen i 1548 bliver det nødvendigt at få det fælles grænse-skel påvist af sandemænd, og den afsagte kendelse findes endnu i vedimeret afskrift af Viborg Landsting.

Årsagen til den fornyede strid nævnes ikke, men det fremgår af de følgende års processer, at det drejer sig om nogle jødlodder, der kiler sig ind mellem Skalmstrup og Tvede marker, men som ikke kan placeres.

Sandemændene svor dem ud af Skalmstrup bymark, og det var en skuffelse for klosterfolkene, men Laurids kunne være godt tilfreds, da det nu skulle være muligt senere at få dem ind under Hungstrup.

Han var tæt ved 70 nu. I langt over fyrre år sad han som herre på Hungstrup og kivedes med Gjessinggård og klostret. Han nævnes sidste gang i 1549, da han var sengeliggende og døde kort efter.

Striden med Mariager kloster har helt overskygget broderstriden om Tvedegård, som de skulle dele, "men også den løb gennem mange år.

Det endte med, at Hungstrup i areal overfløj Gjessinggård. Og det har vel i den sidste ende været hele formålet.

I denne langvarige proces-række er Anne Jesperdatter Lunov forsvundet for os. Hun fødte tre sønner, Niels, der forkom med flådens forlis ved Gotland i 1566, Jesper, der faldt i det berømmelige slag ved Svarterå/Axtonna den 20. oktober 1565, og Christoffer, der meldtes savnet efter samme slag. Der var også to døtre, Kirsten, der ægtede Niels Madsen Skade til Skobeling og nævnes så sent som 1611, og Birgitte, der først var sat i Økloster i Limfjorden, hvorfra hun blev hentet hjem for at ægte Tyge Kruse.

Tilbage på Hungstrup sad Laurids Munk den anden, kaldet unge Lars Munk, søn af Jesper Lauridsen Munk, der havde overtaget den gamle proces, der dukker op igen i 1556. Dokumentet om denne sag fortæller intet om, hvad afgørelsen blev.

Også striden med nabogården fortsætter. På Gjessinggård sad fætter Niels Ottesen Munk, som Jesper aldrig havde leget med. Han begynder at røre på sig mod Jespers søns formynder.

Sagen er ikke død med den ældre Laurids Munk. Lørdag den 31. august 1566, inden år og dag for Jespers død fremlægger den ondsindede fætter, der var forkastet som værge, på landstinget sandemandsbrevet af 1548 og optræder i 1567 som sagsøger mod unge Lars Munks formynder Aksel Juul. Det var så pinligt at kongen fandt det betimeligt at gribe ind, men det fremlagte sandemandsbrev kom til at gavne drengen på Hungstrup, idet en ny strid mellem Hungstrup og Skalmstrupbønderne om de vildfarne lodder mellem de to byer førte til en landstingsdom af 1571, der tildømte Hungstrup de bemeldte lodder.

Den gamle stridsmand ville have frydet sig, hvis han havde oplevet det. Tresindstyve år havde striden varet, og nu sad unge Lars Munk med gevindsten.

Det skal dog ikke forties, at da begge slægtsgrene uddøde, optrådte nye ejere på begge gårde, og i 1621 blev Hungstrup nedlagt som hovedgård og jorderne indlemmet i Gjessinggård.

3059: Anne Jespersdatter Lunov Laurids Munks på Hungstrup.

Hun var datter af Jesper Eriksen Lunov og Maren Jensdatter Munk til Rugård.

Faderen købte i 1465 en gård i landsbyen Hjelmager i Skedstrup sogn af hr.Erik Ottesen Rosenkrantz. Det var antagelig kun en bondegård, og han synes ikke at have ejet nogen hovedgård, men i årene 1488-1496 var han biskoppelig lensmand på Ålegård i Skræm sogn i Hjørring amt på grænsen til Thisted amt.

Vi må gå ud fra, at Anne er født på Ålegård, der ikke ligger så langt fra det Ågård, hvor Laurids forældre var til et berømmeligt julegilde, og det kan have været her, trolovelsen er blevet aftalt.

Anne var formentlig gift før 1500 og har fulgt sin mands bestræbelser med stor opmærksomhed,

Hun har set, hvordan de Skalmstrupbønder drev deres kvæg ned over Laurids' ejendom og har anset det for helt naturligt, at Laurids drev sit kvæg over Priorlykke.

Hun har stået trofast ved hans side og har ikke kunnet forstå, at retten altid var hendes mand imod.

På den anden side har hun næppe heller kunnet forstå fjendskabet mellem de to brødre på hver sin side af ådalen.

Hun har trolig og tålmodigt sat fem børn i verden, Niels, Jesper, Christoffer, Kirsten og Birgitte.

Når Birgitte var sat i kloster, kan det være fordi Anne var død før sin ægtemand, men vi ved det ikke.

Annes mor, Maren Munk var enke med to døtre, Karen og Johanne, da hun blev gift med Annes far, og med Jesper Lunov fik hun to sønner og fem døtre.

Marens første mand, Jens Pedersen Vognsen skrev sig til Boller i Hjørring amt, en bindingsværksbygning ikke langt fra Hjørring.

Ved sit ægteskab med Jesper Lunov kom Maren til Ålegård.

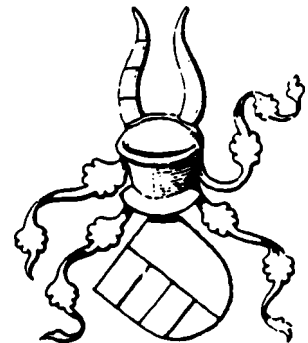
Annes ældste bror, Niels Lunov skrev sig til Rugård, egt. Rygård ved Djurslands nordkyst. Han var død i august 1573 og efterlod en enke, Anne Eriksdatter Blik og fire børn. Enken måtte redde sig ud af gården, da den brændte i 1578, uden klæder og sko.

Der var fire søstre, Dorthé, der var gift med Morten Johansen Vognsen, der druknede sammen med sin svigerfar i Sverige, hun levede som enke endnu i 1542 og skrev sig da til Roshave. Maren var 1517 trolovet og siden gift med Busk Skenk til Brudager. Margrethe solgte en gård i Hellum herred til Axel Juul, der var værge for unge Lars Munk til Hungstrup. Ingeborg ægtede Christen Steen til Hovedstrup.

Den anden bror, Laurids Lunov skrev sig også til Rygård og solgte 1545 en skov til sin svoger Niels Munk til Gjessingegård, idet han var gift med Anne Ottedatter Munk.

Det var således ikke bare to brødre, der trøttede tværs over Rødde ådal, men der sad også en søster på hver side, eller i hvert fald på hvert parti.

Lunov. Lodret delt, 1. felt tre gange tværdelt af hvidt og sort (eller i hvidt to sorte bjælker), 2. felt hvidt. Somme tider kan farverne være hvidt og rødt. På hjelmen to vesselhorn med samme farvedelinger. • Uradel. Jylland eller indvandret fra Tyskland. En linje har fået tillagt navnet Rød, men brugte det ikke selv. Hartvig Lunov 1345; Laurids Lunov 1676. Skjoldemærket førtes også 1347 af Peder Nielsen af Bagsværd. Se NDA side 177-78 og DAA 1903 side 253 samt senere tilføjelser.

Flere kilder.

- Ahlberg, Gunnar og Elof Lindälv: Halland, 1925.
 Ahnlund, Nils: Jämtlands och Härjedalens Historia I, 1948.
 Allen, C.F.: De tre Nordiske Rigers Historie..., 1864-72.
 Andersson, Ingvar: Skånes Historia II, 1974.
 Andresen, Ludwig: Geschichte der Stadt Tondern, 1939.
 Backes, Magnus: Hessen, 1966.
 Bauer, Max: Deutscher Frauenspiegel 1-2, 1917.
 Becker, T.A.: Bondekrigen, 2.opl., 1887.
 Berg, Wilhelm; Bohusläns forntid, 1906.
 Berg, Wilhelm: Dragsmarks Kloster, 1895.
 Bergström, Rudolf: Studier til den stora krisen..., 1945.
 Bernhard, Carl: Kroniker fra Kong Erik af Pommerns Tid, 1915.
 Bexell, S.P.: Hallands Historia och Beskrivning, 1931.
 Björnin, Gustaf: Sveriges Krigshistoria i Bilder 1-3, 1917.
 Bjurulf, Hjalmar: Västra Småland, 1931.
 Blom, H.J.: Unionskrigene og Borgerkrigen, 1826.
 Bohuslän, 1953.
 Bollnow, Hermann: Pommersche Burgen und Städte, 1964.
 Brask, Aage: Kjellerup, 1943.
 Brasch, Chr.H.: Gamle Eiere af Bregenstved, 1843.
 Brøsewitz, G.: Elfsyssel, 1864.
 Buchholtz, Samuel: Versuch einer Geschichte... Brandenburg, 1765-67.
 Bukdahl, Jørgen: Norden i tusind Aar I, u.år
 Carlsen, P-Sloth: Mariager kloster, 1983.
 Christensen, J.J.: Tider og Skikkelser i Midtsjællands Historie, 1909
 Christensen, William: Dansk Statsforvaltning i det 15.Aarh., 1974.
 Dahlerup, Troels: Det kgl. rettertings domme og rigens forf. 1959-69.
 Danmarks Kirker I, 1 ff, 1933ff.
 Det norske folks liv og historie gennem tidene IV, 1935.
 Elkjær, Sigurd: Landet i Vaade I-II, 1967.
 Erslev, Kr.: Danmarks Historie under Dr. Margrethe og Erik af P., 1971
 Erslev, Kr.: Erik af Pommern, 1901.
 Flensburg, 1966.
 Friis, A.: Rigsrådet og Statsfinancerne, 1970.
 Friis, Aage: Det danske Folks Historie IV, 1928.
 Friis; F.R.: Adelsfamilien Bølle, 1877.
 Friis, H.E.: Brødstykker af det Oldenborgiske Kongehus' Historie, 1901
 Gravlund, Thorkild: Herredsbogen, Jylland, 1930.
 Gregersen, Hans: Stilhed før Storm, 1985.
 Grenholm, Gunvor: Den svenska historien 2, 1966.
 Hammargren, Henning: Gotland, 1938.
 Hammerich, Fr.: Den kristne Kirkes Historie, 1873.
 Hansen, Martin A.: Lykkelige Kristoffer, 1969.
 Hansen, Povl og Rasmus P.Nielsen: Dragsholm, dets Mænd ..., 1927.
 Hartmann, Sys: Vallø, 1988.
 Hassø, Arthur G.: Bidrag til Ringsted Købstads Historie, 1922.
 Heide, Frits: Midtsjælland, 1919.
 Heinemeyer, Walter: Politisches Archiv des Landgrafen Philipp, 1959.
 Heise, A.: Kristian den Anden i Norge og hans Fængsling, 1899.
 Heise, A. og V.Møllerup: Danmarks Riges Historie VI, u.år.
 Holmström, C.T.: Bohuslän, 1943.
 Huitfeldt, Arild: Danmarks Riges Krønike, 1595-97.
 Håpke, Rudolf: Die Regierung Karls V..., 1914.
 Høst, Joh.Nik.: Christian den Første, 1854.
 Illustrierte Geschichte der Schweiz I-II, 1958-60.

- Jexlev, Thelma: Fra dansk senmiddelalder, 1976.
 Johnsen, Oscar Alb.: Bohuslens Eiendomsforhold, 1905.
 Jørgensen, Ellen: Danske Dronninger, 1910.
 Jørgensen, P.Johs.: Dansk Retshistorie, 1969.
 Kancelliets Brevbøger 1550ff
 Kjellberg, Sven T.: Slott och herresäten i Sverige, 1966
 Kjærgaard, Peder Jensen: Vinden tuder om Berglum, 1962.
 Knudsen, Jakob: Martin Luther, 1955.
 Kurzmann, Gerhard: Kaiser Maximilian I, 1985.
 Kuske, Bruno: Wirtschafts Geschichte Westfalens, 1949.
 Küch, Friedrich und Walter Heinemeyer: Politisches Archiv, 1965.
 König, Valentino: Genealogische Adels-Historie, 1736.
 Landberg, G.: De nordiska rikena under Brömsebroförbundet, 1925.
 Liljeroth, Erik: Bohuslän, u.år.
 Lunn, C.D.O.: En herregårds historie. Knabstrup I-VII, 1958-67.
 Mentz, Georg: Deutsche Geschichte 1493-1648, 1913.
 Møllerup, W.: Bille-Ættens Historie I, 1893.
 Nyerup, R.: Udkast til en Historie... , 1804.
 Nørregaard, J.: Peder Skram og Elsebe Krabbe, 1887.
 Lefmæris=Beskrifning. Om Christiern II eller Tyran, 1771.
 Ranke, Leopold: Deutsche Geschichte im Zeitalter der Reformation 1842
 Ratjen, H.: Johann Rantzau und Heinrich Rantzau, 1862.
 Richardsson, Jacob: Hallandia ... , 1752.
 Rying, Bent: Gyldendals Egnsbeskrivelser
 Rørdom, Holger: Lyskanders Levned, 1868.
 Schultz Danmarkshistorie 2, 1941.
 Siebmacher, Johann: Wappen-Buch, 1975.
 Simonsen, Vedel: Familie-Efterretninger om de danske Ruders..., 1845.
 Simonsen, Vadel: Fyens Vilkaar under ... Grevens Feide, 1813.
 Sjöbeck, Mårten: Småland, 1930.
 Skoglund, A.: De yngre Axelsönernas forbindelser ... , 1903.
 Steenstrup, Joh. m.fl.: Danmarks Riges Historie II, u.år.
 Storm, Gustav: Aakershus Slot, 1901.
 Svenska slott och herresäten vid 1900-talets början, ny följd, 1920.
 Svenskt Konversationslexikon I-IV, 1845-51.
 Troels-Lund: Dagligt Liv i Norden
 Tuchman, Barbara W.: Et fjernt spejl, 1978.
 Ulsig, Erik: Danske adelsgodser i middelalderen, 1968.
 Vårt Folks Historie IV,
 Walden, Bertil: Engelbrechtsfejden, 1934.
 Wallin, Curt: Jens Holgersen Ulfstand og Glimmingehus, 1979.
 Atten Thott under medeltiden af Åke Thott, 1983.
 Øy, Nild E.: Østfold, 1978.

Desuden har jeg brugte alle de sædvanlige lokalhistoriske og historiske tidsskrifter og årbøger, både danske, norske, svenske og tyske.